BERNHARD KELLERMANN

— TÜNEL —

Türkçesi: Sevinç Altınçekiç

BERNHARD KELLERMANN – TÜNEL

Sevinç Altınçekiç (1964 -)

Çocukluğu Almanya'da geçti. 1980'de Türkiye'ye döndü, İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu.

Çeviriye Margaret Atwood'un *Damızlık Kızın Öyküsü* adlı kitabıyla başladı. Aralarında Juli Zeh'den *Serbest Düşüş*, Anna Seghers'ten *Ölüler Genç Kalır*, Michael Brenner'den *Kısa Yahudi Tarihi* ve Gabriele von Arnim'den *Yemek* adlı eserlerin de bulunduğu çok sayıda yapıtı Türkçeye kazandırmıştır.

BERNHARD KELLERMANN

TÜNEL

ROMAN

TÜRKÇESİ
SEVİNÇ ALTINÇEKİÇ

yordam
edebiyat

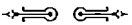
Yordam Edebiyat: 25 • **Tünel** • Bernhard Kellermann
ISBN 978-605-172-213-9 • *Türkçesi:* Sevinç Altınçekiç • *Redaksiyon:* Ali Mert
Düzeltme: Deniz Eren İnan • *Kapak ve İç Tasarım*: Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım*: Eylül 2017
© ars vivendi verlag GmbH & Co. KG, Cadolzburg, 2015; © Yordam Kitap, 2017

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09
W: www. yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap. com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti.** (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 5650122

TÜNEL

ROMAN

TÜNEL'DEN ÇIKAN YAZAR: BERNHARD KELLERMANN

Alman edebiyatının yirminci yüzyılın ilk kesitindeki önemli temsilcilerinden Bernhard Kellermann, 1879'da Bavyera'da doğdu. Yirmi yaşındayken Münich'teki Teknik Üniversite'ye kaydolan Kellermann, önce genel derslere devam etti, ardından resim ve Alman edebiyatı üzerine odaklandı.

Aldığı bu eğitimin etkisiyle ilk başta resim çalışmalarına ağırlık veren Bernhard Kellermann, daha sonra yirmi beş yaşında kaleme aldığı ilk romanı *Yester ve Li* ile edebiyat dünyasına adım attı ve 1951 senesindeki ölümüne dek, kırk yedi yıl boyunca, romanlar, öyküler, şiirler, gezi kitapları, makale ve denemeler kaleme aldı.

Kellermann'ın *Yester ve Li*'nin ardından yazdığı romanları *Ingeborg* (1906) ve *Der Tor,* eleştirmenlere göre neo-romantik empresyonist akımın etkisinde kaldığı yapıtlarıdır. *Ingeborg* aynı zamanda yazara belli bir başarı ve ün getiren ilk eseri olmuş, 1906-1939 yılları arasında 131 baskı yapmıştır.

Bernhard Kellermann'a asıl ün sağlayan, uluslararası bir başarı getiren yapıtı ise 1913 senesinde kaleme aldığı *Tünel* olmuştur. Kellermann'la birlikte yayıncısı S. Fischer Verlag'a da uluslararası kapıları açan roman, ilk altı ayda yüz bin okura ulaşmış, ardından 25 dile birden çevrilmiş, bu çevirilerle birlikte kısa sürede okur sayısı milyonlara ulaşırken yirminci yüzyılın ilk diliminin en başarılı kitaplarından biri olarak kabul edilmiştir.

Kıta Avrupası ile Kuzey Amerika arasında okyanus altından bir tünel inşa etme hayaline/kurgusuna dayanan roman, özellikle Amerikan edisyonuyla birlikte geniş tartışmalara yol açtı. Kimi eleştirmenlerin bilim kurgu ve fantastik edebiyata dâhil ettiği, kimilerinin zorlu çalışma koşullarını ve kapitalizm eleştirisini öne çıkardığı için sosyal

gerçekçi boyutuyla değerlendirdiği *Tünel*'e, "teknik-ütopyacı roman" gibi yakıştırmalar da yapıldı ve böylesi bir projenin gerçekliğine dair "mühendisçe" tartışmalar da edebiyat tartışmalarına eklendi.

Tünel'in popülerliği edebiyat ve teknoloji alanlarıyla da sınırlı kalmadı ve roman tam dört kez sinemaya uyarlandı. İlk olarak 1915'te Alman yönetmen William Wauer'in çektiği sessiz filmle beyazperdeye yansıyan *Tünel*, daha sonra 1933 ve 1935 senelerinde üç kez daha filme alındı. Curtis Bernhardt'ın çektiği ikinci Alman filminin, ayrı oyuncularla Fransız versiyonu da çekilirken, Amerikalı yönetmen Maurice Elvey de *Transatlantik Tünel* adlı bir dördüncü filmle sinemaseverlerin karşısına çıktı.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında *Berliner Tageblatt* gazetesi için savaş muhabirliği yapan ve savaşa dair belge-romanlar kaleme alan Bernhard Kellermann'ın *Tünel*'in ardından en çok ses getiren eseri ise 1920 yılında yazdığı *Der. 9 November* oldu. Almanya'da 1918 Devrimi'nde yaşananları anlatan bu eseri, subay ve askerlerin halka karşı olumsuz davranışlarını tasvir ettiği ve militarizmi eleştirdiği için, sonradan Nazi döneminde yasaklandı ve yakıldı.

Kellermann'ın edebiyat yolculuğu kaleme aldığı çok sayıda kısa roman ve öyküyle devam ederken, 1926'dan itibaren, Rusya, İran, Hindistan, Burma, Tayland, Vietnam, Tibet ve Çin'e yaptığı yolculukların ardından yazdığı seyahat kitapları da yazarın eserleri arasına katıldı.

Nazi Almanyası'nda bazı eserleri yasaklansa da ülkeyi terk etmeyen Bernhard Kellermann, ucuz/popüler romanlar yazarak geçimini sağlamaya çalıştı. Bunlar arasında en çok ilgi gören eseri, Titanic gemisinin batışını anlattığı *Das Blau Band* oldu. İkinci Dünya Savaşı'nın ve diktatörlüğün çöküşünün ardından çalışmalarını Doğu Almanya'da sürdürme kararı alan yazar, Johannes R. Becher ile birlikte GDR Kültür Derneği'nde çalıştı, ayrıca Alman-Sovyet Kardeşliği Topluluğu'nun da başkanlığını yaptı. Doğu Almanya'daki bu angajmanları nedeniyle bir süre Batı Almanya'daki kitapçılar tarafından boykota uğrayan Kellermann'ın eserleri, 1951'deki ölümünün ardından yeniden tüm ülkede ve dünyada yayımlanmaya başladı.

BİRİNCİ BÖLÜM

1

YENİ inşa edilen Madison Meydanı Sarayı'nın açılış konseri, sezonun en önemli etkinliğiydi. Gelmiş geçmiş en olağanüstü konserlerden biriydi. Her bir enstrümanı dünyaca ünlü bir müzisyenin çaldığı orkestrada, tam tamına iki yüz yirmi icracı vardı. Orkestra şefliği için de, hâlâ hayatta olan en başarılı Alman bestecilerden biri tutulmuş ve bu besteci sadece o gece için, daha önce hiç duyulmamış bir para, altı bin dolar almıştı.

Konserin bilet fiyatları New York standartlarında bile hayli yüksekti. Otuz doların altında koltuk yoktu ve karaborsacılar da fiyatlarını bir loca için iki yüz dolar ve üstüne kadar çıkarmışlardı. Şöyle böyle isim yapmak isteyen biri, ne yapıp edip burada boy göstermeliydi.

Akşam saat sekiz civarında 26, 27 ve 28. Cadde ile Madison Caddesi, sabırsızlıkla sarsılıp takır takır sesler çıkaran otomobiller tarafından tıkanmıştı. Hayatlarını, vınlayarak geçen otomobillerin motor gürültüleri arasında geçiren bilet satıcıları, eksi on iki derece soğukta bile terden sırılsıklam, ellerinde deste deste banknotlar, kendilerini öfkeyle gürleyen arabaların sonu gelmez akıntısına korkusuzca atıveriyorlardı. Arabaların marşpiyelerine, şoför mahallerine, yolcu koltuklarına, hatta tepelerine atlıyor, ağlamaklı kısık sesleriyle bağıra bağıra trafiğin gürültüsünü aşmaya çalışıyorlardı. "Gel! Gel! İki parter koltuk, onuncu sıra! Bir loca koltuğu! İki parter koltuk!!.." Aniden bir dolu sağanağı, makineli tüfek ateşi gibi sokağı taradı.

Bir arabanın camı açılır açılmaz –"Gel, gel!"– satıcılar tıpkı birer dalgıç gibi şimşek hızıyla dalıyordu onların arasına. İşlerini bitirip de ceplerine paraları tıkıştırırken, ter damlacıkları alınlarında donuveriyordu.

Konser sekizde başlayacaktı, ancak saat sekizi çeyrek geçmesine rağmen tam ucu görünmeyen sıra sıra otomobiller, yağmur ve ışıkta kıpkırmızı parlayan ve konser sarayının ışıltılı fuayesine açılan sütunlu girişin önüne hâlâ gelmeye çalışıyorlardı. Biletçilerin bağırış çağırışı, motorların takırtısı ve sütunlu girişe çarpan dolu tanelerinin patırtısı altında şimşek hızıyla birbirine yer veren arabalardan sürekli, meraklıların heyecanla beklediği, karanlık duvarlar misali yeni yeni insan kalabalıkları fışkırıyordu: paha biçilmez kürkler, alev alev bir topuz, parıltılar saçan taşlar, ipek gibi parlak baldırlar, beyaz ayakkabılı büyüleyici ayaklar, kahkahalar, ufak ufak çığlıklar...

Konser boyunca hızla sallanan yelpazelerin titrediği, somon kırmızısı ve altın renklerin hâkim olduğu, sürekli ısıtılan bu ihtişamlı dev salonu, Beşinci Cadde'yle birlikte Boston'un, Philadelphia'nın, Buffalo ve Chicago'nun zenginleri doldurmuştu. Kadınların beyaz omuzlarıyla göğüslerinden yükselen bayıltıcı bir parfüm bulutuna arada bir, yeni mekâna yapışmış cila, alçı ve yağlıboyanın o kuru ve harcıâlem kokusu karışıyordu. Salonun tavan panelleri ve galerilerinde dizi dizi sıralanmış ampuller öylesine göz kamaştırıyor, insanları parıltılarla öylesine büyülüyordu ki, ancak direçli ve sağlıklı kişiler bu ışık akınına dayanabilirdi. Parisli modacılar bu kış mini Venedik şapkacıkları tasarlamışlardı; kadınlar başlarında bunları hafifçe arkaya ittirerek taşıyorlardı. Dantelli, bordürlü, gümüş ve altından ince kumaşlar, ağlar, ponponlar, paha biçilmez malzemeler, inci ve elmastan kolyeler... Yelpazeler dur durak bilmeksizin titreştikleri ve başlar da hafif hafif hareket ettikleri için, insanlarla kaynaşan parterin üzerinden ha bire bir ışıltı ve parıltı kayıyor, sağda solda elmasları aleve kesiyordu.

Tıpkı konser salonu gibi yeni ve debdebeli olan bu topluluğun üzerinden, eski ve modası çoktan geçip gitmiş ustaların müziği esiverdi...

Mühendis Mac Allan, genç karısı Maud'la birlikte orkestranın hemen üstündeki bir locadaydı. Locayı ona bu yeni konser sarayının mimarı, arkadaşı Hobby ayarlamıştı. Allan tek bir kuruş bile ödemediği gibi, çelik araç gereçler ürettiği fabrikasının bulunduğu Buffalo'dan buraya aklının almadığı bir müziği dinlemeye değil, Birleşik Devletlerin en güçlü adamı, dünyanın en zenginlerinden biri, demiryolları kralı ve banker Lloyd'la on dakika görüşmeye gelmişti. Kendisi için her şeyden önemli bir görüşmeye.

Akşam üzeri trende de hafif bir heyecanla mücadele etmek zorunda kalan Allan, daha birkaç dakika önce, karşıdaki locaya, yani Lloyd'un locasına bakıp onun gelmediğini görünce yine o aynı tuhaf huzursuzluğa kapılmıştı. Ama şimdi yine her şeyi büyük bir sükûnetle bekliyordu.

Lloyd gelmemişti. Belki de hiç gelmeyecekti. Gelse bile Hobby'nin coşkulu telgrafına rağmen, belki de görüşmeden hiçbir sonuç çıkmayacaktı!

Allan, nasıl beklenmesi gerektiğini bilen biri gibi sabırla oturuyordu yerinde. Koltuğuna yayılmış, geniş omuzlarını arkalığa yaslamıştı, bacaklarını locada olabildiğince uzatmış hâlde sakin bir şekilde etrafı süzüyordu. Çok uzun biri değildi ama bir boksör gibi geniş ve güçlü yapılıydı. Kafası dikkat çekecek derecede büyüktü ve dörtgen şeklindeydi, hafif kaba, sakalsız yüzünün rengi sıra dışı bir koyuluktaydı. Şimdi kışın ortasında bile cildi güneşten yanmış gibiydi, yanaklarında çillerin izi görünüyordu. Özenle ayırdığı kumral ve yumuşak görünümlü saçları, ışığın yansıdığı noktalarda bakır renginde parlıyordu. Allan'ın ışıltılı, gri-mavi gözleri, güçlü alın kemiklerinin arkasına gizlenmiş, çocuksu ve mülayim bir ifade taşıyordu. Genel olarak Allan, henüz seferden dönen, taze havayla dolmuş, bugün de tesadüfen üzerine pek oturmayan bir frak geçirmiş bir deniz subayına benziyordu. Sağlıklı, biraz sert görünümlü ama yine de mülayim tipte bir insandı –akılsız biri gibi görünmüyordu, dikkat çekici biri de değildi.

Allan, elinden geldiğince oyalanıyordu. Müzik onu büyülemiyordu, düşünceleri bir şeylere odaklanmak ve derinleşmek yerine dağılıp buharlaşıyordu. Gözleriyle, çatı ve halka şeklindeki loca konstrüksiyonuna hayran kaldığı dev salonun boyutlarını ölçtü. Parterdeki pırıldayan, titreşen yelpaze denizini de aynı şekilde şöyle bir süzdü ve 'Birleşik Devletler'de çok para var, burada aklımdaki gibi bir şeyi gerçekleştirebilirim,' diye düşündü. Pratik bir insan olduğundan konser sarayının saatlik aydınlatma maliyetini hesaplamaya girişti. Yaklaşık bin dolarlık bir rakamda karar kıldı ve bu hesabın üzerine de tek tek salondaki erkekleri incelemeye geçti. Kadınlarla ilgilenmiyordu. Sonra gözleri yine Lloyd'un boş locasına, buradan da sağ kanadını görebildiği orkestraya indi. Müzikten anlamayan bütün insanlar gibi orkestranın mekanik kesinliği onu da şaşırttı. Değneği tutan eliyle birlikte kolu da arada sırada korkuluğun üzerinde beliren orkestra şefini görmek için biraz öne doğru eğildi. En çok da performansı karşılığında altı bin dolar ücret alan, şu zayıf, dar omuzlu, seçkin centilmen, yani şu orkestra şefi, Allan için tam bir bilmeceydi. Onu uzun uzadıya ve dikkatle izledi. Bu adamın dış görünüşü bile olağan dışıydı. Karga burnu, ufak ama capcanlı gözleri, sıkılı dudakları, geriye taradığı tel tel saçı ve kafa yapısıyla, tam bir akbabaya benziyordu. Bir deri bir kemikti, sanki salt sinirden ibaretti. Ne var ki seslerle gürültünün yarattığı kaosu, her şeyin ortasında sakince durarak ve güçsüz görünen beyaz ellerini sallayarak gönlünce yönetebiliyordu. Allan, tıpkı gücü ve sırlarına vakıf olmaya asla çalışmayacağı bir büyücüye hayran olur gibi ona da hayran kaldı. Bu adam sanki uzak bir gelecekten ve soyu neredeyse tükenmekte olan tuhaf ve anlaşılmaz yabancı bir ırktan gelmişti.

İşte tam da o anda bir deri bir kemik orkestra şefi ellerini daha da havaya kaldırdı, çılgın bir biçimde salladı ve birden o eller sanki insanüstü bir güçle doldu: orkestranın sesi yükseldi ve tek bir hamleyle de sustu.

Salonda, mekânın devasa boşluğunda dalgalana dalgalana bir alkış tufanı koptu. Allan, rahatlayarak iç geçirdi, tam ayağa kalkacaktı ki yanıldığını fark etti, zira aşağıdaki ahşap nefesli çalgılar adagio'ya başlamışlardı bile. Yan locadan bir sohbetin son sesleri yankılandı... "... yüzde yirmi kâr payı, kardeşim! Öyle bir iş ki, daha parlağı gelmedi..."

Allan, yine kıpırdamadan oturmak zorunda kaldı. Loca bölmelerinin tam anlayamadığı mimari yapısını bir kez daha incelemeye başladı. Öte yandan Allan'ın, piyanist adayı karısı ruhunu müziğe çoktan teslim etmişti. Maud kocasının yanında narin ve ufak biri gibi görünüyordu. Zarif ve kumral, Madonna'ya benzeyen başını beyaz eldivenine dayamıştı, saf bir biçimde parlayan kulağı, aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya, dört bir yandan gelen ses dalgalarını *sanki tümüyle içine çekiyor, emiyordu.* İki yüz enstrümanın yarattığı, havayı dolduran devasa titreşim, vücudundaki sinirleri birer birer sarsıyordu. Gözleri kocaman açılmış, uzaklara dalmıştı. Heyecanı öylesine güçlüydü ki o narin ve pürüzsüz yanaklarını yusyuvarlak kırmızı lekeler basmıştı.

Ona öyle geliyordu ki daha önce müziği hiç bu kadar derinden hissetmemiş, hatta böyle bir müziği duymamıştı bile. Ufak bir melodi, belli belirsiz bir yan motif, ruhunun içinde hiç bilmediği bir aydınlığı uyandırabiliyordu. Tek bir ses, içindeki bilinmeyen, gizli bir mutluluk damarına öyle bir dokunuyordu ki, parlak bir sel hâlinde yüreğine akıp iç dünyasını kamaştırıyordu. Bu müziğin içinde tetiklediği tek duygu, saf bir neşe ve güzellikti! Müziğin ona taşıdığı bütün o çehreler, ışığa ve aydınlığa batmıştı, bütün hakikatlerden çok daha güzeldi.

Maud'un hayatı da, görünüşü kadar sade ve basitti. Hayatında ne büyük olaylar ne de özel tuhaflıklar vardı, binlerce genç kız ve kadınınki gibi sıradandı. Babasının matbaa işlettiği Brooklyn'de doğmuş, Berkshire-Hills'teki bir çiftlikte, kendisini şımartan Alman kökenli annesince yetiştirilmişti. İyi bir okul eğitimi almış, iki yaz boyunca Chautauqua'daki bir yaz okulunda seminerlere

katılmış, bir sürü bilgiyi ve düşünceyi ufak kafasına sokmuş, ama onlar da bir kulağından girip diğerinden çıkmıştı. Pek müzik yeteneği olmasa da piyano çalışmalarına katılarak bu konudaki eğitimini Münih ve Paris'te en iyi öğretmenlerle tamamlamıştı. Annesiyle seyahatlere çıkmış (babası uzun süre önce ölmüştü), spor yapmış ve bütün genç kızlar gibi genç erkeklerle flört etmişti. Bugün artık unuttuğu bir gençlik aşkı yaşamıştı; daha sonra kendisine talip olan mimar Hobby'yi sepetlemişti, zira onu ancak bir arkadaş gibi sevebiliyordu; en sonunda da mühendis Mac Allan'la evlenmişti, çünkü ondan hoşlanmıştı. Daha evlenmeden önce taparcasına sevdiği ufak tefek annesi ölmüş ve Maud acılar içinde gözyaşları dökmüştü. Evliliğinin ikinci yılında bir kız çocuğu doğurmuştu, onu da taparcasına seviyordu. Hayatı işte bunlardan ibaretti. Yirmi üç yaşındaydı, mutluydu.

Olağanüstü bir huşuyla ve büyülenmişçesine müziğin keyfine varırken, görünüşe bakılırsa başına buyruk bir sırayla, hepsi de tuhaf biçimde yalın ve hepsi yine garip bir biçimde anlamlı bir sürü hatıra uyandı içinde. Birden hayatı ona esrarengiz, derin ve zengin bir şeymiş gibi göründü. Ufak tefek annesinin yüz hatları, gözünün önüne ebedî bir ruhsallık ve iyilik içinde belirdi; ama o sırada bu görüntünün etkisiyle bir hüzün değil de, sevinç ve telaffuz edilemeyen bir sevgi hissetti. Sanki annesi hâlâ yaşıyordu. Aynı sırada, henüz bir kız çocuğuyken sık sık bisikletle geçtiği Berkshire-Hills toprakları da gözünün önünde belirdi. Bu topraklar gizemli bir güzellik ve tuhaf bir ışıltıyla doluydu. Aklına Hobby geldi, yine aynı anda kitaplarla dolup taşan kızlık odasını da hayal etti. Kendisini gördü sonra, piyanonun başında alıştırma yaparkenki hâlini. Ama hemen sonra Hobby yine göründü. Yanındaydı, bir tenis sahasının kenarındaki bankta oturuyorlardı; saha o kadar loştu ki tenis kortunun beyaz çizgileri ancak belli belirsiz fark edilebiliyordu. Hobby, bacak bacak üstüne atmış, raketiyle beyaz ayakkabısının burnuna vura vura gevezelik ediyordu. Maud kendini gördü, gülümsediğini gördü, zira Hobby bir âşık

gibi zırvalıyordu. Yine de keyifli, coşkun, biraz da alaycı bir geçiş, Hobby'nin üzerinden esti ve zihninde Mac'i ilk kez gördüğü neşeli bir pikniği canlandırdı. Buffalo'da Lindley'leri ziyaret etmişti, mevsimlerden yazdı. Ormanda iki araba park etmişti, hepi topu bir düzine kadar kadın ve erkektiler. Hepsinin yüzünü tek tek tanıdı. Hava sıcaktı, erkekler gömleklerinin kollarını kıvırmıştı, toprak alev alevdi. Sıra çay demlemeye gelmiş ve Lindley, "Allan, ateşi yakar mısınız?" diye sorduğunda Allan da, "Olur!" diye cevap vermişti. Maud'a şimdi, sanki Allan'ın sesini, göğüs kafesinde yankılanan o derin ve sıcak sesini, daha o zamandan sevmiş gibi geldi. Allan'ın ateşi nasıl hazırladığını gördü bu sefer. Kimsenin dikkatini çekmeden sessizce dalları çatırdatarak kırdığını ve *çalıştığını* gördü! Gömleğinin kollarını kıvırmış hâlde ateşin önüne çöküp dikkatlice ateşe üflediğini gördü ve aniden sağ kolunun alt bölümünde soluk mavi bir dövmesi olduğunu fark etti: çaprazlama çekiçler. Grace Gordon'a gösterdi bunları. Ve Grace Gordon (daha geçenlerde bir evlilik skandalı yaşamıştı) şaşkınlıkla ona bakıp, "Bilmiyor musun canım?" diye söze girdi, Mac Allan'ın "Tom Amca'nın seyis yamağı" olduğunu açıkladı ve bu kumral, çilli oğlanın gençliğinde yaşadığı o romantik macerayı anlattı. İşte orada çömelmişti, etrafında çene çalan, keyifli insanları umursamadan, alevlere üflüyordu; Maud da onu işte tam o anda sevmeye başlamıştı. Bugüne kadar da sevdi, her ne kadar o bunu bilmiyor olsa da. Şimdiyse Maud, Mac'e duyduğu sevgiye bırakmıştı kendini. Ona talip olduğu tuhaf dönemi, nikâhlarını, evliliklerinin ilk aylarını hatırladı. Sonra da kızları küçük Edith'in dünyaya gelmeden önceki ve geldikten sonraki dönem canlandı gözünün önünde. Mac'in, bütün kadınlar için erkeğinin aşkının ölçüsünü gösteren o dönemdeki ilgisini, o sevecenliğini ve bağlılığını asla unutmayacaktı. Beklenmedik bir anda Mac'in aslında ilgili, endişeli bir çocuk olduğu anlaşılmıştı. Maud, Mac'in ta iliğine kadar aslında ne kadar iyi bir insan olduğunu gördüğü bu dönemi asla unutmayacaktı. Aşk, yüreğinden dalga dalga aktı, gözlerini kapa-

dı. Yüzler, hatıralar solup yiterken müzik Maud'u alıp götürdü. Düşünmüyordu artık, salt duygudan ibaretti...

Aniden kulağına, yıkılan bir duvar sesini andıran patırtılar ulaşınca Maud daldığı düşlerden uyandı ve derin bir iç geçirdi. Senfoni bitmişti. Mac ayağa kalkmış, bir yandan elleri tırabzanda, gerinmeye başlamıştı. Parter alkıştan kırılıyordu.

Maud da ayağa kalktı, biraz başı dönüyordu, sersemlemişti ama sonra o da çılgıncasına alkışlamaya başladı.

"Sen de alkışlasana, Mac!" diye kendinden geçmişçesine çığlık atıyordu, yüzü heyecandan kıpkırmızıydı.

Allan, Maud'un bu alışılmadık heyecanına güldü ve onu sevindirmek için birkaç kere sertçe ellerini çırptı.

"Harika! Harika!" diye bağırdı Maud, ince tiz bir sesle ve coşkudan nemli gözleriyle loca tırabzanından dışarı eğildi.

Orkestra şefi, zayıf, yorgunluktan solan yüzünü sildi, tekrar tekrar eğilerek selam verdi dinleyicilere. Ama alkışın sonu gelmek bilmeyince kollarını açarak orkestrayı işaret etti. Bu mütevazılık açıktı ki sahteydi ve Allan'ın asla tam insan yerine koyamadığı ve doğrusunu söylemek gerekirse gereksiz tipler olarak gördüğü sanatçılara karşı, o silinmesi imkânsız kuşkusunu yeniden uyandırmıştı. Oysa Maud heyecanla yeni alkış seline katıldı.

"Eldivenlerim yırtıldı, bak, Mac! Ne sanatçı ama! Harika değil miydi?" Dudakları hayranlıkla kıvrılmışken ve gözleri de kehribar gibi parlarken Mac'e, o coşkunluğu içinde inanılmaz derecede güzel göründü. Gülümsedi ve niyetlendiğinden biraz daha ilgisiz bir cevap verdi: "Haklısın, gerçekten de harika bir oğlan!"

"Deha o, deha!" diye bağırdı Maud heyecanla alkışlarken. "Ne Paris'te, ne Berlin'de, ne de Londra'da böylesini dinledim," derken sustu ve yüzünü kapıya çevirdi, zira mimar Hobby localarına girmişti.

"Hobby!" diye bağırdı Maud hâlâ alkışlarken, çünkü diğer binlerce insan gibi o da orkestra şefinin tekrar sahneye çıkmasını istiyordu. "Alkışla Hobby, sahneye bir daha çıkmalı! Hey! Hey! Bravo!"

Hobby, elleriyle kulaklarını kapattı ve yaramaz bir sokak çocuğu gibi ıslık çaldı.

"Hobby!" diye bağırdı Maud. "Ne münasebet!" Öfkeyle ayağını yere vurdu. Tam o sırada orkestra şefi, terden sırılsıklam, ensesinde mendil, sahnede bir daha görününce Maud tekrar delicesine alkışlamaya başladı.

Hobby gürültünün dinmesini bekledi.

"İnsanlar çıldırmış!" diye konuştu sonra tiz bir kahkaha atarak. "Olur şey değil! Gürültüye katkım olsun diye ıslık çaldım, Maud. Ne haber, nasılsın kızım? Ya sen nasılsın, eski dostum?"

Ancak şimdi gerçekten selamlaşmaya vakit bulabildiler.

Bu üçü gerçekten de dürüst ve samimi bir dostlukla birbirine bağlıydı. Allan, eskiden Hobby'nin Maud'a olan ilgisini biliyordu elbette ve bundan hiç söz etmeseler bile bu durum iki erkeğin ilişkisine özel bir sıcaklık, kendine özgü bir çekicilik katıyordu. Hobby, hâlâ Maud'a hafiften âşıktı, ama bunu fark ettirmeyecek kadar da düşünceli ve akıllı biriydi. Ne var ki Maud'un o kendinden emin kadınlık içgüdüsünü yanıltmak imkânsızdı. Arada bir Maud, sıcak kahverengi gözlerinden okunan sessiz bir zafer duygusuyla Hobby'nin aşkının keyfine varıyor ve karşılığında ona dürüst ve kardeşçe bir ilgi sunuyordu. Üçü de yaşamlarının farklı farklı dönemlerinde, bir faydaları dokunabildiği için birbirlerine seve seve yardım etmişti; özellikle de Allan, Hobby'ye büyük bir teşekkür borçluydu: Yıllar önce Hobby teknik deneyler yapabilmesi ve fabrikasını kurabilmesi için ona elli bin dolar bulmuş ve bu paraya da bizzat kefil olmuştu. Ayrıca son haftalarda Hobby, demiryolları kralı Lloyd'a karşı Allan'ın çıkarlarını temsil ederek az sonra gerçekleşmesini umdukları randevuyu ayarlamıştı. Hobby, Allan için elinden gelen her şeyi yapardı zaten, ona hayrandı çünkü. Allan'ın elmas çeliği Allanit'ten başka bir şey yaratmadığı dönemde bile Hobby bütün tanıdıklarına şöyle derdi: "Allan'ı tanıyor musunuz? Hani şu Allanit'i bulan adamı? Eh, ondan daha çok söz edildiğini duyacaksınız!" Arkadaşlar yıl-

da birkaç kere görüşürlerdi. Ya Allan'ler New York'a gelirdi ya da Hobby onları Buffalo'da ziyaret ederdi. Yazın, düzenli olarak üç haftayı Maud'un Berkshire-Hills'teki mütevazı Berkshirebrook çiftliğinde geçirirlerdi. Her buluşmaları onlar için büyük bir olaydı. Sanki üç dört yıl öncesini yaşar gibiydiler, birlikte geçirdikleri o neşeli ve içten saatler bir şekilde yeniden canlanıverirdi.

Bu koca kış boyunca görüşmedikleri için de bu defa sevinçleri her zamankinden daha da büyüktü. Büyük çocuklar gibi birbirlerini baştan aşağı süzdüler, neşeli bir ses tonuyla birbirlerinin kılık kıyafetlerini övdüler. Maud, Hobby'nin, burunlarında parıltılı deriden gerçek gergedan boynuzu bulunan, züppelik timsali rugan ayakkabılarına güldü ve Hobby de bir moda tasarımcısı gibi Maud'un elbisesini ve Allan'ın yeni frakını inceledi. Uzun süre görüşmedikten sonra her buluştuklarında olduğu gibi yüzlerce soru ve cevap birbirine karıştı, tek bir konu üzerinde durmadılar. Hobby, her zamanki gibi en tuhaf ve en inanılmaz maceraları yaşamıştı, farklı farklı kişileri ima edip duruyordu. Sonra konsere, günlük olaylara ve tanıdıklara geldi sıra.

"Söylesenize, konser sarayı hoşunuza gitti mi?" diye sordu Hobby zafer dolu bir gülümsemeyle, çünkü arkadaşlarının ne cevap vereceğini zaten biliyordu. Allan'la Maud, övgülerini hiç sakınmadan dile getirdiler. Her şeye hayran kalmışlardı.

"Peki ya fuaye?"

"Muhteşem, Hobby!"

"Sadece, salon bana biraz şatafatlı geldi," diye itiraz etti Maud. "Biraz daha samimi olabilirdi bence."

Hobby, uysallıkla gülümsedi. "Elbette, Maud! Doğrusu da bu olurdu, tabii eğer insanlar buraya müzik dinlemeye geliyor olsaydı. Ama hayır. Buraya gelmelerinin tek nedeni, bir şeye hayran kalmak, başkalarının da onlara hayran kalmasını sağlamak. 'Bize öyle bir peri masalı yaratın ki, Hobby,' dediler konsorsiyumda, 'bu salonun yanında, şimdiye kadar yaratılan her şey gölgede kalsın!'"

Allan, Hobby'ye hak verdi. Ama Hobby'nin salonunda aslında hayran kaldığı dekorasyonun görkemi değil, locanın havada serbestçe süzülen halka şeklindeki o cesur konstrüksiyonuydu.

Hobby gönlü okşanmış hâlde gülümsedi. "Hiç de kolay değildi," diye konuştu. "Başımı çok ağrıttı. Halka perçinlenirken, her perçin atıldığında yapının tamamı sallanıyordu. İşte böyle..." Hobby ayak parmaklarının uçları üzerinde sallandı. "İşçileri bir korku aldı."

"Hobby!" diye bağırdı Maud abartılı bir endişeyle ve tırabzandan geriye bir adım attı. "Beni korkutuyorsun."

Hobby, gülümseyerek eline dokundu: "Korkma, Maud. Oğlanlara dedim ki, bekleyin biraz, halka tamamen kapansın –göreceksiniz dünyada hiçbir güç, olsa olsa belki dinamit ancak... hey!" diye sözünü keserek, birden partere doğru bağırdı. Bir tanıdığı rulo yaptığı konser programını âdeta bir megafon gibi kullanarak, kendisine sesleniyordu. Hobby de bunun üzerine, dört bir yanda aynı pişkinlikle yüksek sesli başka sohbetler yapılmıyor olsaydı koca salonda aslında herkesin duyabileceği şekilde bir sohbete daldı onunla.

Herhâlde arkadaşı Hobby'nin o göz alıcı kafasını fark etmiş ve böylece ona seslenmişti. Gerçekten de Hobby'nin saçları salonun en açık renkli saçlarıydı; gümüşe çalan parlak bir sarı, özene bezene ayrılıp düzleştirilmişti. Yüzünde hafifçe yukarı kıvrık burnu dikkat çekiyordu. Handiyse beyaz kirpikli, oldukça İngiliz tipinde hoppa, küçük, dalavereci bir çehreydi bu. Allan'ın aksine bir kız gibi çelimsiz ve narin yapılıydı. Bir anda herkes kadehini onun şerefine kaldırdı ve adı her yandan yankılandı. Hobby, New York'un en popüler fenomenlerinden ve sosyetenin en sevilen erkeklerinden biriydi. Tuhaflıkları ve yeteneği sayesinde hızla ünlenmişti. Gazetelerde onunla ilgili bir anekdotun yayınlanmadığı hafta yoktu.

Hobby, dört yaşındayken çiçek çizimlerinde bir dâhiydi, altı yaşındayken at çizimleri dâhisi olmuştu (beş dakika içinde koca koca at sürülerini kâğıda dökebiliyordu), şimdiyse demir ve be-

ton dâhisiydi ve gökdelenler inşa ediyordu. Kadınlarla aşklar yaşamış, yirmi iki yaşındayken yüz yirmi bin dolarlık bir serveti Monte Carlo'da kumarda kaybetmişti. Her sene, o fevkalade gelirine rağmen boyunu daha fazla aşan yeni borçlar içinde yüzerdi ama bir an bile bundan kaygılanmazdı.

Hobby, güpegündüz bir fil üzerinde Broadway'i geçmişti. Daha bir yıl önce "dört günlüğüne milyonercilik oynayan", lüks bir tren içinde Yellowstone Parkı'ndan geçen, sonra da bir kovboy olarak eve dönen adamdı o. Ara vermeden kırk sekiz saat briç oynama rekorunun sahibi de oydu. Her vatman Hobby'yi tanırdı ve onunla neredeyse senli benliydiler. Hobby'nin sayısız şakası kulaktan kulağa anlatılırdı, zira o doğuştan muzip ve eksantrik biriydi. New York'la San Francisco arasındaki uçak rekabeti nedeniyle sahneye koyduğu bir şakaya, Amerika'da herkes gülmüştü. Hobby, ünlü milyoner ve sporcu Vanderstyfft'in yolcusu olarak uçuşa katılmış, sekiz yüz veya bin metre yüksekten geçerken, aşağıda biriken insan kalabalıklarına "Yukarı gelsenize, size söyleyeceklerimiz var!" yazılı kâğıtlar atmıştı. Bu şaka Hobby'yi öyle keyiflendirmişti ki, koca seyahatte, iki gün boyunca yorulmak nedir bilmeksizin sürekli tekrarlamıştı. Henüz daha birkaç gün önce New York'u yine bir başka, hem dâhiyane hem de akla yatkın dev bir projeyle şaşkınlığa düşürmüştü: New York –Amerika'nın Venedik'i! Yani Hobby, (ticaret bölgesindeki araziler ateş pahası olduğundan) Hudson'a, East River'a ve New York limanına devasa gökdelenler inşa etmeyi, koca koca caddeleri, dev transatlantiklerin rahatça geçebilmesi için açılır kapanır köprülerle birbirine bağlayarak betondan taşlar üzerine yerleştirmeyi öneriyordu. "Herald" gazetesi Hobby'nin büyüleyici çizimlerini yayınlamış, New York da bu projeyle kendinden geçmişti.

Hobby ayrıca tek başına gazetecilerden oluşan bir sürüyü besliyordu. Gece gündüz demeden kendisi için "boru öttürmeye" çalışıyordu; sürekli halkın gözü önünde olmaz ve varlığı yine halk tarafından onaylanmazsa, kendisinin var olması da imkânsızdı.

Hobby böyleydi işte. Bir de New York'un en yetenekli, en çok rağbet gören mimarıydı.

Hobby, parterdekilerle sürdürdüğü sohbetini kesip lobideki arkadaşlarına döndü.

"Anlatsana Maud, ufak Edith neler yapıyor?" diye sordu. Gerçi daha biraz önce vaftiz babası olduğu çocuğu yine sormuştu.

Başka hiçbir soru Maud'un yüreğini bu sorudan daha fazla yumuşatamazdı. O anda Hobby'ye tek kelimeyle "tutuldu". Yüzü kızarırken sıcak ve kahverengi gözleriyle, hayranlık ve minnettarlıkla baktı ona.

"Demin de dediğim gibi, Edith her geçen gün daha da tatlılaşıyor Hobby!" diye sesinde sevecen ve anaç bir tonla cevap verirken, gözleri sevinçle doluydu.

"Hep öyle değil miydi ki zaten?"

"Öyleydi! Ama –Hobby, gözlerine inanamazsın, nasıl da akıllı! Konuşmaya başladı bile!"

"Ona horoz hikâyesini anlatsana, Maud," diye araya girdi Allan.

"Ah, evet!" Maud, kızı ve bir horozun başrolü oynadıkları kısa, eğlenceli bir hikâyeyi keyif ve mutlulukla anlattı. Üçü de çocuklar gibi şen güldüler.

"Onu en kısa zamanda görmeliyim!" dedi Hobby. "İki hafta sonra size geleceğim. Daha başka ne var ne yok, Buffalo sıkıcıydı demek?"

"*Deadly dull*!" diye hızla karşılık verdi Maud. "Pöh, öldüresiye sıkıcı Hobby, öldüresiye!" İnce kaşlarını yukarı kaldırıp bir anlığına gerçekten de mutsuz göründü. "Lindley'ler Montreal'e taşındı, biliyorsun."

"Yazık olmuş."

"Grace Kossat da sonbahardan beri Mısır'da," diye devam eden Maud, birden Hobby'ye içini dökmeye başladı. "Ah, ne sıkıcı olabiliyordu böyle bir gün! Hele akşamlar!" Şakayla karışık suçlayıcı bir tonla da ekledi: "Mac'in de nasıl bir koca olduğunu anlatmama gerek yok, Hobby! Eskisinden de çok ihmal ediyor

beni. Bazen bütün bir gün fabrikadan eve gelmiyor. Bütün o güzel şeylerin yanına, gece gündüz granit, çelik ve Tanrı bilir başka neleri delen bir deneme matkap ordusu edindi. Bu matkaplara sanki hasta olmuşlar gibi bakıyor Hobby, hastaymışlar gibi! Geceleri rüyasına giriyorlar..."

Allan bir kahkaha attı.

"Bırak yapsın, Maud," dedi Hobby ve beyaz kirpiklerini kırpıştırdı. "Ne istediğini biliyor o. Birkaç matkabı kıskanmayacaksın ya kızım?"

"Onlardan nefret ediyorum!" diye cevap verdi Maud. "Sakın ha inanma," diye kızararak sözünü sürdürdü, "işi olmasa benimle New York'a geleceği falan yoktu."

"Öyle deme Maud," diye sakinleştirdi onu Allan.

Ama Maud'un gülümseyerek yaptığı sitem, Hobby'ye, Allan'a söylemek istediği şu önemli konuyu hatırlattı. Birden düşüncelere daldı ve Allan'ı frakından tuttu.

"Dinle, Mac," dedi sesini biraz alçaltarak. "Korkarım bugün Buffalo'dan boşu boşuna geldin buraya. Yaşlı Lloyd pek iyi değil. Bir saat önce Ethel Lloyd'u aradım, gelip gelmeyeceklerini henüz bilmiyordu. Gelmezlerse, gerçekten de felaket olur!"

"İlla bugün olmak zorunda değil," diye karşılık verdi Allan hayal kırıklığını göstermeden.

"Ne olursa olsun, peşinden ayrılmayacağım, Mac! Tek bir huzurlu anı olmayacak! Şimdilik adiyö!"

Hemen ardından Hobby, kızıl saçlı üç genç kadının anneleriyle birlikte oturduğu komşu bir locaya yüksek sesle merhaba diyerek daldı.

O sırada akbaba kafalı çelimsiz orkestra şefi de, birden kürsüsünde yeniden göründü ve davullardan gitgide artan bir gök gürültüsü sesi yükseldi. Fagotlar, sorgulayıcı ve ince serzenişlerle dolu bir motifi tekrarlaya tekrarlaya yükselttiler, daha sonra kemanlar bu motifi onların elinden çekiverdi ve kendi dillerine tercüme etti.

Maud, kendini yine müziğe bıraktı.

Allan ise soğuk bakışlarıyla koltuğunda oturdu, göğsü iç dünyasındaki gerilimle genişlemişti sanki. Şimdi, geldiğine bin pişman olmuştu! Lloyd'un bir konser salonunun locasında kısa bir görüşme yapına önerisi, insanları evinde çok nadiren karşılayan bu zengin adamın tuhaflığı yüzünden, ona pek de garip gelmemiş, bu teklife tereddüt duymadan evet demişti. Gerçekten hastaysa Lloyd'u affetmeye de hazırdı. Ama zaman zaman büyüklüğü kendisini bile etkileyen projesine büyük bir saygı gösterilmesini beklemek onun hakkıydı! Üzerinde beş yıl, gece gündüz çalıştığı bu projeyi şimdiye kadar sadece iki kişiye anlatmıştı: Çenesi düştüğünde nasıl gevezelik etmeyi biliyorsa, zorunlu olduğunda susmayı da bilen Hobby'ye, bir de Lloyd'a. Maud'a bile söylememişti. Elinden gelse, Lloyd'un Madison Meydanı Sarayı'na *sürünerek gelmesini* beklemek hakkıydı! Lloyd'un kendisine en azından başka bir randevu için haber göndermesini beklemek de öyle! Şayet Lloyd bunu da yapmayacaksa –eh o zaman o kaprisli ve hasta zengin adamla artık işi olamazdı.

Etrafını saran ve şiddetle titreyen müzik sesleri, parfüm kokusu, kör edici ışık selleri ve değerli taşların ışıltısıyla dolu sera atmosferinde Allan'ın düşünceleri giderek daha da berraklaştı. Birden büyük bir heyecana kapılmış olsa da, zihni hızlı ve titiz bir şekilde çalışıyordu. Proje her şeydi! Onunla ya ayağa kalkacak, ya devrilecekti! Deneylere, araştırmalara, binlerce hazırlığa servetini feda etmişti ve proje gerçekleştirilmezse açıktı ki yarın en baştan başlaması gerekecekti. Proje onun hayatıydı! Karşısına çıkabilecek olasılıkları, her bir parçanın önceki sonuçların bir sonucu olduğu bir cebir problemini çözer gibi hesapladı. İlk başta projesine Çelik Tröstü'nün ilgisini çekebilirdi. Tröst, Sibirya Demir'le rekabetten zararlı çıkmış ve hiç duyulmadık bir durgunluğa girerek faaliyetlerini durdurmuştu. Büyük ihtimal Tröst bu projenin üzerine atlardı –buna bahse girerdi!– veya Allan bunun için kıyasıya mücadele edebilirdi. Büyük sermayeye,

adları her neyse artık, Morgan, Vanderbilt, Gould, Astor, Mackay, Havemeyer, Belmont, Whitney'e saldırabilirdi. Büyük bankalar birliğini ateşe tutabilirdi. Her şey boşa çıkarsa da nihayet basınla ittifak kurabilirdi.

Dolambaçlı yollardan hedefine ulaşabilirdi; açıkçası aslında Lloyd'a ihtiyacı yoktu. Öte yandan Lloyd müttefik olarak yanında durursa, mücadeleyi doğrudan kazanabilirdi, Lloyd'un olmadığı durumda ise sahanın her bir santimetresinin tek tek fethedilmesi gerektiği zorlu bir mücadele yaşanacaktı.

Bu türden düşüncelere dalıp gözünü ve kulağını dışarıda olup bitene kapatan Allan, yarı kapalı gözlerinin ardındaki ödün vermeyen ifadesiyle savaşını en ufak ayrıntısına kadar planladı...

Ancak aniden müzikle hipnotize olan salondan, sessiz sedasız bir ürperti yükseldi. Bütün başlar hareketlendi, değerli taşlar daha da güçlü parıldadı, bardaklar ışıldadı. O sırada müzik yumuşak bir piyano ile akıp giderken orkestra şefi, aklı karışmış bir hâlde başını çevirdi, zira salonda fısıltılar işitiliyordu. İki yüz yirmi müzisyenin, orkestra şefinin ve ölümsüz bestekârın hipnozundan çok daha büyük bir güç, dinleyicileri etkilemiş olmalıydı.

Yan locadan kısık bir bas sesi duyuldu: "Pembe Elması takmış... Abdülhamit'in kraliyet hazinesinden... iki yüz bin dolar değerinde."

Allan, başını kaldırdı: karşı taraftaki loca karanlıktı –Lloyd gelmişti!

Karanlık locada Ethel Lloyd'un tanıdık profili hafifçe görünüyordu, ince, zarif çizgilerle çizilmişti. Altın sarısı saçı, belli belirsiz bir pırıltıyla kendini belli ederken sol şakağında (seyircilere bakan tarafta) soluk kızıl ateşten büyük bir taş vardı.

"Şu boyna, şu enseye bir bakın," diye mırıldanıyordu yandaki adam boğuk sesiyle. "Hiç böyle bir ense gördünüz mü? Diyorlar ki, şu Hobby, mimar olan –evet, biraz önce yanda bulunan şu sarışın..."

"Eh, anlaşılır!" diye fısıldadı saf İngiliz aksanıyla bir başka ses ve hafif bir kahkaha duyuldu.

Lloyd'un locası arka planda bir perdeyle ayrılmıştı ve Allan, Ethel'in hareketinden Lloyd'un bu perdenin arkasında oturduğu sonucunu çıkardı. Yana eğilip Maud'un kulağına fısıldadı: "Lloyd gelmiş gerçekten, Maud."

Ama Maud'un kulağı müzikten başka bir şey duymuyordu. Allan'ı anlamadı bile. Ethel Lloyd'un, boynunda "Pembe Elmas"la locasında oturduğunu koca salonda henüz bilmeyen tek kişiydi belki de. Müziğin içinde uyarıverdiği manevi coşkuyla ufak elini, yoklayarak Allan'a uzattı. Allan, onun elini eline alıp mekanik bir biçimde okşar ve aklından hızla binlerce cesur düşünceyi geçirirken, yan locadaki seslerin mırıldanıp fısıldadığı dedikodu parça parça kulağına ulaştı.

"Elmaslar mı?" diye sordu fısıldayan ses.

"Evet," diye yanıtladı mırıldanan ses. "Böyle başlamış diyorlar. Avustralya kamplarında."

"Spekülasyon mu yapıyormuş?"

"Kendince. Kantin sahibiydi."

"Hak etmemiş miydi diyorsunuz?"

"Kendi hakkını kendi yaratmış." (Sessiz, içten bir kahkaha.)

"Anlamadım."

"Öyle diyorlar. Kendi madeni, bedava aldığı... işçiler, biliyorsunuz, baştan aşağı inceleniyorlarmış... yuttukları elmaslar."

"Bunu hiç duymamıştım..."

"Diyorlar ki Lloyd,... Kantin sahibi... viskiye bir şeyler koymuş... mideleri bulanmış... madeni de..."

"İnanmıyorum!"

"Öyle diyorlar ama! Şimdi de üniversitelere, rasathanelere, kütüphanelere milyonlar veriyor..."

"Ay, ay, ay!" dedi fısıldayan ses, büyük bir şaşkınlıkla.

"Oysa ağır hasta, insanlardan kaçıyor –içeri ses sızmasın diye evini metrelerce kalınlıkta beton duvarlar sarıyor... Tıpkı bir mahkûm gibi..."

"Ay, ay, ay..."

"Şişt!" Maud öfkeyle başını çevirdi, sesler kesildi.

Konser arasında açık sarı saçlı Hobby'nin, Lloyd'un locasına girip Ethel Lloyd'un elini samimi bir tanıdık gibi sıktığı görüldü.

"Gördünüz mü, haklıydım!" diye yükseltti derin sesini komşu locadaki kişi. "Hobby ne şanslı herif! Ama Vanderstyfft de orada daha."

Sonra Hobby gelip başını Allan'ın locasına uzattı.

"Gel, Mac," diye bağırdı, "ihtiyar seninle konuşmak istiyor!"

2

"GİŞTE, Mac Allan!" dedi Hobby, Allan'ın omzuna hafifçe vurarak.

Lloyd locasında gülümseyerek oturuyordu. Çene çalan hanım ve beylerle dolu locanın aydınlık kısımlarının görülebildiği kendi loş bölmesinde başını önüne eğmiş, koltuğunda büzülmüştü. Kafasını kaldırmadı, sanki Hobby'nin takdimini duymamıştı bile. Ne var ki bir süre sonra, sesinde kısık hırıltılarla, dikkatli ve kuru bir biçimde konuştu: "Sizinle tanıştığıma gerçekten sevindim, Bay Allan! Projenizi ayrıntılı biçimde inceledim. Cüretkâr bir proje, büyük ve gerçekleştirilmesi mümkün! Yapabileceğim ne varsa yapılacak!" Bunları söylerken, kısa, dörtgen, bitkin ve yorgun, ipek yumuşaklığındaki elini Allan'a uzatıp yüzünü ona döndü.

Hobby, Allan'ı bu görünüme hazırlamıştı ama yine de, Lloyd'un yüzünün kendisinde yarattığı dehşeti gizlemek için Allan var gücünü toplamak zorunda kaldı.

Lloyd'un yüzü bir buldoğu hatırlatıyordu. Alt dişleri biraz öne doğru çıkıktı, burun delikleri yuvarlaktı ve yaşarmış, iltihaplı ufak gözleri, kahverengi, kurumuş ve hareketsiz yüzünde yamuk yarıklar gibi duruyordu. Kafası büsbütün saçsızdı. Lloyd'un boynunu, yüzünü ve tüm başını iğrenç bir egzama kemirip kurutmuş, tütün rengi derisini ve büzüşmüş kaslarını kemiklerin üze-

rine germişti. Yüzünün bıraktığı etki, insanın betinin benzinin atmasından baygınlığa kadar uzanıyordu, korkunçtu. Bu surata ancak sinirleri sağlam kişiler sarsılmadan bakabilirdi. Lloyd'un yüzü, trajikomik görünümlü bir buldog yavrusuna benzerken aynı zamanda canlanmış bir kurukafa gibi dehşet saçıyordu. Allan'a Bolivya'daki demir yolu inşaatında buldukları Kızılderili mumyalarını hatırlattı. Büyük dörtgen sandıkların içinde, çömelmiş vaziyette bulmuşlardı bu mumyaları. Kafaları kurumuş, dişleri sapasağlam kalmıştı; gözler, büzüşmüş dudakların arkasında sırıtkan bir ifadeyle, beyaz ve koyu renkli taşlar kullanılarak dehşet bir doğallıkla taklit edilmişti.

Yüzünün uyandırdığı etkinin elbette farkında olan Lloyd, Allan üzerinde yarattığı izlenimden memnundu ve ufak, nemli gözleriyle Allan'ın yüz ifadelerini inceledi.

"Gerçekten de projeniz, şimdiye kadar duyduğum en cüretli proje ve gerçekleştirilmesi de gayet mümkün!" diye tekrarladı bir süre sonra.

Allan eğildi ve projesi için Bay Lloyd'un ilgisini uyandırabildiğine sevindiğini belirtti. Bu an aslında hayatında önemli bir andı ama kendisini de şaşırtacak şekilde, tümüyle sakindi. Daha locaya adımını atarken heyecanlıydı ama şu anda Lloyd'un kısa ve kesin sorularını açık açık ve sükûnetle cevaplandırabiliyordu. Görünüşü, kariyeri ve zenginliği başka binlerce insanın aklını karıştıracak bu adam karşısında, birdenbire kendinden emin biri olup çıkmıştı, neden böyleydi bilmiyordu.

"Hazırlıklarınız yarın projeyi halka açıklayabilecek kadar ilerledi mi?" diye sordu son olarak Lloyd.

"Daha üç aya ihtiyacım var."

"O zaman bir an bile kaybetmeyin!" diye kesin bir ses tonuyla sözünü tamamladı Lloyd. "Ayrıca, her şeyimle sizin yanınızdayım," derken, bir taraftan da Allan'ın kolunu çekiştirip kızını işaret etti.

"Bu da, Ethel Lloyd," dedi.

Allan, konuşma boyunca onu izleyen Ethel'e bakarak başıyla selam verdi.

"Nasılsınız, Bay Allan?" diyen Ethel ise cinsinin o doğallığı ve dobralığıyla Allan'a elini uzatıp çekinmeden gözlerinin içine baktı. Kısa bir duraksamanın ardından "Demek o sizsiniz!" derken, ona karşı duyduğu ilgisini gizlemeye çalıştığı, ince ve biraz muzipçe bir gülümseme de belirdi yüzünde.

Allan aklı karışmış bir vaziyette eğildi, zira genç hanımlara nasıl davranacağını hiç bilemezdi.

Ethel'in pudraya bulandığını fark etti. Ona bir pastel boya resmini hatırlatıyordu; renkleri, yani saçının sarısı, gözlerinin mavisi ve genç ağzının açık kırmızısı öylesine narin ve yumuşaktı. Allan'ı büyük bir hanımefendi gibi selamlamış olmasına rağmen, sesinde on dokuz değil de (Hobby öyle söylemişti) on iki yaşındaymış gibi bir çocuksuluk vardı.

Allan bir nezaket cümlesi mırıldandı; ağzında hafif mahcup bir gülümseme asılı kaldı.

Ethel onu hâlâ dikkatle izliyordu; yarı iltifatlara düşkün ve sözü geçen bir hanımefendi, yarı meraklı bir çocuk gibi.

Ethel Lloyd, tipik bir Amerikan güzeliydi. Servi boylu, yumuşak ve yanı sıra kadınsıydı. Gür saçları, o renk saçlara sahip olmayan bütün kadınların hep "boyalı" dedikleri, o nadir ve narin altın sarısı rengindeydi. Yer yer pudranın yapıştığı kirpikleri dikkat çekici uzunluktaydı. Gözleri lacivert ve berraktı ama uzun kirpiklerinden dolayı buğulu bir görünümü vardı. Yüz hatları, alnı, kulakları, boynu, hepsi de asil, gösterişli ve hakikaten de güzeldi. Ne var ki sağ yanağında, babasını çirkinleştiren o dehşetengiz hastalığın izleri görülmeye başlamıştı bile. Pudranın handiyse kapadığı açık kahverengi çizgiler, çenesinden başlayarak bir yaprağın lifleri gibi, soluk bir doğum lekesine benzer şekilde ağız kenarının hizasına kadar uzanıyordu.

"Kızımla yakından ilgilendiğim şeyler hakkında laflamak hoşuma gider," diye başladı Lloyd tekrar söze. "Bu yüzden de ona projenizi anlattığım için beni affedin. Ketumdur."

"Doğru, ketum biriyimdir!" diye onayladı babasını Ethel, heyecanla ve gülümseyerek o güzel başını salladı. "Saatlerce planlarınızı inceledik ve babamla uzun uzadıya tartıştık, ta ki kendisi de projeye hayran kalıncaya kadar. Şimdi hayran artık, değil mi baba?" Lloyd'un o maskeye benzeyen çehresi kıpırdamadı bile. "Babam size hayran, Bay Allan! Bizi ziyaret etmelisiniz, ne dersiniz?"

Ethel'in hafif buğulu bakışı Allan'ın gözlerine yapıştı ve güzel biçimli dudaklarına içten, genç bir gülümseme ifadesi yayıldı.

"Gerçekten de çok kibarsınız, Bayan Lloyd!" diye cevap verdi Allan. Karşısındakinin coşkunluğu, canlılığı ve konuşkanlığı karşısında o da hafifçe gülümsedi.

Allan'ın gülümsemesi Ethel'in hoşuna gitti. Gözleriyle hiç çekinmeden dosdoğru Allan'ın güçlü beyaz dişlerine baktı, sonra da bir şey eklemek için tam dudaklarını açmıştı ki, orkestranın cümbüşü duyuldu. Konuşmasını sürdürdüğü için babasından özür dilemek amacıyla dizine hafifçe dokundu –Lloyd büyük bir müzik hayranıydı– ve sonra da Allan'a dönüp ciddi bir ifadeyle fısıldadı: "Sizin müttefiğinizim Bay Allan! Babamın fikrini değiştirmesine izin vermeyeceğimi garanti ederim. Bilirsiniz, arada bir yapar bunu. İşleri başlatmaya zorlayacağım onu! Görüşmek üzere!"

Allan, başını nazik ama biraz da kayıtsızca salladığı için hafifçe hayal kırıklığına uğramış görünen Ethel'in elini sıktı –böylece hayatının eserini gün yüzüne çıkaracak ve Eski Dünya ile Yeni Dünya arasındaki ilişkilerde yeni bir çığır açacak olan bu konuşma da sona ermiş oldu.

Allan, âdeta kıvılcımlar saçarak ve bu zaferin içinde tetiklediği düşüncelerle duyguların çarpışmasından güçlenerek, Hobby'yle birlikte Lloyd'un locasından ayrıldı.

Kapının önünde, çiğnenmekten kurtulmak için tam o esnada geriye kaçıp doğrulan, yirmi yaşlarında bir adamla karşılaştılar.

Anlaşılan Lloyd'un locasına kulak kabartmaya çalışan biriydi bu. Genç adam gülümserken suçunu da böylece kabul etti, özür diledi. *Herald* gazetesi muhabiriydi ve gecenin sosyete bölümünü hazırlamakla görevliydi. Hiç çekinmeden Hobby'nin yolunu kesti.

"Bay Hobby, beyefendi kim?" diye sordu.

Hobby durdu ve keyifle gözlerini kırpıştırarak, "Onu tanımıyor musunuz yoksa?" diye sordu. "Tanıştırayım, Mac Allan, Buffalo'daki Allan Çelik Araç Gereçler Fabrikası'ndan, Allanit elmas çeliğinin mucidi, Green River'in boks şampiyonu, dünyanın en akıllı adamı."

Muhabir bir kahkaha attı: "Dünyanın en akıllı adamı derken, kendi aklınızı unuttunuz Bay Hobby!" Bir yandan da başıyla Lloyd'un locasını işaret etti, saygılı bir merakla fısıldayarak sordu: "Yeni bir şey mi var, Bay Hobby?"

"Var," diye cevap verdi Hobby gülerek, bir yandan da yürümeye devam etti. "Aklınız duracak! Bin ayak yüksekliğinde bir darağacı inşa ediyoruz, 4 Temmuz'da da New York'un bütün gazetecilerini oradan sallandıracağız."

Hobby'nin bu şakası gerçekten de ertesi gün gazetede yayınlandı, C. H. L.'nin (Charles Horace Lloyd) milyonluk bir tesisle ilgili görüşme yapmak için locasında ağırladığı, Allanit elmas çeliğinin mucidi Bay Mac Allan'ın (sahte) portresiyle birlikte.

3

MAUD, hâlâ zevkten dört köşeydi. Ne var ki artık anlatılanları biraz önceki gibi kutsal bir huşu içinde dinleyemiyordu. Lloyd'un locasındaki sahneyi izlemişti. Mac'in yeni bir konuyu incelediğini, kendi deyimiyle "büyük bir iş" üzerinde çalıştığını elbette biliyordu. Bir icat ya da bir proje; Mac'e ne olduğunu hiç sormamıştı, zira makineler ve teknik konulardan hiç anlamazdı. Mac için Lloyd'la bir iş birliğinin ne kadar önemli olacağını anlıyordu ama tam da bu geceyi, kendisiyle birlikte bir

konsere geldiği tek kış gecesini, bir buluşma için seçmiş olmasına içten içe kızıyordu. Böyle bir konser sırasında nasıl olurdu da iş düşünebilirdi, anlamıyordu! Arada bir, her şeyin iş, sadece iş olduğu bu Amerika'ya acaba uymuyor muyum, onun yerine eğlenceyle iş arasında hâlâ ayrım yapılabilen Eski Dünya'da daha mı mutlu olurdum diye düşünmekten kendini alamıyordu. Ama Maud'u bir tek bu konu huzursuz etmiyordu; seven kadınlara özgü o ince ve daima uyanık içgüdüyle, o "büyük işin", Mac'in bundan sonra iş yapacağı şu Lloyd'ların ve diğerlerinin, kocasını Buffalo'daki fabrika ve işlere kıyasla kendisinden çok daha fazla uzaklaştırmasından endişe ediyordu.

Maud'un keyfi kaçmıştı, alnını kırıştırdı. Ama sonra birden yüzünden sessiz bir neşe ifadesi geçiverdi. Müzikten gelen füg benzeri, kıvrak mı kıvrak, şen bir pasaj ve onun esinlendirdiği tuhaf bir fikir silsilesi sayesinde, birden çocuğunu, bir anneyi mutlu eden en sevimli hâlleriyle sarih bir biçimde hatırlayıvermişti. Ufak kızının hayatı ve geleceğiyle ilgili bir vahiy duymak istedi müziğin içinde, ilk işittikleri gerçekten de harikaydı. Edith'i işte aynen bu müzikteki gibi mutlu olmalıydı, hayatı tam da böyle şen şakrak olmalıydı! Ne var ki oyunbaz ve pırıl pırıl neşe, ağır aksak bir *majestoso sostenuto*'ya* geçince, ansızın içinde keder ve kötümser şüpheler uyandırdı.

Maud'un yüreği daha yavaş atmaya başladı. Hayır, bazen bir çocuğa dönüşüp birlikte oynadığı, bazen de deneyimli yaşlı bir kadın gibi baktığı tatlı kızının hayatı, asla bu müziğe benzeyemezdi. Böyle şeyler düşünmek zırvalıktı! Hayalinde bu ürkütücü, ağır müziğe karşı vücudunu siper etmek için ufaklığın üzerine kapandı ve bir süre sonra gerçekten de düşüncelerini başka bir yöne çekmeyi başardı.

Hatta bunun için bizzat müzik yardımına koştu. Zira seslerin çarpıntısı bu kez onu, bütün düşüncelerini boğan sıcak ve harika, belli belirsiz bir hasrete taşımıştı. Deminki gibi kulak kesilmiş-

* Görkemli bir uzatma

ti. Müzik nefes nefese kalmış, azgın bir arzuyla, ateşli ve ayartıcı seslerin peşinden koşuyordu; Maud da fırtınada savrulan bir yapraktı. Ama ansızın vahşi, soluğu kesilen arzu, nasıl bir dalga kayalıklarda parçalanırsa, işte o şekilde bilinmeyen bir engele çarptı ve gürültülü dalga çığlık çığlığa, yakına yakına titrek ve ürkek sesler hâlinde parçalandı. Maud'a öyle geldi ki, o anda durmak ve bilinmeyen, gizemli, kendisine anlaşılmaz görünen bir şeyi düşünmek zorundaydı. Ateşli fırtınanın ardından gelen sessizlik o kadar büyüleyiciydi ki parterde titreşen bütün yelpazeler donakaldı. Ardından aşağıdaki sesler belli belirsiz bir uyumsuzlukla ve tekrar tereddüt ederek yükselmeye başladı (yelpazeler tekrar hareketlendi) ve sıkıştırılan, işkence gören bu sesler ancak ağır aksak bir melodiye dönüşürken Maud düşüncelere ve hüzne kapıldı. Aşağıdaki alaycı fagotlar ve gerçekten acı çeken çellolar onunla konuşurken Maud, sanki bütün hayatını kavradığını hissetti. Her ne kadar Mac ona hayran olsa ve onu taparcasına sevse de, Maud mutlu değildi –hayır, hayır, bir şey vardı, eksik bir şey...

O an, tam da o an Mac omzuna dokunup kulağına fısıldadı: "Özür dilerim, Maud –Çarşamba Avrupa'ya gidiyoruz. Buffalo'da hazırlamam gereken çok şey var. Şimdi gidersek gece trenine yetişebiliriz. Ne dersin?"

Maud cevap vermedi. Sessizce, kıpırdamadan oturdu. Kanı, sanki omuzları ve ensesinden yükselip yüzünü bastı. Gözlerine yavaş yavaş yaş doldu. Böyle birkaç dakika geçti. O anda Mac'e içten içe kızmıştı. Sadece işi var diye konseri ortasında terk etmek zorunda kalmaları, olacak şey değildi.

Allan, Maud'un ağır ağır soluduğunu ve yanaklarının kızardığını gördü. Eli, hâlâ onun omzundaydı. Sevecen bir hareketle, sakinleştirici bir tonla fısıldadı: "Öyle olsun sevgilim, bir yere gitmiyoruz, sadece bir öneriydi benimki. Sabah trenine de binebiliriz, sorun değil."

Ne var ki Maud'un keyfi iyice kaçmıştı. Müzik artık işkenceye dönüşmüş, onu korkutuyor, huzursuzlaştırıyordu. Henüz vazgeç-

sin mi, geçmesin mi karar verememişti. Sonra tesadüfen Ethel Lloyd'un kadehini hiç çekinmeden kendisine kaldırdığını gördü ve o anda kalkmaya karar verdi. Ethel Lloyd görsün diye kendini gülümsemeye zorladı. Allan'a ise onu bir hayli şaşırtan şefkatli (ve hâlâ nemli) bir bakış fırlattı ve "Gidelim, Mac!" dedi.

Mac'in kalkmasına nazikçe yardım etmesine sevindi ve neşeli bir gülümsemeyle, görünüşe göre pek keyifli bir hâlde, locadan ayrıldı.

4

MERKEZ İstasyon'a tam da tren gardan çıkarken vardılar. Maud, ufak ellerini kürk mantosunun ceplerine tıktı ve kalkık yakasının ardından Mac'e bir bakış fırlattı. "Trenimiz kaçıyor, Mac!" dedi gülerek, neşesini gizlemeye uğraşmadı bile.

Herkesin "Lion" diye çağırdığı yaşlı Çinli uşak Leon arkalarında duruyordu. Bavulları taşıyan Lion, soluk ve kırışık yüzünde aptal bir ifadeyle trenin arkasından bakakaldı.

Allan saatini çıkarıp başını salladı. "Yazık," dedi iyi niyetli bir ifadeyle. "Lion, otele dönüyoruz."

Arabada Maud'a, onun yüzünden treni kaçırmalarının hiç de hoş olmadığını açıkladı; herhâlde bavulları toplamak için epey uğraşması gerekecekti.

Maud sessizce güldü. "Neden?" diye sorarken Mac'in yüzüne bakmadı. "Seninle geleceğimi de nereden çıkardın, Mac?"

Allan şaşkınlıkla baktı ona. "Ama benimle gelmiyor muydun, öyle değil miydi, Maud?"

"Edith'le kış aylarında yolculuğa çıkmanın iyi bir fikir olduğundan emin değilim. Edith olmadan da zaten bir yere gitmem."

Allan düşünceli düşünceli önüne baktı.

"Bir an bile aklıma gelmemişti bu," dedi bir süre sonra tereddütle. "Elbette, Edith de var. Ama bence yine de hâlledilir."

Maud cevap vermedi. Bekledi. Bu sefer paçayı o kadar kolay kurtaramayacaktı. Bir süre sonra Allan sürdürdü sözünü: "Buharlı gemi dediğin tıpkı bir otel gibi, Maud. Rahat edesiniz diye lüks bir süit ayarlayabilirim hem."

Maud, Mac'i çok iyi tanıyordu. Gelmesi için onu daha fazla zorlamazdı, ona yalvarmazdı. Bundan böyle artık tek bir kelime bile söylemeyecek ve onu tek başına gönderse de ona kızmayacaktı.

Daha şimdiden bu düşünceyi kabullenmeye çalıştığını anladı.

Düşünceli düşünceli ve hayal kırıklığına uğramış bir hâlde önüne bakıyordu. Hayatında asla oyun çevirmeyen ve varlığı Maud'u her seferinde en baştan şaşırtacak denli basit ve dürüst biri olan Allan, Maud'un olumsuz cevabının bir tiyatro oyunundan başka bir şey olmadığını aklının ucundan bile geçirmedi.

Maud, ani bir duygulanmayla Allan'ın eline doğru uzandı. "Tabii ki geliyorum, Mac!" dedi gözlerinde şefkat dolu bir ifadeyle.

"Hah, gördün mü işte!" diye cevap verdi Allan minnettarlıkla Maud'un elini sıkarak.

Keyifsizliğinin üstesinden gelince Maud'un yüreği aniden neşelenip hafifleşti, hızla ve sevinç içerisinde sohbet etmeye başladı. Bay Lloyd ve Ethel Lloyd'dan söz etti.

"Ethel çok hanımefendi biri miydi, Mac?" diye sordu.

"Bana gerçekten de çok nazik davrandı," diye cevap verdi Allan.

"Nasıl biri sence?"

"Bana yapmacıksız geldi, hatta biraz da saf, tıpkı bir çocuk gibi."

"Ha ha ha!" diye güldü Maud. Mac'in cevabının neden bir kez daha canını sıktığını kendisi de anlamadı. "Ah Mac, kadınları nasıl da tanıyorsun! *Tanrım*! Ethel Lloyd ve doğallık! Ethel Lloyd ve saflık! Ha ha ha!"

Allan da güldü. "Ama gerçekten de bana öyle geldi," diye ısrar etti.

Maud'sa kendini tutamadı. "Hayır, Mac," diye bağırdı, "hiç bu kadar komik bir şey duymadım! Siz erkekler böylesiniz işte! Ethel

Lloyd'dan daha yapmacık bir yaratık yoktur, Mac! En büyük hilesi, doğallığı. Ethel, bana inan Mac, iliğine kadar kurnaz, cilveli biri ve her şeyi hesap kitap. Siz erkekleri büyülemek istiyor. İnan bana, onu tanıyorum. Sfenkse benzeyen gözlerini görmedin mi?"

"Hayır." Allan kendince doğruyu söylüyordu.

"Öyle mi? Ama bir keresinde Mabel Gordon'a, sfenkse benzer gözleri olduğunu, herkesin onu böyle gördüğünü söylemiş. Sense onu saf buluyorsun! O güzel yaratık, nasıl da korkunç derecede kibirli, aman Tanrım! Resmi her hafta en az bir kere gazetede yayınlanır. 'Ethel şöyle böyle dedi!' Gece gündüz kendi reklamını yapıyor, tıpkı Hobby gibi. Hayırseverliğiyle bile reklam yapıyor."

"Ama belki de gerçekten iyi bir kalbi vardır, Maud?" diye sözünü kesti Allan.

"Kimin, Ethel Lloyd'un mu?" Maud güldü. Sonra hızlı hareket eden arabanın nikel kapı kollarına tutunurken birden Mac'in gözlerinin içine baktı. "Gerçekten de o kadar güzel mi Ethel?"

"Evet güzel, Maud. Ama neden o kadar çok pudralanmış, kim bilir!"

Maud hayal kırıklığına uğramış görünüyordu. "Ona herkes gibi sen de mi âşık oldun, Mac?" diye yalancı bir endişeyle ve alçak sesle sordu.

Allan gülüp onu kendine çekti. "Seni gidi ufak şeytan, Maud!" diyerek yüzünü yanağına bastırdı.

Maud şimdi yeniden çok mutlu olmuştu. Ne olmuştu da bugün en ufak bir şey bile böyle aklını karıştırabiliyordu acaba? Ethel Lloyd'dan ona neydi ki?

Bir süre sustu, sonra içten bir tonla: "Sanırım, Ethel'in gerçekten iyi bir kalbi var. Evet, evet, bundan eminim hatta," dedi.

Ama bunu dile getirir getirmez aslında Ethel'in iyi bir kalbi olduğuna inanmadığını düşündü. Evet, bugün kafası karışıktı.

Odaya getirttikleri akşam yemeğinden hemen sonra Maud yatağa girerken, Allan mektup yazmak için salonda kaldı. Ne var ki

Maud hemen uykuya dalamadı. Sabahın köründen beri ayaktaydı ve fazlasıyla yorulmuştu. Otel odasının kuru ve sıcak havası, hafifçe ateşlenmesine yol açtı. Gün içinde yaşanan bütün o heyecanlar, yolculuk, konser, insan kalabalığı, Ethel Lloyd, her şey fazlasıyla yorgun kafasının içinde tekrar canlandı. Kulaklarında konser ve sesler yeniden çınlamaya başladı. Aşağıda vızır vızır arabalar geçiyordu. Kornalar çalıyordu. Uzaklardan geçen bir trenin sesi işitiliyordu. Tam uykuya dalacakken buharlı kaloriferden gelen bir çıtırtıyla uyandı. Otel asansörünün hafif bir şarkı söylercesine yukarı çıktığını duydu. Kapıdaki aralıktan ışık geliyordu.

"Hâlâ yazıyor musun, Mac?" diye sordu dudaklarını neredeyse kıpırdatmadan.

Mac, "Merak etme, uyumana bak," diye cevap verdi. Ama sesi o kadar derinden geliyordu ki, Maud yarı uyanık hâlinin ateşliliği içerisinde güldü.

Sonra uykuya daldı. Ama birden buz kestiğini hissetti. Huzursuzluk ve garip bir korku içinde tekrar uyandı ve neden korkudan titrediğini düşündü. Hemen anladı. Rüya görmüştü: Edith'in odasına girmişti; peki kim oturuyordu orada? Ethel Lloyd. Evet, o oturuyordu, parıltılı güzelliği ve alnında elmasıyla küçük Edith'i özenle yatağa yatırıyordu –sanki Edith'in annesi oymuş gibi...

Mac, gömleğinin kollarını sıvamış koltukta oturup yazıyordu. O sırada kapıdan bir çıtırtı geldi ve geceliği içinde, mahmur bir hâlde ışıktan gözlerini kısarak Maud göründü.

Saçı parlıyordu. Tıpkı bir genç kız gibi harika ve genç görünüyor, etrafına tazelik saçıyordu. Ama bir yandan da gözleri huzursuzca kırpışıyordu.

"Neyin var?" diye sordu Allan.

Maud, aklı karışık gülümsedi. "Hiç," diye cevap verdi, "saçma sapan şeyler gördüm rüyamda." Bir koltuğa oturup saçlarını düzeltti. "Neden yatmıyorsun, Mac?"

"Mektuplar sabaha gemiye yetişmeli. Üşüteceksin sevgilim."

Maud başını salladı. "Hiç de değil, tam tersine, burası çok sıcak," dedi. Sonra daha da uyanık bir ifadeyle gözlerini Mac'e dikerek sözlerini sürdürdü: "Dinle Mac, Lloyd'la ne işin olduğunu neden bana da anlatmıyorsun?"

Allan gülümseyip tane tane cevap verdi: "Bana sormadın ki Maud. Ayrıca konu hâlâ belirsizken pek de bahsetmek istemedim."

"Şimdi anlatmak ister misin peki?"

"Elbette, Maud."

Bunun üzerine ona meseleyi anlattı. Koltukta geriye yaslanarak, yumuşak bir biçimde gülümseyerek ve sanki East River üzerine sadece bir köprü inşa etmek isteyen biriymiş gibi, projesini sakince ve tüm ayrıntılarıyla anlattı. Maud geceliğiyle oturuyor, hayranlıkla dinliyor ve pek de bir şey anlamıyordu. Anlamaya başladığında ise daha da hayran kalıyor ve gözleri daha da büyüyüp daha da parlıyordu. Sonunda yüzünü ateş bastı! Aniden onun son yıllarda yaptıklarını, deneylerini, modellerini ve yığın yığın planlarını anlamıştı. Artık neden yola çıkmak için bu kadar acele ettiğini de anlamıştı: kaybedecek tek bir dakikası yoktu! Bütün o mektupların yarın gemiye neden yetişmesi gerektiğini de anlamıştı. Ona neredeyse öyle geldi ki sanki yine rüya görüyordu...

Allan sözünü bitirdiğinde Maud parıltı ve hayranlıktan ibaret kocaman gözleriyle oturduğu yerde kaldı. "Artık biliyorsun, küçük Maud!" dedi Allan ve yatağa gitmesini istedi. Maud yanına gelip, elinden geldiğince sıkı sıkı sarıldı ona ve dudaklarına bir öpücük kondurdu.

"Mac, sevgili Mac'im!" diye kekeledi.

Ama Allan bir kez daha yatmasını rica edince hemen itaat edip, mahmurluğunu hâlâ koruyarak odadan çıktı. Birden, sanki Mac'in yapıtının o gün dinlediği senfoni kadar büyük bir eser olduğunu düşündü, o kadar büyük –yine de bambaşka.

Allan'ı şaşırtarak birkaç dakika sonra geri döndü. Elinde bir battaniye, "Çalış, çalış!" diye fısıldayarak yanındaki koltuğa kıvrıldı. Başını onun bacaklarına koyarak uyudu.

Allan duraksayıp ona baktı. Ve küçük Maud'unun güzel ve sevimli olduğunu düşündü ve hayatını binlerce kez onun için feda edebileceğini.

Sonra da şevkle yazmaya devam etti.

5

ALLAN ertesi çarşamba, Maud ve Edith'le birlikte Avrupa'ya gitmek üzere Alman bandıralı Üç Gün gemisine yerleşti. Hobby onlara "sekiz günlüğüne" eşlik etti.

Maud'un keyfi yerindeydi. En neşeli hâlini -kızlık dönemindeki o keyifli hâlini- tekrar bulmuştu ve Mac'i sadece yemeklerde ve akşamları görse de, kış ayları boyunca hiç de misafirperver olmayan okyanustaki uzun yolculuğu süresince keyfi hiç bozulmadı. Gülüp şen şakrak sohbetler ederek, kürk kıyafetlerine sarıldı; rugan ayakkabıları içinde buza kesmiş güverte koridorlarında gidip geldi.

Hobby, gemideki en popüler kişiydi. Doktorların ve hesap memurlarının kamaralarından ta kutsal kaptanlık köprüsüne kadar kendi evinde gibiydi. Sabahın erken saatlerinden gecenin geç saatlerine kadar, ince ve hafif genizden gelen sesinin duyulmadığı yer yoktu gemide.

Allan'dan ise ne bir şey duyuldu, ne de görüldü. Gün boyu meşguldü. Hızlı geminin iki daktilocu kızı, seyahat boyunca Allan'ın mektuplarını kopyalamakla meşguldü. Kamarasında adresleri yazılı yüzlerce mektup hazır bekliyordu. İlk muharebenin hazırlıklarına girişmişti.

Yolculuğun ilk durağı, Paris'ti. Oradan, İngiltere'nin tek bir askerî bataryayla engellenebilecek o gülünç işgal korkusunu aştıktan sonra kanalın altından tünelin inşa edileceği Calais ve Folkestone'a gidildi. Allan, burada üç hafta kaldı. Sonra Londra, Berlin, Essen, Leipzig, Frankfurt ve tekrar Paris'e gittiler. Allan,

bütün bu şehirlerde birkaç hafta kaldı. Öğleden önce kendi başına çalışıyor, öğle yemeğinden sonra da her gün büyük şirketlerin temsilcileri, mühendisler, teknisyenler, mucitler, jeologlar, coğrafyacılar, deniz bilimcileri, istatistikçiler ve çeşitli fakültelerden uzmanlarla toplantılar düzenliyordu. Avrupa'nın her yerinden, Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya, Norveç ve Rusya'dan bir ordu dolusu beyinle buluşuyordu.

Akşamları, konukları yoksa Maud'la baş başa yemek yiyordu.

Maud'un keyfi hâlâ yerindeydi. Mac'i çevreleyen iş ve girişim atmosferi onu da canlandırıyordu. Evlenmelerinden kısa bir süre sonra, üç yıl kadar önce, Mac'le neredeyse aynı yolculuğu yapmış ve o zaman Mac'in vaktinin çoğunu yabancı insanlar ve anlaşılmaz işlerle geçirmesini zar zor affedebilmişti. Ama şimdi, bu toplantı ve çalışmaların ne olduğunu anladığı için elbette her şey çok daha farklıydı.

Bol vakti vardı ve bu fazladan zamanı özenle bölümlere ayırmıştı. Günün bir bölümünü çocuğuna ayırıyor, kalan vaktinde ise her neredeyseler müzeleri, kiliseleri ve görülecek yerleri ziyaret ediyordu. İlk seyahatinde bunların pek keyfine varamamıştı. Kuşkusuz Mac, Maud istediğinde her yerde ona eşlik etmişti ama kısa bir süre sonra Maud bütün bu harika resimlerin, heykellerin, eski dokularla mücevherlerin onu pek de ilgilendirmediğini hissetmişti. Görmekten hoşlandığı şeyler Maud'un bir şey anlamadığı makineler, fabrikalar, büyük sanayi tesisleri, zeplinler ve teknik müzelerdi.

Bu sefer gerçekten vakti boldu ve Avrupa'yı vazgeçilmez kılan o binlerce harika eserle kendinden geçiyordu. Elinden geldiğince tiyatrolara, konserlere gidiyordu. Amerika'da geçireceği yoksunluk günlerini düşünerek doyuruyordu kendini. Eski caddelerde ve dar sokaklarda saatlerce dolaşıyor, "büyüleyici" bulduğu her ufak mağazayı, yamuk yumuk her eski ev çatısını fotoğraflıyordu. Kitaplar, müzelerden reprodüksiyonlar ve eski evlerle birlikte yeni evlerin de kartpostallarını satın alıyordu. Bu kartpostalları

ondan Hobby istemişti. İstenenleri toplamak için gerçekten büyük bir çaba harcıyordu ama içtenlikle sevdiği Hobby için yapmayacağı şey yoktu.

Allan onu Paris'te sekiz gün yalnız bıraktı. Nantes'ın Biskay Körfezi'ndeki komşusu Les Sables'te topoğraflar ve bir dizi şirket temsilcisiyle işi vardı. Sonra topoğraflar, mühendisler ve şirket temsilcileriyle birlikte Azorlar'a gitmek üzere gemiye bindiler ve Allan üç haftadan uzun bir süre Fayal, San Jorgo ve Pico adalarında çalışırken Maud da Edith'le birlikte hayatında gördüğü en harika ilkbahar günlerinin tadını çıkardı. Azorlardan, buharlı bir yük gemisiyle (başka yolcu yoktu ve Maud buna hayran kalmıştı!) Atlantik'i geçerek Bermuda Adaları'na gittiler. Burada, Hamilton'da, onları karşılamak üzere ufak bir yolculuk yapan Hobby'yle karşılaştıklarında sevince boğuldular. Bermuda Adaları'ndaki işleri çabucak hâlledip Haziran'da Amerika'ya döndüler. Allan, Bronx'ta bir kır evi kiraladı ve Londra, Paris ve Berlin'deki faaliyetlerine bu sefer Amerika'da da başladı. Her gün, Birleşik Devletlerin farklı şehirlerinden gelen temsilciler, mühendisler ve bilim insanlarıyla görüşüyordu. Lloyd'la sık sık ve uzun görüşmeler yaptığından kamuoyu konuyla yavaş yavaş ilgilenmeye başladı. Muhabirler, leş kokusu alan sırtlanlar gibi havayı kokluyorlardı. Macera dolu yeni projeye dair söylentiler New York'ta almış başını gitmişti.

Ama Allan ve adamları suskunluğunu koruyordu. Ağzını aramak istedikleri Maud ise soruları bir gülücükle geçiştirip tek kelime etmiyordu.

Ağustos sonunda hazırlıklar tamamlandı. Lloyd, otuz kadar sermaye grubu, büyük sanayi şirketi ve büyük bankanın baş temsilcilerine bir toplantı davetiyesi yolladı. Konferansın önemini vurgulamak için bu davetiyeleri bizzat kendi el yazısıyla kaleme almış ve özel kuryelerle göndermişti.

Böylece hatıralardan hiç silinmeyecek bir toplantı, 18 Eylül'de Broadway'deki Atlantic Oteli'nde gerçekleşti.

6

O GÜNLERDE New York bir sıcak dalgasıyla kavruluyordu. Allan da, toplantıyı otelin çatı katındaki bahçeli bölümde yapmaya karar verdi.

Çoğunluğu şehir dışında yaşayan davetliler gün içinde, kimisi de bir gün önceden otele ulaştı.

Vermont, Hampshire, Maine, Massachusetts ve Pennsylvania'daki yazlık evlerinden, karıları, kızları ve oğullarıyla birlikte, tozla kaplı, devasa gezinti arabalarıyla otele varanlar oldu. Münzeviler ve suskunlar ise, St. Louis, Chicago ve Cincinnati'deki bütün istasyonları es geçen ekspres trenlerle geldiler. Lüks yatları Hudson Nehrine demir atanlar da oldu. Üç Chicagolu, Kilgallan, Müllenbach ve C. Morris, Chicago'dan New York-Central Park'a 1250 km'lik yolu sekiz saatte geçen uçakla geldi. Sporcu Vanderstyfft ise, öğleden sonra bir ara Atlantic'in çatı bahçesine tek kanatlı uçağıyla indi. Diğerleri, göze çarpmayan yolcular olarak, ellerinde mütevazı birer çantayla otelin önüne yürüyerek geldiler.

Ama hepsi de geldi. Lloyd onları, birinci derece önemli bir mesele için çağırmıştı ve paranın, kan bağından bile daha güçlü bir biçimde yarattığı dayanışma duygusu yüzünden hayır diyememişlerdi. Sadece "iyi bir iş" kokusu aldıkları için de gelmediler (Gerçekten de bu yönde bir talep olursa paraları sökülmeye hazırdılar!), aynı zamanda böylesine büyük girişimci ruhları tatmin eden önemli bir projenin başlatılmasına katkıda bulunabileceklerine inandıkları için de geldiler. Lloyd gönderdiği mektupta söz konusu gizemli projeyi, "tüm zamanların en büyük ve en cüretkâr" projesi olarak tarif etmişti. Onları cehennemden çıkarmak için işte bu yeterliydi; zira yeni eserlerin yaratılması onlar için hayatın ta kendisiydi.

Sermaye kodamanlarının bu şekilde hareketlenmesi elbette gözlerden kaçmadı, zira her birinin etrafında ince ince örülmüş bir alarm sistemi vardı. Borsa daha sabahleyin, hafif bir ateş-

le sarsılmıştı. Güvenilir bir tüyo şimdi servet demekti! Basın, Atlantic'e gelen herkesin adını ilan ederken her birinin değerini eklemeyi de unutmadı. Akşamüzeri saat beşte, bu değer tespiti milyarları bulmuştu. Her durumda olağandışı bir şey, sermayenin dev bir muharebesi bekleniyordu. Kimi gazeteler de sanki Lloyd'la öğle yemeğinden geliyormuş, boğazlarına kadar bilgi depolamış ama Lloyd ağızlarına bir bez tıkmış da şimdilik konuşamıyormuş gibi davranıyordu. Kimileri ise daha da ileri gidip dostları Lloyd'un tatlı yerken kendilerine verdiği sırları yayınlıyordu: Çok da önemli bir şey yoktu; bazı gazetecilere göre tek raylı elektrikli hızlı tren ta Chicago'dan San Francisco'ya kadar uzanacaktı, diğer bazılarına göre ise hava trafiği ağı, bütün Amerika'ya yayılacaktı, böylece bugün Boston, Chicago, Buffalo ve St. Louis'e gidildiği gibi istenilen bütün şehirlere uçulacaktı. Hobby'nin fikriydi: New York'un, Amerika'nın Venedik'i olması yakındı.

Muhabirler, iz üstündeki polis köpekleri gibi otelin etrafını kokluyorlardı. Broadway'in yumuşayan asfaltına topuklarıyla delik açarak, kör edici kireç duvarı beyinlerinde birtakım sanrılar uyandırıncaya kadar gözlerini Atlantic'in otuz altı katına dikiyorlardı. Uyanığın teki de, telefon tamircisi kılığında içeri kaçak girmek gibi dâhiyane bir fikre kapılarak sadece otele değil -ta milyarderlerin odasına kadar sızdı ve tek bir kelime dahi olsa yakalamak adına oda telefonlarını kurcaladı. Ne var ki otel müdürü onu yakalayıp kibarca bütün aparatlarının sorunsuz çalıştığını anlattı.

Kızgın sıcak ve heyecanla sarılı, kireç beyazı rengindeki gökdelen yerinde duruyor, sesini hiç çıkarmıyordu. Akşam oldu, hâlâ suskundu. Açıkgöz ve çaresizlik içerisindeki muhabir o gün öğleden sonra bir denemede daha bulundu, bu sefer yüzünde bir bıyıkla ve otelin çatısına iniş yapmış özel uçağı kontrol etme bahanesiyle Vanderstyfft'in bir tamirci ustası olarak döndü. Ama müdür, nazik bir gülümsemeyle Bay Vanderstyfft'in aracının sorunsuz çalıştığını açıkladı.

Bunun üzerine açıkgöz, caddeye adım atar atmaz ortadan kayboldu: yeni bir hinlik düşünmek üzere aniden buhar oluvermişti. Bir saat sonra, bir araba dolusu etiketli bavulla, bir dünya seyyahı kılığında tekrar göründü ve 36. kattan bir oda istedi. Ama 36. katta otel çalışanları kaldığından, müdürün saygılı bir ifadesiyle teklif ettiği 3512 numaralı odayla yetinmek zorunda kaldı. Burada, çatı katındaki bahçede hizmetli olarak çalışan Çinli bir oğlanı, Kodak marka kamera boyutundaki göze çarpmayan bir cihazı, yukarıdaki çiçek saksılarından birinin içine yerleştirmesi için ayartmaya çalıştı. Ne var ki Allanit'in mermi geçirmeyen sert bir çelik olduğunu hesaba katmamıştı.

Allan, kesin talimatlar vermiş ve müdür de bunlara uyulacağına dair kefil olmuştu. Davetlilerin tamamı çatı katındaki bahçeye ayak bastıktan sonra, asansörün 35. kattan yukarı çıkması yasaktı. Hizmetliler, son konuk gitmeden önce buradan çıkamazdı. Toplantı sırasında dış dünyayla ilişkiye geçmemeleri konusunda şeref sözü vermeleri şartıyla, basından sadece altı temsilci ve üç fotoğrafçı içeri girebilecekti (Allan'ın onlara, onların da Allan'a ihtiyacı vardı).

Allan, saat dokuzdan birkaç dakika önce bütün talimatlara uyulup uyulmadığını kontrol etmek için bahçeyi bizzat denetledi. Hemen oracıkta, içeri sızdırılan telsiz telefon aygıtını bir defne ağacının dalları arasında buldu ve açıkgöz muhabir, bundan yaklaşık on beş dakika sonra, 3512 numaralı odaya gönderilen güzelce bağlanmış ve mühürlenmiş bir ekspres paket olarak aygıtına tekrar kavuştu. Doğrusu, uyanık adam buna hiç şaşırmadı, zira alıcısında bir sesin biraz da kızgın bir ifadeyle "Kaldırın şu şeyi!" dediğini açık seçik duymuştu.

Saat dokuzdan itibaren asansör hareketlenmeye başladı.

Davetliler, soğutma tertibatlarına rağmen bütün gözeneklerinden alevler saçan otel bloğundan oflaya puflaya, terleye terleye yukarı çıktılar. Cehennemden çıkıp Araf'a girdiler. Asansörden çıkanlar bu ateşten duvar karşısında irkiliyordu. Ama sonra, hazır

bulunan hanımefendilerden nazikçe izin alarak anında ceketlerini çıkarıyorlardı. Bu hanımefendiler ise bir yanda –neşeli, parıltılı, kar beyazı elbisesi içerisindeki– Maud, diğer yanda da yaşlı, ufak tefek, zavallı görünümlü, sarı suratlı ve ağır işiten pintilerin kuşkulu bakışlarına sahip Bayan Brown, yani Amerika Birleşik Devletleri'nin en zengin kadını ve kötü şöhretli tefecisiydi.

Davetliler, istisnasız birbirlerini tanıyorlardı. Çeşitli muharebe meydanlarında karşılaşmış, yıllarca omuz omuza veya birbirlerine karşı savaşmışlardı. Birbirlerine saygıları çok büyük olmasa da yine de birbirlerine değer veriyorlardı. Neredeyse hepsi tıpkı sonbahar havası gibi grileşmişti, saçları aktı, sakin, bilgili ve ağırbaşlıydılar; çoğunun bakışları iyi kalpli, içten, hatta çocuksuydu. Gruplar hâlinde sohbet edip şakalaşıyor ya da çiftler hâlinde aşağı yukarı yürüyüp fısıldaşıyorlardı. Münzeviler ve suskunlar, sessizce koltuklarında oturup sakin, düşünceli ve biraz da huysuz bir yüz ifadesiyle gözlerini yere serili İran halısına dikmişlerdi. Arada bir saatlerini kurup asansöre bakıyorlardı: geç kalanlar ha bire gelip duruyordu...

Aşağıda New York kaynıyor, kaynarken de sıcaklığını ikiye katlıyordu. Şehir, müsabakasını daha yeni bitirmiş bir güreşçinin terlemesi gibi terliyor, geride 420 kilometre yol bırakan ve bir tren istasyonunda soluk alan bir lokomotif gibi pufluyordu. Caddenin erimiş asfaltına yapışan arabalar, Broadway boğazında vızıldayıp vınlarken ve elektrikli tramvayların birbirini iten vagonları zillerini çekiç gibi vururken, çok uzaklarda bir yerden keskin bir çanın sesi duyuldu: sokaklardan hızla geçip giden bir itfaiye aracıydı bu. Devasa çanların âdeta havada asılı kalmış bu vızıltısına, sanki uzaklarda bir yerlerde yığın yığın insan boğazlanıyormuşçasına çığlıklar karışıyordu.

Lacivert, ateşten gece içinde, ilk bakışta gökyüzüne mi, yoksa yeryüzüne mi ait olduğu anlaşılamayan ışıklar yanıp sönüyordu etrafta. Otelin çatı katındaki bahçeden, koca New York'u ikiye bölen, yirmi kilometre uzunluğundaki Broadway boğazının bir

bölümü görünüyordu: âdeta renkli ateşlerin salındığı ve zemini boyunca mini minnacık kül parçacıklarının, daha doğrusu insanların sürüklendiği, kocaman ağızlı, akkor bir eritme fırınıydı bu. Yakınlardaki bir yan sokak, sıvı bir kurşun akıntısı gibi göz kamaştırıyordu. Daha uzaktaki çapraz sokaklardan ise ışıltılı gümüşî sis bulutları yükseliyordu. Tek tük gökdelenler, bir meydanın ışık hüzmeleri altında hayaletler gibi dikiliyordu. Öte taraftaki birbirine yapıştırılmış gökdelen grupları ise, on iki ve on beş katlı, yok olmaya yüz tutmuş, cüce ve göçük binaların üzerinden, devasa mezar taşlarına benzer bir şekilde, ışıksız ve suskun yükselmekteydiler. Çok uzaklarda ve üst kesimlerde, soluk parıltılar saçan bir düzine evin pencerelerinden şimdi artık pek izi kalmamış hikâyeler yansıyordu. Sağda solda, soluk ateşlerin alevlendiği kırk katlı kuleler: Regis, Metropolitain, Waldorf Astoria, Republic'in çatı bahçeleri. Bunaltıcı alevler ufku çepeçevre sararak parlıyordu: Hoboken, Jersey City, Brooklyn, Doğu New York. İki karanlık gökdelen arasındaki boşlukta, duvardan duvara atlayıp duran elektrikli kıvılcımlar misali her dakika çifte bir ışık hüzmesi parlıyordu: Altıncı Cadde'nin üst geçitlerden ilerleyen treni.

Otelin etrafında gecenin havai fişekleri parıldıyor, caddelerden gökyüzüne dur durak bilmeksizin ışıktan fıskiyeler ve renkli ışın demetleri yükseliyordu. Binaların üzerindeki reklam panolarıydı bunlar. Bir yıldırım bir gökdeleni tepeden tırnağa yırtıp geçerken bu panolardaki devasa bir ayakkabıyı ateşe verdi sanki. Bir ev alev içinde kaldı ve alevlerin içinde kızıl bir boğa belirdi: Bull Durham tütünü. Roketler havaya fırladı, patladı ve ayartıcı sözlere dönüştü. Eflatun bir güneş, delirmişçesine havada dolaşırken Manhattan üzerine ateş püskürttü, projektörlerin soluk ışık hüzmeleri ufku yoklarken kireç beyazı evlerden ibaret çölleri aydınlattı. Işıl ışıl parıldayan New York'un gökyüzündeki ay ve yıldızlar ise, tüm bu yapay ışıklar karşısında, soluk, sade, sersefil, yenik düşmüştü.

Pervaneleri yumuşakça vızıldayan bir reklam zeplini, baykuşunkilere benzeyen kocaman gözleriyle Battery'den yükseldi. Baykuşun karnında da sırayla şu kelimeler belirdi: Sağlık! Başarı! Telkin! Zenginlik! Pinestreet 14!

Ne var ki aşağıda, ta otuz altı kat aşağıda, otel bloğunun etrafında şapkalardan bir alay dalgalanıyor, muhabirler, ajanlar ve simsarlardan oluşan meraklı bir kalabalık –kör edici ışık seli altında ve *hepsi gölgesiz* bir biçimde– heyecanla vızıldayarak gözlerini çatı bahçesinin lamba dizisine dikiyordu. Otelin etrafını saran ateşli ses karmaşasının içinden Broadway sıçanlarının, yani gazete çığırtkanlarının çığlıkları yukarıya kadar ulaşıyordu: "Özel baskı! Özel baskı!" "World" gazetesi, son anda bütün diğer yayınları atlatarak en iyisini yapmış ve son kozunu oynamıştı. Her şeyi biliyordu ve yukarıda ter dökenlerin dile getirdikleri projeyi çok yakından tanıyordu: deniz altından posta taşımacılığı! *A. E. L. M.! America-Europe-Lightning-Mail!* Nasıl ki bugün mektuplar hava basıncıyla yer altına döşeli borularla New York'tan San Francisco'ya basılıyorsa, bu kez kablo gibi döşenecek devasa borulardan Avrupa'ya fırlatılacaklardı. Bermuda ve Azor Adaları üzerinden! Üç saatte! (Görüldüğü gibi "World" gazetesi, Allan'ın seyahat rotasını enine boyuna belirlemişti.)

O sırada, çatı katındaki bahçede, en sakin sinirler bile, ateşli caddenin, kaynayan ve parlayan New York'un ve sıcağın etkisinden kaçamıyordu. Bekledikçe herkesin heyecanı daha da artarken, çok önemli biriymiş gibi davranan sarışın Hobby nihayet toplantıyı açtı ve insanlar rahat bir nefes aldı.

Hobby öncelikle elinde bir telgraf sallayarak C. H. Lloyd'un hasta olduğu için bayanlarla bayları şahsen selamlayamadığını ve bunun için özürlerini ilettiğini söyledi. Onları, Edison-Works-Limited'in uzun yıllardan beri çalışanı ve Allanit elmas çeliğinin mucidi Sayın Mac Allan'la tanıştırma görevini kendisine vermişti.

"İşte burada!" diye işaret etti Hobby, Maud'un yanında bir koltukta oturan ve herkes gibi gömlek kollarını sıvamış olan Allan'a.

Bay Allan'ın onlara söyleyecekleri vardı. Onlara, bilindiği üzere, bizzat C. H. Lloyd'un "tüm zamanların en büyüğü ve en cesuru" dediği bir projeyi anlatacak, teklifini sunacaktı. Bay Allan'ın, projeyi gerçekleştirecek dehası olsa da, onu hayata geçirmek için onların parasına ihtiyacı vardı. (Allan'a dönerek:) "Söz sende Mac!" dedi.

Allan ayağa kalktı.

Ama Hobby ona, bir dakika daha beklemesi için işaret ederken, telgrafa son bir kez bakarak sözünü tamamladı: Bir şey unutmuştu... toplantıdakiler, Mac Allan'ın projesini kabul edecek olurlarsa, C. H. Lloyd yirmi beş milyon dolar verecekti. (Allan'a dönerek:) "Şimdi, dostum!" dedi.

Allan, Hobby'nin yerine geçti. Sessizlik boğucu ve bunaltıcıydı. Aşağıdaki cadde daha da çıldırarak ve sesini daha yükselterek ateşlendi. Bütün bakışlar ona yöneldi: demek bu oydu, *olağanüstü* bir şey söyleme iddiasında olan adam! (Maud'un ağzı heyecan ve endişeyle kocaman açılmıştı!) Allan, dinleyicilerine takdirini hiçbir şekilde ifade etmedi. Onları gözleriyle sakin sakin süzdü, hiç kimse iç dünyasında yaşadığı büyük heyecanın onu nasıl sarstığını anlamadı. Bu insanların önüne çıkıp kendini onların insafına bırakmak hiç de kolay bir şey değildi, yine de sonuçta Allan her şey olabilirdi ama asla bir hatip değildi. Büyük ve seçkin dinleyiciler önünde ilk kez konuşuyordu. Ama başladığında sesi sakin ve berraktı.

Allan, öncelikle C. H. Lloyd beklentileri bunca yükselttikten sonra dinleyicileri hayal kırıklığına uğratabileceğinden endişe ettiğini söyledi. Projesine, Panama Kanalı'ndan veya Seylan'ı Hindistan'a bağlayan Sir Rodgers Palk-Street-Bridge'den daha büyük denmesini hak etmiyordu. Aslında bakılırsa çok basitti.

Bu ilk sözlerin ardından Allan, geniş pantolon cebinden bir parça tebeşir çıkarıp arkasında duran tahtaya iki çizgi çizdi. Burası Amerika, burası da Avrupa! On beş yıllık bir süre içinde iki kıtayı birbirine bağlayan ve trenlerin yirmi dört saatte

Amerika'dan Avrupa'ya gideceği bir yeraltı Tüneli inşa etmeyi taahhüt ediyordu! Projesi buydu.

Tam o sırada fotoğrafçılar, flaşlarını yakarak seri ateşe geçtiler ve Allan, kısa bir ara verdi. Caddeden yukarı çılgın bağırışlar duyuldu: yukarıda muharebenin başladığını anlamışlardı.

Başlarda Allan'ın, iki kıtanın tarihi için de yeni bir çağ anlamına gelen ve böylesine gelişmiş bir dönem için bile hiç de sıradan olmayan projesi, dinleyicileri en ufak bir şekilde bile etkilememiş gibi görünüyordu. Hatta bazıları hayal kırıklığına uğramıştı. Sanki bu projeden arada bir bahsedildiğini duymuşlardı, birçok proje gibi yapılması beklenen bir projeydi. Ama yine de elli -belki de- yirmi yıl önce hiç kimse bunu, bir gülümsemeyle karşılaşmadan dile getiremezdi. Burada öyle insanlar vardı ki, saatlerini kurarken birçok insanın bir ayda kazandığından daha fazlasını kazanıyorlardı; burada öyle insanlar vardı ki, ertesi sabah koca dünya bir bomba gibi havaya uçsa yüzlerinde tek bir kas oynamazdı, ama burada *canlarının sıkılmasına* izin verecek kimse yoktu. En çok da bundan korkmuşlardı, Tanrı aşkına, C. H. Lloyd da bir kez olsun yanılsa ya! Bu herif, pekâlâ, modası geçmiş bir işi ta derinlerden gün yüzüne de çıkarabilirdi, mesela Sahra Çölü'nü sulamak ve verimli kılmak isteyebilirdi ya da benzeri bir şey. En azından projesi sıkıcı değildi. Bu da az bir şey değildi. Özellikle münzeviler ve suskunlar derin bir nefes aldı.

Allan da zaten dinleyicilerinin projesine bayılmalarını beklemiyordu, açıklamasının yarattığı izlenimden memnundu. Şimdilik bundan fazlasını isteyemezdi. İstese fikrini yavaş yavaş da anlatabilirdi ama kasten bir top mermisi gibi dinleyicileri üzerine fırlatmıştı ki her hatibin cesaretini kırabilecek bu sözüm ona aldırmazlıktan ibaret zırhı, kayıtsızlık, eğitim, yorgunluk, çıkarcılık ve savunmadan ibaret bu zırhı, tek bir darbeyle parçalayabilsin. Bu yedi milyarlıkları kendisini dinlemeye zorlamalıydı. İlk görevi buydu, sadece bu, başka bir şey değil. Görünüşe göre de başarmıştı. Deri koltuklar gıcırdadı, birkaçı rahatlayarak geriye

yaslandı, bir puro yaktı. Bayan Brown dinleme cihazına daha sıkı sarıldı. New York Central Bank'tan Wittersteiner, bakır madenleri yatırımcısı I. O. Morse'un kulağına bir şeyler fısıldadı.

Allan ise cesaretlendi ve daha büyük bir özgüvenle sözünü sürdürdü.

Tünel, New York'un yüz kilometre güneyinde, New Jersey sahilinden başlayacak, Bermuda ve Azor Adalarıyla İspanya'nın kuzeyine dokunacak ve Fransa'nın Biskay kıyısından gün yüzüne çıkacaktı. İki Okyanus istasyonu, yani Bermuda ve Azor Adaları, teknik olarak vazgeçilmezdi. Çünkü onlarla birlikte, Amerika'da bir ve Avrupa'da iki istasyonu da dâhil ederek, Tünel galerileri için beş ayrı başlangıç noktası belirlenmişti. Bunun dışında Okyanus istasyonları, Tünelin verimliliği açısından büyük önem taşıyordu. Bermuda Adaları, yolcu trafiğinin tamamını ve Meksika Körfezi, Batı Hint Adaları, Orta Amerika ve Panama Kanalı'nın bütün postasını karşılayacaktı. Azor Adaları da Güney Amerika ve Afrika'nın bütün trafiğine el koyacaktı. Okyanus istasyonları, New York ve Londra eş değerinde dünya trafiğinin mihverleri olacaktı. Amerika ve Avrupa istasyonlarının gelecekte yerkürede oynayacakları rolün ne olacağı ise apaçıktı! Tek tek hükümetler, Tünel inşasına onay vermek zorunda kalacaklardı –evet, Tünel Konsorsiyumu hisselerinin borsalarında işlem görmelerine izin vermeleri için hükümetleri bizzat kendisi, Mac Allan zorlayacaktı– tabii sanayilerinin binlerce milyonluk bir hasara uğramasını istemiyorlarsa.

"Üç yıl önce girişilen Behring Boğazı Tüneli," diye devam etti Allan, "bu yıl tamamlanacak olan Dover-Calais Tüneli, deniz altı tünelleri inşaatının modern teknoloji açısından zorluklar yaratmadığını yeterince kanıtlamıştır. Dover-Calais Tünelinin uzunluğu yaklaşık elli kilometre. Benim Tünelin uzunluğu ise yaklaşık beş bin kilometre. Demek ki benim görevim sadece İngilizlerle Fransızların emeğini yüz kat artırmak, her ne kadar büyük zorluklarla karşılaşma olasılığını asla küçümsemesem de. Ama size şunu söylememe hiç gerek yok: bugün insan nereye bir maki-

ne dikerse, orada *evindedir*! Mali olarak projenin gerçekleşmesi, sizin onayınıza bağlı. Sizin paranıza ihtiyacım yok –Hobby'nin dediği gibi– çünkü Tüneli Amerika ve Avrupa'nın parasıyla, bütün dünyanın parasıyla inşa edeceğim. Projenin teknik olarak on beş yılda gerçekleştirilmesi, sizin de bildiğiniz icadıma bağlıdır sadece; elmasın sertliğinden sadece bir derece geride olan, en sert taşların işlenmesini mümkün kılan ve sınırsız sayıda matkabın istenen boylarda oldukça ucuz üretilmesine imkân veren sert bir çelik olan Allanit'e."

Dinleyiciler onu anlamıştı. Uyur görünüyorlardı, ama tam da bu hâlleri çalışmayı anladıklarının işaretiydi. Gri ve ak saçlı kafaların çoğu öne eğilmişti, sadece kan ter içindeki iki veya üç çehre, yıldızların cam kırıkları gibi parladıkları gökyüzüne bakıyordu. Biri, sivrilttiği dudakları arasında bir puroyu evirip çeviriyor ve Allan'a gözlerini kısarak bakarken, bir diğeri, elini çenesine dayamış düşünceli düşünceli başını sallıyordu. Neredeyse gözlerin hepsinde o iyimser ve çocuksu ifade kaybolmuş, düşünceli, buğulu veya hayaletimsi biçimde uyanık bir bakışa yer açmıştı. Bayan Brown, bakışlarını Allan'ın dudaklarından ayıramazken, ağzında, keskin, alaycı, neredeyse kötü niyetli bir ifade belirmişti. Allan'ın fikirleri ve savları, bu otuz köle tüccarının beyinlerinin içine bir daha yerlerinden çıkamayacak biçimde çakılmış, onları harekete geçirmişti. Parayı düşündü, demiri düşündü, çeliği, bakırı, tahtayı ve kömürü düşündü bu beyinler. Bu Allan işi sıradan değildi. Üzerinde düşünülüp tartılmayı hak ediyordu. Böylesi bir proje her gün sokaktan toplanmazdı. Evet, bu Allan meselesi hiç de sıradan bir mesele değildi! Birkaç milyon kile buğday veya balya pamuk ya da bin King Edward maden hissesi, Avustralya falan değildi söz konusu olan. Çok daha fazlasıydı! Bir kısmı için Allan meselesi, demir, çelik, kömür açısından fazla risk taşımadan dağlar dolusu para demekti. Karar vermeleri işten bile değildi. Diğer kısım için ise büyük bir risk karşılığında para demekti. Ama zaman, tarafını seçme zamanıydı. Tarafını! Zira burada

mesele başka bir şeydi ayrıca, mesele Lloyd'du, altın bir hayalet gibi, yaratarak ve yıkarak, yerküre üzerinde dolaşan her şeye kadir Lloyd'dan başkası değildi. Lloyd ne yaptığını elbette biliyordu ve bu Allan, iplerin kendi elinde olduğunu sansa da asıl kontrol başkasının elindeydi. Son haftalarda Wall Street'te madencilik sektörüne ait varlıklarda ve ağır sanayinin hisse senetlerinde büyük işlemler gerçekleştirilmişti. Artık ordularını, kukla kullanarak öne sürenin Lloyd olduğunu anlamışlardı. Şu anda kasa dairesinde oturup purosunu tüttüren Lloyd'un, haftalar öncesinden saldırıya geçtiği besbelliydi, şu Mac Allan da yumruğuydu işte! Genel hücum başladığında, hemen her konuda, her zaman ilk hareket eden Lloyd olurdu, en iyi payları o kapardı. Bu defa, onun tanıdığı avans sayesinde, bir ölçüde de olsa onu yakalamak için henüz vakit var gibiydi. Bunun için daha bu akşamdan, hemen toplantıdan sonra telgrafı dünyanın öbür ucuna göndermek yeterdi. Yarın sabah ise geç olurdu.

Önemli olan tarafını seçmekti...

Beyinleri su kaynatan bazıları da, Allan'ın kişiliğini didik didik inceleyerek sorunu çözmeye çalıştı. Allan'ın Tünel inşasıyla ilgili söylediklerini –mesela galerileri nasıl açacağını, büyüteceğini, havalandıracağını vesaire– açık seçik duymalarına rağmen, bir yandan da onu rugan deri ayakkabılarından başlayarak –kar beyazı flanel pantolonunu, kemerini, gömleğini, yakasını ve kravatını da katarak– ta dümdüz, bakıra çalan kızıl parıltılı saçlarının yapıştığı sağlam alın kemiklerine kadar süzdüler. Bu adamın terli yüzü bronz gibi parlıyordu ama şimdi bir saat kadar geçtikten sonra en ufak bir rahatlama göstermiyordu. Tam tersine daha belirgin ve daha uyanık bir hâle gelmişti. Bu adamın gözleri, söze başladığında çocuksu ve iyi niyetli görünmüştü, oysa şimdi tere batmışken serin ve berrak, sertliğine bakılırsa elmastan sadece bir derece aşağıda olan şu Allanit gibi sert ve yanardönerdi. Bu adamın göz göze gelinmesine pek sık izin vermediği de kesindi! Fındık yiyecek olsa fındıkkırana asla ihtiyacı olmazdı. Bu ada-

mın sesi, önce göğüs kafesi içinde çarpa çarpa hışırdıyor, sonra dışarı çıkıyordu. Allan, tahtaya bir taslak çizdi ve onlar da çapraz çekiç dövmeli, güneşten yanmış kolunun alt bölümünü incelediler; antrenmanlı bir tenisçinin ve eskrimcinin koluydu bu. Allan'ı, üzerine bahis oynamak istedikleri bir boksörmüş gibi incelediler. Adam iyiydi, buna kuşku yoktu. Onun üzerine bahse girip kaybetse bile insanın utanması gerekmezdi. Ayrıca onda Lloyd'un bakışları vardı! On iki yaşındayken bir kömür madeninde at seyislerine yamaklık yaptığını ve yirmi yıl içinde yeraltında sekiz yüz metrelik bir derinlikten Atlantic'in çatı katındaki bu bahçeye kadar yükseldiğini biliyorlardı. Büyük bir başarıydı bu. Bu projeyi geliştirmiş olması da etkileyiciydi ama çok daha zor ve hayranlık verici olan, tek bir günü bile büyük bir servet anlamına gelen bu otuz kişiyi, belli bir saatte buraya çağırıp otuz iki derece sıcaklıkta kendisini dinlemeye zorlayabilmesiydi. Gözleri önünde tuhaf bir oyun oynanıyordu sanki: adamın biri sırça kuleyi tırmanıp yanlarına kadar gelmiş, kendi yerini istiyor ve bunu savunma konusunda son derece kararlı.

Allan konuşmasını sürdürdü: "Galerilerin yönetilmesi ve işletilmesi için Niagara Enerji Santrali'nin neredeyse tamamına denk gelen bir elektrik gücüne ihtiyacım var. Niagara'nın sahibi var, o yüzden kendi Niagara'mı inşa edeceğim!"

Daldıkları düşüncelerinden uyanıp Allan'ın yüzüne baktılar.

Şu herifte bir şey daha dikkatlerini çekti: koca konuşma boyunca ne gülümsemiş, ne de şaka yapmıştı. Mizah anlayışı yoktu sanki. Topluluk sadece bir kere gülebilmişti. Bir ara fotoğrafçılar öfkeli bir kavgaya tutuştuğunda ve Allan da onlara "Kesin şu saçmalığı!" diye bağırdığında.

Son olarak Allan, dünyanın en iyi uzmanlarının raporlarını; mühendislerin, jeologların, deniz bilimcilerin, istatistikçilerin ve New York, Boston, Paris, Londra ve Berlin'den mali grupların raporlarını okudu.

En büyük ilgiyi, Lloyd tarafından hazırlanan, projenin finansmanı ve verimliliğine dair rapor çekti. Allan, onu en son okudu ve karşısındaki otuz zihin, bu esnada azami bir hız ve hassasiyetle çalıştı.

Sıcak sanki aniden üçe katlanmıştı. Koltuklarında kana ve tere batmış bir hâlde oturuyorlardı ve su yüzlerinden aşağı akıyordu. Çalılıkların arkasına yerleştirilen ve kesintisiz biçimde soğuk, ozonla dolu hava üfüren soğutucular bile artık serinletmiyordu. Sanki tropik bir ormandaydılar. Serin, kar beyazı keten kıyafetli Çinli hizmetkârlar, koltukların arasından sessizce süzülüp limonata, *horses-neck*, *gin-fizz* gibi kokteyller ve buzlu su ikram ettiler. Hiçbiri işe yaramadı. Sıcak, caddeden dalgalar hâlinde yükselerek elle tutulabilir kor bir buhar olup çatı bahçesine yuvarlana yuvarlana yayılıyordu. Betonarme binalar ve asfalt yollarla kaplı New York, geçen haftaların korunu depolayıp şimdi de tüküren binlerce hücreli bir akümülatör gibiydi. Üstüne üstlük ta aşağılardaki ateş kesmiş Broadway boğazı, dur durak bilmeksizin bağırıp çığırıyordu. İnsanların, 3 bin mil okyanus ile 3 bin mil kara arasında inşa ettiği New York, bu kaynayan ve uykusuz şehir bile, gitgide daha büyük, daha inanılmaz çabaları bizzat talep eder, çağırır ve teşvik eder gibiydi. Bizzat New York, yani Amerika'nın beyni, düşünür, dev bir fikri bir o yana bir bu yana yuvarlar ve doğurur gibiydi...

İşte o anda Allan sustu. Zınk diye, cümlenin tam ortasında. Allan'ın konuşmasının sonu yoktu. Tersine çevrilmiş bir konuşmaydı, ana teması başta olan bir konuşma. Son, öyle beklenmedik bir anda gelmişti ki, herkes tıpkı bir heykel gibi yerinde oturakaldı ve Allan, projeyi aralarında tartışmaları için kürsüden ayrıldığında bile insanların kulakları çalışmaya devam etti.

Reklam zeplini, çatı bahçesinin üzerinde süzülmeye devam ederken, kelimeleri Manhattan üzerinde uçurdu: "25 yıl daha uzun yaşama! Garantili! Dr. Josty, Brooklyn!"

7

ALLAN, Maud'la birlikte akşam yemeği için onuncu kata indi. Öylesine kan ter içindeydi ki, kıyafetlerini değiştirmesi gerekti. Değiştirdikten sonra bile ter alnını tekrar boncuk boncuk kapladı. Gözleri, bütün gücünü toplama çabasıyla kocaman açılmış, etrafına anlamsızca bakıyordu.

Maud, onun alnını sevgiyle sildi ve buzlu suya batırdığı bir peçeteyle şakaklarını serinletti.

Maud göz alıcıydı! Heyecanla şakıyor ve gülüyordu. Ne akşamdı ama! Toplantı, ışıklar, çatı katının bahçesi, etrafındaki büyüleyici New York, bu akşamı asla unutmayacaktı. Hepsi nasıl da bir daire oluşturup oturmuşlardı! Gençliğe adım attığından beri binlerce kez duyduğu, salt tınısının bile zenginlik, iktidar, deha, cesaret ve skandaldan oluşan bir atmosfer yarattığı o *adların hepsi*. Onlar da oturup onu dinlemişti, Mac'i! Maud, Mac'le çok gurur duyuyordu. Zaferiyle heyecanlanmıştı, bir an olsun başarısından kuşku duymuyordu.

"Nasıl da endişeliydim, Mac!" diye tutamadı kendini ve boynuna sarıldı. "Ne güzel konuştun! Kulaklarıma inanamadım! Ah, Tanrım, Mac!"

Allan güldü. "Keşke bu herifler yerine bir şeytan sürüsüne hitap etseydim, Maud, inan bana!" diye cevap verdi.

"Ne kadar sürer şimdi bu sence?"

"Bir saat, iki saat. Belki de bütün gece."

Maud şaşkınlıkla ağzını açtı.

"Bütün gece mi?"

"Belki, Maud. Ne olursa olsun, akşam yemeğimizi sakin sakin yiyecek vaktimiz olacak."

Allan artık kendini iyice toparlamıştı. Elleri titremiyordu artık, gözleri de eski bakışına kavuşmuştu. Kocalık ve centilmenlik görevini yerine getirip Maud'un önüne en güzel bifteği, en güzel kuşkonmazla fasulyeyi tam sevdiği gibi koydu ve ardından da al-

nında kocaman ter damlaları birikirken sakin sakin işe koyuldu. İnanılmaz acıkmış olduğunu anladı. Maud ise yemeye pek fırsat bulamadan gevezeliğe devam etti. Davetlilerin hepsini tek tek andı. Wittersteiner'in saygın ve dikkat çekici bir kafa yapısına sahip olduğunu düşünüyordu. Kilgallan'ın genç görünümüne şaşırmıştı, maden kralı John Andrus'u da bir suaygırına benzetti; banker C. B. Smith ise ona göre ufak tefek, gri, kurnaz bir tilki gibiydi. Ve şu yaşlı cadı Bayan Brown yok muydu, kendisini sanki bir öğrenciymiş gibi süzmüştü! Acaba Bayan Brown'un katıksız pintiliği yüzünden evde asla ışık yakmadığı gerçekten de doğru muydu?..

Yemeğin tam ortasında Hobby geldi odaya. Atlantic'in asansörüne sadece gömlekle binmeye cesaret edebilen (ve bunu da gerçekleştiren) Hobby.

Maud hemen heyecanla ayağa fırladı. "Nasıl gidiyor, Hobby?" diye bağırdı.

Hobby gülüp kendini bir koltuğa attı.

"Ömrümde böyle bir şey görmedim!" diye bağırdı o da. "Saç saça, baş başalar! Ortalık seçimlerden sonraki Wall Street gibi! C. B. Smith gitmeye yeltendi –durun, bunu bir dinleyin! Gitmek istiyor, diyor ki, bu iş bana fazla riskli geliyor, sonra asansöre biniyor. Ama diğerleri peşinden koşup var güçleriyle ceketinden çekip onu asansörden çıkarıyorlar! Yalanım yok! Vay canına! Kilgallan, tam ortalarında duruyor ve elinde raporu sallıyor Mac ve bir yandan da tellal gibi bağırıyor: Buna karşı çıkamazsınız, buna söyleyecek sözünüz yok!"

"Tabii ki, Kilgallan!" diye araya girdi Allan. "Karşı çıkmıyormuşmuş!" (Kilgallan, Çelik Tröstü'nün başkanıydı.)

"Ya Bayan Brown'a ne demeli! İyi ki fotoğrafçılar vardı! Vecd içinde bir korkuluğa benziyor! Delirdi, Mac. Az kalsın Andrus'un gözlerini çıkaracaktı. Kendinden geçerek sürekli şöyle bağırdı: Allan, gelmiş geçmiş en büyük adam! Projesi gerçekleşmezse bu Amerika için bir utanç olur!"

"Bayan Brown mu?" Maud şaşkınlıktan donakaldı. "Ama pintiliğinden evinde ışık bile yakmadığı söyleniyor!"

"Yine de böyle işte, Maud!" Hobby, bir kahkaha daha attı. "Şeytan insanları avucunun içi gibi bilir kızım! O ve Kilgallan, bu ikisinin sözü geçecek, Mac!"

"Bizimle yemek istemez misin, Hobby?" diye sordu Allan dişleri arasında bir tavuk buduyla uğraşır ve Hobby'yi dikkatle dinlerken.

"Evet, gelsene Hobby!" diye bağırdı Maud ve tabakları yerleştirdi.

Ama Hobby'nin vakti yoktu. Bu iş onu pek ilgilendirmese de Allan'dan çok daha heyecanlıydı. Tekrar dışarı fırladı.

On beş dakikada bir, Allan'ın işiyle ilgili son durumu anlatmak için geri geldi.

"Bayan Brown on milyon dolara imza attı, Mac! İş başlıyor!"

"Aman tanrım!" diye bağırdı tiz bir sesle Maud ve şaşkınlıkla ellerini çırptı.

Allan bir armut soyarken sakince Hobby'e döndü: "Eh, yani?"

Oysa Hobby yerinde duramayacak kadar heyecanlıydı. Volta atıp durdu, cebinden bir puro çıkardı, ucunu koparıp attı. "Çantasından bir çek defteri çıkardı," diye sözüne başladı titreyen elleriyle puroyu yakarken, "o kadar kirli, o kadar kirli ki maşayla bile dokunmak istemem –sonra da imzaladı! Çıt çıkmadı! Her şey dondu kaldı! Sonra diğerleri de ceplerine uzandı ve Kilgallan etrafta dolaşıp çekleri topladı. Başka tek bir söz edilmedi. Fotoğrafçılar da vızır vızır çalıştı! Mac, senin işin tamam, dişimi kırarım..."

Bundan sonra Hobby uzun süre gözükmedi. Aradan bir saat geçti.

Maud sessizleşmişti. Yüreği güm güm atıyor, bir oturuyor bir kalkıyor, dışarıda hareket var mı diye kulak kabartıyor, gözlerini dikiyordu. Zaman geçtikçe o da ümitsizleşti. Allan koltuğunda oturuyor, sessizce ve düşüncelere dalmış bir hâlde piposunu tüttürüyordu.

Sonunda Maud kendini daha fazla tutamadı ve biraz da çekinerek sordu: "Ya karar veremezlerse, Mac?"

Allan pipoyu ağzından çıkardı, başını gülümseyerek Maud'a doğru kaldırıp sakince ve derinden gelen bir sesle cevap verdi: "O zaman Buffalo'ya döner, çeliğimi üretirim!" Ama başını kesin ve güvenli biçimde sallayarak, "Karar verecekler, Maud!" diye ilave etti.

O anda telefon çaldı. Arayan Hobby'di. "Hemen yukarı gelin!"

Tekrar çatı katındaki bahçede görünen Allan'ı, Çelik Tröstü'nün başkanı Kilgallan karşıladı, omzuna vurdu.

"Her şey yolunda, Mac!" dedi.

Allan başarmıştı. Eline bir yığın telgraf tutuşturduğu kırmızı kıyafetli otel görevlisi asansörle aşağı indi.

Birkaç dakika sonra çatı katındaki bahçe boşalmıştı. Her biri derhâl işinin başına döndü. Otel hizmetlileri, Vanderstyfft'in büyük kuşuna yer açmak amacıyla saksıları ve koltukları ortadan kaldırdı.

Vanderstyfft makinesine tırmanıp lambalarını yaktı. Pervane takırdadı, sanki bir kasırga otel hizmetlilerini köşeye süpürdü, hava aracı on adım kadar ilerledi ve havaya doğru yükseldi. Kocaman beyaz kuş New York'un ışıktan sisinin içine dalarak yitip gitti.

8

BU toplantıdan on dakika sonra New Jersey, Fransa, İspanya, Bermuda ve Azor Adalarına telgraflar gitmişti bile. Bir saat sonra da Allan'ın temsilcileri yirmi beş milyon dolara araziler satın almıştı.

Bu araziler, Tünel inşaatı için akla gelebilecek en uygun konumdaydılar; Allan uzun yıllar önce seçmişti hepsini. En kötü ve en ucuz topraklardı bunlar: kumullar, fundalıklar, bataklıklar, çıplak adalar, kayalıklar. Bu toprakların toplamının bir

arşidüklük büyüklüğünde olduğu dikkate alınacak olursa, yirmi beş milyon dolar gülünç bir paraydı aslında. Hoboken'de, iki yüz metrelik cephesiyle Hudson nehri kıyısındaki geniş ve derin bir kompleks de bunlara dâhildi. Satın alınan bölgelerin tamamı büyük şehirlerin dışındaydı, çünkü Allan'ın bu şehirlere ihtiyacı yoktu. Fundalıklarıyla kumullarının kaderinde yazılıydı gelecekte etraflarını yutuverecek kendi şehirlerini yaratmak.

Dünya hâlâ uykudayken Allan'ın telgrafları, kablolardan geçerek, havada uçarak dünyanın bütün borsalarını gafil avladılar. Sabahına da New York, Chicago, Amerika, Avrupa, koskoca dünya, "Atlantik Tüneli Konsorsiyumu" kelimeleriyle sarsıldı.

Gazete binaları, gece boyunca gündüz aydınlığını yaşadılar. Matbaaların rotatif baskı makineleri son hız çalışıyordu. Herald, Sun, World, Journal, Telegraph, New York'ta yayınlanan bütün o İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Yiddiş ve Rusça gazeteler tirajlarını artırarak basılmış ve uyanan günle birlikte milyonlarca gazete sayfası New York'un üzerine çökmüştü. Battery Parkı'ndan başlayıp ta İki Yüzüncü Cadde'ye kadar, üst tren geçidi ve istasyonlarının uğultulu asansörlerinde, yürüyen kaldırımlar ve merdivenlerde, sabahları tıkış tıkış vagonlarda koltuk savaşının yaşandığı metronun peronlarında, yüzlerce feribotta ve binlerce arabada, o ıslanmış gazeteleri ele geçirmek için resmen savaş yaşanıyordu. Gazetelerin ilave baskıları, bütün caddelerde insan öbeklerinin ve yukarıya uzanan ellerin üzerinden bir fıskiye misali yükseliyordu.

Haberler sansasyoneldi, daha önce böylesi duyulmamıştı, akla hayale aykırıydı ve cesurdu!

Mac Allan! –Kimdi bu adam, ne yapmıştı, nereden geliyordu? Bir gecede, milyonlarca meçhul insanın gözünün önüne çıkıveren bu herif de kimdi?

Kimse kimdi! Gün be gün yağlanmış bir saat gibi çalışan New York'u tepetaklak edebilmişti.

Gözler, Tünel konusundaki görüşleri telgraf stilinde yayınlanan ünlülerin yorumlarına kayıyordu hemen:

C. H. Lloyd: "Avrupa, Amerika'nın banliyösü olacak."

Tütün tüccarı H. F. Herbst: "New Orleans'tan St. Petersburg'a bir vagon malı aktarma yapmadan gönderebileceğiz."

Multimilyoner H. I. Bell: "Paris'e yerleşen evli kızımı, yılda üç kere değil, on iki kere görebileceğim."

Ticaret bakanı De la Forest: "Tünel, her tüccar için bir yıllık tasarruf sağlayacak, bu bir lütuftur."

İnsanlar daha ayrıntılı haberler talep ediyordu, bunu istemek haklarıydı da. Gazete plazalarının önü o kadar çok tıkanmıştı ki, troleybüs şoförleri vagonları kalabalığın arasından geçirebilmek için çizmeleriyle zil düğmesine basmak zorunda kaldılar. Saatlerdir sıkışmış kalmış insan yığınının gözleri, "Herald binasının" ikinci katındaki projeksiyon perdesine dikilmişti; oysa saatlerdir hep aynı resimler yansıtılıyordu: Mac Allan, Hobby ve çatı katı bahçesindeki o topluluk.

"Yedi milyar dolar temsil ediliyor!" "Mac Allan, projesini ilan ediyor." (film çekimi). "Bayan Brown, on milyonluk çeki imzalıyor." (film çekimi). "C. H. Smith, asansörden dışarı çekiştiriliyor."

"Vanderstyfft'in, toplantının hemen öncesinde çatı katındaki bahçeye inişini bizden başka gösteren yok. Araç, fotoğrafçımızı yere devirdi." (film çekimi). New York'un pencerelerle bezeli beyaz gökdelenlerinden ince beyaz bir buhar yükseliyor. Ak bir kelebek beliriyor, bir kuş, bir martı, tek kanatlı bir uçak! Uçak, çatı bahçesini hızla pas geçiyor, bir kavis çiziyor, dönüyor, iniyor, devasa kanadı kapanıyor. Son. Bir portre: Vanderstyfft'in aracının yere fırlatıp ağır yaraladığı fotoğrafçımız, Bay C. G. Spinnaway.

En yeni kayıt: Mac Allan, ofise gitmek için Bronx'ta karısına ve çocuğuna veda ediyor.

Sonra yine aynı görüntü dizisi baştan başlıyor.

Birden –saat on bire doğru– dizi duruveriyor. Yeni bir haber mi var yoksa?! Bütün yüzler yukarıya dönüyor.

Bir portre: Bay Hunter, sarraf, 3yedinci Cadde 212 Doğu, tam o anda New York'tan Avrupa'ya gidecek ilk seyahat için biletini ayırıyor.

Kalabalık gülüyor, şapkalar sallanıyor, bağrış çağrış!

Telefon daireleri fazlasıyla meşgul, telgraf ve teleks memurlarının işleri başlarından aşkın. New York'un binlerce bürosunda, durumu ortaklarıyla, paydaşlarıyla, müşterileriyle görüşmek üzere insanlar ahizeleri kaldırıp indiriyor. Koca Manhattan'ı âdeta ateş basmış durumda! Ağzında puro, melon şapka enseye itilmiş, kısa kollu gömlekli, ter içinde insanlar, bir oturuyor bir kalkıyor, sürekli bağırıp çağırıyor. Bankerler, sarraflar, ajanslar, memurlar. Teklifler hazırlanacak! En kısa zamanda, en uygun konumu almaları gerekiyor. Devasa bir kampanya başladı başlayacak gibi, sermayeler arası bir kıyım yaşanacak, oyalanıp etrafına baktığın anda yere devrileceksin. Dev girişimi kim finanse edecek peki? Nasıl finanse edecek? Lloyd mu? Lloyd diyen kimdi? Wittersteiner mı? Kim bir şeyler biliyor bu konuda? Kimdi bu şeytan Mac Allan, bir gecede yirmi beş milyon karşılığında değeri üçe, beşe -ne diyorsun!- yüze katlanacak araziler alan?

O büyük transatlantik gemicilik şirketlerinin o şık toplantı salonları en gerilimli ortamlardı. Mac Allan, transatlantik yolculuğunun katiliydi! Tüneli biter bitmez -ki günün birinde gerçekten de bitebilirdi!- şu anda yüzdürdükleri dört yüz bin ton ağırlığındaki demiri eritmek zorunda kalacaklardı. Lüks gemilerde yolcular ara güverte fiyatlarıyla taşınabilirdi belki, kayıklar verem hastaları için yüzen sanatoryumlara çevirebilir veya Afrika'ya zencilerin yanına gönderilebilirdi. İki saat içinde telefon ve telgraflar aracılığıyla Tünel karşıtı bir Kartel oluşturulmuş, dünyanın farklı hükümetleri için gensoru önergeleri tasarlamıştı.

Heyecan, New York'tan Chicago, Buffalo, Pittsburgh, St. Louis, San Francisco üzerinden yayılırken, Tünel ateşi karşı yakada, Avrupa'da, Londra, Paris ve Berlin'e de sıçramaya başlamıştı.

New York, öğle sıcağında ışıl ışıl parlıyordu ve tekrar caddeye çıkmaya cesaret ettiklerinde insanları dört bir yandan devasa afişler karşıladı: "Yüz bin işçi!"

Nihayet Konsorsiyum'un genel merkezi de öğrenildi: Broadway Wall Street. Burada otuz iki katlı kule şeklinde bembeyaz bir bina vardı, henüz esnaf kesimi binayı terk etmemişti.

Devasa iş başvurusu afişlerinin New York'un dört bir yanına asılmasının üzerinden sadece yarım saat geçmişti ki, Konsorsiyum binasının kireç sıçramış tahtalarla döşeli granit basamaklarına iş arayan bir sürü insan üşüştü. Şehrin yaklaşık elli bin kişiden oluşan koca işsiz ordusu yüzlerce caddeden şehir merkezine silindir gibi yuvarlanıyordu. Bu insanlar, merdivenlerin, vinçlerin ve boya kovalarının bulunduğu zemin kat odalarında, Allan'ın ajanlarıyla –köle tüccarlarının tez bakışlarına sahip, sert ve deneyimli heriflerle– karşılaştılar. Bakışları, karşısındaki adamın kıyafetlerini delip geçerek, kemiğini, iliğini, kaslarını ve eklemlerini görecek kadar keskindi. Omuzların duruşu, kolların kıvrılışından adamın gücünü hemen anlarlardı. Poz takınmak, makyaj yapmak ya da saçını boyamak, onların önünde hiçbir işe yaramazdı. Saçları grileşeni, zayıf olanı ya da New York'taki öldürücü iş piyasasının kullanıp eskittiği birini, olduğu yerde bırakırlardı. Birkaç saat içinde yüzlerce insanla karşılaşsalar bile, ikinci bir denemeye kalkışanın vay hâline: bu kişi iliğini donduran buz gibi bir bakışla karşılaşırdı, bir daha da şansını zorlamamalıydı.

9

DAHA aynı gün, beş istasyonun beşinde de, yani Fransız, İspanyol ve Amerikan kıyıları ile Bermuda ve San Yorgo (Azor) adalarında, bir grup adam ortaya çıktı. Arazide yolunu yavaş yavaş arayan, bataklıklara bata çıka, kumullar üzerinden tökezleye tökezleye ilerleyen arabalar ve kiralık otomobillerle gel-

diler. Etraftaki diğer bölgelerden hiçbir şekilde ayrıştırılamayacak belli bir bölgede arabalarından indiler ve nivo aletlerini, ölçüm cihazlarını, destelerce işaret çubuğunun kayışını da arabalarından indirip hemen işe koyuldular. Sakin ve dikkatli bir biçimde ayarlar, ölçümler, hesaplar yaptılar, sanki işleri sadece bir bahçe inşa etmekti. Alınlarından ter damlıyordu. Kesinlikle hesaplanmış bir açıyla denizi işaret edip, geriye doğru karanın içlerine kadar uzanan bir arazi şeridinin sınırlarını ölçüyorlardı. Kısa bir süre sonra dağılıp farklı noktalarda çalışmaya başladılar.

Fundalıklarda, kirişlerle, tahtalarla, katranlı kâğıt ve farklı alet edevatla yüklü birkaç araba göründü. Bu arabalar sanki buraya rastgele gelmiş ve başlarını bile kaldırmadan çalışan topoğraf ve mühendislerle en ufak bir ilgileri yokmuş gibiydi. Arabalar durdu. Kirişler ve tahtalar yere döküldü. Kürekler sıcak güneşin altında parıldıyor, testereler gıcırdıyor, çekiç darbeleri gürlüyordu.

Ardından da sallana sallana bir başka araba geldi, bir adam indi, bağıra çağıra elini kolunu salladı. Koltuğunun altında bir deste ölçüm çubuğu taşıyan bu adam, sert adımlarla topoğrafların yanına yürüdü. Zayıftı, açık sarı saçlıydı; tanıdık biri, Amerikan istasyonunun şefi Hobby'ydi bu.

"Merhaba!" diye bağırarak gülen Hobby bir yandan da terini silerek çalışanlara seslendi:

"Bir saate aşçı gelecek! Adı Wilson, Toms River'in bir vahşisi kadar yaratıcı." Ardından da iki parmağıyla ıslık çaldı.

Bunun üzerine arabaların yanından omuzlarında ölçüm çubuklarıyla dört adam geldi.

"Bu beyefendiler siz dostlarımıza ne yapacağınızı anlatacak," dedi Hobby. Ardından da arabasına dönüp tahta yığınları arasında sağa sola zıplayıp durdu.

Sonra, Lakehurst'te geçici bir telefon hattının inşasıyla meşgul olan işçilerle ilgilenmek üzere arabasına binip uzaklaştı. Bağırıp küfrederek, Konsorsiyumun arazisini kesen Lakehurst-Lakewood demir yolu boyunca sürdü arabasını. Yolun ortasında, inekler-

le öküzlerin bekleştiği bir merada, iki lokomotifli ve elli vagonlu bir yük treni duman çıkararak bekliyordu. Peşinden beş yüz işçi taşıyan bir başka tren geliyordu. Saat beşti. Bu beş yüz işçi öğlen ikiye kadar işe alınmış ve saat üçte Hoboken'den yola çıkmıştı. Hepsi neşeliydi, kavrulan New York'tan çıktıkları ve açık havada bir iş buldukları için keyifliydiler.

Elli vagona birden hücum edip, tahtaları, oluklu sacları, katranlı çatı kâğıtları, mutfak ocaklarını, azıklarını, çadırları, battaniyeleri, sandıkları ve balyaları meraya fırlattılar. Hobby'nin de keyfi yerindeydi. Bağırıyor, ıslık çalıyor, bir maymun gibi vagonlarla tahta yığınları üzerinden hızla tırmanarak emirlerini âdeta uluyarak veriyordu. Bir saat sonra sahra mutfakları kurulmuş, aşçılar işe koyulmuştu bile. İki yüz kadar işçi, gece için aceleyle barakalar inşa etmekle meşgulken diğerleri hâlâ vagonları boşaltıyordu.

Hava karardığında Hobby "çocukları"na dua edip ellerinden geldiğince uyumaya çalışmalarını önerdi.

Topoğraflarla mühendislerin yanına döndü ve New York'a telefon edip rapor verdi.

Sonra mühendislerle birlikte aşağı kumullara inip banyo yapıp döndüler. Ardından da kıyafetleriyle birlikte barakanın tahta zeminine yatıp, sabahın ağarmasıyla birlikte tekrar işe başlamak üzere hemen uykuya daldılar.

Sabah saat dörtte, yüz vagon dolusu malzeme geldi. Saat dört buçukta ise gece trende uyuklamış, aç ve yorgun görünen beş bin işçi geldi. Sahra mutfakları daha günün ilk saatlerinde son sürat çalışırken fırınlar da vızır vızır işe koyuldu.

Hobby tam vaktinde geldi. İş hoşuna gidiyordu, sadece birkaç saat uyumuş olsa da keyfi yerindeydi ve bu hâliyle anında işçi ordusunun sevgisini kazandı. Bir at edinmişti, kır bir at, gün boyu onu bir aşağı bir yukarı sürüp duruyordu.

Demir yolu hattının yanında dağlar kadar malzeme yükseldi. Saat sekizde, yirmi vagonluk bir tren, bölgede inşa edilecek

dar dekovil hattı için traversler, raylar, el arabaları ve iki küçük lokomotif getirdi. Saat dokuzda da bir tabur dolusu mühendis ve teknisyenle bir ikinci tren geldi. Hobby, bin adamla iki kilometre uzaktaki şantiyeye uzanacak olan dar demir yolu hattının inşaatını başlattı. Akşam demir portatif yatak ve battaniyeyle dolu bir başka tren daha geldi. Hobby telefonda bağırıp çağırarak daha fazla işçi isterken, Allan ertesi güne iki bin adam daha gönderme sözü verdi.

Gün ağarırken gerçekten de iki bin kişi geldi. Peşlerinde de malzeme dolu, uçsuz bucaksız trenler sıralanmıştı. Hobby, bitmek bilmeksizin küfretti durdu. Allan hakikaten canlı canlı gömüyordu onu. Ama sonra kaderine boyun eğdi: *Allan'ın temposunu* gördü! Bizzat Amerika'nın cehennemî temposuydu bu ve artık *cinnete* varmıştı. Kendisini soluksuz da bıraksa ona saygı duydu, çabalarını katlayarak artırdı.

Üçüncü günde, üzerinde ancak bir trenin devrilmeden gidebildiği dekovil hattı şantiyeye kadar ulaştı ve aynı gün daha akşam olmadan, yaşasın nidalarıyla karşılanan küçük bir lokomotif kampın orta yerinde ıslık çalmaya başlamıştı bile. Tahta, kiriş ve oluklu sacla dolu arabaları taşıyordu ve iki bin işçi, hummalı biçimde barakalar, sahra mutfakları ve ambarlar inşa etti. Ne var ki gece bir fırtına çıktı ve Hobby'nin koca şehrini darmaduman etti.

Hobby'nin bu şakaya verdiği cevap, uzun mu uzun, içeriği hayli yüklü bir beddua oldu. Allan'dan yirmi dört saat daha süre istedi ama Allan en ufak bir merhamet göstermeden malzeme trenlerini peş peşe göndermeyi sürdürdü; öyle ki Hobby bayılacak hâle geldi.

O gün bizzat Allan, yanında Maud'la birlikte, akşam saat yedide arabayla şantiye bölgesine geldi. Sağda solda arabasıyla dolaşan Allan, küfürler yağdırıp herkesi tembellikle suçladı ve Konsorsiyumun verdiği para karşılığında en iyi işi istediğini söyleyerek oradan ayrıldı. Arkasında şaşkınlık ve saygı dolu bakışlar bıraktı.

Ancak Hobby, öyle çabucak cesareti kırılacak adam değildi. Kararlıydı, on beş yıllık bu çılgın yarışta sebat edecekti ve şimdi, en başta tozu dumana katarak işe el atmıştı. Allan'ın temposu onu da coşturdu! Bir işçi taburu, normal trenlerin kullanacağı ve Lakewood'a ulaşacak demir yolu banketlerinin inşasıyla meşguldü; pas kırmızısı bir toz bulutu çalışmanın nasıl ilerlediğini gösteriyordu. İkinci bir tabur ise gelen malzeme trenlerine üşüşüyor, âdeta birbirini kamçılayarak malları boşaltıp istifliyordu: traversler, raylar, kablo direkleri, makineler. Bir üçüncü grup, "kuyunun" yanını eşelerken bir dördüncüsü barakaları dikiyordu. Bütün bu taburlara, kim oldukları ancak o bitmek bilmeyen bağırtılarından ve el kol hareketlerinden anlaşılan mühendisler hükmediyor, emirler yağdırarak işçi gruplarını işe koşturuyorlardı.

Kır atı üzerindeki Hobby, her an her yerdeydi. İşçiler ona "Neşeli Hobby" adını takmışlardı, tıpkı Allan'a "Mac" ve başmühendis Harrimann'a da –ömrünü bütün ana kıtaların büyük şantiyelerinde geçirmiş, kalın enseli, suratsız bir adamdı– sadece "Boğa" dedikleri gibi.

Bütün bu insan yığınları arasında, bütün bu kargaşa onları ilgilendirmiyormuşçasına arazi ölçümleri yapan birileri de vardı, bunlar koca araziyi cihazlarıyla dolaşarak rengârenk kazıklar ve çubuklar diktiler.

İlk temelin atılmasından üç gün sonra Tünel Şehri bir maden kampına, ardından bir ordugâha ve bir hafta sonra da, mezbahaları, mandıraları, fırınları, çarşıları, barları, postanesi, telgrafhanesi, bir hastanesi ve bir mezarlığıyla birlikte yirmi bin kişinin yaşadığı devasa bir baraka şehrine dönüşmüştü. Şehrin biraz dışında, olduğu yere dökülüp iki gün içinde dikilebilen Edison marka prefabrik evlerden ibaret koskoca bir cadde bitmişti. Şehrin üzerini kalın bir toz tabakası örtmüştü, bu sayede hemen hemen beyaza bürünmüş görünüyordu; az sayıdaki otlar ve tek tek çalılar da çimento yığınlarıyla kaplanmıştı. Caddeleri demir yolu

rayları ve traversler oluşturuyordu; alçak barakalar ise sanki kablo direklerinden bir ormanın içinde boğulmuştu.

Sekiz hafta sonra, baraka şehrinin ortasında kapkara, inildeyip acı acı bağıran bir iblis belirdi: yüksek kırmızı tekerlekler üzerinde, peşinden bitmek bilmeyen vagonlar dolusu bir treni çeken dev bir Amerikan marşandiz lokomotifiydi bu. Enkaz alanında tıslayarak durmuş, yüksek ve kapkara bir duman bulutunu göz kamaştıran güneşe doğru üflüyor, etrafını seyrediyordu. Herkes ona bakıp heyecanla bağırıp çağırıyordu: Tünel Şehrine *Amerika* gelmişti!

Ertesi gün bu kapkara, duman tüttüren iblislerden gruplar, bir hafta sonra da sürüler geldi; vücutlarını titreştiren buharlarla havayı sarsıyor, durmadan zonklayan, çeneleri ve burun deliklerinden buhar ve duman üfleyen dinozorlara benziyorlardı. Baraka şehri, bizzat dumana dönüşmüştü sanki. Duman bazen o kadar kalınlaşıyordu ki sanki kararan havada elektrikler boşalıyor ve en güzel havada bile Tünel Şehrinin üzerinde gök gürlüyordu. Şehir, kudurarak bağırıyor, ıslık çalıp mermi atıyor, gürüldüyor ve çığlık atıyordu.

İşte bu kuduran, duman tüttüren, beyaz moloz şehrinin ortasından, gece gündüz demeden devasa bir toz sütunu yükseliyordu. Bu toz sütunu, yanardağ patlamalarında görülenlere benzer bulutlar yaratıyordu. Sütundan üst hava katmanlarının mantar şeklinde sıkıştırdığı bulut parçaları, hava akımları sayesinde dışarı süzülüyordu.

Her şey rüzgârın keyfine kalmıştı. Kıyıdaki buharlı gemiler şehrin üzerindeki bu tozu, denizden itibaren birkaç kilometreyi kaplayan, kireç beyazı, yüzen bir ada şeklinde görüyor; arada bir de Tünelin tozu, New York'un üzerine ince bir kül yağmuru gibi iniyordu.

Bu bölgedeki şantiye dört yüz metre genişliğindeydi ve beş kilometre boyunca dümdüz karanın içlerine doğru uzanıyordu. Kazı çalışmaları gitgide derinleşerek teraslar şeklinde ilerliyordu.

Terasların tabanı, tünel galerilerinin ağzında, deniz seviyesinin iki yüz metre altında olacaktı.

Bugün üzerinde rengârenk kazıklarla kumlu bir fundalık alanı, yarın bir kum yatağı, ertesi gün bir çakıl ocağı, bir taş ocağı, sonra yığıntılardan, kum taşlarından, balçık ve kireçten devasa bir kazan, en sonunda da içerisi kımıl kımıl bir çukur... Yukarıdan bakınca mini minnacık, tozdan beyaz ve griye dönmüş, gri yüzleriyle saçları ve kirpikleri toz içerisinde kalmış, dudakları tozdan bir bulamaca bulanmış insanlar böyle görünüyor, böyle çalışıyordu. Gece gündüz bu inşaat çukuruna yirmi bin insan dalıyordu. Nasıl yakamozlar denizde parlarsa öyle parlıyordu aşağıda kazmalarla kürekler. Boru işareti verilir verilmez, girdaplar hâlinde toz yükseliyor, taştan bir çam yarması öne eğiliyor, devriliyor, parçalanıyor ve yukarı fırlayan toz bulutunun içinde insan yumakları yuvarlanıyordu. Kazma makineleri gıcırdayıp feryat ediyor, sürekli çalışan inşaat asansörleri durmaksızın uluyup takırdıyor, vinçler sağa sola salınıyor, arabalar havadan hızla geçiyor ve pompalar gece gündüz kirli su nehrini insan boyu kalınlığında borulardan yukarı basıyordu.

Minik lokomotif orduları kazma makineleri altından fırlayarak geçerken, molozların arasından ve kum tepeciklerinin üzerinden sürüne sürüne ilerliyordu. Ne var ki açık araziye ve sağlam raylara ulaşır ulaşmaz da, çılgınca ıslık çalarak ve acı çan sesleri çıkararak, barakaların arasından, kumla taşa ihtiyaç duyulan şantiyelere doğru uçuveriyorlardı. Trenler bu şantiyelere dağlarca çimento torbası taşırken, büyük işçi kalabalıkları, kışın kırk bin kişiyi yatırıp barındıracak büyüklükte kışla binaları inşa etmekle meşguldü.

Bu sırada "kuyunun" beş kilometre ötesinde –demir yolu hattının yumuşak bir açıyla eğilmeye başladığı yerde– dört kapkara lokomotif, yağ, sıcak ve dumandan bir bulutla sarılı hâlde yepyeni raylar üzerinde bekliyordu, dumanları tüte tüte.

Tekerleklerinin önünde küreklerle kazmalar parlıyordu. Tere batmış güruhlar, toprağı kazıp bir kenara atıyor, oluşan boşluğu damperli kamyonların yamaçtan aşağı yuvarladıkları taş bloklarla ve çakıl taşlarıyla dolduruyorlardı. Hâlâ katrandan yapış yapış hâldeki traversleri taşların arasına yatırıp, traversten bir merdiven döşedikten sonra da, rayları sıkıca üzerlerine vidalıyorlardı. Ve elli metre ray döşediklerinde, bu dört siyah lokomotif oflayıp puflayarak ve çelikten mafsallarına üç, dört kere tur attırdıktan sonra, yeniden parıldayan küreklerle kazmaların önüne kadar geliyordu.

Bu dört kapkara canavar her gün bu şekilde ilerliyordu işte. Bir gün yüksek moloz dağları arasındaki vadinin ta derinlerinde, bir başka gün terasların altında, dik beton duvarlardan ibaret bir bacanın en dibinde duruyor, tek gözlü dev misali, önlerinde otuz adımlık aralarla iki büyük kavisin, yani Tünelin ağzının açıldığı kaya duvarına bakıyorlardı.

İKİNCİ BÖLÜM

1

TABURLAR dolusu insan, tıpkı Amerikan topraklarındaki Tünel Şehrinde olduğu gibi, Fransa'da, Finisterre Burnu'nda ve Atlantik üzerindeki iki istasyonda da toprağı kan ter içinde eşeliyordu. Yerkürenin bu beş noktasından gökyüzüne gece gündüz devasa duman ve toz sütunları yükseliyordu. Yüz bin kişilik işçi ordusu, Amerikalılar, Fransızlar, İngilizler, Almanlar, İtalyanlar, İspanyollar, Portekizliler, melezler, zenciler ve Çinlilerden oluşuyordu. Akla gelebilecek bütün şivelerden vızır vızır konuşmalar duyuluyordu etrafta. Mühendis taburları ise çoğunlukla Amerikalılar, İngilizler, Fransızlar ve Almanlardan ibaretti. Ama çok geçmeden dünyanın dört bir yanındaki teknik yüksekokullarından stajyerler akın etti: Japonlar, Çinliler, İskandinavlar, Ruslar, Lehler, İtalyanlar...

Fransız, İspanyol ve Amerikan kıyılarının, Bermuda ve Azor Adalarının farklı noktalarında Allan'ın mühendisleriyle birlikte geniş işçi sürüleri belirdi ve ana şantiyelerde olduğu gibi onlar da hemen kazmaya başladılar. Görevleri, enerji santrallerini, yani Amerika'dan Avrupa'ya trenlerini fırlatması ve devasa galerileri aydınlatıp havalandırması için ihtiyaç duyduğu enerjiyi üretecek "Niagara"yı (Allan'ın Niagara'sını) inşa etmekti. Allan, Alman Schlick ve Lippmann şirketlerinin gelişmiş sistemlerini uygulayarak, devasa rezervuarlar kurulmasını sağladı; böylece medcezirden yararlanılacak, sular yükseldiği zaman deniz bu rezervuarların içine akacak ve buradan daha alçak seviyedeki havuzlara hızla dökülüp, aşağı fırlayarak dinamolardan akım çıkaracağı türbinleri çevirecek, sonra da suların çekildiği zaman geri dönecekti.

Pennsylvania, Ohio, Oklahoma, Kentucky, Colorado, Northumberland, Durham, Güney Galler, İsveç, Vestfalya, Lorraine, Belçika ve Fransa'daki dökümhane ve haddehaneler Allan'ın muazzam siparişlerini aldılar. Kömür madenleri, taşıma ve izabe fırınlarının artan kömür ihtiyacını karşılamak için üretimlerini hızlandırdılar. Bakır, çelik ve çimento sektörlerinde daha önce hiç duyulmamış bir yükseliş yaşandı. Amerika ve Avrupa'nın büyük makine fabrikaları fazla mesaiyle çalışıyordu. İsveç, Rusya, Macaristan ve Kanada'da ormanlar dümdüz edildi.

Şilep ve yelkenli gemilerden bir filo, sürekli Fransa, İngiltere, Almanya, Portekiz, İtalya ve Azor Adaları ile Amerika ve Bermuda Adaları arasında şantiyelere malzeme ve işgücü nakletmek için hareket hâlindeydi.

Konsorsiyumun dört buharlı gemisi, güvertelerinde (çoğu Alman ve Fransız) en iyi uzmanlarla birlikte, bilinen oşinografi ölçümlerine göre projesi hazırlanan Tünel virajının ölçülerini ve sondajlarını otuz deniz mili genişliğindeki bir alanda denetlemek ve kontrol etmek üzere okyanusta yüzüp duruyordu.

Bütün istasyonlardan, çalışma yerlerinden, buharlı gemilerden ve sanayi merkezlerinden gece gündüz gelen bilgiler, Broadway-Wall Street köşesindeki Tünel Konsorsiyumu Binasına, buradan da tek bir ele –yani Allan'a akıyordu.

Allan, en zorlu çalışmaların yapıldığı birkaç hafta içinde, büyük makineyi harekete geçirmişti. Yapıtı dünyayı sarmaya başlamıştı. Kısa bir süre öncesine kadar hiç duyulmamış olan adı, şimdi insanların üzerinde bir meteor gibi parlıyordu.

Gazete ve dergi, binlerce yayın onunla ilgilenirken, bir süre sonra dünyada Allan'ın hayat hikâyesini eksiksiz olarak bilmeyen tek bir gazete okuru bile kalmamıştı neredeyse.

Ve bu hikâye hiç de sıradan değildi: Allan, on ile on üçüncü yaşları arasında, ömürlerini toprağın altında geçiren, kimsenin umursamadığı o meçhul milyonlarca insandan biriydi sadece.

Batıdaki kömür bölgelerinde doğmuştu, zihnine yapışıp kalan ilk izlenim de *ateş*ti. Bu ateş, onu korkutmak isteyen şişman bedenlerin ateşli kafaları misali, geceleri gökyüzünün farklı noktalarında görünürdü. Karşıdaki fırınlardan kor dağlar kılığında çıkar ve kor adamlar her yandan üzerlerine su püskürtürlerdi, ta ki her şey kocaman beyaz bir bulut hâlinde buharlaşıp yok oluncaya kadar.

Hava dumanla ve fabrika çanlarının bağırtısıyla doluydu, insanların üzerine kurum yağar ve arada bir geceleri koca gökyüzü alev alev yanardı.

İnsanlar, siyah tuğla evlerle kaplı sokaklarda daima yığınlar hâlinde görünürdü; yığınlar hâlinde gelir, yığınlar hâlinde giderlerdi, her zaman karaydılar, pazar günleri bile gözlerine kömür yapışmış olurdu. Bütün sohbetlerde hep aynı kelime tekrarlanır dururdu: Tom Amca.

Babasıyla kardeşi Fred, Tom Amca'nın yanında çalışıyordu, tıpkı etrafındaki bütün dünya gibi. Mac'in büyüdüğü cadde, neredeyse her zaman parlak siyah bir balçıkla kaplıydı. Yanından sığ bir dere akardı. Kıyılarında yetişen az sayıdaki ot, yeşil değil siyahtı. Dere kirliydi ve çoğu zaman da üzerinde renk renk parlayan bir yağ tabakası yüzerdi. Derenin arkasında kok kömürü fırınları uzun uzun sıralanır, onların arkasında da sürekli ufak vagonların geçtiği siyah demir ve ahşap iskeletler yükselirdi. Fakat küçük Mac'i en çok, havada asılı duran kocaman tekerlek büyülemişti. Bu tekerlek arada bir, birkaç saniyeliğine durur, ardından tekrar "vızıldamaya" başlar ve öyle hızla dönerdi ki parmakları görünmez hâle gelirdi. Sonra aniden parmaklar tekrar görünür, havadaki tekerlek daha yavaş döner ve dururdu! Hemen ardından yeniden "vızıldamaya" başlardı.

Mac beş yaşına geldiğinde, Fred ve diğer seyis yardımcıları, insanın sermayesiz nasıl para kazanılabileceği sırrına ortak ettiler onu. Çiçek satmak, arabaların kapısını açmak, düşen bastonları kaldırmak, arabaları teslim etmek, tramvaylardan gazeteleri

toplayıp tekrar satmak mümkündü. Bunun üzerine Mac hevesle "City"de işe başladı. Kazandığı her bir kuruşu Fred'e teslim etti ve karşılığında da pazar günlerini seyisler ve seyis yamaklarıyla birlikte "salon"larda geçirmesine izin verildi. Artık Mac, zeki bir oğlanın tek bir kuruş ödemeden gün boyu tramvayla dolaştığı yaşa gelmişti. Tekerlekleri olup da onu bir yerlere götürebilen her şeyin üzerinde bir parazit gibi yaşıyordu. Daha sonra Mac işini büyüttü ve kendi hesabına çalışmaya başladı. Yeni binalar inşa eden işçilerin içtiği biraların boş şişelerini topladı ve "Beni babam gönderdi," diyerek uygun yerlerde sattı.

Ama yakalandı, feci şekilde dövüldü ve böylece bu kazançlı ticari işi son buldu.

Sekiz yaşındayken babası Mac'e gri bir kep ve bir zamanlar Fred'in giydiği, kendisine büyük gelen çizmeleri verdi. Bu çizmeler ayağına o kadar büyük geliyordu ki, Mac ayağını salladığında onları odanın öbür köşesine fırlatabiliyordu.

Babası onu elinden tutup Tom Amca'ya götürdü. O gün, Mac'in üzerinde izi silinemez bir etki bıraktı. Bugün bile, ürkek ve heyecanlı bir hâlde, babasının elini tutarken maden avlusundan yürüyüşünü bütün detaylarıyla hatırlıyordu. Tom Amca son sürat bir çalışma içerisindeydi. Hava çığlık ve ıslıklarla titriyor, vagonlar havada son hızla hareket ediyor, demir yolu vagonları gürlüyordu; her şey hareket hâlindeydi. En tepede ise, Mac'in yıllardır uzaktan görüp tekerleğe benzettiği o sevk diski vızıldıyordu. Kok fırınlarının arkasından alevler ve beyaz dumandan bulutlar yükseliyor, gökyüzünden kurumla kömür tozu iniyor, insan kalınlığındaki borular vızıldayıp tıslıyor, soğutma tesislerinden şelaleler dökülüyor ve kalın, yüksek fabrika bacasından zifirî karanlık bir duman durmaksızın göğe yükseliyordu.

Pencere camları patlamış kurum içindeki tuğla binalara yaklaştıkça gürültü iyice arttı, çılgın bir sese dönüştü. Havada, sanki işkenceye uğramış binlerce çocuğun çığlıkları duyuluyor; toprak titriyordu.

"Bağıran ne, baba?" diye sordu Mac.

"Kömür bağırıyor oğlum."

Kömürün bağırabileceğini hiç düşünmemişti Mac!

Babası, duvarlarında çatlaklar belirmiş, büyük ve titreyen bir evin merdivenlerini çıkarak yüksek bir kapıyı araladı.

"Selam, Josiah! Oğlana makineni göstermek istiyorum," diye içeri doğru bağırdı, sonra arkasını dönerek merdivene tükürdü. "Gel, Mac!"

Mac, fayans döşeli, kocaman ve temiz salona göz attı. Josiah adındaki adam onlara sırtını dönmüştü. Rahat bir sandalyede oturmuş, elleri parlak manivelalar üzerinde, salonun arka bölümünde kıpırdamadan dev bir tambura bakıyordu. Bir çan sesi duyuldu. Bunun üzerine Josiah, bir manivelayı hareket ettirdi ve hem sağdaki hem de soldaki makineler makas kollarını sallamaya başladılar. Mac'e bir ev kadar yüksek gelen tambur, giderek daha çok ivme kazandı ve etrafında da kol kalınlığında siyah bir çelik halat hızla dönmeye başladı.

"Kova altıncı kata gidiyor," diye açıkladı babası. "Taştan daha hızlı düşer. Koparma hamlesiyle yukarı fırlatılır. Josiah bin sekiz yüz atla çalışıyor."

Mac'in aklı karışmıştı.

Tamburun önündeki beyaz bir çubukta oklar aşağı yukarı inip çıkıyordu ve oklar birbirine yaklaştığında Josiah bir kez daha bir manivelayı hareket ettirdi ve hızla hareket eden tamburlar yavaşlayarak durdu.

Mac, bu taşıma makinesi kadar devasa bir şeyi hayatında görmemişti.

"Teşekkürler, Josiah!" dedi babası ama arkadaşı yerinden kıpırdamadı.

Daha sonra makine binasının etrafından dolaşıp, Mac'in büyük çizmeleriyle zar zor ilerleyebildiği demirden, dar bir merdiveni tırmandılar. Ağlamaklı tiz çocuk çığlıklarına doğru tırmanmışlardı, gürültü o kadar yüksekti ki tek kelime anlaşılmıyordu.

Salon kocaman ve karanlıktı, kömür tozu ve takırdayan demirden vagonlarla doluydu.

Mac'in kalbi sıkıştı.

Tam da kömürlerin sızlanıp çığlık attığı noktada, babası onu renkleri iyice karaya çalmış adamlara teslim edip uzaklaştı. Mac birden şaşkınlık içerisinde kömürden bir dere gördü! Kömür parçaları bir metre genişliğindeki uzun bir bandın üzerinde durmak bilmeksizin taşınıyordu, ta ki yerdeki bir delikten sonsuz bir siyah şelale gibi tren vagonlarına düşünceye kadar. Bu iki bandın iki tarafında da kapkara oğlanlar, Mac gibi ufaklıklar duruyor ve kömür akımına hızla el atıp, belli parçaları arayarayak bulduklarını demir vagonlara atıyorlardı.

Bir oğlan kulağının dibinde "İzle!" diye bağırdı. Bu ufaklığın yüzü kapkaraydı ve bir süre sonra Mac tavşan dudaklarından onun kim olduğunu anladı. Komşu mahalledendi, daha dün alay ederek "Tavşan" diye bağırdığı için onunla dövüşmüştü.

Hemen kulağının dibinde, "Dağları ayıklıyoruz, Mac," diye bağırdı "Tavşan" cırtlak sesiyle. "Taşlar satılmamalı," diye ilave etti.

Hemen ertesi gün Mac, neyin taş, neyin kömür olduğunu, kırığından, parlaklığından ve şeklinden diğerleri gibi anlamaya başlamıştı. Sekiz gün sonra, bu gürültü ve kömür dolu karanlık salonda sanki yıllarını geçirmiş gibiydi.

Bitmek tükenmek bilmeden akıp giden kömür deresinin üzerine eğilmiş, siyah elleriyle "taşları" ayıklıyordu –Mac tam iki yıl boyunca böyle durdu, her gün, aynı yerde, yukarıdan beşinci sırada. Binlerce ton kömür, ufak ve hızlı elleri arasından kaydı.

Her cumartesi, ufak bir harçlık dışında, babasına vermesi gereken maaşını aldı. Mac dokuz yaşındaydı ve bir erkek olmuştu. Çalışmadığı pazar günleri "salon"a gittiğinde başında melon şapka olur, yakasını kaldırırdı. Köpek dişleri arasında bir pipo asılı durur, sakız çiğnerken de daima diliyle damağı arasında bol tükürük olurdu. Bir erkekti ve bir erkek gibi konuşurdu, yine de

sesi hafta içinde gürültülü bir işyerinde çalışan bir oğlanın ince, tırmalayıcı sesiydi sadece.

Mac'in konuşmasının böyle büyük bir erkek gibi olmasının nedeni, kömürle ilgili her konuyu bilmesi, sadece arkadaşlarından da değil babası ve Fred'den de daha bilgili olmasıydı! Burada onlarca oğlan vardı, bir yıl sonra bile vagonlara paldır küldür düşen bütün o kömürün, bu sonsuz kömür bloklarından oluşan nehrin nereden geldiğini hiç bilmezlerdi. Gece gündüz bacanın demir kapıları zangırdar ve damlatan taşıma kovası yine gece gündüz durmaksızın, kömür dolu dört demir vagondan tek seferde beş ton püskürtürdü. Evet, gece gündüz vagonlar salonun demir plakaları üzerinden takırdayarak geçer ve yine gece gündüz zemindeki bir deliğin üzerinde belli bir noktada döner (aynen piliç çevirme gibi!) ve kömürü aşağı boşaltıp buradan ayrılırlardı. Bir yandan da kömür aşağıdan, sürekli çalışan asansör sistemiyle yükselir ve büyük elekler üzerinde sağa sola sallanırdı, işte bu anda kömür *bağırırdı*. Büyük kömür, yani ham kömür, vagonlara, oradan da dışarı çıkardı. Doğrusu, bunu diğer oğlanlar da biliyordu ama yalnızca işte bu kadarını biliyorlardı! Daha bir ay geçmişti ki Mac, salondan paldır küldür geçen arabaların bütün o kömürü getirebilmelerinin imkânsız olduğunu düşünmüştü! Öyleydi de. Her gün yüzlerce vagon gelirdi –Tom Amca II, Tom Amca III ve Tom Amca IV'ten– ve hepsi de Tom Amca I'e ulaşırdı, çünkü yıkama tesisiyle kok kömür tesisinin yanı sıra "kimyasal işletme" de buradaydı. Mac, etrafına bakmıştı, her şeyi biliyordu! Elekten geçen kömürün sürekli çalışan asansör sistemiyle yıkama tesisine taşındığını biliyordu. Burada bir kazandaki su, kömürü yıkayıp atarken taşlar da dibe batardı. Ama kömür, farklı büyüklükte delikli beş eleğin bulunduğu dev bir tambura giderdi; burada takırdaya takırdaya, kulakları tırmalaya tırmalaya dolanır ve türlerine göre ayrılırdı. Ve bu türler ayrı ayrı kanallar üzerinden farklı hunilere ulaşır ve burada briket, karışık kömür, Fındık I, II, III şeklinde tren vagonlarına düşüp uzaklaşırlardı!

Peki ya ince kömürü, bütün o kırıntıyı ve tozu ne yaparlardı – atarlar mıydı, öyle mi dersiniz? Hayır! Mac'e sorun, on yaşındaki o mühendise, size kömürün "emilerek" boşaltıldığını söyler, ta ki tümüyle yok oluncaya kadar. Bu kömür süprüntüsü, demir ve delikli bir merdivenden yukarı tırmanırdı. Gri kire bulanmış bu devasa merdiven, kıpırtısızmış gibi görünürdü ama dikkatli bakınca yavaş –çok ama çok yavaş– hareket ettiği görülebilirdi. Her basamak tastamam iki günde yukarı ulaşır, devrilir ve tozu devasa hunilere boşaltırdı. Buradan da toz, kok fırınlarına gider, koka dönüşür ve gazlar bu yüksek kara iblislerin içinde çökelirken katran, amonyak ve akla gelebilecek her şeye dönüştürülürdü. İşte bu, Tom Amca I'in "kimyasal işletmesi" idi, Mac de her şeyi biliyordu.

On yaşında babası Mac'e sarı kumaştan kalın bir takım, yün bir kravat verdi ve o gün ilk kez içeri, kömürün geldiği yere girdi.

Demir bariyerler tangırdadı, çan çaldı, kova aşağı düştü. Önce yavaşça, sonra şimşek hızıyla; öyle hızlı ki Mac üzerinde oturduğu zeminin parçalanacağını sandı. Bir anlığına gözleri karardı, midesi buruldu –ama sonra kendini toparladı. Demir kova çığlık çığlığa sekiz yüz metre derinliğe düştü. Takırdayarak, çatırdayarak, sağa sola savrularak, parçalanıyormuşçasına kılavuz raylara çarptı. Üzerlerine su püskürdü, bacanın sırılsıklam kara tahta kalıpları, kovanın açık kapakları hizasında bulunan çukur lambalarının ışığı altında yukarı fırladılar. Mac, kendi kendine böyle olmalı herhâlde diye düşündü. İki yıl boyunca her gün kazmacılarla madencilerin küçük lambalarıyla –karanlık salonda ateş böcekleri gibi dans ederek– vardiya değişiminde kovadan çıkışlarını ve kovayla birlikte dalışlarını görmüştü; sadece iki kere olay yaşanmıştı. Bir seferinde kova yükselirken çatıya çarpmış ve içindekilerin kafaları kırılmıştı, diğerindeyse halat kopmuş ve iki ustabaşı ve bir mühendis bataklığa düşmüştü. Böyle bir şey şimdi de yaşanabilirdi ama yaşanmamıştı işte.

Kova birden durdu, sekizinci kata gelmişlerdi; aniden etraf sessizliğe bürünmüştü. Onları kim oldukları anlaşılamayacak kadar kararmış, yarı çıplak iki kişi karşıladı.

"Oğlunu mu getirdin bize, Allan?"

"He ya!"

Mac, sıcak bir tünelin içindeydi; tünel bacanın yanında hafifçe ışıklandırılmış olsa da karanlıkta hızla gözden kayboluyordu. Bir süre sonra uzakta bir lamba parıldadı, kır bir at göründü, yanında da seyis yamağı Jay –Mac onu uzun süredir tanıyordu– ve arkasında kömür dolu yirmi demir vagon takırdıyordu.

Jay sırıttı. "Selam! Nihayet!" diye bağırdı. "Mac, dün poker otomatında üç içki daha kazandım. Hey, hey, dur Boney!"

Mac, Jay'in yanına verilmişti ve koca bir ay boyunca, eğitimini tamamlayıncaya kadar Jay'in gölgesi oldu. Sonra Jay ortadan kayboldu ve Mac işi kendi başına yaptı.

Sekizinci kat artık evi gibiydi ve on yaşındaki bir oğlanın bir midilli yamağından başka bir şey olabileceği aklına bile gelmiyordu. İlk günlerde karanlık ama daha çok da o uğursuz sessizlik canını sıkmıştı. Evet, ne de olsa burada dört yandan tıkırtı ve takırtılar duyacağına inanmıştı, nasıl da aptallık etmişti! Tam tersine, buraya ölüm sessizliği çökmüştü, âdeta bir mezar gibiydi, ama ıslık çalmakta sorun yoktu, anlarsınız ya? Sadece kovanın hareket ettiği ve birkaç kişinin vagonları içeri itip dışarı çıkardığı bacada, genelde Mac'in hiç görmediği kazmacılar, sıkışmış vaziyette taşlar arasına asılıp kömürü parçalıyor, bu yüzden damarlardan biraz da olsa bir ses geliyordu. Tabii sekizinci katta korkunç gürültü içinde başka bir yer vardı. İşte orada sondajcılar çalışıyordu. Herhâlde çoktan sağırlaşmış iki adamın, omuzlarıyla abanarak havalı matkapları kayaya ittiği bu yerde tek bir kelime bile anlaşılmazdı.

Sekizinci katta yüz seksen kişi çalışsa da Mac çok nadiren biriyle karşılaşırdı. Bazen bir ustabaşıyla, bazen de bir barutçuyla, hepsi o kadar. Karanlık galeride bir lamba görünmesi ve münze-

vi bir gezginin gelmesi her daim bir olaydı. Vardiyası süresince Mac bu ıssız, kara ve alçak koridorlarda bir ileri, bir geri dolaşırdı. Kömür vagonlarını damarlardan ve vargel rampalarından alıp bacaya sürerdi. Burada, boş arabaların yanı sıra kömürü çıkarılmış damarların doldurulmasında kullanılacak taşlarla, galerilerin tahkim edilmesinde kullanılacak direklerle, kirişler ve tahtalarla dolu arabaları çekmeye hazır trenin önüne atını koşar ve arabaları ait oldukları mahallerine götürürdü. Adları ister George Washington, ister Neşeli Teyze, Şişko Billy, ister başka bir şey olsun, içeriye baskı uygulayan dağın büktüğü her bir kirişi, her bir damarı, kısacası galeri labirentinin her bir noktasını ezbere bilirdi. Ağır ocak gazlarının çıktığı havalandırma perdelerini de bilirdi. Kayalar patlatılarak içeri yerleştirilen ve insanı duvara çivilemek üzere aniden dışarı fırlayabilecek kısa sütunları, yani her bir "mezar kapağını" da bilirdi. Havalandırmayı da çok iyi bilirdi, en güçlü kişinin dahi açamayacağı kapıları, ancak baskı yapan hava üzerlerindeki ufak bir pencereyle boşaltılınca açılabilecek kapıları da bilirdi –bu arada kapılar açılınca hava aynen bir buz fırtınası gibi ıslık çalardı. Bir de anında insanın yüzünü tere batıran, sıcak havalı, boğucu galeriler vardı. Bu dondurucu ve kaynayan galerileri her vardiyada, o anda binlerce seyis yamağının yaptığı gibi defalarca geçerdi.

Vardiyadan sonra iş arkadaşlarıyla birlikte, yukarı fırlarken zangır zungur sesler çıkaran kovayla dışarı çıkardı; dışarı çıkar sonra içeri girerdi, hiçbir şey düşünmeden, aynen asansöre binerek bürosuna gitmek ve bürosundan caddeye çıkmak isteyen bir memur gibi.

Mac, aşağıda, sekizinci katta Napoleon Bonaparte takma adı verilmiş Boney'le tanıştı. Aslında kır atının adıydı bu. Boney, aşağıda yıllarca karanlıkta yaşamıştı, yarı kördü. Alçak galerilerde sürekli çömelmekten sırtı iki büklüm olmuş, başı yere kadar eğilmişti. Boney'in toynakları, dar rayların arasındaki su birikintilerine basa basa öylesine ezilerek yassılaşmıştı ki pasta gibi

görünüyorlardı. En iyi yıllarını geride bırakmıştı, kılları ha döküldü, ha dökülecekti. Gözleri ve burun delikleri etrafında çirkin mi çirkin et kırmızısı halkalar vardı. Oysa başka bakımlardan Boney gayet iyi durumdaydı; şişko, güçlü kuvvetli ve ağırbaşlıydı. Daima aynı tırısla yürürdü. Beyni bu tırısa uyum sağladığından olsa gerek başka şekilde yürüyemiyordu. Mac, fırçayla (birazdan ondan bahsedeceğiz) istediği kadar önünde dans etsin –Boney daha hızlı yürümezdi. Mac onu istediği kadar dövsün –o zaman da Boney, eşek herif, sanki zevke gelirmiş gibi yapardı, iradesini gösterir, başını daha hızlı sallar, çamura daha bir istekle basardı –ama yine de daha hızlı yürümezdi.

Mac, ona pek de nazik davranmazdı. Boney'in yana geçmesini istediğinde dirseğiyle karnına vururdu; Boney ise hareket etmezdi, yer vermesi gerektiğini görüp kulaklarını sivriltse de önce kaburgalarına vurulmasını beklerdi. Boney uyuduğunda –ki sık uyurdu– Mac burnunu yumruklardı –zira nakliye yapılmalıydı, tüm araba işlerini hâlletmeliydi, yoksa işten atılırdı. Bu yüzden de hiç müsamaha gösteremezdi. Her şeye rağmen yine de iyi dostlardı. Arada bir –Mac yapılacakları bitirdikten sonra– Boney'in boynuna hafifçe vurur ve onunla sohbet ederdi: "Hey, ihtiyar Boney, nasılsın bugün bakalım, yaşlı dostum? İyisin, iyisin, değil mi?"

Altı aylık tanışıklıktan sonra Mac, Boney'in kirli olduğunu fark etti. Sadece bu karanlıkta, lamba yanarken kır bir ata benziyordu. Oysa onu gün ışığına çıkaracak olsa –aman Tanrım!– nasıl da utanırdı Boney!

Mac, başlangıç olarak bir kaşağı satın aldı. Boney'in kafasının içinde böyle bir konfora dair tek bir hatıra dahi kalmamıştı; Mac, Boney başını çevirdiğinde fark etti bunu. Yanında patlama olsa bile çevirmezdi başını. Ama sonra Boney, kaşağılanmanın yarattığı mutluluğun keyfine varınca, şişko ve sarkık karnını keyiften sağa sola sallamaya başladı. Mac, Boney'i kar beyazı hâline getirmeyi aklına koyduğu için, onu suyla temizlemeyi de denedi.

Ama ne zaman Boney suyu hissetse, sanki elektrik çarpmışçasına böğrü titriyor, ayaklarını huzursuzlukla yere vuruyordu. Bu yüzden kuru kaşağılamakla yetindiler. Mac yeterince fırçalayınca, yaşlı Boney aniden boynunu uzatır ve titrek, ağlamaklı, kişneme kalıntısı bir köpek uğultusu çıkarırdı. Bunun üzerine Mac'in kahkahası galeride yankılanırdı.

Mac, Boney'i sevmişti, buna kuşku yoktu. Bugün bile arada bir ondan söz eder. Yaşlı, sırtları kambur, şişko kır atlara karşı alışılmışın dışında bir ilgi gösterir ve bazen durur ve kır bir atın boynuna hafifçe vurarak, "Boney'e benziyor Maud, görüyor musun, tıpatıp aynısı!" derdi. Ama Maud o kadar çok farklı Boney görmüştü ki, yaşlı Boney'e benzerliklerinden kuşkulanırdı. Mac, resimlerden bir şey anlamazdı, onlara tek bir kuruş bile harcamamıştı. Ama Maud, eşyaları arasında yaşlı bir kır atın ilkel bir çizimini bulmuştu. Mac'in yaşlı kır atlara ilgisini fark ettiğinde onunla iki yılı aşkın süredir evliydi hatta. Bir keresinde Mac, Berkshirehill'de aniden arabayı durdurmuş, "Şu kır ata baksana, Maud!" demiş ve yolda bir köylünün arabasına koşulu yaşlı kır atı işaret etmişti.

Maud, kahkaha atmaktan kendini alamamıştı. "Ama Mac, bu sadece yaşlı kır bir at, ondan binlercesi var."

Mac de elbette bunu görüp başını sallamıştı. "Olabilir, Maud, ama benim de bir zamanlar bunun aynısı kır bir atım vardı."

"Ne zaman?"

"Ne zaman mı?" Mac, gözlerini uzağa dikmişti. Ona kendisinden bahsetmek kadar zor gelen bir şey yoktu bu dünyada. "Çok uzun zaman önce, Maud. Tom Amca'dayken."

Mac, Tom Amca'dan yanında bir şey daha getirmişti. O da yırtıcı bir kuşun tırmalayıcı çığlığıydı –hey! hey!– arabanın tekerlekleri önünde birileri dolaştığında düşünmeden attığı bir çığlıktı bu. Bu çığlığı, Tom Amca'da öğrenmişti. Yola çıkmak istediğinde Boney'i bununla harekete geçirir ve bir vagon raylardan çıktığında durdururdu.

Mac, sekizinci katta neredeyse üç yılını doldurmuş ve Tom Amca'daki galerilerde gide gele dünyanın çevresinin yarısı kadar bir mesafeyi geride bırakmıştı ki bugün bile birçok kişinin hatırladığı o maden felaketi yaşandı. İki yüz yetmiş iki insanın canına mal olan o gün, Mac'in de kaderinin değiştiği gün olacaktı.

Hamsin Yortusundan sonraki üçüncü geceydi, saat sabah üçte, Tom Amca'nın en alttaki katında bir grizu patlaması meydana geldi.

Mac, boş vagon trenini geri götürüyor ve o günlerde Johnson'un "Salon"undaki gramofonda bağıra çağıra çalınan bir şarkıyı ıslıkla tekrar ediyordu. Birden demir vagonların takırtıları arasında, uzaktan gelen bir gök gürültüsü duydu ve hemencecik etrafına bakındı, hâlâ ıslık çalıyordu: o anda direklerle kirişlerin kibrit çöpü gibi kırıldığını ve dağın içeri çöktüğünü gördü. Boney'i var gücüyle yularından çekip kulağına bağırdı: "Hey, hey! Kalk –hadi kalk!" Korkuyla arkasındaki direklerin çatırdadığını duyan Boney, dörtnala koşmaya çalıştı, zavallı yaşlı Bonaparte hantal vücudunu öyle gerdi ki dümdüz oldu, bacaklarını son bir hamle için çaresizce savurdu, ama yıkılan bir kayanın altında kayboldu. Mac, delicesine koştu, çünkü dağ peşine takılmıştı. Ya şimdi, ya hiç! Bir yandan korku içerisinde önündeki direklerle kirişlerin de çatırdadığını ve tavanın alçaldığını gördü. Bunun üzerine bir fırıldak gibi, elleri şakaklarında kendi etrafında döndü ve nihayet kendini yandaki bir bölmeye atıverdi. Bulunduğu yerdeki direk gürültüyle çöktü, yan bölme çatırdadı ve çöken kayalar peşindeyken Mac önde uçarcasına koştu, hızlı ve atik. En sonunda, elleri kafasında sürekli daireler çizerek koşuşturdu ve bir yandan da bağırıp durdu!

Mac'in vücudunun her zerresi titriyordu, gücü kalmamıştı. At ahırına koşmuş olduğunu fark etti, dağ yakalamamış olsa Boney de aynısını yapardı. Dizleri artık onu taşımadığından oturdu ve böylece korkudan uyuşmuş, hiçbir şey düşünmeden bir saat oturduğu yerde kaldı. Nihayet minik bir alevle yanan lambası sa-

yesinde etrafı kolaçan etti; kayalar ve kömür onu tamamen hapsetmişti. Olan bitenin nasıl meydana geldiğini düşünmeye çalıştı ama hiçbir şey anlayamadı.

Saatlerce böyle oturdu. Çaresizlik ve yalnızlıktan ağladı, sonra kendini toparladı. Ağzına bir parça sakız attığında yaşama sevinci geri döndü.

Ya bir grizu ya da bir kömür tozu patlamasıydı, bu kesindi. Dağ üzerine düşüp Boney'i katletmişti ve kendisini, eh kendisini de herhâlde kazarak çıkarırlardı artık!

Mac, ufak lambasının yanında yerde oturuyordu, beklemeye başladı. Birkaç saat bekledi, sonra içini buz gibi soğuk bir korku kapladı, ürpererek silkelendi. Lambayı eline aldı ve soldaki, sağdaki galerilere girip çıkarak açık bir yol var mı diye araştırmak üzere kayalara ışık tuttu. Yoktu! Beklemekten başka çaresi yoktu. Erzak kutusunu inceledi, yere oturup kafasının içindeki düşünceleri serbest bıraktı. Boney'i düşündü, kendisiyle birlikte içeri giren babası ve Fred'i, Johnson'un barını düşündü. Gramofondaki şarkıyı. Johnson'un barındaki poker otomatını düşündü. Ve kafasının içinde sonsuz sayıda bir dizi oyun oynadı: beş kuruşunu içine attı, kolu çevirdi, bıraktı –ve tuhaftı, hep kazandı: *üçlü, floş royal*...

Tuhaf bir ses onu bu rüyasından uyandırdı. Telefondaki gibi tıslayıp çatırdayan bir sesti bu. Mac, dikkatle kulak kesildi. İşte o anda hiçbir şey duymadığını anladı. Duyduğu sadece sessizlikti. Kulakları uyuştu. Ne var ki bu korkunç sessizlik dayanılmazdı. İşaret parmaklarını kulaklarına sokup salladı. Hafifçe öksürdü ve yüksek sesle tükürdü. Sonra da başını duvara yasladı, önündeki, Boney'e ayrılan samana bakarak oturdu. Nihayet samanın üzerine yattı, umutsuzluğa kapılmış hâlde sefil bir duyguyla uykuya daldı.

Islandığı için uyandı (birkaç saat geçtiğini düşünüyordu); lamba sönmüştü, bir adım attığında ayaklarının etrafa su sıçrattığını fark etti. Karnı acıkmıştı, bir avuç yulafı ağzına atıp çiğne-

meye başladı. Boney'in kütüğüne büzülerek oturdu, gözlerini kısarak karanlığa baktı ve yulafları birer birer yedi. O sırada etrafa kulak kesildi, ama ne bir tıkırtı ne de bir ses duydu, sadece su şıp şıp damlıyordu.

Karanlık korkunçtu, bir süre sonra aşağı atladı, dişlerini gıcırdatıp saçını başını yolarak delirmişçesine öne doğru koştu. Duvara koştu, iki, üç kere başını duvara çarptı, çaresizce kayaları yumrukladı. Bu ümitsiz koşuşturması uzun sürmedi, sonra elleriyle etrafını yoklaya yoklaya kütüğe geri döndü, gözlerinden yaşlar akarak yulaf tanelerini çiğnemeyi sürdürdü.

Bu hâlde saatlerce oturdu. Hareketsizlik içinde. Onu unutmuşlardı!

Mac oturuyor, yulaf çiğniyor ve düşünüyordu. Küçük kafası işlemeye başladı, üşüyordu. Bu korkunç saatler, Mac'in kim olduğunu ortaya çıkaracak saatlerdi. Sonunda ortaya çıktı da!

Birden tekrar yere atladı ve yumruğunu havada salladı: "Madem o rezil herifler beni almıyorlar," diye bağırdı, "ben de o zaman kaza kaza kendimi dışarı çıkarırım."

Yine de hemen eşelemeye başlamadı. Önce kütüğün üzerine tekrar oturdu, uzun uzun ve dikkatlice düşündü. Kafasının içinde at ahırının yanındaki katın planını çizdi. Güney galeriden çıkmak imkânsızdı! Dışarı çıkabilecekse, ancak Neşeli Teyze, yani Patterson'un damarının içinden çıkabilirdi. Bu damarın söküm yeri ahırdan seksen, doksan adım kadar uzaktaydı. Mac bunu çok iyi biliyordu. Neşeli Teyze'deki kömür, dağın basıncıyla zaten gevrekleşmişti. Bu da çok önemliydi.

O gün saat bir gibi yukarıdaki Patterson'a şöyle seslendiğini hatırladı: "Hey, Pat, Hikkins diyor ki, sadece çamur taşıyoruz!"

Pat'in terli yüzü, lambanın ışık halesi içinde belirmiş ve sesi öfkeyle ulumuştu: "Hikkins'in cehenneme kadar yolu var, söyle ona Mac! Cehenneme kadar, Mac! Neşeli Teyze, pislikten başka bir şey değil, dağ onu ezdi geçti. Hikkins, çenesini kapasın Mac, söyle ona, daha iyi dolgu yapsınlar!"

Pat, damarı yeni ve düzgün direklerle sağlamlaştırarak desteklemişti, çünkü dağın kendisini öldüreceğinden korkmuştu. Damar dikti, yüksekliği elli iki metre kadardı ve bir vargel rampası üzerinden yedinci kata ulaşıyordu.

Mac adımlarını saydı; yetmişe varınca buz kesti ama seksen beşe varıp da kayaya çarpınca tiz bir sevinç çığlığı attı.

Enerjiyle dolup buz kesmiş, bağları ve kasları sertleşmiş hâlde hemen işe girişti. Bir saat sonra –dizine kadar suya batmış bir hâlde– kayalıkların arasına büyük bir oyuk açmıştı. Ama yorulmuştu ve kötü havadan midesi bulanmıştı. Dinlenmeliydi. Biraz ara verdikten sonra çalışmaya devam etti. Yavaş ve sakince. Altında kalmasın diye yukarıdaki ve iki tarafındaki taşları yoklamak, tehlikeli biçimde asılı kayaların arasına taş parçaları ve taşlar sıkıştırmak, yaptığı işi desteklemek için ahırdan direkler ve tahtalar getirmek ve kaya parçalarını yuvarlayarak çıkarmak zorundaydı. Mac saatlerce, inleyerek, kısa kısa ve hararetli bir şekilde soluyarak böyle çalıştı. Sonra büsbütün bitkinleşmiş bir hâlde, kütüğün üzerinde uykuya daldı. Uyanır uyanmaz kulak kabartıyor ve bir şey duymayınca da tekrar işe koyuluyordu.

Kazdı da kazdı. Mac bu şekilde birkaç gün kazdı –oysa sonuçta sadece dört metre kazabilmişti! Daha sonra yüzlerce kez, rüyasında kayaları kazıp kazıp eşelediğini gördü...

Sonra açılan damarın ağzına ulaştığını hissetti. Kayıp giden kömürlerin önündeki ince kömür tozundan hissetmişti bunu açıkça. Ardından, ceplerine yulaf doldurup damara girdi. Çoğu direk yerindeydi, dağ içeri çok az kömür itmişti; kömürün kolayca kenara itilebildiğini fark ettiğinde Mac sevinçle çığlık atıp titredi, çünkü önünde elli iki metre vardı. Direkten direğe sürünerek siyah damardan yukarı tırmandı. Artık geri dönemezdi, çünkü dönüş yolunu kendisi kapatıyordu. Birden bir çizmenin varlığını hissetti ve çizmenin kaba, aşınmış derisinden bunun Patterson'ın çizmeleri olduğunu hemen fark etti. Yaşlı Pat, orada yatıyordu, gömülü hâlde; Mac korku ve dehşetten öyle uyuşmuştu ki uzun süre

hiçbir şey yapamadan öylece çömelip kaldı. Bugün bile o dehşet verici anı düşünmeye cesaret edemiyordu. Kendine geldiğinde yavaş yavaş daha yükseğe tırmandı. Normalde bu damarı yarım saat içinde tırmanmak mümkündü. Ama Mac bitkin ve zayıftı, kömürü tonlar hâlinde kenara atması ve direklerin hâlâ yerinde olup olmadığını önce dikkatlice incelemesi gerektiği için yol uzun sürdü. Ter içinde, yorgun argın vargel rampasına ulaştı. Bu vargel rampası sekizinci kattan doğruca yedinci kata ulaşıyordu.

Daha sonra biraz uyudu. Uyandığında yavaş yavaş rayları tırmandı.

Nihayet yukarıdaydı: Galeri açıktı!

Çömeldi, biraz yulaf çiğnedi ve ıslak ellerini yaladı. Sonra bacaya doğru yola koyuldu. Yedinci katı, sekizincisi kadar iyi biliyordu ama çökmüş galeriler onu sürekli yolunu değiştirmeye zorluyordu. Saatlerce yürüdü, ta ki kulaklarında kan uğuldayıncaya kadar. Bacaya gitmeliydi, bacaya –çanı çekmeli...

İşte tam da *burada* hapis kalıp da çıkamayacağı korkusuyla titremeye başladığında, birden kırmızımsı ışık kıvılcımları gördü: Lambalar! Üç tane.

Mac, bağırmak için ağzını açtı, ama tek bir ses çıkaramadı, yığıldı kaldı.

Yine de bir şekilde bağırmış olması mümkündü, her ne kadar adamlardan ikisi hiçbir şey duymadıklarına yemin etseler de, üçüncüsü sanki hafif bir çığlık duyduğunu iddia etmişti.

Mac, birisinin onu taşıdığını hissetti. Sonra dışarı çıkan bir kovanın içinde olduğunu, kova çok yavaş gittiği için de uyandığını hissetti. Sonra üzerine battaniye örtüldüğünü ve tekrar taşındığını hissetti, ama sonra bir süre hiçbir şey hissetmedi.

Dağda tastamam yedi gün hapsolmuştu, oysa ona sadece üç gün gibi gelmişti. Sekizinci kattaki işçilerden bir tek o kurtarılmıştı. Seyis yamağı, bu yıkılmış kattan bir hayalet gibi çıkmıştı. Hikâyesi o günlerde Amerika ve Avrupa'nın bütün gazetelerinde yazılmıştı. Tom Amca'nın Seyis Yamağı! Üzeri örtülü, sim-

siyah ufak eli aşağı sarkar hâlde dışarı çıkarıldığını gösteren fotoğrafı, hastanede dik oturuşu, hepsi de bütün gazetelerde yayınlanmıştı.

Bütün dünya, Mac'in uyandığında sarf ettiği ilk sözlerine duygulanarak gülmüştü. Doktora, "Sakızınız var mı, efendim?" diye sormuştu. Bu söz elbette çok doğaldı. Mac'in boğazı kurumuştu, aslında su da isteyebilirdi kolaylıkla.

Sekiz gün sonra Mac iyileşmişti. Babası ve Fred'in nerede olduğunu sorup da kaçamaklı yanıtlar aldığında, on üç yaşındaki bir oğlan birdenbire dünyada yalnız kaldığını anladığında nasıl ağlarsa işte öyle ağladı, zayıf elleriyle yüzünü kapatarak. Bunun dışında küçük Mac çok iyi durumdaydı. İyi besleniyordu, dünyanın her yerinden kek, para, şarap gönderiliyordu. Mac'in macerası bu şekilde sona ererdi eğer Chicago'lu zengin bir hanımefendi –öksüz kalmış seyis yamağının kaderinden etkilenerek– onunla ilgilenmeseydi. Bundan sonra eğitimiyle o ilgilendi.

Mac, madenciden başka bir şey olunabileceğini düşünmediğinden hamisi onu maden akademisine gönderdi. Eğitimini tamamladıktan sonra da, mühendis olarak Tom Amca'ya geri döndü, iki sene burada çalıştı. Daha sonra Bolivya'daki Juan Alvarez gümüş madenine gitti –bir erkeğin hedefini on ikiden vuracak bir yumruk için, doğru anın ne zaman geldiğini iyi bilmesi gerektiği bir bölgeye. Maden yıkıldı ve Mac, bundan sonraki dönemde Bolivya Ant Dağları demir yolu tünelinin inşaatında yöneticilik yaptı. Burada aklına "o fikri" geldi. Fikrini hayata geçirmesi için, kaya matkaplarının iyileştirilmesi gerekliydi –işte bu düşünceyle işe koyuldu. Elmaslı matkapların elması, benzer sertlikteki ama daha ucuz bir malzemeyle değiştirilmeliydi. Mac, Edison Works Limited'in deney atölyelerine katıldı ve malzemeleri işleyecek olağan dışı sertlikte bir çelik yaratmaya çalıştı. İki sene sebatla çalıştıktan ve hedeflerine yaklaştıktan sonra Edison Works'ten ayrıldı ve bağımsız çalışmaya başladı.

Sonunda elde ettiği "Allanit" sayesinde hızla servet sahibi oldu. O dönemde de Maud'la tanıştı. Daha önce kadınlarla ilgilenmek için hiç vakit bulamamıştı ve onları önemsememişti. Ama Maud'dan ilk bakışta hoşlanmıştı! Narin, kumral, Meryem Ana'ya benzer kafa yapısı, güneşte kehribar renkte parlayabilen sıcak ve kocaman gözleri, hafif düşünceli hâli (o sıralarda Maud annesinin ölümüne üzülüyordu), çabuk ateşlenen, cazibeli ruhu, bütün bunlar Mac'i derinden etkiledi. Özellikle de teninden hoşlandı. Ömründe gördüğü en ince, en saf ve en beyaz ciltti; en ufak bir hava cereyanında neden parçalanmadığını anlamıyordu. Maud'un dizginleri cesaretle ele alma şekli de onu etkilemişti. O günlerde Maud, Buffalo'da piyano dersleri veriyordu ve sabahtan gece geç vakte kadar çalışıyordu. Bir keresinde müzik, sanat ve edebiyattan bahsettiğini duydu –bunlar Mac'in hemen hiçbir şey bilmediği konulardı– bilgisine ve aklına duyduğu hayranlığın sınırı yoktu. Mac, Maud'a tam anlamıyla tutuldu ve bu durumdaki bütün erkeklerin yaptığı aptallıkların aynısını yaptı. Başlarda hiç cesareti yoktu ve gerçekten çaresiz kaldığı saatler yaşadı. Ama günün birinde Maud'un gözlerinde bir bakış keşfetti –nasıl bir bakıştı sahi bu?– ve bu bakış ona cesaret verdi. Hemen oracıkta ona evlenme teklif etti ve birkaç hafta sonra da evlendiler. Bundan sonra da aralıksız bir uğraşla üç yılını daha, "fikrini" geliştirmeye adadı.

Şimdi ise Mac'ti işte, sadece Mac, varoşlardaki konser salonlarında şarkıcıların adına halk şarkıları bestelediği.

2

İLK aylarda Maud kocasını nadiren gördü.

Daha ilk günlerde, Mac'in şu anki işinin, Buffalo fabrikasındaki işinden bambaşka olduğunu fark etti. Onun eseri için, fazla ses etmeden payına düşen fedakârlığı yapacak kadar akıllı ve güçlüydü. Çoğu gün onun yüzünü hiç görmedi. Şantiyede,

Buffalo'daki deney atölyelerinde çalışıyor veya önemli birtakım toplantılara katılması gerekiyordu. Allan, sabah saat altıda çalışmaya başlar ve sıklıkla gece geç vakitlere kadar devam ederdi. Bronx'a, evine gitmek yerine bitap düşmüş hâlde arada bir çalışma odasının deri kanepesinde gecelemeyi tercih ederdi.

Buna da alıştı Maud.

Hatta Maud, Mac böylesi durumlarda az da olsa rahat etsin diye Konsorsiyum binasında banyo ve yemek odalı bir yatak odası ayarladı. Daha doğrusu, ufak bir daireyi, tütün, pipo, kravat, çamaşır, kısacası Mac'in ihtiyaç duyduğu şeylerle doldurarak hazırladı. Çinli yardımcıları Lion'u da hizmet etmesi için ona bıraktı. Zira Mac'le ondan başka kimse başa çıkamazdı. Lion, Asyalılara özgü o sükûnetiyle yüz kere peş peşe ve her defasında arada kısa ve uygun bir duraksamayla "Akşam yemeği, efendim – Akşam yemeği, efendim," der, ne sabrını taşırır ne de keyfini kaçırırdı. Hep oradaydı, ama ortalıkta hiç görünmezdi. Sessiz ve düzgün çalışırdı, iyi yağlanmış bir makine gibiydi, onun sayesinde her şey titiz bir düzen içindeydi.

Gerçi Maud bu sefer Mac'i daha da seyrek görmeye başladı ama cesaretini yitirmedi. Hava izin verdiği ölçüde akşamları, büyüleyici bir New York manzarası sunan Konsorsiyum binasının çatı katında ufak akşam yemekleri ayarlıyordu. Mac'in birkaç arkadaşı ve çalışanıyla birlikte yenilen bu akşam yemeklerinden büyük bir keyif alıyor ve öğleden sonrasının tamamını hazırlıklarla geçiriyordu. Mac'in bazen sadece birkaç dakikalığına gelmesi bile keyfini kaçırmıyordu.

Ayrıca Allan pazar günlerini, düzenli olarak kendisi ve Edith'le birlikte geçiriyordu; o zaman da sanki hafta içinde kaçırdığı her şeyi telafi etmek ister gibiydi. O günlerde büyük bir oğlan gibi neşeli oluyor, bütün vaktini masumca ona ve çocuğuna ayırıyordu.

Bazı pazar günleri ise "Hobby'yi biraz ateşlemek için" Maud'u da yanına alıp New Jersey'deki şantiyeye götürüyordu.

Sıra, Konsorsiyumun kurucuları ve büyük hissedarlarıyla, finansörler, mühendisler, acenteler, sağlıkçılar ve mimarlarla yapılan toplantılarla dolu bir aya geldi. New Jersey'de yoğun miktarda suyla karşılaşmışlardı, Bermuda'da ise serpantin tünelinin inşaatı beklenmedik sorunlar yaratmıştı. Finisterre'de işçiler vasıfsızdı ve daha iyileriyle değiştirilmeliydi. Üstüne üstlük devam eden işler günden güne birikiyordu.

Allan bazen aralıksız yirmi saat çalışıyordu ve Maud'un böyle günlerde ondan bir şey istememesi olağandı.

Mac, birkaç hafta sonra her şeyin daha iyi olacağını temin ediyordu. İlk heyecan geçtikten sonra! Maud sabırlıydı. Tek endişesi, Mac'in kendini fazla yormasıydı.

Maud, Mac Allan'ın karısı olduğu için gururluydu! Etrafta sessiz bir hayranlıkla dolaşıyordu. Gazetelerin ona "Denizin Fatihi" demesi; tasarılarını, dehâsını ve cesaretini övmesi hoşuna gidiyordu. Ancak Mac'in birdenbire ünlü biri olmasına çok da alışamamıştı henüz. Bazen ona büyük bir şaşkınlık ve saygıyla bakıyordu. Ama sonra her zamanki gibi sade biri olduğunu, hiç değişmediğini düşünüyordu. Ayrıca insanlar, aslında ne kadar basit biri olduğunu bilseler Mac'in kamuoyundaki şöhretinin söneceğinden de endişe ediyordu. Tünel ve Mac'le ilgili bütün makaleleri ve gazete kupürlerini usanmadan topluyordu. Bazen kendini, "Mac'in karısı" olarak görmek için sinema salonuna gittiği bile oluyordu, arabadan inerken şipşak fotoğrafları çekiliyor, o sırada parlak renkli pelerini rüzgârda salınıyordu. Muhabirler, onunla röportaj yapmak için her fırsattan faydalanırken, Maud da ertesi günkü gazetelerde "Mac'in karısı, onun New York'un en iyi kocası ve babası olduğunu söylüyor" başlıklarıyla bir makale bulduğunda keyifle gülmekten kendini alamıyordu.

Kendine itiraf etmese de alışveriş yaptığı mağazalarda insanların merakla gözlerini ona dikmeleri gururunu okşuyordu. Ethel Lloyd'un Union Meydanı'nda arabasını durdurup Maud'u kız arkadaşlarına göstermesi ise hayatının en büyük zaferiydi.

Güzel günlerde Edith'i zarif bir çocuk arabasıyla Bronx Parkı'nda gezdiriyor, arkasından da ikisinin saatlerce maymun kafesleri önünde eğlenebildikleri –bu konuda Maud'un çocuğundan aşağı kalır yanı yoktu– hayvanat bahçesini ziyaret ediyorlardı. Ama sonbahar geldiğinde ve Bronx'un nemli toprağından sisler yükseldiğinde, bu eğlencenin de sonu gelmişti.

Mac, Noel'de üç günü –hiçbir iş yapmadan!– onlarla geçirmeye söz vermişti ve Maud haftalar öncesinden zevkten dört köşeydi. Birlikte ilk Noel kutlamaları gibi olacaktı bu. Hobby, ikinci gün gelecek ve yorgunluktan devrilinceye kadar briç oynayacaklardı. Maud, bu üç gün için sonu gelmeyen bir program hazırlamıştı.

Aralık ayı boyunca kocasını neredeyse hiç göremedi. Allan, her gün finansörlerle müzakere hâlindeydi; Ocak'ta başlatılacak mali kampanyayla ilgili hazırlıklar yapılıyordu.

Allan'ın –şimdilik!– üç milyarcık dolara ihtiyacı vardı. Bunu alacağından bir an için bile kuşku duymuyordu.

Muhabirler haftalarca Konsorsiyum Binasına kamp kurdu, basın bu sansasyonel haberlerle epey kazanç sağlamıştı. Tünel nasıl inşa edilecekti? Nasıl yönetilecekti? İçeride hava tedariki nasıl yapılacaktı? Tünel virajı nasıl hesaplanmıştı? Tünel virajı, ufak sapmalara rağmen nasıl olacaktı da deniz yolundan ellide bir oranında daha kısa olacaktı? ("Bir küreye iğne batır geçir, anlarsın!") Bütün bu sorular izleyicileri haftalarca diken üzerinde tuttu. Sonunda gazetelerde bir kez daha Tünelle ilgili bir tartışma, yeni bir "Tünel savaşı" körüklendi, birincisi kadar amansızca ve gürültüyle sürdürüldü.

Tünele karşı çıkan basın yeniden eski argümanlarını sahaya sürüyordu: 'Hiç kimse granit ve gnaystan ibaret bu inanılmaz güzergâhı delip geçemez', 'Deniz seviyesinin 4-5 bin metre altında her türlü beşerî faaliyet imkânsızdır', 'İnanılmaz sıcağa ve olağanüstü basınca hiçbir malzeme dayanamaz'... Sonuç olarak Tünel inşaatı zavallı bir fiyaskoyla sonuçlanacak iddiaları havada uçuşuyordu. Tüneli destekleyen basın ise Tünelin avantajlarını bel-

ki de bininci kez açıklıyordu: Zaman! Zaman! Zaman! Dakiklik! Güvenlik! Trenler, yeryüzündeki trenler kadar güvenli çalışacaktı –hatta daha da güvenli! Artık insanoğlu hava durumuna, sis ve su seviyesine bağımlı olmayacaktı ve okyanusun bir yerlerinde balıklara yem olma tehlikesine de maruz kalmayacaktı. Bunun için bin altı yüz kişinin hayatını kaybettiği "Titanik" faciasını ve güvertesinde dört bin insanla birlikte okyanusun ortasında kaybolan "Kozmos"un kaderini hatırlamak yetiyordu!

Hele zeplinler toplu taşıma için asla söz konusu olamazdı. Ayrıca Atlantik'i bugüne kadar sadece iki zeplin geçebilmişti.

O günlerde, "Tünel" kelimesine ve Tünelle ilgili bir illüstrasyon ya da resime rastlamadan bir gazete veya dergi okunamazdı.

Kasım ayında haberler seyrekleşti ve sonunda tümüyle yok oldu. Konsorsiyumun basın ofisi sessizliğe büründü. Allan, şantiyeleri dışarıya kapatmış ve yeni fotoğraflar yayınlamak artık imkânsız hâle gelmişti.

Gazetelerin halk arasında yaktıkları ateş söndü ve birkaç hafta sonra da Tünel, artık kimsenin ilgilenmediği bir hikâye hâline geldi. O günlerde yepyeni bir şeye odaklanmıştı kamuoyu: dünyanın çevresini dolanarak yapılacak uluslararası hava yarışı!

Tünel unutulmuştu.

Allan'ın niyeti de zaten buydu! Adamlarını tanıyordu ve bütün bu ilk heyecanın ona milyon dolarlarını sağladığını çok iyi biliyordu. Şimdiki niyeti, doğru zamanın geldiğine inandığında, sadece sansasyona dayanmayan bir ikinci hayranlık dalgası ateşlemekti!

Aralık ayında, Allan'ın projesinin kapsamına dair bir fikir verebilecek, ayrıntılı yorumlar içeren bir haber geçti gazetelerden: Pittsburg Smelting and Refining Company (P.S.R.C.) on iki buçuk milyon dolar karşılığında, inşaat boyunca gün ışığına çıkarılan ve maden teknolojisiyle işlenebilen bütün malzemelerle ilgili hakları satın almıştı (P. S. R. C. hisseleri, bu büyük çalışmanın ilk altı yılı boyunca yüzde 60 oranında artmıştı!). Aynı zamanda

Edison-Bioskop şirketinin, inşaat süresi boyunca Tünelle ilgili fotoğraf ve film kayıtları yapma ve yayınlama konusunda, bir milyon dolar karşılığında telif haklarını satın aldığına dair ufak bir haber de yayınlandı.

Edison-Bio hazırladığı parlak afişlerle, "İnsanoğlunun en büyük eserinin tarihini gelecek kuşaklara aktarmak üzere, temelin atılmasından Avrupa'da satılacak ilk bilete kadar Tünel inşaatının unutulmaz bir abidesini yaratacaklarını" cümle âleme duyurdu. Tünelle ilgili filmlerin hepsi önce New York'ta, ardından da tüm dünyada otuz binden fazla sinemada gösterime girecekti.

Tünel için bundan daha iyi bir reklam düşünülemezdi!

Edison-Bio, aynı gün işe koyuldu ve New York'un iki yüz sinema salonu son koltuğa varana kadar tamamen doldu.

Edison-Bio'nun filmi Atlantic Oteli'nin çatı katı bahçesindeki tanıdık sahnelerle başlıyordu, ardından tek tek şantiyelerden yükselen devasa toz ve duman sütunlarını, dinamitlerin havaya fırlattığı taşları, yüz bin kişinin nasıl beslendiğini, sabahları işçi taburlarının şantiye alanlarına gelişini gösteriyordu; ayrıca göğüs kafesi bir kaya parçası tarafından kırıldığı için sessizce nefes alan ve ölmek üzere olan bir işçinin görüntüsü de filmde yer aldı. Tünel Şehrinin yeni yükselmiş on beş tepeli mezarlığı, Kanada'da Allan adına bir ormanı tıraşlayan oduncular, üzerlerinde Atlantik Tüneli Konsorsiyumu'nun baş harflerini taşıyan, A.T.K. yazılı yüklü vagon orduları da yine film karelerine girdi.

"Tren vagonu" gibi basit bir ada sahip bu on dakikalık film, en güçlü ve gerçekten de en çarpıcı etkiyi yarattı. Marşandizler –hepsi buydu işte. İsveç, Rusya, Avusturya, Macaristan, Almanya, Fransa, İngiltere, Amerika'daki marşandizler. Cevherler, ağaç kütükleri, kömürler, raylar, demirden kemerler, borular taşıyan ve ardı arkası kesilmeyen trenler. Lokomotifleri tütüyor ve kayıp geçiyorlardı –hepsi kayıp geçiyordu!– durmaksızın kayıp geçiyorlardı, öyle ki sonunda gerçekten de kayıp geçtiklerini ve uğuldadıklarını *duyuyordu* insan.

Sonunda bir kısa film daha geldi: Allan, Hobby'yle birlikte New Jersey şantiyesini dolaşıyordu.

Edison-Bio her hafta yeni bir "Tünel filmi"ni gösterime soktu, bu filmlerin sonunda da bizzat Allan her daim şu ya da bu şeyi yaparken görünüyordu.

Halk için Allan'ın adı ilk başlarda, yeni uçuş rekorları kırmaya çalışıp bir gün alkışlanan, ertesi gün boynunu kıran ve daha sonraki gün de unutulup giden maceracılardan daha fazla bir şey ifade etmezken, artık kitle onun adı ve eseri hakkında kesin ve açık bilgiler ediniyordu.

Noel'den dört gün önce, New York ve Birleşik Devletlerin büyük küçük bütün şehirleri, mobilya arabası büyüklüğünde afişlerle donatılmıştı ve kalabalık, Noel haftasının alışveriş ateşine rağmen bu afişlerin önünde toplanıyordu. Afişler âdeta bir peri masalı şehrini gözler önüne seriyor, kuş bakışıyla evlerden oluşan bir okyanus görünüyordu. İnsanoğlu böylesini daha önce ne görmüştü, ne de hayal etmişti! Basit renklerle temsil edilen (tıpkı New York'un puslu ve güneşli bir sabahta parladığı gibi) bu şehrin ortasında devasa bir tren garı vardı ki onunla karşılaştırıldığında Hudson Nehri Terminali, Central ve Pennsylvania İstasyonları çocuk oyuncağı gibi kalıyordu. Bu gardan alçakta bulunan demir yolu hatları bir delta oluşturup çıkıyordu. Tıpkı Tünelin ağızlarına uzanan ana hat gibi, bu hatların üzerinde sayısız köprü vardı, etrafları da fıskiyeler ve çiçekli terasların bulunduğu parklarla sarılmıştı. Binlerce pencereli gökdelenlerden ibaret sıkış tıkış bir bina kalabalığı, istasyon meydanının etrafına dizilmişti: Oteller, alışveriş mağazaları, bankalar, ofis binaları... Arabaların, elektrikli trenlerin, metro hatlarının hızla geçiverdiği insan kaynayan bulvarlar, caddeler... Ufkun buğusunda yitip giden sonsuz sayıda konut blokları... Ön planda, sol tarafta, baca bacaya, direk direğe yapışık buharlı gemilerle dolu depolar, havuzlar ve rıhtımlarla masaldan çıkmışçasına, ateşli çalışmaların devam ettiği harika liman tesisleri görünüyordu. Yine ön planda, bu kez sağ tarafta

plaj sandalyeleriyle dolu bitimsiz, güneşli bir kumsal, arkasında devasa lüks turistik oteller. Bu göz kamaştırıcı masal şehrinin altında da şöyle yazıyordu: "On yıl sonraki Mac Allan şehirleri."

Dev afişin üçte ikilik üst kısmında hava güneşliydi. Ve en tepede, kenarda, boyu ancak bir martı kadar olan bir uçak süzülüyordu. Pilot, elindeki bir şeyleri aşağı atıyordu; ilk önce kuma benziyordu bu düşenler, ama hızla büyüyüp dalgalana dalgalana genişleyip kâğıt parçalarına dönüşüyor ve şehrin üstüne geldiğinde üzerlerinde yazılanlar okunacak kadar büyüyordu: "Arsanızı şimdiden alın!"

Bu, Hobby'nin fikriydi, tek yapması gereken kafasını bu konulara yoğunlaştırmasıydı, harika fikirler fışkırırdı.

Reklam afişi, aynı gün, uygun biçimde bütün büyük gazetelerin eki olarak yayınlanmıştı. New York'un neredeyse her bir santimetrekaresine yapıştırılmıştı. Bütün bürolar, restoranlar, barlar, trenler, istasyonlar, feribotlar, kısacası her yerde insanlar Allan'ın kumsalda kurmak istediği mucize şehirle göze göze geliyordu. Şaşkınlıkla bakıyor, gülümsüyor, hayranlık duyuyorlardı; daha akşam olmadan herkes Mac Allan'ın Şehrini ezberlemişti bile. Koca New York, Mac Allan Şehrine gitmiş gibiydi!

Gerçekten de bu herif, kendisinden bahsettirmeyi iyi biliyordu!

"Blöf! Blöf! Sahtekârlık! Dünyanın en büyük blöfü!"

"Blöf" diye bağıran on kişi arasında, ellerini ovuşturup diğerlerini omuzlarından tutup sarsan ve avazı çıktığı kadar bağıran biri hep olurdu: "Blöf mü? Saçmalama, kardeşim! Aklını başına topla! Mac bu işin adamı!!! Görüşürüz bak! Mac, dediğini yapan biri!"

Geleceğin bu dev şehirleri gerçekten de mümkün müydü peki? İşte kafa patlatılan soru buydu.

Ertesi gün gazeteler en ünlü istatistikçilerin, ekonomistlerin, bankerlerin ve büyük sanayicilerin bu soruya cevaplarını yayınladılar. "*Bay F. diyor ki*!" Hepsi de, sadece Tünelin yönetiminin ve teknik olarak işletilmesinin bile, saygın şehirleri dolduran binler-

ce kişiyi gerektireceği konusunda mutabıktı. Amerika ile Avrupa arasındaki yolcu trafiği, kimi uzmanların görüşüne göre dörtte üç, kimi başka uzmanlara göre ise onda dokuz oranında Tünele yönelecekti. Bugün kıtalar arasında günde on beş bin kadar insan yolculuk yapıyordu. Tünelin açılmasıyla birlikte, trafik altıya, hatta -bazılarına göre- ona katlanacaktı. Rakamlar inanılmaz artabiliyordu. Tünel Şehirlerine her gün çok sayıda insan akın edecekti. Hatta yirmi, elli ve yüz yıl sonra bu Tünel Şehirlerinin, bugünkü küçük ölçeklerimizle karşılaştırıldığında aklımızın alamayacağı boyutlara bürünmeleri mümkündü.

Allan, artık darbeleri üst üste sıralıyordu.

Ertesi gün arazi fiyatlarını açıkladı!

Hayır, Allan, metrekarelerin bin dolarlık banknotlarla döşendiği Manhattan'daki kadar fahiş fiyatlar talep edecek değildi, o artık utanmazlık olurdu, hayır ama yine de fiyatlar o kadar arsızdı ki en güçlü adamı bile susturuyordu. Emlakçılar zıvanadan çıktılar. Parmakları ve ağızları yanmış gibi ellerini kollarını salladılar. Ah, hey hey! Melon şapkalarına vura vura diyorlardı ki: Mac, neredesin Mac! Birkaç yıl içinde servet kazanma umutlarını yerle bir eden bu alçak herif neredeydi? Bütün parayı kendi cebine indirme hakkını nereden alıyordu?

Her şey açıktı: bu Allan vakası, tüm zamanların en büyük ve en gözü pek arazi spekülasyonuydu! Bu alçak herif, bu Allan, dönüm dönüm kum yığınları satın alıp, onları metrekare metrekare satıyordu! O lanetli sahte şehirlerinin -ki henüz yoktular- en ucuz bölgesinde parasını yüze, en pahalı bölgesindeyse bine katlıyordu!

Spekülatörler taş kesildi! (Yine de münferit spekülatörler birbirlerine kuşkuyla bakmaya devam etti. Gizli hilelerin, belki de kartellerin ve şirketlerin kokusunu almışlardı!) Allan'ın utanmaz taleplerinin karşısında, onu bir düşman yerine koyup birlik olarak tavır aldılar. Üstüne üstlük Allan, bu "elverişli" teklifi, sadece üç ay açık tutacağını ilan etme cüretini göstermişti. Tutsundu ba-

kalım! Göreceğiz bakalım, çamur birikintilerinin âşıkları -ha ha ha!- viski fiyatına suya para veren budalalar olacak mıydı!

Görüldü de!

Tam da Allan'ı insaf etmeden sıkıştırmaya çalışan gemicilik şirketleriydi ilk şantiyeleri, rıhtımları ve havuzları garantiye alanlar. Lloyd'un bankası koskocaman bir parçayı yuttu, onu Wannamaker mağazası izledi.

Artık başka çare de yoktu! Yoktu başka çaresi! Gazeteler her gün, blöf şehirlerinin birinde yeni alımlar -kuma, taşa harcanan anlamsız paralar- yayınladılar! Ama amaç geç kalmamaksa insanın başka çaresi de yoktu. Dünyada, sonucu asla öngörülemeyen hikâyeler vardı.

*Nearer my God to thee**, - artık dönüşü yoktu...

Allan durmadı. Halkı gerekli kıvama getirmişti ve niyeti bundan faydalanmaktı.

Dört Ocak'ta bütün gazetelerde yayınlattığı dev ilanla, dünyayı, üçte ikisi Amerika'ya ve üçte biri Avrupa'ya ayrılacak olan ilk üç milyar dolarlık kaynağın imza törenine davet etti. Bir milyarı tahvillerle, kalanı da hisse senetleriyle toplanacaktı.

Tanıtım bülteninde inşaat maliyetlerine, Tünelin açılışına, verimliliğine ve olası kârlılığına dair temel bilgiler vardı. Tünel, günde ortalama otuz bin yolcu varsayımıyla kâr edecekti. Ama elbette günde kırk bin ve daha fazlası da mümkündü. Bunlara bir de navlun, posta, basınçlı tüp postası ve telgraflardan gelen gelirler de eklenecekti...

Dünyanın hiç görmediği rakamlardı bunlar! İnsanın soluğunu kesip aklını çalan kafa karıştırıcı, etkileyici, ürkütücü rakamlar!

Tören davetiyesi, Konsorsiyumun kurucuları ve büyük hissedarlarının, Birleşik Devletler'in en göz kamaştırıcı isimlerinin

---

* *Tanrım, sana daha yakın*: Sarah Flowe Adams'ın 19. yüzyıla ait ve Yakup'un Düşü'nü anlattığı bir ilahisi. Titanic'te bandonun çaldığı son şarkı olduğu iddia edilir. *-çev.*

ve önde gelen bankaların imzasını taşıyordu. Mali işler direktörü olarak ise, New York'u şaşırtan ve bütün dünyada "Lloyd'un sağ kolu" olarak bilinen bir adamın adı vardı: S. Woolf. O güne kadar "Lloyd'un Bankası"nın direktörüydü.

3

LOYD, S. Woolf'u Konsorsiyumun başına bizzat yerleştirmiş ve böylece S. Woolf'un adı sonsuza dek Tünelle ilişkilendirilmişti.

Portresi bütün akşam gazetelerinde göründü: doğulu tipte vakarlı, ciddi, hafif cüsseli bir beyefendiydi. Kalın dudaklar, güçlü, eğri bir burun, kısa siyah kıvırcık saçlar ve kısa siyah sakalla birlikte hafif melankolik bir parlaklık barındıran koyu renkli, pırtlak gözler bu çehreyi tamamlıyordu.

"Eski bir giysi tüccarı olarak iş hayatına başladı –şimdi ise A. T. K.'nin, yılda iki yüz bin dolar kazanan mali yöneticisi. On iki dil bilir."

Eski giyim işi, S. Woolf'un bir zamanlar şaka olsun diye dünyaya bizzat yaydığı bir masaldı. Ama kuşku yoktu, S. Woolf "ta en alttan" yukarıya tırmanmıştı. On iki yaşına kadar Samuel Wolfsohn olarak, ayaklarında Macaristan'ın bir köyünün, Szentes'in çamurlarını taşımış ve soğanla beslenmişti. Babası ölü yıkayıcısı ve mezarcıydı. On üç yaşında, Budapeşte'de bir bankaya stajyer olarak geldi ve burada beş yıl kadar çalıştı. Burada, kendi ifadesiyle –"gömleği dar gelip onu kaşındırmaya, ayakkabıları sıkmaya" başladı. İçini hırs, çaresizlik, utanç ve iktidar hevesi kemiriyordu, çılgın arzuları vardı. Çaresiz bir sıçrayışa hazırlandı. Aman dikkat, geliyordu! Ve Samuel Wolfsohn gündüz gece, dişlerini sıka sıka, öfkeli bir enerjiyle ölesiye çalıştı. İngilizce, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Rusça ve Lehçe öğrendi. Bakın şu işe, beyni, kurutma kâğıdının mürekkebi emmesi gibi bu dilleri sorunsuzca öğrenmişti. Telaffuzlarını çalışmak için halı tüccarlarına, porta-

kal satıcılarına, garsonlara, öğrencilere ve yankesicilere yaklaştı. Hedefi Viyana'ydı! Viyana'ya geldi ama burada da giysileri onu kaşındırmaya devam etti. Kendini binlerce kayışla bağlanmış hissediyordu. Hedefi Berlin'di! Yürüyüş güzergâhını hesapladı. Birkaç yüz bin kelimeyi daha beynine kazıdı ve yabancı gazeteleri ezberledi. Üç yıl sonra, Berlin'deki bir borsa simsarının yanında boğaz tokluğuna kâtip olarak işe başladı. Ama gömleği Berlin'de de onu kaşındırdı! Burada birdenbire *Macar* ve *Yahudi* oluvermişti. Kendi kendine yolun Londra üzerinden geçmesi gerektiğini düşünerek, Londralı bankaları iş teklifleriyle bombardımana tuttu. Boşu boşuna. Londra'dakilerin ona ihtiyacı yoktu ama o, Samuel Wolfsohn, onları kendisine muhtaç etmeye çalışıyordu. İçgüdüsü onu Çinceye yönlendirdi. Beyni bu zor dili de emdi; telaffuz konusunu da karşılığını pulla ödeyerek Çinli bir öğrenciyle hâlletti. Samuel Wolfsohn, ekonomik olarak bir köpekten bile sefil bir hayat sürüyordu. Hayatında tek bir kuruş dahi bahşiş vermemişti. Berlinli garsonların küstah ve gücenik tavırlarını görmezden gelecek kadar sağlam sinirleri vardı. Hayatında elektrikli tramvaya binmeden, sefil, ağrıyan, nasırlarla dolu düztaban ayakları üzerinde kahramanca yürüdü; seksen kuruşa dil dersi verdi, çeviri yaptı. Para! Para! Para! Tutkuları ona âdeta işkence yapıyordu, hırslıydı, en gözü pek vaatlerle büyüleniyordu. Ara vermek yok, dinlenmek yok, uyumak yoktu, aşk meşk yoktu. Hayatın kendisini aşağılamalar ve terbiyeyle cezalandırması direncini kıramazdı, sırtını büktü, tekrar ayağa kalktı. Ya hep, ya hiç! Ama birden her şeyi göze almaya karar verdi! İşinden ayrıldı! Bakımlı görünmeliydi. Bir dişçiye bir dolgu yapması ve dişlerini temizlemesi karşılığında otuz mark para verdi. Zarif ayakkabılar aldı, birinci sınıf bir terziye bir İngiliz takımı diktirdi ve centilmen olarak Londra'ya gitti. Dört hafta boşu boşuna çabaladıktan sonra Tayler and Terry'nin bankerlik şirketinde, kendisinin yaşamaya çalıştığı dönüşümü daha önceden geçirmiş bir başka Wolfsohn'la karşılaştı. Bu Wolfsohn da kendisi gibi birçok dil biliyordu, bildiği birkaç

Çince sözcüğü kullanarak yeni arkadaşını şaşırtıp eğlenebileceğini düşündü. Ama bunu başaramadı. Genç adamın hayatındaki en büyük başarısı olmuştu bu. Kariyer sahibi Wolfsohn, bunun üzerine Çinli bir tercüman getirtti ve ikisinin düpedüz Çince sohbet edebildiğini duyunca, bu kez şaşırma sırası ona geldi, âdeta taş kesildi. Üç gün sonra Samuel Wolfsohn, tekrar Berlin'e dönmüştü ama *–rica ederim!–* bu kez kalmak için değil! Artık Londralı Bay S. Wolfson'du ("h" olmadan), sadece İngilizce konuştu ve aynı akşam yataklı trenin hizmetkârına zulmeden soylu bir yolcu kılığında Şanghay'a doğru yola çıktı. Şanghay'da daha mutluydu. Açık havadaydı, ufku görüyordu. Fakat giydikleri az da olsa hâlâ kaşındırıyordu onu. Burada, her ne kadar kulüp arkadaşlarını titizlikle taklit etse de bir türlü *İngiliz olamadı.* Kimse ondan böyle bir şey talep etmese de vaftiz olarak Katolikliği seçti. Para biriktirdi (yaşlı babası, ölü yıkama işini böylece artık bırakabildi) ve Amerika'ya gitti. Nihayet burada, özgürce nefes alabiliyordu! Nihayet, kendini rahat hissettiği geniş bir gömleğe kavuşmuştu. Yolu açıktı artık, içinde biriktirdiği onca enerjisini serbest bırakabilirdi. Kararlılıkla, kertenkelenin kuyruğunu atması gibi adının son hecelerini atıp kendine Sam Wolf demeye başladı. Ama kimse *Alman* olduğu fikrine kapılmasın diye araya bir de "o" harfini ekledi, Woolf oldu. İngiliz aksanını gizledi, İngiliz bıyığını kestirdi ve burnundan konuşmaya başladı; keyifle dolaşıp yürürken bir yandan da şarkılar mırıldanıyordu, sıcak havalarda ceketini çıkarıp gömlekle sokaklarda dolaşan ilk kişi de oydu. Ayakkabı boyacılarının tahtında safkan bir Amerikalı gibi geriye yaslanıyordu. Artık dünyanın onu üçgen, dörtgen, yuvarlak, her neyse işte, her şekle sokabildiği dönem bitmişti. Artık S. Woolf olmuş, orada kalmıştı. Gerçek kendisi olmak için bu dönüşümler gerekliydi ama o kadar işte! Birkaç yıl Chicago'daki pamuk borsasında eşek gibi çalıştı, sonra New York'a geldi. Aksilik buydu ya, ait olduğu yere ters yönden, yerküreyi ters istikamette dönerek ulaşmıştı. Bilgisi, dehası ve görülmedik çalışma azmi onu hızla yükseklere taşıdı ve

şimdi rugan ayakkabılarıyla altındakilerin sırtlarına sert bir biçimde ve boylu boyunca basabiliyordu, aynen bir zamanlar kendi sırtına basıldığı gibi. Borsa simsarlarına özgü yüksek ses tonunu bıraktı, vakarlı bir tutum takındı ve kariyer sahibi olduğunu ve ne isterse onu yapabildiğini göstermek üzere de özgün bir görünüme büründü: çenesini süsleyen kısa bir sakal bıraktı.

Tıpkı yıllar önce Londra'dakine benzer biçimde New York'ta da ikinci bir şans güldü yüzüne. İkinci bir S. Woolf'la, ama bu sefer inanılmaz kalibrede bir S. Woolf'la karşılaştı. Lloyd'la karşılaştı! O günlerde Union Borsası'ndaydı, üstelik hiç de tepede değildi. Ama şans bu ya, Lloyd'a karşı ufak bir manevraya girişmesi gerekti. Birkaç becerikli satranç hamlesini gören Lloyd –satranç-taki bu tür açılışların erbabı olarak– bir yetenekle karşı karşıya olduğunu hissetti. Bu, W. P. Griffith ve T. Lewis taktiği değildi, hayır, bu yeni bir şeydi –ve Lloyd kapıyı çaldığında ve arkasından da S. Woolf çıktığında, bu yeteneği kanatları altına alıverdi. S. Woolf yükseldi de yükseldi –yükselişi o kadar şiddetliydi ki artık doruğa çıkmadan duracak hâlde değildi. Böylece, kırk iki yaşında –biraz cüsseli ve astımlı, hırstan yana yana sertleşmiş bir hâlde– Atlantik Tüneli Konsorsiyumu'nda buluverdi kendini.

S. Woolf yükseliş yolunda sadece bir kere kısaca ara vermiş, bunun da bedelini ağır ödemişti. Chicago'da Viyanalı bir güzele âşık olup, onunla evlenmişti. Ama Viyanalı kadının, duygularını alevlendiren o güzelliği kısa sürede sönmüş, geriye cadaloz, kibirli, hastalıklı, kıskançlığıyla ona kanının son damlasına kadar işkence eden bir kadın kalmıştı. Tam altı hafta önce işte bu kadın ölmüştü. S. Woolf arkasından yas tutmadı. İki oğlunu, Avrupa'ya değil de Boston'a, özgür, eğitimli Amerikalılar olarak yetişmeleri için bir yatılı okula bıraktı. Şan dersleri alan, açık sarı saçlı İsveçli bir kadına Brooklyn'de bir daire dayayıp döşedi –sonra da derin bir nefes alıp Konsorsiyum'daki işine başladı.

Daha ilk günden, altındaki yöneticiler, ticari temsilciler, kasiyerler, muhasebeciler, memurlar ve stenografiardan oluşan de-

vasa kadrosunun adlarını ve kimlik bilgilerini ezberledi, ikinci günde bütün dizginleri ele geçirmişti ve üçüncü günde sanki bu görevi yıllardır icra ediyormuş havası oluşmuştu bile.

Lloyd, hayatında tanıştığı en önemli mali uzman olarak S. Woolf'u önerdiğinde, Allan, her ne kadar karakteri kendisine yabancı gelse ve onu pek sempatik bulmasa da, bir hafta geçmeden onun en azından, hatta fazlasıyla takdire şayan bir çalışan olduğunu kabul etmek zorunda kaldı.

4

TANITIM bülteni yayınlanmış ve Tünel dolarları yutmaya başlamıştı!

Bin doların üstünde tahviller çıktı. Hisse payları da yüz, yirmi ve on dolarlıktı.

New York Borsası'nın çıplak ve devasa salonu, tahvil ve hisse senedi ihracının gerçekleştiği gün inanılmaz bir velveleyle gürledi. Yıllardır, geleceği bu denli belirsiz değerli kâğıtlar çıkmamıştı borsaya. Daha önce hiç duyulmamış kadar parlak da olabilirdi, metelik etmeyebilirdi de. Spekülatörleri heyecandan ateş basmış olsa da kimse ön ayak olmaya cesaret edemediğinden beklemeye çekildiler. Ama S. Woolf, haftalar öncesinden yataklı vagonlarda seyahat ederek ülkeyi dolaşmış ve Tünelle en çok ilgilenen ağır sanayi sektörünün Konsorsiyum karşısındaki tutumunu çaktırmadan araştırmıştı. Adamının çantada keklik olduğunu garantilemeden hiçbir sipariş sözleşmesini onaylamazdı. Böylece ağır sanayi temsilcileri saat tam onda hücuma geçtiler. Yaklaşık yetmiş beş milyon dolarlık tahvil satın aldılar.

Eşik aşılmıştı...

Ama Allan için önemli olan öncelikle halkın parasıydı. Tüneli kapitalist ve spekülatör güruha inşa etmeyecekti, halkın, Amerika'nın, *bütün* dünyanın malı olacaktı o.

Halkın parası da gecikmedi.

İnsan her zaman cesarete ve zenginliğe hayranlık duyar. Cesaret ölümü, zenginlik de açlığı yenmek demektir; insanın da ölümden ve açlıktan daha büyük bir korkusu yoktur.

Fikir üretmek konusunda biraz beceriksiz olan halk, kendi aptallığı ile can sıkıntısının üzerini örtebilmek, önce ısınıp sonra ateşli biçimde savunabilmek için, her zaman yeni ve yabancı fikirlerin üzerine atlar. Bunun için, tanımadıkları insanların kaderleriyle ruhlarını ısıtan gazetelerin okurlar ordusuna katılır, bu gazetelerin sayfalarını günde üç kere çevirirler. Kendi acizliklerine ve sefaletlerine duydukları kof bir öfkeyle, saat başı, zenginlerin ve ünlülerin yaptıklarını takip eder, binlerce cambazlığa ve hemcinslerinin binlerce ölümüne sevinen bir izleyici kitlesi hâline gelirler. Toplumda sadece az sayıda seçkin insan macera yaşama lüksüne sahiptir. Diğerlerinin ne zamanı, ne parası, ne de cesareti vardır, hayat izin vermez hiçbir şeye. Yerkürenin etrafında herkesi eze eze dolaşan hızlı motorun kayışları onları alıp götürürken, titremeye kapılanlar ve soluğu kesilenler düşer, parçalanır; kimse de onlarla ilgilenmez. Bunlarla ilgilenmek için de yine kimsenin zamanı, parası ve cesareti yoktur; zira duyarlılık da lüks olmuştur. Kadim kültürler iflas etmiş, kitleler de dikkate değer özelliklerini hemen hemen yitirmiştir: biraz sanat, biraz din, Christian Science, Selamet Ordusu, teosofi ve spiritüel dolandırıcılık –bir avuç insanın maneviyat ihtiyacını karşılamaya zar zor yetmektedir. Hızlı motor kayışları baş dönmesinden kurtulmak için birkaç saatliğine mola verdiğinde ise biraz ucuz eğlence, tiyatro, sinema, boks maçı ve varyete gösterisi katılır araya. Ancak ertesi gün seyahati sürdürmeye yetecek gücü toplamak için birçoğunun işleri başlarından aşkındır, vücutlarını çalıştırmaları gerekir. Bu çalıştırmaya da spor denir.

Evet, hayat el yakıcı ve hızlıydı, delice ve öldürücüydü, boş ve anlamsızdı. Binlercesi onu fırlatıp atıyordu. O eski sokak şarkıları değil yeni bir melodi lâzımdı insanlara, lütfen!

Allan da onlara bu melodiyi verdi işte. Onlara demirden ve çıtırtılı elektrik kıvılcımlarından ibaret bir şarkı verdi, onlar da durumu anladı: kendi zamanlarının şarkısıydı bu, acımasız temposunu, kafalarının üzerinden geçerken uğuldayan asılı trenler sayesinde duydular.

Bu adam, cennette yer sözü vermiyor, insan ruhunun yedi katı olduğunu iddia etmiyordu. Bu adam, kesin olarak geçmiş ve hesaplanamaz gelecek konusunda saçmalamıyordu, bu adam bugündü, şimdiydi. Herkesin anlayabileceği somut bir şeyi vaat ediyordu: yerküreyi delmek istiyordu, o kadar!

Ama basitliğine rağmen herkes bu adamın projesinin ne kadar cüretkâr olduğunu anlamıştı. Ve milyonlar katıldı ona!

Başlarda "küçük adamın" parası az az, ama sonra seller hâlinde aktı. New York, Chicago, San Francisco'yla birlikte koskoca Amerika'nın dört bir yanında "Tünel hisse senetleri" sözü dolaştı durdu. Şuna, buna köşeyi döndürten Viktoria Rand Madeni Hisse Senetleri ve Continental Radyum Hisse Senetlerinden de bahsedildi elbette. Fakat Tünel Hisse Senetleri, o güne kadar var olanların hepsini yaya bırakabilirdi. Bu mümkündü! –Ah, evet, zorunluydu da! Mesele az çok bin dolar kazanmak değildi, mesele insanın dişleri çenesinden dökülmeden yaşlılığını garantiye almaktı.

Haftalarca, Konsorsiyum binasının granit merdivenlerini bir insan seli yuvarlana yuvarlana tırmandı. Hisse senetlerini yüzlerce başka yerden satın almak mümkün olsa da herkes onları, taptaze kaynağından edinmek istiyordu. Faytoncu, şoför, garson, asansör komisi, memur, tezgâhtar kız, zanaatkâr, hırsız, Yahudi, Hıristiyan, Amerikalı, Fransız, Alman, Rus, Leh, Ermeni, Türk, bütün uluslar, ciltleri rengârenk kişiler, Konsorsiyum binası önünde toplaşıp hisse senetleri, madenler, temettüler, kârlar ve kazançlar hakkında ateşli konuşmalar yaptılar. Havada para kokusu vardı! Yoksa bu kış, Wall Street'in üzerindeki gri gökyüzünden, gerçek para, gerçek dolar banknotları mı yağıyordu?

Bazı günlerde talep o kadar büyüktü ki memurlar topladıkları parayı tanzim etmeye vakit bulamıyordu. Tanrı bilir ya, geçmişte Franklin Karteli'nin o parlak günlerinde, o % 520'lik rakamlara ulaşıldığı günlerdeki gibiydi her şey. Memurlar, parayı arkalarına, yere atıveriyorlardı. Onlar ayak bileklerine kadar para içinde yürürlerken, hizmetkârlar da durmaksızın bu parayı çamaşır sepetleriyle taşıyarak götürmekle meşguldüler. Azalmasını bırakın, sürekli artıp duran bu para seli, veznelere yığılan insanların gözlerine, açgözlülükten çıldırmış bir pırıltı yerleştiriyordu. Bir avuç dolusu –bir elleriyle yakalayabildikleri kadar!– banknot; kendileri de şimdiki gibi sadece önemsiz biri olmaktan çıkacak, adam olacaklardı. Sanki hovardalıktan başları dönerek, hayallerden sarhoş düşmüş, gözleri ateş içinde; milyoner insanlar gibi ayrıldılar oradan.

Chicago'da, St. Louis'de, San Francisco'da, Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük, küçük bütün şehirlerinde benzer sahneler yaşanıyordu. A. T. K. hisse senetlerine dair tahmin yürütmeyen tek bir çiftçi, tek bir kovboy, tek bir madenci yoktu.

Tünel de parayı âdeta yutuyordu, hayır içiyordu, aynen tufan öncesinde susuzluktan öldü ölecek dev bir canavar gibi. Okyanusun iki tarafında da her şeyi yutuveriyordu.

5

KOCA makine son hızla çalışırken Allan da onun bu temposunu korumasını sağlıyordu.

Düsturu, insanın herhangi bir şeyi, o işi yapmak için ihtiyaç duyduğunu sandığı sürenin yarısında yapabileceğiydi. Onunla temas eden herkes, farkına varmadan bu tempoya ayak uyduruyordu. Allan'ın gücü de buydu.

Demir ve betondan ibaret, otuz iki katlı, insanların arı kovanındaymışçasına çalıştığı Konsorsiyum Binası, bodrum katındaki kasalardan çatısındaki Marconi istasyonuna kadar ter ve

emek kokuyordu. Sekiz yüz ayrı odasında görevliler, memurlar, stenograflar harıl harıl çalışıyordu. Yirmi asansörü gece gündüz demeden fişek gibi inip çıkıyordu. İnsanların, yanlarından geçiverirken içine atlayıverdiği sürekli hareket hâlinde iş asansörleri de vardı. Durmadan onuncu, yirminci kata kadar çıkan bu asansörlerle birlikte, dosdoğru en üst kata kadar fırlayan başka bir asansör de vardı. Otuz iki katın tek bir metrekaresi bile boş bırakılmamıştı. Posta, telgraf, üstyapı, altyapı, enerji santralleri, şehircilik, makine, gemi, demir, çelik, çimento ve ahşap ofisleri vardı. Bina, gece geç vakte kadar, Broadway'in renkli, çınlayan kargaşası içinde pırıl pırıl aydınlatılmış bir kule gibi dikiliyordu.

En tepedeki dört kat boyunca, Hobby'nin tasarladığı, binlerce renkli ampulden oluşan devasa bir reklam panosu geriliydi. Amerika Birleşik Devletleri bayrağının renkleriyle çevrili olan bu pano, Atlantik Okyanusu'nun devasa bir haritası şeklindeydi. Atlantik Okyanusu, mavi, sonsuza doğru titreşen dalga çizgileriyle resmedilirken, solunda Kuzey Amerika, sağında İngiliz adaları uzanıyordu, Avrupa ise kompakt, yanıp sönen bir yıldız kümesi şeklinde resimdeki yerini almıştı. Tünel Şehri, Biskaya, Azorlar, Bermuda ve Finisterre, işaret ışıkları gibi göz kamaştırıyor, yakut renkleriyle ışıl ışıl parlıyorlardı. Okyanusta buharlı bir gemi, Avrupa'ya daha yakın bir biçimde ve aslına uygun boyutta ışıklarla resmedilmişti. Ancak bu buharlı gemi yerinden kıpırdamıyordu. Mavi dalgaların altındaki kırmızı lambalarla yumuşak bir eğri çizilmiş, Bermuda ve Azor Adaları üzerinden İspanya ve Fransa'ya uzanıyordu: Tünel buydu işte. Tünelin içinden, kıtalar arasında dur durak bilmeden yolculuk yapan ateşli trenler hızla geçiyordu. Altı vagonlu trenler, beş saniyede bir yola çıkıyordu! Parıltılı panodan ışıktan bir sis yükseliyor ve sakin ve özgüvenli bir şekilde akıp giden, geniş, bembeyaz ve dev harflerle şöyle yazıyordu: Atlantik Tüneli.

Allan'ı saran hava ne kadar heyecanla titreşiyorsa, o da kendini o kadar huzurlu hissediyordu. Keyfi yerindeydi. Daima ateşli ve heyecanlı görünüyordu, her zamankinden daha güçlü, daha

sağlıklı. Kafası, omuzları üzerine daha serbestçe oturuyordu sanki, omuzları da daha genişlemiş, güçlenmişti. Gözleri çocuksu, iyi kalpli ifadesini kaybetmiş, bakışları daha belirgin ve odaklı bir hâle gelmişti. Eskiden dudakları hep sıkılı biriyken şimdi ağzı bile canlanmış, belli belirsiz ve tanımlanamayan bir gülümsemeyle dolgunlaşmıştı. Yemeklerini sağlıklı bir iştahla yiyor, uykusunu derin ve hiç rüya görmeden alıyor, sürekli çalışıyordu –düşüncesizce değil ama ısrar ve sebatla.

Maud ise parlaklığını ve tazeliğini yitirmişti. Gençliği bitmiş, genç bir kızken kadın oluvermişti. Yanaklarında o eski taze kızarıklık yoktu artık, daha donuk ve incelmişti. Yüzüne de gergin ve dikkatli bir ifade yerleşmişti, düz alnı düşünmekten kırışmıştı.

Acı çekiyordu.

Şubat ve Mart aylarında, kışın can sıkıntısı ve boşluğunu gideren birkaç harika hafta geçirmişti. Mac'le Bermuda ve Azor Adaları'nda, Avrupa'da bulunmuştu. Özellikle denizdeyken neredeyse günün tamamını Mac'le geçirebilmişti. Ama eve döndükten sonra Bronx'a tekrar alışmak daha da zor gelmişti ona.

Mac, haftalarca yoldaydı. Buffalo, Chicago, Pittsburgh, Tünel Şehri, sahildeki enerji santralleri... Ekspres trenlerde geçiyordu hayatı. Ama New York'ta onu yine dağlar kadar iş bekliyordu.

Gerçi artık söz verdiği gibi Bronx'a daha sık geliyordu ama neredeyse her gün, hatta pazar günleri bile, ertelenmesi imkânsız bir iş de getiriyordu yanında. Çoğunlukla da sadece uyumak, banyo yapmak ve kahvaltı etmek için eve geliyor, hemen sonra da yok oluyordu.

Nisan ayında güneş gökyüzünde yükselmiş, birkaç günlüğüne bunaltıcı bir sıcak bile yaşanmıştı. Maud, artık yanında tıpır tıpır yürümeye başlayan Edith'le birlikte, çürüyen toprak ve yaş yapraklarıyla nefis bir koku saçan Bronx Parkı'nda geziniyordu. Geçen yaz olduğu gibi yine kucağında Edith'le saatlerce maymun kafesinin önünde durup güldüler. Keyiften kıpkırmızı parlayan

minik Edith, şirin bir Shetland midillisine biniyor, parmaklıklara çömelmiş oturan ayıların kocaman açılmış ağızlarına ekmek parçaları atıyor ve birlikte bebek aslanları ziyaret ediyorlardı – öğleden sonraları böyle geçiyordu işte. Arada bir de Maud, yine çocuğuyla birlikte gürültülü, tozlu şehre girmeye cesaret ediyordu; hayatı hissetmek istiyordu. Normalde, oynayan çocukların kafaları üzerinden asılı trenlerin gürültüyle geçtiği Battery'nin tesislerinde buluyorlardı kendilerini. O sonu gelmez, koskoca New York'ta, Maud en çok burayı severdi.

Maud, akvaryumun yanındaki banklara oturur ve körfeze bakıp hayal kurarken, kızı da rengârenk kap kacaklarla kumda oynar, yorgunluk ve heyecan içerisinde yüksek sesle solurdu. Beyaz feribotlar da durmaksızın Hoboken, Ellis Adası, Bedloe's Adası, Staten Adası ve New York ile Brooklyn arasında gidip gelirdi. Süt rengi geniş körfeziyle Hudson, feribotlarla dolup taşıyordu, bazen Maud aynı anda otuz feribot sayardı. Hepsinde de beyaz, çift kollu bir manivela, aynen bir tartının kolları gibi, ara vermeksizin aşağı yukarı hareket ediyordu. Buharlı gemiler yedi millik çizmeleriyle yürür gibiydiler. New Jersey'in Merkez Terminali'nde tren vagonlarıyla dolu hâlde şilepler geçerken, ufak gümrük botları da heyecanla suyu yarıyordu. Uzakta, güneşin yarattığı siste Özgürlük Heykeli'nin ışıltılı silueti sanki suyun üzerinde süzülüyordu. Arkasından mavi bir şerit, Staten Adası, belli belirsiz görünüyordu. Buharlı gemilerin bacalarından beyaz bir buhar fışkırırken bir süre boru ve ıslık sesleri duyuluyordu. Körfez, şileplerin en tiz ulumasından buharlı okyanus gemilerinin pes homurtusuna kadar, havayı uzaklara kadar sarsan seslerle doluydu. Ha babam zincirler şakırdıyor ve uzaklarda demir dövülüyordu. Gürültü o kadar çok sesli ve çeşitliydi ki tuhaf bir konser havasıyla insanı hülyalara ve düşüncelere daldırıyordu.

Aniden çok yakında bir boru çaldı: işte devasa ve hızlı bir buharlı gemi, güneşte Hudson'ın kirli yeşil suyundan kayıyordu;

geminin bordasında bando çalıyor, bütün güvertelerde insan kafaları kaynaşıyor, geminin arkasında ise ara güvertelerin karanlık kitlesi görünüyordu.

"Elini salla, Edith, buharlı gemiye el salla!"

Edith başını kaldırdı, ufak kovasını sallayıp bağırdı –aynen şileplerin düdüğü gibi.

Eve dönüş yolunda Edith hep babasına uğramak isterdi. Ama Maud ona, babasını rahatsız etmemeleri gerektiğini açıklardı.

Maud, o günlerde yeniden hevesle piyano çalmaya da başlamıştı. İştahla arı gibi çalışırken, ders de almaya başladı. O kadar çok şey unutmuştu ki! Birkaç hafta boyunca, bütün büyük konserlere gitti; terzilerin ve tezgâhtar kadınların mekânında ayda iki akşam kendisi de bir şeyler çaldı. Ne var ki müzikle birlikte kanına akan o hazza, günler geçtikçe ıstırap verici ve boğuk bir özlem de karıştı, öyle ki bir süre sonra daha az çalmaya başladı, sonunda da tamamen vazgeçti. Çocuk eğitimi, sağlık, etik ve hayvanları koruma konulu konferanslara gitti. Hatta adı, Malullerin Bakımı ve Yetimlerin Eğitimiyle ilgili derneklerin –çalışma hayatının o acımasız savaşının açtığı yaraların bakıldığı o modern seyyar hastanelerin– komite üyeleri arasında göründü.

Ama içinde hep bir boşluk kaldı, öfke ve arzuyla kaynayan bir boşluk.

Akşama doğru Mac'i düzenli olarak arardı ve daha sesini duyar duymaz kendini sakinleşmiş hissederdi.

"Bu akşam yemeğe gelecek misin, Mac?" diye sorar ve henüz konuşurken, alacağı yanıta heyecanla kulak kabartırdı.

"Bugün mü? Hayır, bugün mümkün değil. Ama yarın geleceğim, ayarlarım. Edith nasıl?"

"Benden iyi, Mac!" Ama bunu söylerken, Mac'i yanıltmak için gülerdi.

"Onu telefona getirebilir misin, Maud?"

Maud, çocuğunu düşündüğü için sevinerek ufaklığı kaldırırdı, Edith de telefona bir şeyler söylerdi.

"Şimdilik adiyö, Mac! Bugün olmadı, zararı yok, ama yarın hiç acımam, duydun mu?"

"Duydum, duydum. Yarın kesin geleceğim. İyi geceler, Maud!"

Daha sonraki günlerde Lion, giderek daha sık biçimde Mac'i telefona getiremez oldu, çünkü işinden uzaklaşması imkânsızdı.

Böyle zamanlarda Maud, mutsuz ve öfkeli, ahizeyi sertçe yerine fırlatıp gözyaşlarını tutmaya çalışırdı.

Akşamları kitap okurdu. Koca koca kütüphaneler dolusu kitap okudu. Ama kısa sürede kitapların çoğunun yalan olduğunu anladı. Hayır, canım, hayat çok farklıydı! Bazen yaşadığı sefaleti olduğu gibi doğrulayan bir kitap bulduğu da oluyordu. Mutsuz, gözlerinde yaşlarla, boş ve sessiz odalarda volta atıyordu. Sonunda harika bir fikre kapılıp kendisi bir kitap yazmaya karar verdi. Eşsiz bir kitap –bununla da Mac'e sürpriz yapacaktı! Bu fikirle kendinden geçti. Koca bir akşamüstü şehirde, aklındakine uyan bir defter bulmak için dolaştı durdu. Nihayet, istediğini buldu. Bir günlüktü bu, timsah derisi cildi ve kâğıdının rengi ince sarıya çalan sayfaları vardı. Yemekten hemen sonra işe koyuldu. İlk sayfaya şunları yazdı:

"Küçük kızım Edith'in hayatı ve söyledikleri. Yazan, annesi Maud."

İkinci sayfaya da, "Tanrı onu esirgesin, tatlı Edith'imi," diye yazdı. Üçüncü sayfada kitabı yazmaya başlamıştı: "Sözüme başlarken, tatlı, küçük kızımın doğduğu..."

Kitabı Noel'de Mac'e verecekti. Birçok ıssız geceyi bu işten büyük bir keyif alarak geçirdi. Küçük kızının hayatındaki en ufak ayrıntıyı bile özenle kayda geçirdi. Çocuğunun bütün komik ifadelerini, bütün o saf ve bilgece sorularını, açıklama ve görüşlerini. Arada bir konudan sapıp kendi sorunları ve düşüncelerine de dalıyordu.

Mac'in onları ziyaret ettiği bir pazar gününden diğerine onu bekleyerek yaşıyordu. Pazarlar onun için âdeta bayramdı. Evi süsler, Mac'in koca bir hafta boyunca aceleyle atıştırarak yediği

yemekleri telafi edecek özel bir menü hazırlardı. Ama Allan arada bir pazarları da gelmemeye başladı.

Bir pazar günü, aniden Buffalo'daki çelik fabrikasına çağrıldı. Ertesi pazar da Bermuda'nın şantiye şefi Bay Schlosser'i Bronx'a getirdi ve Maud onu neredeyse hiç göremedi, çünkü ikisi de günü teknik sorunları çözmekle geçirdiler.

Bunun üzerine Maud bir akşamüstü, görülmemiş bir saatte Konsorsiyum binasına gelip derhâl Mac'le görüşmek istediğini Lion'a bildirdi.

Mac'in çalışma salonunun yanındaki yemek odasında beklerken, içerden şakırtılı, boğuk bir sesin bazı bankaların adını sıraladığını duydu. "Manhattan, Morgan Co., Sherman."

Hiç hoşlanmadığı S. Woolf'un sesiydi bu. Birden konuşması kesildi ve Mac'in sesi duyuldu: "Hemen, hemen geleceğimi söyle, Lion."

Lion, Maud'un yanına dönüp fısıldayarak haberi verdi.

"Bekleyemem Lion!"

Lion, mahcup bir biçimde gözlerini kırpıştırdı ve sessizce dışarı çıktı.

Hemen arkasından da Mac içeri girdi, çalışmaktan ateşlenmiş, keyifliydi.

Maud'u, mendili yüzüne bastırmış, hıçkıra hıçkıra ağlarken gördü.

"Maud?" diye sordu endişeyle. "Ne oldu? Edith'e bir şey mi oldu?"

Maud'un hıçkırması arttı. Edith! Edith! Kendisi hiç aklına gelmiyordu bile. Sanki onun başına bir şey gelemez miydi? Ağlarken omuzları sarsılıyordu.

"Artık canıma tak etti!" diye hıçkırmaya devam ederken yüzünü mendile daha da gömdü. Zırıl zırıl ağlıyordu. Durmak ne mümkün, aynen ağlamaya başlayan bir bebek gibiydi. Elinde değildi, bütün öfkesi ve üzüntüsü boşalmalıydı.

Mac bir süre ne yapacağını bilemeden durdu. Sonra Maud'un omzuna dokunup: "Ama dinle, Maud – Schlosser'in pazar günümüzü mahvetmesine ben de çok üzgünüm, elimden bir şey gelmedi. İstasyondan gelmişti ve iki günden daha fazla kalması imkânsızdı," dedi.

"Mesele o değil ki. O pazar günüydü! Dün ise Edith'in doğum günüydü... bekledim... düşündüm ki..."

"Edith'in doğum günü mü?" diye haykırdı Allan mahcup mahcup.

"Evet. Unuttun."

Şimdi utanmıştı işte Mac. "Nasıl unutabildim ki?" dedi. "Daha geçen gün aklımdaydı!" Kısa bir aradan sonra sözünü sürdürdü: "Dinle, küçük Maud'um, bu günlerde kafam çok meşgul olmalı; sadece startı verinceye kadar."

Bu sözler ağzından çıkar çıkmaz, Maud ayağa fırladı ve gözyaşları yüzünden aka aka, öfkeden kıpkırmızı kesilmiş hâlde ona baktı. "Hep bunu söylüyorsun, aylardır aynısını söylüyorsun! Ah, ne hayat ama!" diye hıçkırarak tekrar sandalyeye bıraktı kendini ve yüzünü yine mendille örttü. Mac, ne yapacağını şaşırmıştı. Zılgıt yemiş bir öğrenci gibi olduğu yerde kızarıyordu. Maud'u daha önce hiç böyle kızgın görmemişti.

"Dinlesene, Maud," diye söze başladı tekrar, "sandığımızdan çok daha fazla iş var, ama yakında her şey daha iyi olacak." Ve ondan bir süre daha sabırlı olmasını, kendini oyalamasını, örneğin müzikle uğraşmasını, konserlere, tiyatrolara gitmesini rica etti.

"O-ho, bunların hepsini denedim bile, hepsi sıkıcı –gına geldi artık– bekle, bekle nereye kadar!.."

Mac başını sallayıp çaresizce Maud'a baktı.

"Öyleyse ne yapalım seninle şimdi, canım –ne yapalım?" diye sordu alçak bir sesle. "Birkaç hafta memlekete gitsen, ne dersin? Berkshire'e?"

Maud hızla başını kaldırıp ona ıslak ve boş gözlerle baktı.

"Şimdi de benden büsbütün kurtulmak mı istiyorsun?" diye sordu ağzı açık bir şekilde.

"Yo, yo, hiç de değil. Sadece senin için en iyisini istiyorum, sevgili Maud. Üzülüyorum sana –evet, gerçekten–"

"Bana üzülmeni istemiyorum, hayır..." derken, şiddetli, aptalca hıçkırıklarla bir kez daha sarsıldı.

Mac, onu kucağına aldı, öpüp kokladı, teselli edip sakinleştirmeye çalıştı. "Bu akşam Bronx'a geleceğim!" dedi nihayet, sanki böylece her şey yoluna girecekmiş gibi.

Maud, sırılsıklam olmuş yüzünü kuruladı.

"Peki. Ama sekiz buçuğu geçirirsen, senden *boşanırım*!" Ve bunu söylerken birden yüzü al al oldu. "Bunu çok sık düşündüm –evet, Mac, sen gül bakalım ama insan karısına böyle davranmaz derim ben de." Mac'e sarılıp sıcak yanağını onun esmer yüzüne bastırıp fısıldadı: "Ah, Mac, seni o kadar çok seviyorum ki! Çok ama çok seviyorum!"

Asansörle otuz iki katı aşağı hızla inerken gözleri parlıyordu. Yüreği rahatlamış ve ısınmıştı, ama biraz da olsa utanıyordu. Mac'in telaşını, gözlerindeki üzüntü ve çaresizliği ve Maud'un bütün bu işlerin ne kadar önemli olduğunu anlamaması karşısındaki şaşkınlığını düşündü. "Kaz kafalı biri gibi davrandım," diye düşündü, "ne aptalca! Mac ne düşünecek şimdi hakkımda? Cesaretimin, sabrımın olmadığını ve işini anlamadığımı düşünecek –ne aptalcaydı ona sık sık boşanmayı aklıma getirdiğimi söylemem." Bunu ancak o anda fark etmişti.

"Evet, gerçekten de tam bir kaz kafalı gibi davrandım," dedi kendi kendine alçak sesle arabaya binerken ve aptalca davranmış olmanın utancını atlatmak için de sessizce güldü.

Allan, Lion'a kendisini sekize çeyrek kala bürodan atma emri verdi. Tam o dakikada! Sekize birkaç dakika kala hızla bir mağazaya koşturdu ve Edith için bir sürü, Maud için de birkaç hediye aldı, fazla titizlenmeden, zira bu işlerden hiç anlamazdı.

"Maud haklı!" diye düşündü arabada altı mil uzunluğundaki dümdüz Lexington Caddesinden yukarı çıkarken ve bundan sonra ailesine daha fazla zaman ayırabilmek için neler yapabileceğini kafasında tarttı. Ama bir sonuca varamadı. Gerçek şuydu ki, iş azalmak bir yana, günden güne daha da artıyordu. "Ne yapmalıyım?" diye düşündü. "Schlosser'in yerine birisini mi alsam, kendine yeterince güvenen biri değil."

Sonra çantasında acil mektupları olduğunu hatırladı, onlara bir göz atıp altlarına imzasını attı. Araba Harlem Nehrine geldiğinde işi bitmişti. Arabayı durdurdu ve mektupları kutuya attırdı. Sekiz buçuğa daha on dakika vardı.

"Boston Caddesinden geç Andy, gaza bas, ama sakın kimseyi ezme."

Ve Andy, yayaları sersemleterek ve atlı bir polisi dörtnala peşlerine düşürterek Boston Caddesi'nden rüzgâr gibi geçti. Mac, ayaklarını karşısındaki koltuğa koydu, bir puro yaktı ve bitkinlikle gözlerini kapadı. Araba bir sarsıntıyla durduğunda neredeyse uyumuştu. Koca ev bayram misali aydınlatılmıştı.

Maud, bir kız gibi merdivenlerden aşağı koşarak Mac'in boynuna sarıldı. Henüz daha ön bahçeden geçerken, "Ah, ne aptalım, Mac!" diye bağırdı.

Şoförün, söylediklerini duymasını umursamadı bile.

Evet, bundan böyle artık sabırlı olacak, bir daha da şikâyet etmeyecekti.

"Yemin ediyorum, Mac!"

6

MAUD sözünü tutsa da epey zorlandı.

Mac pazar günleri gelemediğinde veya yanında ona neredeyse bir dakika bile ayıramayacağı kadar çok iş getirerek gelebildiğinde, bir daha şikâyet etmedi. Mac, insanüstü bir iş üstlenmişti, bunu biliyordu, başkası olsa onu büsbütün yıkacak bir

işti bu ve ona daha fazla yük bindirmemek de Maud'un göreviydi. Tam tersine, Mac'in sınırlı dinlenme saatlerini mümkün olduğunca güzel geçirmesini sağlamalıydı.

Böylece Mac ne zaman yanına gelse, hep neşeli ve keyifli olmaya başladı, tek bir sözle bunca gün bir budala gibi içini yediğini itiraf edemezdi. Ve tuhaftı –Mac hiçbir şey sormuyordu, üzülebileceği aklına bile gelmiyordu.

Yaz geldi, sonbahar geldi, Bronx Parkı sarı yapraklarla donandı, evin önündeki ağaçların yaprakları da tek bir rüzgâr esintisi dahi dokunmadan deste deste döküldü.

Mac, Tünel Şehri'ne taşınmak isteyip istemediğini sordu Maud'a. Maud şaşkınlığını gizledi. Evet, haftada birkaç kere orada işi vardı ve pazar sabahlarında, herkesin ister mühendis, ister işçi olsun, isteklerini ve şikâyetlerini anlatabileceği bir tür kabul saati ayırmaya niyetliydi.

"Sen istiyorsan, Mac!"

"Bence en iyisi bu olur diyorum, Maud. Aslında en kısa zamanda bürolarımı Tünel Şehri'ne taşımak istiyorum zaten. Elbette, biraz yalnız kalacağından endişe ediyorum?"

"Bronx'tan daha kötü olamaz, Mac," diye gülümseyerek cevap verdi Maud.

Taşınma ilkbaharda gerçekleşecekti. Ama Maud hazırlıkları yaparken sık sık durup şöyle düşündü: "Tanrım, o çimento çölünde ne yapacağım ben?"

Bir şeye başlamalıydı, kendisini meşgul edip aptalca düşüncelerini ve hayallerini dağıtacak bir şey.

Sonunda aklına harika bir fikir geldi ve onu büyük bir heyecanla gerçekleştirmeye girişti. Bu fikir onu canlandırdı, keyfi o kadar yerinde ve gülümsemesi o kadar gizemliydi ki, Mac'in bile dikkatini çekti.

Maud, bir süre Mac'i merakta bıraktı ve bununla eğlendi, ama sonra sırrını daha fazla tutamadı. Evet, mesele şuydu: yapacak bir şeyi olmalıydı, elle tutulur bir meşgale, gerçek bir iş. Sadece

eğlencelik bir şey değil. Tünel Şehri hastanesinde çalışmayı düşünüyordu. "Gülme sakın, Mac!" Evet. Ciddiydi. Hatta kursa bile başlamıştı. Dr. Wassermann'ın çocuk kliniğinde.

Mac, düşüncelere daldı.

"Gerçekten kursa başladın mı, Maud?" diye sordu, hâlâ inanamayarak.

"Evet Mac, dört hafta önce. İlkbaharda Tünel Şehri'ne geldiğimde, işim de olacak. Başka türlü olamaz artık."

Bu sefer şaşırma sırası Mac'e gelmiş, düşüncelere dalmış ve ciddileşmişti. Şaşkınlıktan gözlerini kırpıştırıyor, ne diyeceğini bilemiyordu. Maud'un keyfiyse yerindeydi! Sonra Mac birkaç kere başını salladı. "Belki de çalışman gerçekten iyi olur, Maud!" dedi düşünceli düşünceli. "Hastane olmak zorunda mı acaba?" Ama birden keyifli bir kahkaha attı. Küçük Maud'unu hemşire kıyafetiyle gözünün önüne getirdi. "Çok para isteyecek misin?" Ama Maud, onun bu zararsız şakasına biraz bozuldu.

Mac, Maud'un planını geçici bir heves, bir oyun olarak görüyordu. Maud'un sabırlı olacağından kuşkuluydu. Onun için çalışmanın bir zorunluluk hâline geldiğini anlamıyordu. Kendisini anlamaya çalışmaması da Maud'un ağırına gidiyordu.

Ertesi gün, "Eskiden böyle bir şey hiç ağrıma gitmezdi," diye düşündü. "Demek ki, değişmiş olmalıyım." Sadece mutluluğun mutlak olduğu duygusunu kaybetmiş olmak gibi basit bir nedenle bile gece gündüz üzülebilen Maud, bir kadının sevgi ve tapılmadan fazlasını arzuladığını anlamaya başlamıştı.

Akşam yalnızdı, sağanak yağmur yağıyordu, hava serindi, o da günlüğüne notlar alıyordu.

Minik Edith'in, tapılan kızının o saf acımasızlığını ve çocuksu bencilliğini ele veren birkaç sözünü not etti. "Bütün çocuklarda bulunan özellikler," diye eklemeyi de unutmadı. Sonra düşüncelerini geliştirmeye devam etti: "Bana öyle geliyor ki," diye yazdı, "sadece anneler ve evli kadınlar gerçek anlamda fedakâr olabilir. Çocuklarla erkeklerde bu özellik yok. Erkekler, çocukla-

ra göre bir tek şuna sahipler fazladan: ufak, yüzeysel, daha doğrusu önemsiz şeyler konusunda fedakâr ve özverililer. Ne var ki en derin duygularından, arzularından, önem verdikleri alışkanlıklarından, sevdikleri biri için asla vazgeçmezler. Mac de bütün erkekler gibi bir erkek ve egoist, onu bütün kalbimle sevsem de bu eleştirimi dile getirmekten geri duramam."

Edith'in uyuduğundan emin olduktan sonra sırtına bir şal geçirip verandaya çıktı. Burada bir hasır koltuğa oturup yağmurun uğultusuna kulak kabarttı. Güneybatıda kasvetli bir parıltı vardı: New York.

Yatak odasına giderken, gözü yazı masasında açık duran kitaba kaydı. Yazdıklarını okudu ve biraz önceki bütün o bilgeliğiyle aslında yürekten gurur duysa da, şimdi başını sallayıp yazdıklarının altına şunları ekledi: "Bir saat sonra, yağmurun uğultusuna kulak kabarttıktan sonra... Mac'i haksız yere mi itham ediyorum acaba? Aslında bencil olan ben miyim? Mac benden ne bekliyor? Yoksa Mac'ten fedakâr olmasını isteyen ben değil miyim? Biraz önce yazdıklarım tam anlamıyla saçmalık sanırım. Şu sıralar doğru nedir anlayamıyorum. Yağmur güzel güzel uğulduyor. Huzur ve uyku veriyor. Maud, Mac'in küçük budalası."

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1

BU arada Mac Allan'ın beş ayrı çalışma merkezindeki sondaj makineleri, millerce karanlığı delmişti. Bu tünel ağızları tıpkı yeraltı dünyasına inen dehşet verici kapılar gibiydi.

Taş yüklü trenler, gece gündüz, dur durak bilmeksizin, bu kapılardan ok gibi yukarı fırlıyor; işçi ve malzeme trenleri ise yel gibi içeri dalıyordu. Bu çifte galeriler tıpkı kangrenli, kara yaralara benziyordu, sürekli cerahat püskürtüyor, taze kan yutuyorlardı. Bu sırada içeride, ta derinlerde, bin kollu bir insan, kıyameti koparıyordu!

Mac Allan'ın işi, dünyanın bugüne kadar gördüğü türden bir çalışma değildi, çılgınlıktı, saniyeler uğruna korkunç bir mücadeleydi. Kayaları dele dele *koşarak* yolunu açıyordu!

Elinde aynı makineler, aynı sondaj malzemeleri ama eski zamanların çalışma yöntemleri olsaydı, Allan inşaatını ancak doksan yılda tamamlardı. Ama günde sadece sekiz saat değil, yirmi dört saat çalışılıyordu. Pazar günleri de, bayram günleri de çalışma günüydü. "Hafriyatlarda" da altı vardiyayla çalışılıyor; adamlar, yavaş bir tempoyla sekiz saatte yapacaklarını dört saat içinde yapmaya zorlanıyordu. Allan, bu şekilde altı kat randıman elde ediyordu.

Sondaj makinelerinin çalıştığı "ilerleme bölümü" olarak adlandırılan yer, tünelciler arasında "cehennem" olarak da biliniyordu. Gürültü burada o kadar dehşetliydi ki, işçilerin hemen hepsi kulaklarına pamuk tıkamış olsalar da, az çok sağırlaştılar. Allan'ın dağı delen sondaj makineleri işe kulakları tırmalayan tiz bir sesle başlarken, aynı anda dağ ölüm korkusuna kapılan binlerce çocuk gibi çığlık atıyor, bir deliler ordusu gibi gülüyor, ateşli hasta dolu bir karantina odası gibi sayıklıyor ve nihayet kocaman

şelaleler gibi gümbürdüyordu. Kaynar su sıcaklığındaki galerilerin içinde, beş mil uzakta korkunç, hiç duyulmamış sesler ve parazitler uğulduyordu, öyle ki dağ gerçekte yerle bir olsa kimse duyamazdı bile. Gürültü, komutları ve borulardan gelen sinyalleri yuttuğu için bütün emirler optik yöntemlerle verilmek zorundaydı. Devasa projektörlerden parlak ışık hüzmeleri yansıyordu. Renkler, bir bakmışsınız göz kamaştırıcı beyaza, bir bakmışsınız kan kırmızı renge dönüşür ve terle kaplı insan yumaklarının, yan yana dizilmiş bedenlerin, yine insan bedenlerine benzeyen ve aşağı yuvarlanıp duran taşların üzerine yansırken; bu bölümde havaya kalkan tozlar, kalın buhar bulutları şeklinde reflektörlerin ışık hüzmelerinde yuvarlanıyordu. Yuvarlanıp duran bedenler ile taşlardan ibaret bu kaosun tam ortasında ise gri tozla kaplı biçimsiz bir yaratık, aynen tarih öncesi çağlarda bir canavarın çamurda yuvarlanması gibi titreyip sürünüyordu: Allan'ın sondaj makinesiydi işte bu.

En ufak ayrıntısına kadar Allan tarafından tasarlanan bu makine, tıpkı devasa, zırh kaplı bir ahtapota benziyordu. Kabloları ve elektrikli motorları bağırsakları, üzerinde çalışan çıplak insan bedenleri de kafatasıydı; peşinden de teller ve kablolardan ibaret bir kuyruk sürükleniyordu. İki hızlı tren lokomotifinin enerjisine denk bir güçle itilerek sürüne sürüne ilerleyen bu makine, antenleri, duyargaları ve dudaklarıyla dağın paramparça ağzını yoklarken, çenesinden parlak bir ışık da saçıyordu. İlkel bir canavarın öfkesiyle titriyor, yıkımın şehvetiyle sağa sola yalpalıyor, uluyup gürleyerek kafasını kayanın içine kadar sokarak önüne geleni yutuyordu. Antenlerini ve dudaklarını geri çekiyor, dişleye dişleye açtığı deliklere bir şeyler püskürtüyordu. Antenleri ve dudaklarının uçları, Allanit'le kaplıydı; içleri boş, suyla soğutulmuştu. Bu içleri boş burgulardan deliklere tükürürcesine fırlattığı şeyler ise patlayıcıydı. Okyanusun ahtapotu gibi o da birden rengini değiştiriyordu. Kan çenesinden buharlaşarak akıyor, sırtındaki tepecik öfkeli bir gözdağı vererek parlıyor ve aynen ürkü-

tücü bir okyanus ahtapotu gibi kızıl bir buğuya bulanmış hâlde geri çekiliyordu, sonra yine sürünerek ilerliyordu. İleri geri, gece gündüz, yıllarca, durmaksızın...

O rengini değiştirip geri çekildiği anda, bir insan sürüsü kaya duvarına doğru atılıyor ve deliklerden sarkan telleri hummalı biçimde birbirine sarıyordu. Ardından da aynı sürü, dehşete düşmüşçesine geriye fırlıyordu. Gümbürtü, patırtı, uğultu sesleri... Parçalanan dağ, kaçanları ürküterek peşlerinden akıyor, taş yağmuru önünden koşturup sondaj makinesinin zırh plakalarına çarpıyordu. Toz bulutları da, bu kızıl renkli akkor nefese doğru yuvarlanıyordu. Makine birden beyaz bir renkle gözleri tekrar kamaştırınca, yarı çıplak insan sürüleri bu kez kaynayan toz bulutunun içine doğru fırlayıp, tüten moloz yığınına hızla tırmanıyorlardı.

Ardından ileriye ve öne doğru yuvarlanan obur yaratık, dehşet verici yıkım aletlerini çıkarıyor, kıskaçlarını, vinçlerini, çelik alt çenesini ileri ve yukarı kaydırarak, gergin yüzlü, terden parıldayan yüzlerce insanın ağzının içine fırlattığı taşları, kayaları, molozları *yiyordu*. Çeneleri bunları öğütmeye, yutmaya başlıyor; yerde sürünen karnı yutkunuyor ve kıçından da kayalarla taşlar durmaksızın dışarı akıyordu.

Orada, yukarıda, terden sırılsıklam, yüz kadar zavallı, yuvarlanan kayaların arasında yalpalar, zincirleri çekiştirir ve bağırırken, moloz dağı da o insanların ayakları altında gözle görünür biçimde eriyip kendi içine yıkılıyordu. "Kaldır gitsin, taşları yolundan çek," şiarları buydu işte!

Kir pas içindeki bu insan topakları, bir yandan da henüz vakit varken, canavarın yıkım aletlerinin altındaki yolu keskileyerek, delerek ve eşeleyerek düzleştirmeye çalışıyordu. Travers ve ray taşıyan adamlar, nefesleri kesilmiş bir biçimde yaklaşıyor, traversleri yerleştiriyor, rayları vidalayarak sabitliyordu; canavar ise bu sırada yuvarlanarak ilerlemesini sürdürüyordu.

Canavarın kirle kaplı vücudunda, böğürlerinde, karnında ve kubbeli sırtında mini minicik insanlar asılıydı. Tavanlara, du-

varlara, zemine ve çıkıntı yapan bloklara delikler delip fişekler dolduruluyordu ki her an patlatılabilsinler.

Sondaj makinesinin önündeki iş böylesine hummalı ve dehşetli bir biçimde ortalığı birbirine katarken, sonu gelmeyen taş akıntısının dışarı fırladığı yerdeki işçiler de aynı şekilde hummalı ve dehşetli bir biçimde bu akıntının peşine düşüyorlardı. Makinenin arkasında tam otuz dakika sonra gerçekleşecek patlamayı beklerken, iki yüz metre kadar boşluk bırakılmalıydı.

Makinenin karnının altında bulunan ve sürekli hareket hâlinde olan ızgaranın üzerindeki taşlar ortaya çıkar çıkmaz, Herkül gibi güçlü adamlar makineye atlayıp normal bir insanın kaldıramayacağı büyük blokların üzerinde çalışmaya başlıyordu. Makinenin on adım arkasına kadar uzanan ızgaranın üstünde çalışır ve bir yandan da makineye eşlik ederlerken, büyük blokların etrafına sarılan zincirleri, makinenin arka duvarından dışarı çıkan vinçlere bağlayarak blokları kaldırıyorlardı.

Durmaksızın hareket eden ızgara ise taş kitlelerini, yarım daire oluşturan bir aktarma hattı üzerinden sol demir yolu hattından sağdakine götürülen ve ancak kayalarla blokların yüklenmesine yetecek bir süre boyunca ızgaranın arkasında duraklayan, sonu gelmez bir tren şeklini almış olan ve maden ocaklarındaki kömür arabalarına benzeyen demirden, yamuk yumuk ve alçak arabalara paldır küldür döküyordu. Bu arabalar da akülerle beslenen bir maden lokomotifiyle çekiliyordu. Yüzleri solmuş, dudaklarında kirden bir bulamaç oluşmuş insanlar, ızgaralarla arabalar etrafında sendeleye sendeleye, eşeleye eşeleye, yuvarlana yuvarlana bağırıp çağırırken, projektörlerin göz kamaştırıcı ışığı acımasızca üzerlerine vuruyor ve havalandırmadaki hava bir fırtına rüzgârı gibi iliklerine kadar işliyordu.

Sondaj makinesinin yanındaki muharebe aynı zamanda öldürücüydü de, her gün yaralananlar oluyor, ölümle de oldukça sık karşılaşılıyordu.

Dört saatlik bir cinnetin ardından ekipler nöbet değiştiriyordu. İnsanlar büsbütün bitkin, kendi terleri içinde pişmiş, kalp yetmezliğinden betleri benizleri atmış, yarı bilinçsiz bir hâlde, kendilerini bir vagonun ıslak taşları üzerine atıp anında uykuya dalıyor, ancak yeryüzüne çıkınca uyanıyorlardı.

İşçiler, içlerinden birinin yazdığı bir şarkıyı söylemeye alışmışlardı. Şöyle başlıyordu bu şarkı:

Orada, Tünelin gümbürtüsü içinde
Ah kardeşler, o sıcak cehennemde,
Ah, aman ne sıcaktır o cehennem gerçekten de!
Saatine fazladan bir dolar,
Bir dolar fazladan saatine
Öder sana Mac, terinin karşılığında...

Yüzler hâlinde kaçtılar "cehennemden", birçoğu da kısa bir süre sonra bir daha kalkmamacasına yere yığıldı. *Ancak düşenlerin yerine sürekli yeni birileri geldi*!

2

KÜÇÜK maden lokomotifi, yüklü arabalarıyla tıngırdaya tıngırdaya Tünelde kilometrelerce ilerliyordu, ta ki maden arabalarını vinçlerle kaldırıp boşaltan tren vagonlarının durduğu yere gelinceye kadar. Vagonlar dolunca trenler yola çıkıyordu –her saatte bir düzine veya daha fazlası– yerlerine de malzeme ve insan dolu yenileri geliyordu.

Amerika tarafındaki galeriler, ikinci yılın sonunda doksan beş kilometre kadar ilerlemişti. Bütün bu devasa mesafe boyunca, hafriyat işi de tüm ateşi ve heyecanıyla sürmüştü. Allan, herkesi, her gün, her saat, sonuna kadar durmaksızın ellerinden gelenin daha fazlasını yapmaya zorluyordu. İstenen metreküpteki hafriyatı gerçekleştiremeyen mühendisleri acımasızca işten atıyor, solukları kesilen işçileri kovuyordu.

Demirden maden arabalarının tıngırdaya tıngırdaya geçtiği ve parçalanan galerinin toz, taş parçacıkları ve gümbürtüyle dolu olduğu yerlerde taburlar dolusu işçi, projektörlerin ışığı altında, galeriyi yıkılan kayalara karşı korumak üzere kirişleri, direkleri ve tahtaları taşımakla meşguldü. Kalabalık bir teknisyen grubu da, su ve içeri pompalanan havanın taşınması için elektrik kabloları ve geçici hortumlar döşüyordu.

Trenlerde binlerce insan, malzemeyi boşaltmak ve ihtiyaç duyulduğunda bir el atmak yetsin diye bu malzemeyi yol boyunca dağıtmak üzere sağa sola atılıyordu: Kirişler, tahtalar, perçinler, demir putreller, borular, kablolar, matkaplar, fişek kovanları, zincirler, raylar, traversler...

O sırada, üç yüz metrelik aralıklarla dizili direkler arasında bir grup kirli karartı beliriyor, ellerinde matkaplarla hız kesmeden galeri duvarına atılıyordu. Bu insanlar, adam boyunda bir boşluğu patlatıp oyuyor ve bir tren çığlık çığlığa yaklaştığında da direkler arasına kaçışıyorlardı. Kısa bir süre sonra oyuk o kadar derinleşiyordu ki bundan böyle trenlere dikkat etmelerine gerek kalmıyordu; birkaç gün sonra, arkası boşmuş gibi bir ses gelince işçiler bu duvarı yıkıyor ve kendilerini paralel galeride buluyordu. Burada da trenler öbür taraftaki gibi yanlarından hızla uçup geçiyordu. Sonra bir üç yüz metre daha yürüyorlardı ki yeni traverbanın (çapraz galerinin) yapımına başlayabilsinler.

Bu traverbanlar havalandırmaya ve yüzlerce başka amaca hizmet ediyordu.

İşçilerin peşinde, bu dar bağlantı geçişlerinin duvarlarını düzgün biçimde örmekle görevli bir ekip daha çalışıyordu. Yıllar boyunca başka bir şey yapmadılar. On dokuz galerinin işini tamamladıktan sonra her yirminci çapraz galeriyi olduğu gibi bırakıyorlardı.

İleri, daha da ileri!

Bir tren hızla gelip yirminci traverbanda duruyordu. Vagonlardan yüzleri kararmış genç bir ekip iniyor; matkaplar, kaz-

malar, demir putreller, çimento çuvalları, raylar ve traversler bu gençlerin omuzları üzerinden yıldırım hızıyla çapraz galeriye ilerlerken, arkalarında durdurulan trenlerin çanları sabırsızca çınlıyordu. İleri! Trenler hareket ediyordu. Çapraz galeri, kararmış gençleri yutmuştu, matkaplar kulakları tırmalıyor, patlamalar duyuluyor, kayalar çatlıyor, galeri genişledikçe genişliyordu. Tünelin demir yolu hatları çaprazlamasına buluşurken, demir ve betondan duvarlarıyla birlikte tavanı ve zemini de ortaya çıkıyordu. İçinden bir ray geçiriliyor, bir makasa dönüşüyordu.

Bu paha biçilmez makaslar sayesinde, sürekli hareket hâlindeki malzeme ve kaya trenleri, her altı kilometrede bir istenildiği anda bir galeriden diğerine aktarılabiliyordu.

Bu oldukça basit yöntemle altı kilometrelik bir bölüm genişletilmeye ve inşaata ayrılıyordu.

Kirişler, direkler, payandalar ve sürgülerin bir araya getirildiği bu altı kilometrelik orman, demir kemerler ve demir çatı makaslarından ibaret altı kilometrelik bir başka ormana dönüşüyordu.

Nerede cehennem varsa, orada Araf da vardır. Dolayısıyla Tünel inşaatında *"Cehennemciler"* varsa, *"Arafçılar"* da vardı, zira bu şantiyeye *"Araf"* adı verilmişti.

Burada yol açıktı ve galerinin bu bölümüne küme küme insanın asılı olduğu vagonlar gruplar hâlinde yuvarlanıyordu. Muharebe, aynı anda yüz noktada birden başlıyordu: Top atışları, boru sesleri, çakıp duran farlar... Galeri patlatılarak gerekli genişlik ve yükseklik ayarlanıyordu. Kurşunların bir zırhlı gemiye çarpması gibi sesler duyuluyordu. Zemine çarpan demir putreller ve rayların sesiydi bunlar. Pennsylvania, Ohio, Oklahoma ve Kentucky fabrikalarında haddelenmiş sülüğen kırmızısı demir, galerileri, kemerleri ve plakaları basıyordu. Eski raylar sökülüp çıkarılır ve dinamitle melinit zemini parçalarken kazmalarla kürekler havada uçuşuyordu. Dikkat! Ulumalar, hırıltılar, çarpık ağızlar, şişmiş kaslar, seğiren şakak damarları, engerekler gibi kıvrılmış,

birbirine yapışık bedenler: İşte bu hâldeki insanlar, taban parçalarını, yani Tünel trenlerinin raylarını (zira Tünel treni, tek raylı demir yolu treni olarak inşa ediliyordu) taşımaya mahkûm devasa çifte T-kirişlerini var güçleriyle yükleniyorlardı. Ölçüm aletleri ve aygıtları taşıyan mühendisler ekibi ise yere uzanmış vaziyetteydi; bütün sinirleri gerilmiş çalışırken, süzülen terler yarı çıplak vücutlarında kirden çizgiler oluşturuyordu. Bu sırada uzunluğu dört metre, derinliği seksen santimetre, uçlarından hafifçe yukarı kıvrılmış taban parçası, betona batırılıyordu. Bir geminin omurgası nasıl döşenirse, birbiri ardından aynen o şekilde sıralanıyordu taban parçaları ve arkalarında da, içinde yüzdükleri betondan bir nehir akıyordu. Sonra traversler geliyordu. Yüzlerce karınca bir kamışı nasıl sürüklerse, traverslere sabitlenecek kocaman, otuz metrelik rayları işte öyle sürüklüyordu yüzlerce nefesi kesilen adam. Hepsinin dizleri bükük hâldeydi. Arkalarından başkaları, koca Tünelin oval yuvarlağını demir çatı makaslarına dönüştürecek kemerlerin ağır parçalarını taşıyarak sürüne sürüne ilerliyordu. Bu kemerler birleştirildiklerinde, tabanı azıcık düzleşmiş bir elips şeklini alacaklardı. Bir kemer dört parçadan oluşuyordu: bir taban parçası, iki yan parça (kemer ayakları) ve bir tavan parçası ya da kapak. Otuz santim kadar kalınlıkta demirden imal edilen bu parçalar, güçlü çatkılarla birbirine bağlanıyordu. Perçin makinelerinin çıkardığı patırtılarla galeri inliyordu. Kemerler yan yana sıralanırken galeriyi yine sülüğen kırmızısı demirden bir parmaklık sarıyordu. Öte yandan sıvacılar daha şimdiden demir çatı makasına tırmanarak, Tünelin bir metre kalınlığında, betonarmeden yapılmış ve dünyanın hiçbir basıncının patlatamayacağı mantosunu örmeye başlamıştı bile.

Devasa rayın her iki tarafında da, uygun mesafelerle çeşitli boyutlarda borular döşeniyor, kaynaklanıyor ve vidalanıyordu. Telefon ve telgraf telleri ile elektrik telleri için borular, su için kocaman borular, dışarıdaki makinelerin gün boyu durmaksızın galerilere basacakları hava için devasa borular, havalı ekspres postası

için özel borular... Boruların üzerine önce kum ve çakıl serilirken, sonra normal malzeme trenleri için traverslerle raylar, yani malzeme ve kaya trenlerinin ekspres tren hızında üzerlerinden uçarcasına geçmelerini sağlayacak sağlam raylar döşeniyordu.

Ön tarafta, son kemeri perçinler perçinlemez altı kilometrelik bölümün rayları bitmiş oluyordu. Trenler içeri getirilir ve şimşek hızıyla geçerken, sıvacılar hâlâ demir çatı makasında asılı duruyordu.

Sondaj makinesinin gümbürdediği ilerleme bölümünün otuz kilometre arkasında ise galeri çoktan bitmiş oluyordu.

3

AMA hepsi bu değildi. Önce binlerce ayrıntı öngörülmeliydi! Amerikan galerileri, Bermuda'dan gnays kayaçlarını delerek gelen galerilerle buluştuğunda, yolun tamamı işletilebilecek durumda olmalıydı.

Allan'ın planları en ufak ayrıntısına kadar yıllar öncesinden hazırdı.

Dağa, yirmi kilometrelik aralıklarla, ray nöbetçilerinin barınacakları ufak istasyonlar kazdırdı. Her altmış kilometrede bir, orta boy istasyonlar ve her iki yüz kırk kilometrede bir de, büyük istasyonlar planlamıştı. Bütün bu istasyonlar yedek akümülatör, makine ve gıda depolarıydı. Orta ve büyük istasyonlarda trafolar, yüksek gerilim istasyonları, soğutma ve havalandırma makineleri bulunacaktı. Ayrıca saptırılan trenlerin yerleştirilebileceği yan galeriler de gerekliydi.

Bütün bu işler için farklı işçi taburları eğitilmişti. Bütün taburlar, dağı kazıp yığın yığın kaya çıkarıyordu.

Tünelin ağızlarından, önü alınamayan bir yanardağ misali gece gündüz kayalar püskürüyordu. Dolu trenler dur durak bilmeksizin, peş peşe, kocaman kapılardan uçarcasına çıkıyordu. Gözleri keyiflendiren bir hafiflikle tepeyi tırmanıp zirve-

ye vardıklarında ise bir an soluk alıyorlardı. Ne var ki sadece taş ve molozmuş gibi görünen şeyler, birden vagonlar üzerinde hareketlenerek kararmış, kirlenmiş, tanınmaz figürler hâlinde aşağı atlıyordu. Sonra da kaya treni, yüzlerce makas üzerinden kıvrılarak şimşek gibi uzaklaşıyordu. "Mac City"nin (New Jersey'deki Tünel Şehrine herkesin verdiği ad buydu) içinden kocaman bir daire çizerek geçiyor, deniz kenarındaki yüzlerce raydan birine sapıyor ve burada içi boşaltılıyordu. Deniz kenarındaki bu bölgede herkes gülüp eğleniyordu, zira "kolay bir hafta" geçiriyorlardı.

Mac Allan, New York'tan Buffalo'ya bir duvar inşa etmeye yetecek kadar, iki yüz kilometreküplük taş çıkarmıştı. Dünyanın en büyük taş ocağı onundu; ama tek bir kürek dolusu taşı bile israf etmiyordu. Bu amaçla koca araziyi nivo aletlerinin de yardımıyla düzleştirmişti. Azar azar alçalan kıyıyı yükseltmiş ve sığ denizi kilometrelerce öteye itmişti. Ama bundan sonra, denizin derinleşmeye başladığı noktada her gün binlerce vagon dolusu kaya denize atıla atıla, yavaş da olsa devasa bir set denize uzanıyordu. Bu da, geleceğin şehri ilanında dünyayı şaşkınlığa çevirmiş olan Allan'ın limanındaki rıhtımlardan biriydi. Buradan iki mil kadar ötede, mühendisler dünyanın görüp göreceği en büyük ve en donanımlı plajı inşa ediyordu. Buraya devasa plaj otelleri de inşa edilecekti.

Ancak Mac City henüz, tek bir ağacın, tek bir çalının dahi yetişmediği, tek bir hayvanın, tek bir kuşun dahi yaşamadığı kocaman bir molozluğa benziyordu. Güneşte öyle parlıyordu ki insanın gözleri acıyordu. Bu koskocaman çöl, göz alabildiğince raylarla kaplı, iki yana doğru bir yelpaze misali genişleyen demir yollarıyla örtülüydü, tıpkı demir eğe dökümlerinin bir mıknatısın kutuplarında oluşturduğu manyetik figürlere benziyordu. Her yerde trenler, elektrikli ve buharlı trenler uçarcasına geçip gidiyor, yine her yerde lokomotifler duman üflüyor, havada sürekli uğultular, ıslık sesleri, cızırtılar, gürültü ve patırtılar yankılanı-

yordu. Allan'ın geçici limanına ise Chicago, Montreal, Portland, Newport, Charleston, Savannah, New Orleans ve Galveston'dan demir, ahşap, çimento, buğday, hayvan ve her türlü gıda geliyordu. Bunları getiren çeşit çeşit buharlı gemiler ve yüksek yelkenli gemiler limana demir atmıştı. Kuzeydoğu tarafında kalın, aşılmaz dumandan bir duvar vardı: malzeme tren istasyonuydu bu.

Barakalar yok olmuştu. Demir yolu kesitinin teraslarında camdan tavanlar parlıyordu: büro gökdelenlerinin bitişiğindeki makine daireleri ve enerji santralleriydi bunlar da. Taştan çölün tam ortasında yirmi katlı bir otel yükseliyordu: "Atlantic Tünel Oteli". Kireç beyazı ve yepyeni bir binaydı; mühendislerin, acentelerin, büyük şirket temsilcilerinin ve her pazar New York'tan gelen binlerce meraklının konaklama merkezi işlevini görüyordu.

Karşısında Wannamaker, geçici olarak on iki katlı bir mağaza dikmişti. Hepsi bitmiş geniş caddeler, molozluğun içinden ip gibi dümdüz geçerken, köprüler demir yolu kesitinin üzerine gerilmişti. Taştan çölün kenarında, okulları, kiliseleri, çocuk bahçeleriyle, eski şampiyon boksörlerin veya otomobil yarışçılarının işlettiği barlar ve salonlarıyla sevimli işçi mahalleleri vardı. Daha uzaklarda, cüce çamlardan bir ormanın içinde, ıssız, unutulmuş ve ölü, sinagoga benzeyen bir bina vardı: uzun ve boş sütunlu koridorlarıyla bir krematoryumdu bu. Koridorlardan biri kül kavanozlarıyla dolmuştu bile. İngilizce, Fransızca, Rusça, Almanca, İtalyanca ve Çince adların altında hep aynı yazıt vardı: Atlantic Tüneli'nin inşaatında –patlamada ya da toprak altında– bir trenin altında kalarak ya da kaza geçirerek vefat etti. Savaşta düşüp ölen askerlerin yazıtları gibiydi.

Sahile yakın tarafta ise en modern sisteme göre inşa edilen beyaz ve yeni hastaneler bulunuyordu. Burada ayrıca, aşağılara doğru bir bölgede, sahilin biraz uzağında, yeni ekilen bir bahçe içinde yepyeni bir villa vardı: Maud'un eviydi bu.

4

MAUD, o küçük elleriyle tutabileceği kadar iktidarı ele geçirmeyi başarmıştı.

Mac City'deki Kadınlar ve Çocuklar için Nekahet Merkezinin başkanı olmuştu. Ayrıca doktorların oluşturduğu, işçi konutlarının hijyeniyle ve de lohusa kadınlar ve bebeklerin bakımıyla ilgilenen bir komiteye üyeydi. Maud'un girişimleri sayesinde genç kızlar için bir el işi ve ev ekonomisi okulu, bir kreş ve yine kadınlarla kızlar için, her cuma ufak tefek derslerin ve müzik sunumlarının yapıldığı bir kulüp kurulmuştu. Tüm bunlarla epey meşguldü. Aynen Mac gibi onun da "ofisi" vardı, yanında da özel bir sekreter ve bir stenograf çalıştırıyordu. Ayrıca kadın bakıcılar ve öğretmenlerden oluşan bir ekip –hem de New York'un en önemli ailelerinin kızları– ona destek oluyordu.

Maud kimseyi üzmüyordu, saygılı, nazik ve neşeliydi. Tanımadığı insanlara duyduğu ilgi samimiydi; bu yüzden de herkes onu seviyordu, birçokları da ona hayrandı.

Hijyen Komitesi üyesi olarak neredeyse bütün işçi evlerine ayak basmıştı. İtalyan, Leh ve Rus mahallelerinde, kir ve haşerelere karşı enerjik ve başarılı bir seferberlik yürütmüştü. Bütün evlerin arada bir dezenfekte edilip, baştan aşağı süpürülmesini sağlamıştı. Evlerin neredeyse tamamı çimentodan yapılmıştı ve bir çamaşırhane gibi yıkanabiliyorlardı. Ziyaretleri sayesinde insanlarla yakınlaşmıştı, elinden geldiğince doğrudan tavsiyelerle onlara yardımcı oluyordu. Kurduğu ev ekonomisi okulu dolup taşıyordu. Hem mutfak hem de terzi atölyesinde en iyi kadın öğretmenleri işe almıştı. Enstitülerini başıboş bırakmamak için de kontrol ve denetleme işlerini kaçırmıyordu. Gerekli teorik bilgiyi edinmek için konuyla ilgili koca bir kütüphane dolusu kitabı hatim etmişti. Ve Tanrı biliyor ya, doğası gereği öyle pek organizasyon yeteneği olmadığından her şeyi böylesine hakkıyla ve başarıyla yapması hiç de kolay olmamıştı. Ama her şey yoluna

girmişti işte. Gazetelerin, onun ilgilendiği kurumlarla ilgili övgüleri, Maud'u gururlandırıyordu. Ancak asıl göz bebeği Kadınlar ve Çocuklar için Nekahet Merkezi idi.

Merkez, hemen kaldıkları villanın yanındaydı, yalnızca iki bahçe geçmesi yetiyordu. Her gün sabah saat tam dokuzda ofise geliyor, turunu atıyor ve koruduğu kişilerin her biriyle tek tek ilgileniyordu. Merkezin bütçesi tükendiğinde sık sık kendi cebinden yardım parası çıkarıyor, kendisine teslim edilen çocuklara özel bir ilgi gösteriyordu.

İşi vardı, neşeliydi, başarılıydı; insanlarla ve hayatla ilişkisi daha verimli, daha bereketli olmuştu. Ama Maud, bütün bunların evliliğindeki mutluluğun yerine geçemeyeceğini kendine itiraf edecek kadar da dürüsttü.

Mac'le birlikte iki, üç yıl saf mutluluk içinde yaşamıştı –ta ki Tünel gelip onu kendisinden alıncaya kadar. Mac onu hâlâ seviyordu, doğru! Dikkatli, sevgi doluydu, o da doğru! Ama eskisi gibi değildi artık –yalan yok!

Tünel inşaatının ilk yıllarıyla karşılaştırıldığında artık onu daha sık görüyordu. Gerçi Mac, New York'taki bürolarını bırakmamıştı ama Tünel Şehrinde kendisine çalışma odaları hazırlamıştı, arada kısa kesintiler olsa da haftalar boyunca burada kalıyordu. Maud bundan şikâyetçi olamazdı. Ama Mac değişmişti. Evliliğin başında Maud'u şaşırtan ve büyüleyen saflığı, naif neşesi gitgide yok oluyordu. Evde de işte ve halkın önünde olduğu kadar ciddiydi. Eskisi gibi keyifli ve neşeli görünmeye uğraşıyordu ama bunu her zaman başaramıyordu. Dalgındı, işe gömülmüştü ve aynı fikre odaklanmanın yarattığı o belirgin dalgınlık ifadesi gözlerine yapışmış kalmıştı. Yüz çizgileri de incelmiş ve sertleşmişti.

Maud'u kucağına aldığı, sevip okşadığı günler geçmişte kalmıştı, eve gelip gittikçe öpüyordu onu, gözlerinin içine bakıp gülümsüyordu –ama Maud'un kadınlık hissi aldanmıyordu. Tuhaf bir biçimde, işten başını kaldıramasa da bütün bu yıllar içinde "önemli günleri" bir daha asla unutmamıştı; Edith'in veya ken-

di doğum gününü, evlilik günlerini, Noel'i... Ama Maud bir gün tesadüfen ajandasında bu günlerin kırmızıyla işaretlendiğini görmüştü –tevekkülle gülümsedi: anlaşılan artık günleri mekanik olarak aklında tutuyordu, her günü hatırlayabilen yüreğiyle değil.

Kocaları gündüz fabrikada, bankada ve laboratuvarlarda çalışan, karılarına tapan, onları danteller, inciler ve kürklerle donatan, nazikçe tiyatroya götüren, ama akılları işte kalan çoğu arkadaşından farklı değildi Maud'un durumu da. Hayat farklı değildi ama Maud'a göre farklı olmaması korkunçtu. Keşke fakir, tanınmamış, dünyadan uzak olsaydı –ama karşılığında da sonsuz aşkı, sonsuz şefkati yakalayabilseydi. Evet, bunları istiyordu, her ne kadar bu isteğini arada bir aptalca bulsa da.

Maud, işini bitirdikten sonra el işi yapmaya ve düşüncelere dalmaya bayılıyordu. O anlarda Mac'in kendisine talip olduğu günler gelirdi hep aklına. Mac, hatıralarında inanılmaz genç ve naif görünürdü. Kadınlarla ilişkilerde deneyimsizdi, Maud'a sevgisini hissettirmek için öyle özgün yöntemler falan da geliştirmiş değildi. Çiçekler, kitaplar, konser ve tiyatro biletleri, ata binerken azıcık yardım etmeler –aynı basit ve sıradan insanlar gibi. Yine de onun bu yönünü seviyordu, şimdi daha da çok seviyordu. Derken sonradan hiç beklenmedik bir biçimde davranışını değiştirmiş ve şu anda tanıdığı Mac'e daha çok benzemeye başlamıştı. Bir akşam, kaçamak bir cevaptan sonra Maud'la kararlı ve neredeyse nezaketsiz bir biçimde konuşmuştu: "Bunu biraz düşünün. Yarın saat beşe kadar vaktiniz var. O zaman da karar vermemiş olursanız bu konuda benden bir daha tek söz duymayacaksınız. Allahaısmarladık!" Ve bakın şu işe, dediği gibi saat tam beşte gelmişti de!.. Maud bu sahneyi her zaman gülümseyerek hatırlıyordu, ama sonraki gece ve gündüzü nasıl korkarak geçirdiğini de unutmamıştı.

Tünel, Mac'i ondan uzaklaştırdıkça, düşünceleri, aynı anda ona hem iyi gelen hem de acı veren bir inatla, evliliğinin ilk yıllarında yaptıkları gezintiler, konuşmalar ve yaşanan zararsız

ama yine de önemli ufak olaylar üzerinde daha fazla duruyordu. Yüreğinde Tünele öfke besliyordu! Tünelden nefret ediyordu, çünkü kendisinden *daha güçlü* olup çıkmıştı! Ah, o ilk dönemin birazcık da olsa gösterişli günleri nasıl da kaybolup gitmişti. Mac'in adının beş kıtada birden tanınması ya da tanınmaması umurunda değildi. Geceleri Tünel Şehrinin parıltısı ürkütücü bir yansımayla odasına sızdığında, öfkesi çoğu zaman o kadar artmış olurdu ki parıltıyı görmemek için panjurları kapatırdı. O kadar öfkeliydi ki, ağlayabilirdi, bazen ağlardı da, sessizce ve kimseye görünmeden. Tünelin galerilerine doğru fırlayan trenleri gördüğünde sadece başını sallamakla yetinirdi. Çılgınlıktı bu! Ama Mac'e göre bundan doğal bir şey yok gibiydi. Ama her şeye rağmen ve bu umudunu hiç kaybetmiyordu! Mac'in bir gün ona bütün içtenliğiyle geri döneceğini umuyordu. Ne de olsa Tünelin onu *serbest bırakacağı* bir gün gelecekti eninde sonunda! Ah, o ilk tren bir hareket etse...

Ah Tanrım, daha yıllar vardı buna! Böyle düşünüp iç geçirirdi. Sabır, ya sabır! Şimdilik işi vardı, meşguldü işte. Sevgili Edith'i de vardı, ufak bir hanımefendiye dönüşen ve meraklı, akıllı gözlerle hayata bakan kızı. Mac'i vardı, eskisinden daha sık görüyordu. Hobby'si vardı, onunla neredeyse her gün birlikte yemek yiyor, akla gelebilecek çeşit çeşit şakalar yapıyor ve çok hoş sohbet etmesini biliyordu. Evdeki işler de eskisine göre daha zorlaşmıştı. Zira Mac, yanında sık sık konuklar getirmeye başlamıştı; Mac'in Tünele girmelerine izin vereceği kadar önemli ve ünlü kişilerdi bunlar. Maud bu tür ziyaretlere seviniyordu. Bu ünlüler çoğu zaman yaşlı erkeklerdi ve onlarla sohbet etmek kolaydı. Zira hepsinin ortak bir özelliği vardı: çok basit, hatta epey utangaç insanlardı. Büyük âlimlerdi, jeoloji, fizik ve teknik soruları Mac'e getirir, sonra çoğu zaman haftalarca cihazlarıyla birlikte, ne olursa olsun bir şeyler bulmaya çalışarak deniz seviyesinin bin metre altındaki bir istasyonda kalırlardı. Mac ise Maud veya Hobby'ye nasıl davranıyorsa bu ünlülere de öyle davranıyordu.

Oysa bu büyük beyler veda ederlerken, Mac'in önünde eğilip elini sıkar ve teşekkür etmeye doyamazlardı. Karşılık olarak Mac de mütevazı ve iyi niyetli bir gülümsemeyle "Pekâlâ, efendim!" der ve iyi yolculuklar dilerdi. Ne de olsa bu kişiler çoğu zaman uzaktan gelirdi.

Bir keresinde bir hanımefendi de geldi.

"Ben, Ethel Lloyd!" demişti peçesini kaldırırken bu hanımefendi.

Evet, gerçekten de Ethel'di! Yüzü kızarmıştı çünkü Maud'u ziyaret etmek için gerçek bir nedeni yoktu. Maud da kızarmıştı –Ethel'in yüzü kızardığı, sonra Ethel'in pek bir yüzsüz olduğu düşüncesini aklından geçirdiği, Ethel'in de bu düşüncesini gözlerinden okuyacağını düşündüğü için.

Ama Ethel hemen toparladı kendini. "Hayata geçirdiğiniz okullar hakkında o kadar çok şey okudum ki, Bayan Allan," diye başladı nazik ve ciddi bir ifadeyle, "nihayet bu kurumları yakından görmek istedim. Belki bilirsiniz, ben de New York'ta benzer işlerle ilgileniyorum."

Ethel Lloyd, nahoş olmayan doğuştan bir gurur ve doğal bir asalet, büyüleyici olan doğal bir içtenlik ve yakınlık sergiliyordu. Zamanında Allan'ın dikkatini çeken o çocuksu özelliklerini yitirmiş ve tam bir hanımefendi olmuştu. Eski günlerin tatlı ve narin güzelliği olgunlaşmıştı. Yıllar önce pastel bir tablo izlenimi yaratırken şimdi gözleri, ağzı ve saçıyla, kısacası her şeyiyle berrak ve parlak görünüyordu. Sanki kuaförden yeni çıkmış biri izlenimi veriyordu. Çenesindeki egzama belli belirsiz büyümüş, bir ton daha kararmıştı ama Ethel artık onu pudrayla kapatmaya çalışmıyordu.

Maud, nezaketi elden bırakmadan onu bizzat gezdirmek zorunda kaldı. Hastaneyi, okulları, kreşi ve kadınlar kulübünün mütevazı kulüp odalarını gösterdi. Ethel her şeyi mükemmel buldu ama genç hanımlar gibi abartıyla övmeye de kalkışmadı. Gezinin sonunda Ethel, kendisinin de bir şeyler yapıp yapamaya-

cağını sordu. Hayır mı? Ethel buna da peki dedi. Evde Edith'le o kadar hoş sohbet etti ki çocuk onu hemen sevdi. Bunun üzerine Maud, Ethel'e karşı hissettiği anlamsız ve sebepsiz hoşnutsuzluğu bir kenara bırakıp onu akşam yemeğine davet etti. Ethel de, babasına telefon edip bilgi vererek yemeğe kaldı.

Mac, o akşam Hobby'yi de yemeğe getirmişti. Hobby'nin varlığı Ethel'e, sadece sessiz ve sakin Mac olsaydı asla bulamayacağı büyük bir güven verdi. Sohbeti Ethel yönlendirdi. Akşamüzeri Maud'un enstitülerini sakin bir üslupla överken şimdi coşkuyla övmeye başlamıştı. Maud tekrar işkillendi. "Mac'e göz koydu," diye düşündü kendi kendine. Ama Mac'in nazik bir ilgiden fazlasını göstermemesi, onu çok memnun etti. Güzel ve şımarık Ethel'i, örneğin bir stenografa baktığı gibi aynı ilgisiz gözlerle izliyordu.

"Kadınlar Kulübündeki kütüphane bana biraz zayıfmış gibi geldi," dedi Ethel.

"Zaman içinde eklemeler yapılacak."

"Birkaç kitap vermeme izin verirseniz çok memnun olurum, Bayan Allan. Hobby, siz de bana destek çıkın."

"Elbette, fazla kitabınız varsa," diye yanıtladı Maud.

Sonraki günlerde Ethel, bavullar dolusu kitap gönderdi, beş bin cilt kadar. Maud ona içten teşekkürlerini sunsa da yakınlık gösterdiğine pişman oldu. Zira o günden sonra Ethel daha sık gelmeye başladı. Sanki Maud'un yakın arkadaşıymış gibi davranarak ufak Edith'i hediyelere boğdu. Bir keresinde de Mac'e Tüneli gezmesi mümkün olur mu acaba diye sordu.

Mac şaşkınlıkla ona baktı, zira daha önce bu soruyu soran bir kadın çıkmamıştı.

"Olmaz!" dedi kısa ve kesin bir ifadeyle, hatta biraz da kabaca cevap verdi.

Ama Ethel hiç de alınmadı. İçten bir şekilde gülümseyerek, "Yapmayın Bay Allan, sizi öfkelendirecek bir şey mi yaptım yoksa?" diye sordu.

O günden sonra da daha seyrek gelmeye başladı. Maud'un buna hiçbir itirazı yoktu. Ne kadar uğraşırsa uğraşsın Ethel Lloyd'u sevemiyordu. Ayrıca Maud, sadece gerçekten sevdiği insanlarla ilişki kurabilecek biriydi.

Hobby'nin ona eşlik etmesinden, işte bu yüzden bu kadar çok hoşlanıyordu. Her gün evlerine geliyordu. Allan evde olsun, olmasın, öğle yemeğine de, akşam yemeğine de geliyordu. Gelmediğinde de Maud onu özlüyordu. Hatta Mac yanında olduğunda bile.

5

"HOBBY'NİN keyfi hep yerinde!" derdi Maud sık sık. Allan da, "Ezelden beri hep harika bir oğlandı o, Maud," diye cevap verirdi.

Bunu söylerken gülümser ve Hobby'nin keyfinden hareketle imada bulunan Maud'un bu sözlerindeki hafif suçlamayı işitmemiş gibi yapardı. O, Hobby değildi. Hobby gibi neşeli olmak konusunda ne yeteneği vardı, ne de onun gibi şen bir karaktere sahipti. On iki saat çalıştıktan sonra Hobby gibi dans edemez, şarkı söyledikten sonra da akla gelecek her tür saçmalığı sahneye koyamazdı. Hobby'nin gülüp şakalaşmadığı bir anını gören var mıydı? Hobby, sürekli pişmiş kelle gibi sırıtır, dilini ağzında yuvarlayıp durur, sonra da illa ki bir komiklik, bir muziplik yapardı. Hobby nereye giderse gitsin herkes gülmeye hazır olurdu, sanki hep muzip olmak zorundaydı. Hayır, o Hobby değildi! Tek yapabildiği oyunbozan olmamaktı ve bunun için de elinden geleni yapıyordu. Ama daha kötüsü Maud'la ilişkisinin yıllar içinde içtenliğini kaybetmesiydi. Kendini kandırmıyordu. Ona öyle geliyordu ki onun gibi bir adamın ailesinin olmaması daha iyi olurdu –her ne kadar Maud'u ve kızını içtenlikle sevse de böyle düşünüyordu.

Hobby işini bitirirdi, sonra da özgür kalırdı. Ama Allan için hiçbir şey bitmezdi! Tünel büyüyordu, onunla birlikte iş de. Üstüne üstlük hiç kimseyle konuşmadığı özel endişeleri de vardı!

Daha şimdiden Tüneli on beş sene içinde bitirebileceğinden kuşku duyuyordu. Hesaplamalarına göre, ancak *en iyi koşullar* gerçekleşirse bu mümkün olabiliyordu. Bu tarihi soğukkanlılıkla belirlemişti, girişimi için kamuoyunu ve halkın parasını kazanmak amacıyla. Yirmi veya yirmi beş yıl deseydi, paranın yarısını bile ona vermezlerdi.

Ne var ki bu süre içinde Biskaya-Finisterre ve Amerika-Bermuda çifte galerilerini ancak güç bela bitirebilecekti.

İnşaatın dördüncü yılının sonunda Amerika bölümünün galerileri, Amerika kıyısından iki yüz kırk kilometre, Bermuda'dan ise seksen kilometre ilerleyebilmişti. Fransa bölümünde Biskaya'dan iki yüz kilometre kadar, Finisterre'den ise yetmiş kilometre kazılmıştı. Atlantik bölümlerinin henüz altıda biri bile hazır değildi. Bu gidişle devasa bölümler –Finisterre-Azora, Azora-Bermuda– nasıl zamanında yetiştirilecekti ki?

Üstüne bir de mali zorluklar ekleniyordu. Hazırlık işleri, Bermuda'daki serpantinler, hesapladığından çok daha fazla para yutmuştu. Üç milyar dolalık ikinci kredinin, inşaatın yedinci, en erken de altıncı yılından önce gelmesi asla mümkün değildi. Yakında Tüneli, büyük bölümlerde geçici olarak tek galeri şeklinde ilerletmek zorunda kalacaktı ki bundan sonra işler epey zorlaşacaktı. Tek galerili inşaat biçiminde kayaları, üstelik büyüyüp artan ve galerileri daha şimdiden tıkama riski barındıran bu kayaları nasıl dışarı çıkaracaktı? Kayalar her yerdeydi, rayların arasında, traverbanların ve istasyonların arasında, her yerde! Trenler de yüklerin altında inleyip duruyordu.

Allan, daha hızlı çalışma yöntemleri keşfetmek için Tünelde aylar geçirdi. Her bir makine, her bir yeni icat ve gelişme, önce Amerikan galerilerinde denendi, ancak bundan sonra diğer şantiyelerde kullanıldı. Buradaki ekipler, "cehennem adamları" ve "Araf insanları" olmak üzere eğitildi ki diğer istasyonlara model olarak nakledilebilsinler. Hızlı tempoya ve sıcağa yavaş yavaş

alıştırılmaları gerekti. Yoksa eğitimsiz bir adam, "cehennemde" bir saatten sonra yere yığılır kalırdı.

Allan, en ufak el hareketini bile, en az güç, para ve zamanla yapmaya çalışıyordu. En ufak ayrıntısına kadar her şeyi dikkate alan bir iş bölümü yaptı, öyle ki işçilerin her biri yıllarca hep aynı işi yapacaktı, ta ki bu işi otomatikman ve gittikçe hızlanarak yerine getirinceye kadar. İşçi gruplarını, (örneğin bir vagonun boşaltılması konusunda) *rekorlar* elde edinceye kadar eğiten ve talimden geçiren uzmanları vardı ve sonra da bu rekorlar *normal* iş performansı olarak kabul ediliyordu. Yitirilen bir saniye bir daha *asla* geri kazanılamıyordu, bir daha *asla*, üstüne üstlük zamana ve servete mal oluyordu. Eğer her işçi dakikada sadece bir saniye yitirse, 60 bini kesintisiz çalışan 180 bin kişilik bir orduda bu, tek bir iş günü için 24 bin çalışma saati anlamına geliyordu! Allan yıldan yıla performansı yüzde beş artırabilmişti. Yine de fazlasıyla yavaş ilerliyordu iş!

Özellikle de hafriyat Allan'ı çok endişelendiriyordu. Niyet karşılıklı olarak birbirlerinin diz kapaklarını kırmaları değilse son beş yüz metreye daha da fazla insan göndermek kesinlikle imkânsızdı. Çeşitli patlayıcı maddelerle deneyler yaptı, ta ki dağı epey düzenli ve kolayca kaldırılabilen bloklar şeklinde patlatan "Tünel 8" maddesini buluncaya kadar. Saatlerce mühendislerinin sunumlarını dinledi; asla yorulmadan önerilerini tartışıyor, kontrol ediyor, deniyordu.

Bir gün, sanki denizden çıkmış gibi aniden Bermuda Adaları'nda göründü. Schlosser işten çıkarıldı. Mac City'deki inşaat bürolarına gönderildi. Yerine, otuzuna yeni basmış, John Farbey adındaki genç bir İngiliz geçti. Allan, şu anki çalışma temposunda bile soluk soluğa kalan mühendisleri bir araya topladı ve çalışmalarını dörtte bir oranında hızlandırmaları gerektiğini söyledi. Buna zorunluydular! Zira Allan, kararlaştırılan tarihe uymak zorundaydı. Bunu nasıl yapacakları onların bileceği işti...

Azorlar'da da aniden ortaya çıktı. Bu şantiye için, kanal tüneli inşaatında birkaç yıl yönetici olarak çalışan bir Alman'ı, Michael Müller'i kazanmıştı. Müller yüz yirmi beş kiloydu ve herkesçe "Şişko Müller" olarak bilinirdi. Adamları onu seviyordu –kısmen sadece şakalara vesile olan şişkoluğu yüzünden– ve o da yorgunluk nedir bilmeyen bir işçi gibi çalışıyordu! Hatta Müller o günlerde, galerilerinde New Jersey'deki Allan ve Harriman'a göre daha hızlı ilerliyordu. Şans, sürekli gülen, bu konuşkan yağ tulumunun peşini bırakmıyordu âdeta. Şantiyesi jeolojik olarak en ilginç ve en verimlisiydi. Okyanusun bu bölümünün eski dönemlerde kara olduğuna dair yeterince kanıt vardı. Müller, devasa potasyum depolarına ve demir cevherlerine rastlamıştı. Taşınan bütün maddeler için zamanında işleme haklarını edinen Pittsburg-Smelting and Refining Company, hisselerinin yüzde 60 oranında artmasını büyük oranda Müller'in bu şansına borçluydu. Taşımaya da kuruş ödemiyorlardı, yapmaları gereken tek şey mühendislerinin ilgili vagonları işaretlemesiydi, ardından bu vagonlar bir kenara ayrılıyordu. Şirket de kucağına daha önce duyulmamış bir servetin düşeceği heyecanıyla âdeta titriyordu. Son aylarda Müller, beş metre büyüklüğünde bir kömür damarına rasgelmişti –"o muhteşem kömür" diyordu buna. Ama hepsi bu kadar değildi. Bu damar galerinin tam da eksenindeydi ve bir türlü sonu gelmiyordu. Müller dosdoğru bir madenin içinden geçiyordu yani. Tek düşmanı, can düşmanı suydu. Galeri artık deniz seviyesinin sekiz yüz metre altında olsa da yine de su içindeydi. Müller, bir dizi devasa türbin pompasıyla denize durmadan âdeta kirli sudan bir nehir boşaltıyordu.

Allan, Finisterre ve Biskaya'da da göründü ve tıpkı Bermuda'da olduğu gibi burada da işleri bitiş tarihine yetiştirmeleri ve hızlanmaları gerektiğini açıkladı. Fransa şantiyesinin çok yetenekli, ak saçlı başmühendisi zarif Fransız Monsieur Gaillard'a yol verip, Fransız basınının koparacağı yaygarayı da umursamadan yerine Amerikalı Stephan Olin-Mühlenberg'i görevlendirdi.

Allan, enerji santrallerinin her birinde yerden bitmiş gibi belirdi ve en ufak bir ayrıntıyı bile gözden kaçırmadı; mühendisler ancak Allan incelemelerini tamamlayıp oradan ayrıldığında, akıllarını koruyabildiklerine şükredip yeniden rahat bir nefes alabildiler.

Allan daha sonra Paris'te belirdi; gazetelerde hakkında sütunlarca makale ve yalan yanlış röportajlar çıktı. Sekiz gün sonra bir Fransız şirketinin Paris ile Biskaya arasında bir hızlı tren hattının inşaatı için imtiyaz aldığı öğrenildi, yani Tünel trenleri doğruca Paris'e kadar gidebilecekti. Aynı zamanda bütün büyük Avrupa şehirleri, Hobby'nin sihirli şehirlerinden birini, yani "Azora" Tünel istasyonunu gösteren afişlerle donatıldı. Hobby'nin periler şehri, bir yandan zamanında Amerika için önerdiği sihirli şehir gibi itirazlarla karşılanırken, diğer yandan büyük bir heyecan da uyandırdı. Hobby yine hayal gücünü serbest bırakmıştı. Ne var ki dev afişin bir köşesinde, gerek hâlihazırdaki, gerekse gelecekteki arazi mevcudunu gösteren bir eskiz özellikle şaşkınlık yarattı. Konsorsiyum, San Jorge adasının bir bölümüne ilaveten birkaç ufak adayı ve bir bölüm kumul araziyi satın almıştı. Ne var ki birkaç yıl sonra tüm bir arazi dörde katlanacaktı. Adalar kocaman, geniş setlerle birbirine bağlanacak, kumullar ana kompleksle birleştirilecekti. İnsan ilk anda Allan'ın bu şantiyede geliş gidiş dört bin kilometreküp kayayı (isterse de daha fazlasını) denize boşaltabileceğini ve dolayısıyla tuhaf biçimli bu büyük adayı inşa edebileceğini düşünemedi...

Tıpkı Amerikan hayalet şehrinde olduğu gibi geleceğin "Azora"sında da setler, dalgakıranlar ve deniz fenerleriyle birlikte devasa, harika bir liman vardı ve buradaki büyüleyici tatil kenti özellikle dikkat çekiyordu: oteller, teraslar, parklar, göz alabildiğince kumsal...

Ancak hepsinden daha büyük bir –telaş demeyelim ama– şaşkınlık yaratan, Tünel Konsorsiyumu'nun talep ettiği arazi fiyatlarıydı. Avrupa koşullarında fahiş fiyatlardı bunlar! Ama Konsor-

siyum, yılanın bir kuşu gözüne kestirmesi gibi gözlerini sakince ve acımasızca Avrupa sermayesine dikmişti. Azora'nın, Güney Amerika'nın yolcu trafiğinin tamamını yutacağını görmek kolaydı. Paris'ten on dört, New York'tan on altı saatte ulaşılabilen Azora'nın dünyanın en ünlü tatil merkezi, İngiltere, Fransa ve Amerika'daki seçkinler dünyasının randevu noktası olacağını kavramak için de fazla akla gerek yoktu hani.

Ve Avrupa sermayesi geldi de. Geniş araziler satın alıp bunları on yıl sonra parseller şeklinde pazarlamak üzere, arsa spekülatörleri karteller oluşurdular.

Paris, Londra, Liverpool, Berlin, Frankfurt ve Viyana'dan paralar akıp, S. Woolf'un, halk arasında artık bir atasözü hâline gelen "büyük cebine" doldu.

6

S. WOOLF bu paraları da, tıpkı sermayedarlardan ve halktan topladığı üç milyar ile Bermuda, Biskaya, Finisterre ve Mac City'den gelen paralar gibi "cebine" attı. Hem de teşekkür bile etmeden. Eskiden, böylesine devasa bir para sadece bir tarafa aktığında, çığ gibi iflaslar yaşanacağı öngörülürdü; bu yöndeki uyarı sinyali yine eksik olmadı. Ancak finans dünyasının bu hevesli kâhinlerinin öngörüleri, sadece en düşük seviyede gerçekleşti. Birkaç sanayi kesimi kaynaksız kalsa da kısa sürede kendilerini yeniden toparlamayı bildiler.

Zira S. Woolf'un parası pas tutmuyordu. Tek bir kuruşu bile elinde kalmıyordu! Eline geçer geçmez anında eskisi gibi sil baştan dolaşıma sokuyordu.

Paraya yerkürenin etrafında tur attırıyordu.

Öyle ki, altın seli Atlantik üzerinden Fransa, İngiltere, Almanya, İsveç, İspanya, İtalya, Türkiye ve Rusya'ya aktı. Ural'ın üzerinden atlayıp Sibirya ormanlarına, Baykal dağlarına girdi. Güney Afrika, Cape Kolonisi, Oranje, Avustralya ve Yeni

Zelanda'yı bastı. Daha sonra Minneapolis, Chicago, St. Louis, Rocky Dağları, Nevada ve Alaska'ya aktı.

S. Woolf'un dolarları, bütün ulusların ve ırkların paralarıyla çarpışan milyonlarca kızgın ve küçük birer savaşçıydı. Hepsi de küçük S. Woolf'lardı, boğazlarına kadar S. Woolf'un güdüleriyle dolu, tek şiarları "Para!" olan savaşçılar. Ordular hâlinde okyanusların dibindeki kabloların içinden atıldılar, havalardan uçtular. Ne var ki savaş meydanına ulaşır ulaşmaz hemen kılık değiştirdiler! En yoğun atölyelerde gece gündüz takırdayıp duran ufak çelik çekiçlere, Liverpool'da dokumacıların hızlı mekiklerine dönüştüler; orada, burada aynı hızla yollarına devam edip tıpkı Zulu'lar gibi Güney Afrika'nın elmas yataklarının kumları üzerinden kayıp geçtiler. Bin beygir gücündeki bir makinenin krank koluna, günün yirmi dört saati boyunca öfkeyle buharı yenip yine de durmaksızın buhar tarafından geri fırlatılan, kalça kemiğine benzer, çelik kaplamalı, cilalı dev bir makine parçasına dönüştüler. Omsk'tan Pekin'e yolculuk eden, demir yolu traversleriyle dolu bir trene, Odessa'dan Marsilya'ya giden arpa dolu bir gemi ambarına dönüştüler. Güney Galler'de taşıma kafesinde sekiz yüz metre derinliğe düşüp kömürle yukarı fırlatıldılar. Dünyadaki binlerce binanın tepesine çöreklendiler, o binaların ipotek faizleriyle beslendiler. Kanada'da buğdayları biçtiler, Sumatra'daki tütün bitkileri gibi geliştiler.

Çarpıştılar! Woolf'un bir el işaretiyle Sumatra'ya sırtlarını dönüp Nevada'daki altın yataklarını yok ettiler. Avustralya'yı uçarcasına terk edip sürüler hâlinde Liverpool'un pamuk borsasına dalıverdiler.

S. Woolf, bir an bile dinlenmelerine izin vermedi. Gece gündüz yüzlerce kılığa soktu onları. Ofisinin koltuğunda oturup, puro çiğneyerek, terleyerek, onlarca telgraf ve mektup dikte ederken aynı anda kulağında telefon ahizesi, söz arasında bir temsilciyle görüşüyordu. Sağ kulağıyla cihazdaki sese, sol kulağıyla da karşısındaki memurun raporuna kulak veriyordu. Bir sesiyle

memurla konuşurken ikincisiyle telefona bağırıyordu. Bir gözüyle stenograflarını ve daktilosunu gözlüyor, sözlerinin devamını bekleyip beklemediklerini kolluyor, diğer gözüyle saatine bakıyordu. Bir taraftan Nelly'nin daha şimdiden yirmi dakikadır onu beklediğini ve akşam yemeğine gecikirse yüzünü ekşiteceğini; diğer taraftan Rand Mines vakasındaki temsilcinin aptalın teki olduğunu, Garnier Frères vakasındakinin ise öngörüyle akıl yürüttüğünü; bir başka taraftan ise –kıllı, buhar çıkaran kafatasının ta arka planında– ertesi gün Viyana Borsası'nda yürütüp kazanacağı büyük muharebeyi düşünüyordu.

Her hafta maaşlar için bir buçuk milyon dolar, üç ayda bir faizler ve itfa fonları için de yüzlerce milyon nakit hazırlamak zorundaydı. Bu dönemlerde günlerce ofisinden çıkmazdı. Zira muharebe son hızla sürerken, S. Woolf bol bol ter, yağ ve nefes kaybederek zaferini satın alırdı.

Kolordularını geri çağırdığı da olurdu. Onlar da, her bir doları, sekiz sentlik veya on ila yirmi sentlik vurgunlar yapmış küçük birer kahraman olarak galibiyetle geri gelirlerdi. Çoğu gazi olarak dönerdi yuvaya, bazıları ise savaşta şehit düşmüştü –ne de olsa savaş dediğin böyle bir şeydi işte!

S. Woolf, bu soluk soluğa mücadeleyi yıllar boyunca, gece gündüz demeden, en uygun saldırı anını kollayarak, baskınlar ve gerilemelerle sürdürdü. Beş kıtadaki komutanlarına her saat emirler verdi, muharebe raporlarını yine saat başı kontrol etti.

Birinci sınıf bir iş çıkarıyordu doğrusu. Bir para dehâsıydı, onun kokusunu kilometrelerce öteden alırdı. Milyonlarca tahvil ve hisse senedini Avrupa'ya kaçırmıştı, zira rezerv altın ordularını silah altına alması gerektiğinde Amerikan parasının burada daha güvende olacağını düşünüyordu. Walt Whitman'ın şiirleri gibi okunan açıklama metinleri hazırlamıştı. Hiç kimse onun gibi doğru zamanda, doğru ele, doğru bahşiş vermeyi bilmezdi. Bu taktik sayesinde daha az uygar ülkelerde (mesela Rusya ve İran'da) yüzde yirmi beş ve yüzde kırk kâr getiren ve ancak finans hayatın-

da kabul gören işler yapabildi. Yıllık genel kurul toplantılarında dosdoğru hedeflerini açıklardı; Konsorsiyum da yıllar içinde maaşını üç yüz bin dolara yükseltmişti. Eşi benzeri yoktu.

S. Woolf, ciğerleri hırıldayana kadar çalışıyordu. Elini günde yüz kere de yıkasa, eline aldığı her kâğıt parçasında başparmağının yağlı izi olurdu. Terle birlikte sanki tonlarca yağ da dökerdi ama yine de şişmanladıkça şişmanlardı. Terden sırılsıklam vaziyette kafasını soğuk suyun altına sokup, saçlarıyla sakalını fırçalayıp, temiz bir yaka takıp ofisten çıkar çıkmaz, asla acelesi olmayan vakarlı bir centilmene dönüşürdü. Gümüş ejderinin bir okyanus gemisinin sis çanı gibi öttüğü, zarif, simsiyah arabasına ağır başlılıkla biner, akşamın keyfini çıkarmak üzere Broadway'den aşağı inerdi.

Akşam yemeğini normalde genç sevgililerinden birinde yerdi. İyi yemeyi ve yanında bir kadeh esaslı ve pahalı bir şarap içmeyi severdi.

Her akşam on bir civarı, kulüpte iki saat oyun oynardı. Temkinliydi, ne fazla yüksek ne de fazla düşük, sessizce oynar ve arada bir kalın dudaklarıyla siyah sakalını çekiştirirdi.

Kulüpte her zaman bir fincan kahve içerdi, o kadar.

S. Woolf, tam bir centilmendi.

Tek bir kötü huyu vardı, onu da dünyanın gözünden dikkatle saklardı. Olağan dışı kösnül, azgın biri olmasıydı bu. Hayvani parıltılar saçan, siyah kirpikli koyu gözlerinden, güzel ve çekici bir kadının bedeni asla kaçamazdı. Ne zaman yuvarlak kalçalı, genç ve güzel bir kız görse kan âdeta kulaklarında zonklamaya başlardı. Her yıl en az dört kere Paris ve Londra'ya gelir, her iki şehirde de bir veya iki güzel kızı, ayna kaplı, cumbalı lüks dairelerde ağırlardı. Bir düzine tatlı yaratığa, kendisinin frakla katıldığı ve tanrıçaların güzel parlak ciltleriyle göründüğü şampanyalı akşam yemekleri düzenlerdi. Seyahatlerinden sıklıkla, New York'a bıraktığı "yeğenler"le gelirdi. Kızlar güzel, genç, balıketinde ve sarışın olmalıydı; özellikle İngiliz, Alman ve İs-

kandinav kızlarını tercih ederdi. S. Woolf bu şekilde, yıllar önce rakipleri olmuş yapılı tenis oyuncularının ve büyük gelir sahibi kişilerin, kadınlar karşısında yenilgiye uğrattığı o fakir fukara Samuel Wolfsohn'un da intikamını alıyordu. Eskiden kendisine tepeden bakan o kibirli ırktan, şimdi kadınlarını satın alarak intikam alıyordu! Özellikle de susuzluğunu gidermesi için ne zaman ne de fırsat sunmuş olan yoksunlukla dolu gençliği için, kendini ödüllendiriyordu.

Bütün seyahatlerinden çok sayıda zafer hatırasıyla dönüyordu; en soğuk grimsi sarıdan en ateşli kızıla kadar lüle lüle, tutam tutam saçlardı bunlar. Bu saçları New York'taki dairesinin Japon tipi cilalı dolabında saklıyordu. Ama kimsenin haberi yoktu bundan zira S. Woolf bu konuda kesin bir suskunluğa gömülmüştü.

Avrupa seyahatlerini başka bir nedenle de seviyordu. Tuhaf bir duygusallıkla bağlı olduğu yaşlı babasını ziyaret ediyordu. Yılda iki kere, iki günlüğüne Szentes'e gider, gitmeden önce de telgraf çekerdi. Szentes'te herkes heyecanlanırdı. İhtiyar Wolfsohn'un büyük oğlu geliyordu, ne mutlu ona! O kafa yok mu, o kafa! Telgrafın hemen ardından da S. Woolf'un kendisi gelirdi.

Babasına hoş bir bahçesi de olan güzel bir ev yaptırmıştı. Aynı bir villa gibiydi. O geldiğinde müzisyenler de gelir, çalar oynardı ve koca Szentes, o evin demirden bahçe parmaklıklarına doluşurdu. İhtiyar Wolfsohn sağa sola sallanır, ufak, zayıf kafasını sallayarak sevinçten ağlardı.

"Ne çok büyüdün, oğlum! Kimin aklına gelirdi! Büyüdün, gurur oldun! Tanrı'ya her gün şükrediyorum!"

S. Woolf koca Szentes'te herkes tarafından en içten biçimde sevilirdi. Yüksek ya da alçak mevki sahibi, genç yaşlı demeden, herkese aynı demokratik Amerikan sadeliğiyle davranırdı. Öylesine büyük, öylesine mütevazı biriydi işte!

İhtiyar Wolfsohn'un da Tanrı onu yanına çağırmadan önce tek bir arzusu vardı.

"Onu bir görebilsem!" derdi. "Şu Bay Allan'ı! Ne adam ama!"

Ve S. Woolf buna şöyle cevap verirdi: "Göreceksin baba! Viyana veya Berlin'e yine gelirse, ki gelir, sana telgraf çekerim. Otele gider, babam olduğunu söylersin, sevinir!"

İhtiyar Wolfsohn, bu yanıt karşısında küçük ihtiyar ellerini yukarı kaldırıp başını sallaya sallaya ağlardı: "Asla göremem onu, şu Bay Allan'ı. Asla huzuruna çıkmaya cesaret edemem. Ayaklarım taşımaz beni."

Veda etmek ikisine de her seferinde çok zor gelirdi. İhtiyar Wolfsohn, titrek ayaklarıyla birkaç ufak adım atarak oğlunun limuzininin yanına âdeta sürünerek gider, yüksek sesle inlerdi; bu sırada S. Woolf'un yanaklarından gözyaşları dökülürdü. Ama ne zaman ki arabanın penceresini kapatıp, gözlerini de kurulardı, işte o zaman hemen koyu renkli, haham kafalı, sorulara cevap vermeyen o eski S. Woolf'a yeniden dönüşürdü.

S. Woolf hedefine ulaşmıştı. Artık zengin, ünlü, korku salan bir kişiydi; büyük imparatorlukların maliye bakanları onu saygıyla karşılıyordu, hafif astım hastalığı dışında sağlıklı biriydi. İştahı ve sindirimi mükemmeldi, kadınlara karşı iştahı da öyle. Ama yine de mutlu değildi.

Talihsizliği, her şeyi analiz etmek zorunda kalmasıydı, düşünmek için zamanı ancak pulman vagonlarında ya da buharlı gemi koltuklarında bulabiliyordu. Hayatında karşılaştığı ve hafızasının bir film gibi kaydettiği bütün o insanları düşünürdü. Onları birbirleriyle, kendisini de bu insanlarla karşılaştırırdı. Akıllı ve eleştireldi. Ve hayretler içinde kalsa da şahsen *tümüyle sıradan* bir insan olduğunu fark ederdi! Piyasayı, dünya piyasalarını çok iyi biliyordu, âdeta bir borsa raporu, bir borsa "acentesiydi", iliğine kadar rakamlarla dolu bir insandı –peki ya başka neydi? Kişilikli dedikleri o insanlardan biri miydi? Hayır. İki bin yıl kadar geriden gelen babası, her şeye rağmen ondan daha kişilikliydi. Oysa o, Avusturyalı, Alman, İngiliz ve Amerikalı olmuştu. Bütün bu dönüşümlerde derisini kaybetmişti ve şimdi –neydi peki şimdi? Doğ-

ru, kim olduğunu söylese söylese şeytan söyleyebilirdi ancak! Hafızası, şu anormal hafızası, yıllar yılı San Francisco'dan Chicago'ya gittiği bir tren vagonunun numarasını mekanik biçimde kaydeden şu hafızası, sürekli uyanık kalan bir vicdandı sanki. Özgünmüş, sırf kendisine ait bir şeymiş gibi ortaya attığı bir düşünceyi aslında nereden aldığını hatırlıyor, şu şapkayı takma biçimini, şu konuşma biçimini, şu gülümseme biçimini ve canını sıkan bir kişiye bakma biçimini nereden bulup çıkardığını biliyordu. Bütün bunların farkına varınca da, içgüdülerinin onu kendisi için en güvenilir role nasıl götürdüğünü daha iyi kavrıyordu: sessiz, sakin bir saygınlık vardı bu rolün içinde. Üstelik bu rolü bile, başka insanlardan ödünç aldığı milyonlarca parçacıkla bir araya getirilmişti!

Allan'ı, Hobby'yi, Lloyd'u ve Harriman'ı düşündü. Hepsi de insandı! Lloyd dışında, ona göre hepsi ahmak, sadece "kısıtlı" düşünebilen, daha doğrusu *hiç* düşünmeyen insanlardı. Ama yine de –başka türlü tanımlamak mümkün olmasa da– insan, has olarak kabul edilen kişiliklerdi! Allan'ın erdemlerini düşündü. Neydi kaynağı? Neden erdemli göründüğünü kim söyleyebilirdi ki? Hiç kimse. Gücü, herkese saldığı bir tür korkuydu. Nereden kaynaklanıyordu? Hiç kimse söyleyemezdi bunu. Şu Allan rol yapmazdı, her zaman doğal, basit, bizzat kendisiydi ve bu hâliyle insanları etkiliyordu! Allan'ın esmer, çilli yüzünü sık sık incelemişti. Ne asalet ne de dehâ ifadesi vardı bu çehrede; ama yine de ona bakınca yüzündeki çizgilerin basitliğine ve berraklığına doyamıyordu. Allan'ın bir şey demesi –bu önemsiz bir şey de olsa– yetiyordu. Talimatlarını göz ardı etmek kimsenin aklına bile gelmezdi.

S. Woolf gecesini gündüzünü bu işlere ayıran biri değildi. Fakat arada bir, tren arazide kayıp ilerlerken, bunları düşünürdü. O zamanlarda da hep huzursuz ve sinirli biri olurdu.

Bu gözlemleri sırasında hep aynı noktaya takılıp kalırdı: Allan'la ilişkisine. Allan ona değer veriyordu, saygılı ve dostça davranıyordu ama yine de diğerlerine davrandığı gibi davranmıyordu ve o, S. Woolf bunu elbette fark ediyordu.

Allan'ın neredeyse bütün mühendislere, başmühendislere ve memurlara adlarıyla hitap ettiğini duyuyordu. Peki, kendisine neden hep "Bay Woolf" diyordu acaba, bir kez bile olsa dili sürçmüyordu? Saygıdan mı? Hayır oğlum, bu Allan sadece kendine saygı duyardı! Düşündüğünde kendisine bile gülünç gelse de, Allan'ın günün birinde omzuna dokunup "Selam Woolf, n'aber?" demesi en gizli arzusuydu. Yıllardır işte bunu bekliyordu.

Ama zamanla S. Woolf şunu daha iyi anladı ki, aslında Allan'dan *nefret ediyordu*! Evet, ondan nefret ediyordu; belli bir nedeni de yoktu bunun. Keşke bir kez olsun Allan'ın güveninin sarsıldığını, bakışlarının titrediğini görse, gün gelse de kendisine bağımlı biri olsa.

Bu düşüncelere daldığında S. Woolf'u arzularının ateşi sarıyordu âdeta. Tüm bunların olmaması için aslında hiçbir neden yoktu! Günün birinde o, S. Woolf! -Evet, günün birinde Konsorsiyumu mutlak bir biçimde kontrolü altına alması neden mümkün olmasındı ki?

S. Woolf, o doğulu göz kapaklarını, siyah, parlayan gözlerinin üzerine kapatırken, yağlı yanakları titredi.

Hayatında aklına getirdiği en cüretkâr düşünceydi bu ve onu kendinden geçiriyordu.

Tek ihtiyacı bir milyarlık hisse senedini arkasına alabilmekti -işte o zaman Mac Allan, S. Woolf'un kim olduğunu görürdü.

S. Woolf bir puro yaktı ve o hırsla, rüyasını görmeye devam etti.

7

EDISON-BIO şirketi, haftalık Tünel filmleriyle hâlâ parlak işler çıkarıyordu.

Mac City'deki malzeme istasyonunun üzerinde asılı duran karanlık bulutları gösteriyordu bu filmlerde. Amerika'nın bütün eyaletlerinden binlerce lokomotifle buraya taşınan, uçsuz bu-

caksız vagonlar ordusunu gösteriyordu. Yük köprülerini, döner vinçleri, monoray çekicilerini gösteriyordu. Sağa sola koşuşturan insanlarla dolu "Arafı" ve "Cehennemi" gösterirken ses kayıt cihazları da, "Cehennemin" iki mil arkasındaki galerilerin içinde yankılanan gürültüyü yansıtıyordu. Ses düşürücü bir mekanizmayla kaydedilmiş olsa da, gürültü o kadar muazzam ve korkunçtu ki seyirciler kulaklarını kapatıyordu.

Edison-Bio modern çalışmanın o koca İncil'ini de gösteriyordu. Hepsinin belli bir hedefi vardı: Tünel!

On dakika önce dehşet verici bir melodramla eğlenen izleyiciler, perdede gösterilen bütün o renkli, dumanlı ve gürleyen görüntülerin, çok daha büyük ve güçlü bir dramın sahnelerinden başka bir şey olmadığını hissediyorlardı. Bu dramın asıl kahramanı da zamandı.

Edison-Bio, Antik Çağ'ın bütün o destanlarından çok daha büyük ve güçlü olan demirin destanını anlatıyordu.

Görüntüler peş peşe geçti. İspanya'nın kuzeyinde Bilbao yakınlarında Gellivara'daki ve İsveç'te, Grängesberg'deki demir madenleri... Ohio'daki bir baraka şehri, havada kül yağmuru, bir mızrak ormanı gibi yükselen bacalar... İsveç'teki ateşli izabe fırınları, gece ufkunu çepeçevre saran alevden şimşekler –Cehennemin ta kendisi. Vestfalya'da demirleri ergiten bir fabrika... Sırça saraylar, insan tasarımı makineler, yanlarında minik jeneratörleri ve kollarıyla devasa türbin pompaları... Kule yüksekliğinde, için için yanan ve arada bir gökyüzüne ateş püskürten, demir kemerlerle bağlanmış, iblise benzeyen bir grup dev izabe fırını... Demir çubuklarla körüklenen fırın, cevherini yutuyordu. Zehirli gazlar o kocaman iblislerin karınlarını, hızla delip geçerek rüzgârı 1000 dereceye kadar ısıtırken, kömürlerle koklar kendiliğinden akkor hâline geliyordu. Fırın günde 300 ton ham demir eritiyordu. Akış deliğinin delinmesiyle birlikte demirden bir nehir, döküm salonuna fırlıyordu. Kör edici ışıltıların parıldadığı ölü solgunluğundaki yüzleriyle insanlar, sanki akkor hâline

dönüşmüşlerdi. Dev örümcek vücutlarıyla, bir ayakta durup bir yatarak, suyun basıncıyla hareketlenen, demirin içinden hava üfleyen, ateşten yılanları ve kıvılcım demetlerini uzaklara püskürten, apartman boyunda Bessemer ve Thomas potaları gözüküyordu. Akkor, sıcak, cehennem ve zafer! Martin fırınları, sürekli ısıtma fırınları, buharlı şahmerdanlar, haddehaneler, dumanlar, dans eden kıvılcımlar, yanan insanlar, her milimi dehâ ve zafer... Demirden bir blok kızarıp çatırdıyor, haddehane boyunca merdanelerin arasından geçiyor, balmumu gibi geriliyor, uzadıkça uzuyor, son profilden de geri dönüyor ve sıcakta terleyerek, siyah, yenilmiş ve bitmiş bir hâlde yatıyordu: "Essenli Krupp, bir tünel rayını haddeden geçiriyor."

Son olarak bir başka görüntü: Bir kömür ocağındaki galeri. Bir at kafası, bir at, yanında yürüyen yüksek çizmeli ufak bir oğlan, arkasında uçsuz bucaksız kömür arabalarından bir tren. At sürekli kafasını sallıyor, oğlan ayaklarını yere vura vura yürüyor, ta ki kameraya yaklaşıp, kararmış ve donuk yüzüyle seyircilere sırıtıncaya kadar.

Sunucu: "Tünelin mimarı Mac Allan da, işte böyle bir kömür oğlanıydı, yirmi yıl önce."

İnanılmaz bir sevinç gösterisi! İnsanın gücü ve enerjisiyle gelen başarı kutlanıyor –bir yandan da herkes kendini, kendi umutlarını düşünüyor!

Edison-Bio, bu Tünel filmlerini her gün otuz bin sinemada gösterime sokuyordu. Sibirya'dan Peru'ya filmlerin izlenmediği tek bir kasaba kalmamıştı. Bu yüzden Tünel inşaatının en tepedeki komutanları da tıpkı Allan gibi ünlenmeye başlamıştı, bu doğaldı. Halk artık tıpkı Stephenson, Marconi, Ehrlich ve Koch adları gibi onların adlarını da belleğine kazımıştı.

Edison-Bio defalarca onu neredeyse saçlarından tutup filme çekmeye çalışsa da, bir tek Allan Tünel filmlerini izlemeye vakit bulamamıştı.

Oysa şirket için, *"Mac Allan, Edison-Bio'da kendini izliyor"* başlığıyla bir sahne yayınlamak, kim bilir ne büyük bir başarı olacaktı.

8

"MAC nerede?" diye sordu Hobby.

Maud, sallanan koltuğunu durdurdu.

"Dur bir düşüneyim bakalım! Montreal'de, Hobby."

Akşam vakti, ikisi yan yana evin ilk katındaki verandada oturuyor, denize bakıyorlardı. Bahçe, karanlıkta, aşağıda sessizce uzanıyordu. Denizin yorgun dalgaları düzenli bir şekilde çağıldayıp hışırdıyor, çalışmaların sesi ise ta uzakta gürleyip çınlıyordu. Öğleden sonra dört tur tenis oynamışlar, sonra akşam yemeği yemişler, şimdi de bir saatliğine dinleniyorlardı. Ev sessiz ve karanlıktı.

Hobby yorgunluktan esnerken eliyle ağzını kapattı. Denizin düzenli ve ince hışırtısı uykusunu getiriyordu.

Maud ise sallanan koltuğunda bir ileri bir geri sallanıyordu, gözleri uyanıktı.

Hobby'yi süzdü. Açık renkli kıyafeti içinde, açık sarı saçlarıyla, karanlıkta handiyse beyaz görünüyordu ve sadece yüzü ve kravatı koyuydu. Aynen bir fotoğrafın negatifi gibiydi. Maud gülümsedi, çünkü Hobby'nin yemekte anlattığı hikâyeyi hatırlamıştı –kendisini sokağa attığı için S. Woolf'a dava açan, S. Woolf'un "yeğenlerinden" biriyle ilgili bir hikâyeydi bu. Ama hikâyeden hemen Hobby'ye döndü. Hobby'yi seviyordu. Saçmalıklarını bile seviyordu. Çok iyi dosttular, aralarında gizli saklı bir şey yoktu. Hatta bazen Hobby, Maud'un bilmek istemediği şeyleri bile anlatmak isterdi ve Maud ondan çenesini kapatmasını istemek zorunda kalırdı. Hobby ile Edith birbirlerine o kadar yakınlardı ki, tıpkı bir baba ile kızı gibiydiler. Çoğu zaman da evin efendisi Hobby'ymiş gibi görünürdü.

"Mac yerine Hobby de kocam olabilirdi," diye düşündü Maud ve kendisini ateş bastığını ve kızardığını hissetti.

O anda Hobby sessizce kendi kendine gülüyordu.

"Gülecek ne var, Hobby?"

Hobby, koltuğu çıtırdatarak gerindi.

"Önümüzdeki yedi haftada nasıl geçineceğim aklıma geldi de."

"Yine mi kaybettin pokerde?"

"Evet. Elimde *full* varsa, tutacağım elbette, değil mi? Altı bin doları çarçur ettim. Vanderstyfft kazandı, para parayı çeker hep zaten."

Maud güldü.

"Mac'e bir kelime etsen yeter."

"Öyle, öyle de," diye cevap verdi Hobby yine esneyip elini ağzına götürerek. "Ahmaklığın cezası işte!"

Sonra ikisi de tekrar düşüncelere daldı. Maud, sallanan koltuğunda sallanırken koltukla birlikte ileri geri hareket edebileceği bir numara bulmuştu. Kâh bir adım yaklaşıyor, kâh bir adım uzaklaşıyordu. Her seferinde de gözünü Hobby'den ayırmıyordu.

Yüreği şaşkınlık, yılgınlık ve arzuyla doluydu.

Hobby gözlerini kapatmıştı, Maud ise birden yanı başında bitip sordu: "Frank, söylesene, seninle evlenmiş olsaydım, nasıl olurduk?"

Hobby gözlerini açtı, ayılmıştı. Maud'un sorusu ve yıllardır kimsenin telaffuz etmediği adının söylenişi onu ürkütmüştü. Ürkmüştü, zira Maud'un yüzü çok yakındı, oysa bir saniye önce iki adım uzaktaydı. Yumuşak ve ufak elleri de sandalyesinin kolundaydı.

"Nereden bilebilirim?" diye sinirli bir ifadeyle karşılık verdi ve sessizce gülmeye çalıştı.

Maud'un gözleri burnunun dibindeydi. Derinliklerinden altınımsı bir pırıltı yükseliyordu, sıcak ve yakıcıydı. Yüzü, koyu renk kafasında solgun solgun parıldıyordu, kederli görünüyordu.

"Neden seninle evlenmedim sanki Frank?"

Hobby, derin bir nefes aldı. "Çünkü Mac'ten daha çok hoşlandın," dedi bir süre sonra.

Maud başını salladı. "Birlikte mutlu olur muyduk, Frank?"

Hobby'nin kafa karışıklığı giderek arttı, üstüne üstlük Maud'a fazla yaklaşmadan hareket de edemiyordu.

"Kim bilir, Maud," diye gülümsedi Hobby.

"Eskiden beni gerçekten sevdin mi, yoksa seviyormuş gibi mi yaptın?" diye fısıldadı Maud.

"Evet, gerçekten sevdim!"

"Benimle mutlu olur muydun, Frank, buna inanıyor musun?"

"İnanıyorum."

Maud başını salladı ve ince kaşları dalgınlıkla yukarı kalktı. "Öyle mi?" diye fısıldadı sesini daha da alçaltarak, mutluluk ve acıyla dolmuştu.

Hobby, bu duruma daha fazla dayanamadı. Nasıl olmuştu da Maud'un aklına, bu eski defterleri karıştırmak gelmişti? Bütün bunların saçmalık olduğunu söylemek, lafı değiştirmek istedi. Evet, Tanrı'nın cezası, Maud'dan hâlâ hoşlanıyordu ve zamanında çok kötü günler geçirmişti...

"Şimdiyse iyi birer dost olduk, Maud, öyle değil mi?" diye o anda elinden geldiğince zararsız, gündelik bir ses tonuyla sordu.

Maud, belli belirsiz başını salladı. Hâlâ ona bakıyordu ve bir iki saniye böyle birbirlerinin gözünün içine bakarak oturdular. Sonra aniden bir şey oluverdi! Hobby, artık daha fazla sabit duramadığı için ufak bir hareket yaptı –evet, nasıl olmuştu sahi? –ve dudakları sanki kendiliğinden birbirine dokundu.

Maud hızla geri çekildi. Ufak, boğuk bir çığlık attı, ayağa fırlayıp, bir süre hareketsiz dikildikten sonra da karanlıkta kayboldu. Bir kapı açılıp kapandı.

Hobby, yavaşça hasır koltuktan kalktı ve şaşkın, dalgın bir gülümsemeyle karanlığa bakarken Maud'un ağzını, yumuşak ve sıcak dudaklarında hissetti, aynı anda kolları yorgunluktan kopacakmış gibi oldu.

Sonra kendini toparladı. Birden dalgaların tıslamasını ve uzakta bir trenin çınlamasını duydu. Düşünmeden saatini kurdu ve karanlık odalardan geçerek bahçeye indi.

"Bir daha asla!" diye düşündü. "Dur, oğlum! Maud bir süre beni göremeyecek."

Şapkayı askıdan aldı, elleri titreyerek bir sigara yaktı ve hâlâ heyecanlı, mutlu ve şaşkın bir hâlde evden uzaklaştı.

"Evet ya, nasıl oldu bu iş?" diye düşünürken durakladı.

Bu arada Maud, karanlık odasında çömelmiş vaziyette oturuyor, elleri kucağında, ürkmüş gözlerle yere bakıp kendi kendine fısıldıyordu: "Rezalet –rezalet– ah, Mac, Mac!" Sessizce ve pişmanlıkla ağladı durdu. Bir daha asla Mac'in yüzüne bakamayacaktı, asla. Ona söylemeli, boşanmalı, evet, bunu yapmalıydı! Peki ya Edith? Artık annesiyle gurur duyabilirdi, sahiden!

Maud ürktü. Aşağıda Hobby uzaklaşıyordu. Ne kadar hafif yürüyor, adımları ne kadar da hafif, diye düşündü. Yüreği sanki boğazında atıyordu. Ayağa kalkıp bağırmalı mıydı: "Hobby, gel!" Yüzü yanıyor, ellerini ovuşturuyordu. Aman tanrım, hayır –rezalet– ne yapmıştı böyle? Bütün gün aklında hep saçma düşünceler dolaşmış durmuş, gece boyunca da gözlerini Hobby'den ayıramamış ve –evet, şimdi dürüst olması gerekti!– Hobby onu öperse nasıl olur diye düşünmüştü...

Maud hâlâ yatağında üzüntü ve pişmanlıkla ağlıyordu. Sonra sakinleşti, kendini toparladı. "Geldiğinde Mac'e söyleyeceğim, beni affetmesi için yalvaracağım, ona söz vereceğim... Beni bu kadar yalnız bırakma Mac, diyeceğim. Aslında güzeldi de –Tanrım, Hobby'nin yüreğine inecekti. Uyumalı, uyumalı, uyumalı!"

Ertesi sabah, Edith'le birlikte banyo yaparken artık yüreğinde sadece ufak bir sıkıntı kalmıştı, dün akşamı düşünmese bile o sıkıntı yerinden kıpırdamadı. Her şey güzel olacaktı tekrar, buna şüphe yoktu. Ona öyle geldi ki Mac'i daha önce şu ankinden daha ateşli sevmemişti. Ama o da onu bu kadar çok ihmal etmeseydi ya! Sadece arada bir düşüncelere dalıp boş gözlerle önüne

bakıyordu, ateşli, hızlı, huzursuz düşüncelerle doluydu. Ama ya Hobby'yi gerçekten seviyorsa?..

Hobby üç gün uğramadı. Gündüzleri eşek gibi çalışıyor, akşamlarını da New York'ta kumar oynayarak ve viski içerek geçiriyordu. Dört bin dolar borç alıp, son sentine kadar kaybetti.

Dördüncü gün Maud, ona bir not gönderdi: akşam onu mutlaka bekliyordu. Onunla konuşacakları vardı.

Hobby geldi. Onu gördüğünde Maud'un yüzü kızarsa da neşeyle ve gülerek karşıladı.

"Bir daha böyle bir saçmalık yapmayacağız, Hobby, asla!" dedi. "Duydun mu? Ah, kendimi çok ayıpladım! Uyuyamadım, Hobby. Asla, bir daha asla olmaz. Suç bende, sende değil, kendime yalan söylemiyorum. Başta Mac'e itiraf etmem gerektiğini düşündüm ama şimdi ona bir şey söylememeye karar verdim. Yoksa, ne dersin, söylemeli miyim?"

"Doğru bir zamanda söyleyebilirsin, Maud. Yoksa ben..."

"Hayır, sen değil, duyuyor musun, Hobby! Evet, doğru zamanda –haklısın. Şimdiyse eskisi gibi, yine iyi dostuz, Hobby!"

"Olur!" diyerek Maud'un elini tuttu Hobby ve saçının ne kadar güzel parladığını, bu hafif kızarıklığın ve şaşkınlığının ona ne de güzel yakıştığını, onun ne kadar iyi ve sadık biri olduğunu, ayrıca bu öpücüğün kendisine dört bin dolara mal olduğunu düşündü. Boş ver!

"Top toplayıcılar gelmişler, tenis oynayalım mı?"

Böylece tekrar çok iyi dost oldular, ama Maud arada bir Hobby'ye fırlattığı bir bakışla bir sırları olduğunu hatırlatmaktan kendini alıkoyamadı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1

MAC Allan, yerküreye kırbaç sallayan bir hayalet gibi dikiliyor ve işçileri kamçılıyordu.

Dünyada herkes, deniz tabanının altındaki soluksuz telaşı heyecan içinde takip ediyordu. Gazeteler kalıcı köşeler oluşturmuştu, insanlar da gazeteyi ellerine aldıklarında gözlerini önce buraya dikiyorlardı. Tünel haberleri, bir savaşın muharebe alanından gelen haberlerle aynı muameleyi görüyordu.

Ne var ki Allan, inşaatın yedinci yılında kör talihle yüzleşmek zorunda kaldı. Amerikan galerilerinde eserini ciddi biçimde tehlikeye atan büyük bir Ekim Felaketi yaşandı.

Ufak kazalar ve arızalar her gün meydana geliyordu. İşçiler düşen kayaların altında kalıyor, patlamalarda parçalanıyor, trenler tarafından eziliyordu. Ölüm, Tünelde sanki kendi evinde gibiydi ve Tünel-adamlarını pek de bir törene gerek duymadan kendine çekiyordu. Galerilerin hemen hepsinde sular sürekli sele dönüşürken, pompalar bu selle sadece güç bela başa çıkabiliyor, binlerce insan boğulma tehlikesi yaşıyordu. Bu cesur insanlar bazen boğazlarına kadar suyun içinde kalırlardı. Ve bu sel suları genelde kaynama derecesindeydi, gayzerler gibi buhar çıkarırlardı. Yine de büyük miktarda su akışı, çoğu zaman önceden belirlenebildiği için önlemler alınabiliyordu. Telsiz telgraf cihazlarının vericilerine benzeyen ve özel olarak tasarlanan aygıtların yardımıyla, ilk kez Göttingenli Doktor Lövy'nin başlattığı bir yöntem uygulanarak, elektrik dalgaları yeraltı dağlarına gönderiliyor ve su kitlelerine (veya maden depolarına) rastgelince oluşan yansımalar, gönderilen dalgalarda parazit yaratıyordu. Öte yandan sondaj makineleri defalarca toprak altında kalmış ve bu kazalarda hep ölümler yaşanmıştı. Son anda kaçamayanlar eziliyor-

du. Karbon gazı zehirlenmesi ve kansızlık günlük olaylardandı. Hatta Tünel yeni bir hastalığa daha neden olmuştu, kesonlarda çalışan işçilerde görülen, vurguna benzer bir hastalıktı bu; halk arasında zaten "vurgun" deniyordu. Allan, bu tuhaf hastalar için hemen sahilde bir sanatoryum kurmuştu.

Genel olarak bakıldığında ise Tünel altı yıl içinde, diğer büyük teknik işletmelerden daha fazla can almamıştı aslında. Toplamda bin yedi yüz on üç can, görece çok düşük bir sayıydı.

Ne var ki inşaatın yedinci yılında, on ekim günü, Allan için kara bir gün oldu...

Allan, her yıl ekim ayında Amerikan şantiyesinde birkaç gün süren genel bir inceleme yapardı. Mühendisler ve memurlar bu denetime, "kıyamet günü" derdi. 4 Ekim'de "City"yi denetledi. İşçi evlerini, mezbahaları, banyoları ve hastaneleri ziyaret etti. Maud'un Nekahet Merkezine de uğradı. Bütün gün heyecanla onu bekleyen Maud, Mac yönetimini övünce kıpkırmızı kesildi. Sonraki günlerde büro binalarını, malzeme istasyonlarını, bir de durmaksızın sallana sallana çıtırdayan dinamoların, ekspres ve sondaj pompalarının, maden vantilatörlerinin ve kompresörlerin çalıştığı makine salonlarını ziyaret etti.

Ertesi gün Hobby, Harriman ve mühendis Bärmann ile birlikte Tünele girdi.

Tünel denetimi birkaç gün boyunca sürdü, çünkü Allan her istasyonu, her makineyi, her makası, her traverbanı, her depoyu kontrol ediyordu. Bir noktayı bitirir bitirmez işaret edip bir treni durduruyor, vagona atlıyor ve sıradaki bölüme ilerliyorlardı.

Galeriler, birer mahzen gibi karanlıktı. Arada sırada yanlarından ışık hüzmeleri vınlaya vınlaya geçiyordu: demir iskeleler, iskelelerde asılı insan bedenleri görünüyordu, kırmızı bir lamba göz kamaştırıyor, bir trenin zili çığlık atarken karaltılar kenara kaçışıyordu.

Adeta uçarcasına geçen trenlerin uğultusu karanlık galerilere yayılmıştı. Çatırdayıp takırdıyorlardı, çığlık sesleri uzak karan-

lıkta kanat çırpıyordu. Bir yerlerde sanki kurtlar uluyor, sudan başını uzatan bir su aygırının püfleme sesleri yayılıyor, sonra öfkeli öfkeli kavga eden tek gözlü devlerin kudretli ve kaba sesleri işitiliyordu, hatta bu sesler arasında sanki tek tük kelimeler de ayırt edilebiliyordu. Galerilerin içinde bir kahkaha yuvarlandı ve nihayetinde bütün bu tuhaf ve tekinsiz sesler birleşince Tünel onları öğüttü, daha sonra da homurdanarak aniden tren çığlıklarından ve velveleden ibaret fırtınaya öyle bir daldı ki insan kendi söylediğini bile işitemez oldu. Sondaj makinesinin kırk kilometre arkasında Tünel, cehennemin üflediği devasa bir koç borusu gibi gürlüyordu. Buradaki iş yerleri, ışık ve projektörleri sayesinde, sanki akkor hâlindeki ergitme ocakları gibi göz kamaştırıyorlardı.

Allan'ın Tünele geldiği haberi hızla yayılmıştı. Her geldiği yerde –toz ve kirden tanınmaz hâlde olsa da, kim olduğu anında anlaşılıyordu– güruh "Mac'in şarkısını" söylemeye başlıyordu:

Ya-ya-ya şa-şa-şa, Mac sen çok yaşa!
Şapka çıkarın bakalım Mac'e,
İşte o bizim Mac!
Her şeyi beceren oğlan,
Allah belamı versin ki, Mac böyle biri işte,
Ya-ya-ya şa-şa-şa, Mac sen çok yaşa!

Kayaları taşıyan araçların üzerinde işlerini bitirmiş, değiştirilmekte olan ekipler otururken, galerinin bütün o gürültüsü içinde trenlerin arkasından bu şarkı yankılanırdı işte.

Mac popülerdi ve –işçi ve sermaye arasındaki o fanatik nefret izin verdiği ölçüde– adamlarınca sevilirdi. Onlardan biriydi, onlardan yüz kat daha güçlü olsa da onların kumaşından yapılmıştı.

"Mac!" diyorlardı, "evet, Mac bizim adamımız!" Hepi topu buydu, ama en büyük övgüydü de aynı zamanda.

Özellikle de "pazar günlerindeki huzura kabulleri" popülerliğine büyük bir katkı sağlamıştı. Bununla ilgili de bir şarkı vardı, şöyleydi sözleri: "*Sorunların varsa, yaz bir satır Mac'e, / Adildir,*

bizden biridir. / Dahası mı, pazar günü huzuruna çık. / Bilirim onu, dinlemeden göndermez seni geri. / İşçinin ciğerini bilir kendisi."

"Arafta" elektrikli perçin makineleri tam gaz çalışan pervaneler misali şakırdayıp vınlarken, demirden de inleme sesi gelirdi. Adamlar burada da hep şarkı söylerdi. Kirli yüzlerinde gözlerinin beyazı yanıp söner, ağızları aynı tempoda açılır ama tek bir ses bile işitilemezdi.

İlerlemiş güney galerisinin son otuz kilometresini neredeyse yaya veya ağır ağır ilerleyen malzeme trenleri üzerinde geçmek zorunda kaldılar. Burada galeri, salt direklerden bir orman, kirişlerden bir iskeleydi; insan burada, gücünü her defasında unutup sonra tekrar baştan yaşadığı akıl almaz bir gürültüyle sarsılırdı. Galerinin sıcaklığı (48° C) –üzerlerine sık sık su püskürtülse ve havalandırma durmaksızın taze ve serin bir havayı içeri püskürtse de– direklerle kirişleri parçalıyordu. Kötü, bayatlamış, pis bir maden havası vardı içeride.

Küçük bir traverbanda yağa bulanmış, yarı çıplak bir ceset yatıyordu. Kalp krizi geçirip ölmüş bir montajcıydı bu. Etrafında çalışma son sürat devam ederken, aceleci ayaklar cesedin üzerinden atlıyordu. Hiç kimse gözlerini bile kapatmamıştı.

Sonra "Cehenneme" geldiler. İnleyen toz girdaplarının ortasında, bir heykel gibi hareketsiz, toprak kadar soluk ufak tefek bir Japon duruyor ve komutlarını ışığın yardımıyla veriyordu. Reflektörünün ışık hüzmesi bir kırmızı, bir beyaz renkte yanarak göz kamaştırırken, arada sırada çimen yeşili bir ışık, yerleri eşeleyip duran insan sürüsünü aydınlatıyor, onları hâlâ eşek gibi çalışmayı sürdüren cesetler gibi gösteriyordu.

Burada onları kimse umursamadı. Ne bir selam, ne bir şarkı; hepsi dermansız insanlar, yarı bilinçli sağa sola koşuşturuyordu. Dahası burada onlar diğerlerine dikkat etmek zorundaydı; yoksa soluk soluğa kalmış bu adamların hafriyatın üzerinden sürüklediği bir direğin veya sinirli, paramparça olmuş altı çift kolun bir arabaya atıverdiği bir taş bloğun altında kalmaları işten bile değildi.

Galeri bu noktada epey derine inmişti, deniz seviyesinin dört bin dört yüz metre altındaydı. Tozdan kıymıklarla dolu akkor atmosfer, solunum yollarını yara bere içinde bırakıyordu. Hobby, havasızlıktan sürekli esnerken Harriman'ın gözleri, boğuluyormuşçasına kıpkırmızı olmuş suratından âdeta dışarı fırlıyordu. Allan'ın akciğerleri oksijenin böylesine kıt olduğu havaya eski günlerden alışıktı. Gürültülü çalışma ve sağa sola fırlayan insan yığınları da onu canlandırıyordu doğrusu. Gözleri kendiliğinden sert ve coşkulu bir ifadeye büründü. Sükûnetini ve suskunluğunu kaybedip, sağa sola koşturarak bağırıyor, elini kolunu sallıyordu; kaslı sırtında da terler parlamaya başlamıştı.

Harriman elinde bir kaya numunesiyle Allan'a doğru sürünüp numuneyi gözünün önünde tuttu. Sonra ellerini ağzına koyup Allan'ın kulağına bağırdı: "Bilinmeyen bir cevher bu!"

"Cevher mi?" diye aynı şekilde yüksek sesle sordu Allan. Pas renginde, şekilsiz bir kayaydı bu, kolayca kırılabiliyordu. Tünel inşaatındaki ilk jeolojik keşifti. Submarinyum adı verilen bu meçhul cevherin içinde bol miktarda radyum vardı ve Smelting and Refining Co. her an büyük bir damar bulunacağını umuyordu. Harriman, bunu yine Allan'ın kulağına bağırdı.

Allan güldü: "Öyle sansınlar bakalım!"

Sondaj makinesinden, kemik yapısı devasa, uzun goril kollu, kızıl saçlı biri zıpladı aşağıya. Adeta kir ve yağdan bir sütundu, uykulu göz kapaklarında da gri bir toz bulamacı vardı. Kaya taşıyan işçilerden birine benzese de aslında Allan'ın ilk mühendislerinden, O'Niel adında bir İrlandalıydı. Sağ kolu kanıyordu ve kan, kirle karışıp motor yağı gibi siyah bir maddeye dönüşmüştü. Sürekli toz tükürüp hapşırıyordu. Bir işçi, tıpkı bir fili yıkarcasına üzerine su püskürttü. O'Niel suyun altında dönüp eğildi, çırılçıplak, sonra da her yanından sular akarken Allan'a yaklaştı.

Allan elini uzatıp koluna işaret etti.

İrlandalı, başını salladı ve kocaman elleriyle saçında biriken suyu kurulamaya çalıştı.

"Gnays gün geçtikçe grileşiyor!" diye bağırdı Allan'ın kulağına. "Grileşiyor ve sertleşiyor. Bununla karşılaştırıldığında kızıl gnays çocuk oyuncağı kalır. Her saat başı sondaj makinelerine yeni uçlar takmamız gerekiyor. Bir de şu sıcak yok mu, aman Tanrım!"

"Yakında yukarıya yöneleceğiz tekrar!"

O'Niel sırıtıyordu. "Üç yıl sonra!" diye inledi.

"Su yok mu ileride?"

"Yok."

Birden hepsi yeşile döndü, hayalet gibi solgunlaştı: Japon, lambasını üzerlerine yöneltmişti.

O'Niel, Allan'ı hemen kenara itti, sondaj makinesi geri gelmişti.

Allan üç vardiyanın değişmesini bekledi, sonra bir kaya trenine binip Harriman ve Hobby'yle birlikte döndü. Yorgun argın anında uykuya daldılar. Ancak Allan, uykuda bile olsa, trenin dört yüz kilometrelik yukarı yolculuğunda karşılaştığı her aksaklığı uzun süre hissetmeye devam etti. Frenler çekiliyor, vagonlar birbirine çarpıyor, taşlar raylara yuvarlanıyordu. Adamlar yukarı tırmanıyor, bağırış çığırış sesleri duyuluyor, kırmızı ışık göz kamaştırıyordu. Tren bir makasın üzerinden sürünerek geçti, uzun süre bekledi. Allan yarı uyanıktı, üzerinden atlayan karartılar gördü.

"Bu Mac, üzerine basma."

Tren devam etti, durdu, tekrar devam etti. Ama birden delicesine hızlanmaya başladı ve Allan'a sanki uçuyorlarmış gibi geldi, sonra da derin bir uykuya daldı.

Günün göz kamaştırıcı, acımasız ışığı, akkor bir bıçak gibi gözlerine battığında uyandı.

Tren istasyon binasının önünde durdu ve "Mac City" rahatladı: "Kıyamet günü" bitmiş ve sorunsuz geçmişti.

Mühendisler banyoya gittiler. Hobby, teknesinde uyurmuş gibi yatarak sigara içiyordu. Harriman ise bir su aygırı gibi oflaya tıslaya horluyordu.

"Kahvaltıya geliyor musun, Hobby?" diye sordu Allan. "Maud uyanmıştır. Saat yedi."

"Uyumam lâzım," diye cevap verdi Hobby ağzında sigarayla. "Bu gece yine Tünele gitmeliyim. Ama akşam yemeğine mutlaka gelirim."

"Yazık, o zaman da ben burada olmayacağım."

"New York'a mı?"

"Yok, Buffalo'ya. Şişko Müller'in icat ettiği yeni bir sondaj makinesini deneyeceğiz." Hobby, makineyle pek ilgilenmediğinden konuyu Şişko Müller'e getirdi. Sessizce güldü. "Dün Azora'dan Pendleton'un mektubu geldi, Mac," diye konuştu uykulu uykulu, "şu Müller feci içiyormuş!"

"Bu Almanların hepsi öküz gibi içiyorlar," diye sokuşturdu Allan lafını araya ve ayakkabılarını fırçalamaya geçti.

"Pendleton'ın anlattığına göre, bahçe partileri veriyor, herkesten de çok içiyormuş."

O sırada ufak tefek Japon yanlarından geçti; fiyakalı giyinmiş, ikinci vardiyasını da tamamlamıştı. Nazikçe selam verdi.

Hobby bir gözünü açtı. "Günaydın, *Jap!*" diye seslendi.

"Çok çalışkan bir herif bu!" dedi Allan, Japon kapıyı arkasından kapatırken.

Aradan yirmi dört saat geçmeden, o çalışkan herif ölmüştü!

2

FELAKET ertesi sabah, saat dörtten birkaç dakika önce meydana geldi.

İlerlemiş güney galerisinin sondaj makinesi, o talihsiz 10 Ekim günü, Tünel ağzının tastamam dört yüz yirmi kilometre uzağında bir yerde dağı parçalamaktaydı. Otuz kilometre ilerisinde de paralel galerinin makinesi çalışıyordu.

Dağ yeni patlatılmıştı. Bir gün önce ufak tefek Japon'un emirlerini vermek için kullandığı projektör, yuvarlanan kayaları ve

duman püskürten moloz dağından yukarı fırlayan yarı çıplak insan sürüsünü kireç beyazına bulamıştı. O anda biri kollarını yukarı uzattı, bir ikincisi arka üstü yere düştü, bir üçüncüsü de birden dibe doğru batıverdi. Duman çıkaran moloz dağı, inanılmaz bir hızda öne doğru kayıyor, tozu dumana katan bir çığ gibi vücutları, kafaları, kolları ve bacakları yutuyordu. Yapılan işlerin çıkarttığı o kıyamet gürültüsü, öyle dehşetengiz ve boğuk bir homurtuyla yutuldu ki, insanların kulağı bu homurtuyu hemen hemen hiç algılayamadı. O sırada insanların kafasını, kulak zarlarını parçalayan bir basınç sardı. Sanki birden yer yarıldı ve ufak tefek Japon da içine düştü. Ortalık karanlık bir geceye dönüştü. Bütün o "cehennem adamlarından" hiç kimse, sendeleyen bir insan, çarpık bir ağız, batan bir direkten başka bir şey görmemişti. Hiç kimse bir şey duymamıştı. İki hızlı tren lokomotifinin gücüyle çalışan, çelikten bir tank gemisi olan bu sondaj makinesi, teneke bir oyuncak gibi raylardan kalkıp duvara çarparak ezildi. İnsanların bedenleri, bir dolu kaya bloğu arasında mermi gibi havada uçuştu; demirden kaya arabaları, silinip süpürüldü, parçalanıp topaklara dönüştü; bir orman gibi uzanan direkler çökerken, aşağı yuvarlanan kayalar da yaşayan her şeyi altına gömdü.

Bütün bunlar sadece bir saniye içinde oldu. Bir an sonra ise ortalığa ölüm sessizliği yayılmıştı, patlamanın uğultusu uzaklarda yankılanıyordu.

Patlama yirmi beş kilometrelik bir alanda her yeri yakıp yıktı ve Tünel seksen kilometre boyunca âdeta bağırmaya başladı –sanki okyanus, galerilere gümbür gümbür doluyordu. Bütün o patırtı, tunçtan kocaman bir topmuş gibi uzaklara doğru yuvarlanırken, bu kez yerini sessizliğe bıraktı, *ürkütücü* bir sessizlik – sonra toz bulutları –ve tozdan sonra da duman: Tünel alev almıştı!

Dumanın içinden, üzerlerinde dehşete düşmüş insanların salkım salkım asılı olduğu trenler hızla geldi; sonra tanınmaz hâldeki yaya karaltılar karanlıkta koşa koşa yaklaştılar, bundan sonrası ise hiçlikti.

Felaket ne yazık ki tam vardiya değişiminde gerçekleştiğinden, iki bin beş yüz kadar insan son iki kilometrede sıkışıp kalmıştı. Yarısından fazlası bir saniyede parçalanmış, lime lime edilmiş, vurulmuş, gömülmüş, ama hiç kimse tek bir çığlık bile duymamıştı.

Ancak daha sonra –patlamanın uğultusu uzakta yankılandığında– zifirî karanlık galerinin ölüm sessizliği, çaresiz çığlıklar, sesli iniltiler, çılgın kahkahalar, son acıyla inleyen ulumalar, yardım çığlıkları, lanetler, hırıltılar ve hayvani bağırtılarla paramparça oldu. Her köşeden toprağı eşeleyenlerin ve hareket etmeye çalışanların sesleri duyuldu. Büyük kaya parçalarından şakır şakır sular akıyor, tahtalar ufalanıyor; her yer kayıyor, çıtırdıyordu. Karanlık korkunçtu. Toz, kalın bir kül yağmuru şeklinde yağdı. Bir kiriş kenara kaydı, bir insan sürüne sürüne bir delikten çıktı, hapşırdı ve baygın baygın bir moloz yığını üzerine çömeldi.

"Neredesiniz?!" diye bağırdı, "Tanrı aşkına!!" Durmaksızın aynı sözcüklerle bağırdı, vahşi çığlıklardan ve hayvani iniltilerden başka bir cevap alamadı. Dehşet ve acı içerisinde daha da yüksek sesle bağırdı, sesi gitgide tizleşip çılgınlaştı.

Ama aniden sustu. Karanlıkta bir alev parıldadı. Bir evi andıran yıkıntı yığınlarındaki yarıklardan birinden, bir alev yalımlandı ve bir anda dokunduğu her şeyi kömüre çeviren bir tutam ateşe dönüşerek yükseldi. Az önce bağıran o siyahi adam, bu kez önce bir çığlık attı, daha sonra çığlığı dehşete düşmüş bir hırıltıya dönüştü: zira –merhametli Tanrım!– alevin ortasında bir insan belirmişti! Bu insan, alevin içinden geçip yukarı doğru tırmandı; suratı, bir duman yığınına dönüşmüş sapsarı bir Çinliye benziyordu, korku yayan bir hayaletti. Bu hayalet sessizce yukarı tırmanmaya devam etti, öyle ki bir süre sonra yukarıda asılıymış gibi göründü, sonra da aşağı kaydı. O anda zencinin şoka uğrayan beynine bir hatıra saplandı. Hayaleti tanıdı.

"Hobby!" diye bağırdı. "Hobby!"

Ama Hobby ne onu duydu, ne de cevap verdi. Sendeledi, dizleri üzerine düştü, kıvılcımları kıyafetinden silkeledi, hırıldadı, nefes almaya çalıştı. Bir süre uyuşmuş gibi yerde çömeldi kaldı, alevlerin ışığı altında karanlık bir yığındı. Devrilecek gibiydi, ama sadece iki eli üzerine düştü ve durmadan adını bağıran sese doğru yavaşça, mekanik bir biçimde, içgüdüsel olarak sürünerek ilerlemeye başladı. Aniden bir karartıya çarptı, durakladı. Zenci, yüzü kan içinde, çömelmiş, bağırıyordu. Kâh iki beyaz göz, kâh tek bir göz bakıyordu Hobby'ye. Çünkü kan ha bire zencinin bir gözüne doluyor, o da gözünü zorla açmak zorunda kalıyordu.

Bir süre karşı karşıya çömelmiş oturdular, birbirlerine baktılar.

"Gidelim!" diye fısıldadı sonra Hobby, anlamsızca, kendiliğinden ayağa dikilerek.

Zenci ona doğru uzandı.

"Hobby!" diye inledi dehşet içinde. "Hobby, ne oldu?!"

Hobby dudaklarını yaladı, düşünmeye çalıştı.

"Gidelim!" diye fısıldadı tekrar kısık bir sesle, hâlâ uyuşmuş hâldeydi.

Zenci ona tutundu, ayağa kalkmak istedi ama çığlık atarak yere düştü. "Ayağım!" diye bağırdı. "Aman Tanrım –ayağıma ne oldu–?!"

Hobby düşünemiyordu. Tamamıyla içgüdüsel olarak, biri yere düştüğünde bir insanın yapacağı şeyi yaptı. Zenciyi kaldırmaya çalıştı. Ama bu sefer ikisi birden yere düştü.

Hobby, çenesiyle bir kirişe çarptı, o kadar şiddetle vurmuştu ki kafatası çatırdadı. Acıyla kendine geldi. Uyuşmuşluğu içinde ona sanki çenesine bir yumruk atılmış gibi geldi, o da yarı bilinçsiz bir hâlde, çaresizce kendini savunmak üzere ayağa dikildi. Ama o sırada –tam o sırada ona tuhaf bir şeyler oldu. Düşman filan yoktu, elleri yumruk olmuş, molozların içine gömülmüştü. Hobby uyandı. Birden *anladı ki* galerideydi ve korkunç bir şey

olmuştu! Titremeye başladı, hayatında şimdiye kadar hiç hareket etmemiş olan bütün o sırt kasları, korkan bir atın kasları gibi çırpına çırpına seyirdi.

Hobby durumu anladı.

"Felaket..." diye düşündü.

Hafifçe doğruldu ve sondaj makinesinin yandığını gördü. Şaşkınlıkla çıplak ve yarı çıplak bir yığın insanın, molozların üzerinde en korkunç şekillerde burkulmuş hâlde yattığını gördü, hiçbiri kıpırdamıyordu. Her yerde, yanında, etrafında yattıklarını gördü. Ağızları açık, ezilmiş kafalarla boylu boyunca yattıklarını, direkler arasında sıkıştıklarını, şişlendiklerini, paramparça olduklarını gördü. Her yerdeydiler! Hobby'nin saçları uçuşuyordu. Çenelerine kadar gömülü, topak hâlinde yatıyorlardı; burada, molozların arasında, ne kadar çok taş blok, kiriş, direk ve araba yıkıntısı varsa o kadar çok kafa, sırt, çizme, kol ve el yükseliyordu. Hatta daha fazlası! Hobby olduğu yerde dehşetle büzüşerek geri çekildi, öyle bir titredi ki bir yere çarpmamak için tutunmak zorunda kaldı. Şimdi, uzak yakın, yarı karanlık galeriyi dolduran o tuhaf sesleri de anlamaya başlamıştı. Sanki hayvanlardan çıkan bütün bu sızlanmalar, ciyaklamalar, ulumalar, burundan soluma ve bağırtılar -hayal edilemeyecek kadar feci, o hiç duyulmadık sesler- insan sesleriydi! Cildi, yüzü ve elleri sanki soğuktan dondu, ayakları uyuştu. Hemen yanında ağzının kenarından musluk gibi kan akan bir insan oturuyordu. O insan nefes almıyordu artık ama avucuyla çenesini tutuyordu, Hobby de kanın şırıl şırıl aktığını duyuyordu. Ufak Japon'du bu. Onu tanıdı. Birden eli sarktı, kafası da yere çarpıncaya kadar aşağı düştü.

"Gidelim, gidelim!" diye fısıldadı Hobby, dehşetle sarsılarak. "Buradan gitmeliyiz!"

Zenci, Hobby'nin kemerini kavradı ve sağlam ayağıyla elinden geldiğince ona destek oldu. Birlikte karmakarışık direklerle cesetlerin ve kayaların içinden sürünerek, bağırışlara ve hayvani seslere doğru ilerlediler.

"Hobby!" diye inledi zenci, korku ve dehşetle hıçkırdı. "Bay Hobby, Tanrı sizi kutsasın –beni terk etmeyin, beni burada bırakmayın! Ah, Tanrım, merhamet et bana! Dışarıda bir karım, iki ufak çocuğum var! Bu zavallı zenciyi terk etmeyin. Merhamet edin!"

Yanan sondaj makinesi, o karanlık kaosun içine doğru parlak ve uğursuz kıvılcımlarla dalgalanan gölgeler fırlatırken, Hobby, molozların arasından fırlayan eklemlere ve kafalara basmamaya dikkat etmek zorundaydı. Devrilmiş iki demir arabanın arasından aniden bir karartı ortaya çıktı, bir el onu yokladı, Hobby irkildi. Sonra ahmak bir ifadeyle gözünü kendisine dikmiş bir surat gördü.

"Ne istiyorsun?" diye sordu Hobby, ödü kopmuş bir hâlde.

"Dışarı!" diye hırıldadı yüz.

"Git başımdan!" diye cevapladı Hobby. "Orası yanlış yön!"

Adamın yüz ifadesi değişmedi. Ama yavaşça geriledi. Ve karartı hiç ses çıkarmadan yok oldu, sanki moloz onu yutuvermişti.

Hobby'nin aklı berraklaşmıştı, düşüncelerini toparlamaya çalışıyordu. Yanıkları acı veriyor, sol kolu kanıyordu ama bunun dışında sağ salimdi. Allan'ın onu bir görevle O'Niel'e gönderdiğini hatırladı. Patlamadan daha on dakika önce kaya arabalarının yanında kızıl saçlı İrlandalı O'Niel'le konuşmuştu. İrlandalı daha sonra, sondaj makinesine tırmanmıştı. Nedenini hatırlamıyordu artık. O'Niel, makineye daha yeni ayak basmıştı ki altındaki zeminin birden sallandığını hissetmişti. Şaşkın bir çift gözün içine bakakalmıştı –sonra, sonrasında hiçbir şey görmemişti. Buraya kadar her şeyi biliyordu ama sondaj makinesinden nasıl çıktığı bir bilmeceydi. Patlamayla mı dışarı fırlamıştı acaba?

İnleyip sızlanan zenciyi arkasından çekerken Hobby durumu yeniden gözden geçirdi. Durum pek de umutsuzmuş gibi görünmedi ona. Hani dün ölü montajcının yattığı traverbana bir ulaşabilse, kurtulurdu. Orada sargı malzemesi, oksijen aygıtları, acil durum lambaları vardı. Allan'ın bu lambaları denediğini çok iyi

hatırlıyordu. Çapraz galeri de sağdaydı. Ama ne kadar uzaktaydı? Üç mil, beş mil? İşte bunu bilmiyordu. Oraya ulaşamazsa boğulacaktı, zira duman her dakika artıyordu. Çaresizce sürüne sürüne ilerledi.

Birden çok yakınında bir sesin adını hırıldadığını duydu. Duraksadı ve akciğerleri hızla inip çıkarken kulak verdi.

"Buraya!" diye hırıldadı ses. "Benim. O'Niel!"

Evet, O'Niel, koca İrlandalı. Normalde kemikleri büyük bir alan kaplayan O'Niel, direklerin arasına sıkışmıştı, yüzünün sağ bölümü kanla dolmuştu, sanki külle kaplanmış gibi griydi, gözleri de âdeta acı veren kızıl bir ateşti.

"İşim bitti, Hobby!" diye hırıldadı O'Niel. "Ne oldu? İşim bitti, feci canım yanıyor. Vur beni, Hobby!"

Hobby, bir kirişi kenara itmeye çalıştı. Bütün gücünü topladı ama birden anlaşılmaz bir biçimde yere düştü.

"Anlamsız, Hobby," diye devam etti O'Niel. "İşim bitti, canım yanıyor! Vur beni, kendini de kurtar!"

Evet, gerçekten de O'Niel'in işi bitmişti, Hobby bunu görüyordu. Cebinden tabancasını çıkardı. Silah elinde taş gibi ağırdı ve kolunu fazla kaldıramıyordu.

"Gözlerini kapat, O'Niel!"

"Neden, Hobby?" O'Niel çaresizce gülümsedi. "Mac'e benim bir suçum olmadığını söyle –teşekkürler, Hobby!"

Duman insanı dağlıyormuş gibi yakıcıydı ama alevin ışığı da gitgide zayıflıyordu, öyle ki Hobby belki de söner diye umut etti. Sonra da bir tehlike kalmayacaktı. Ama tam o sırada iki kısa, güçlü patlama sesi duyuldu. "Bunlar fişek kovanları," diye düşündü.

Hemen ardından ortalık aydınlandı. Yüksek bir direk cayır cayır yanarken galeriyi de epey aydınlattı. Bunun üzerine Hobby, tek tek insanların eşelenerek dışarı çıktığını, başkalarının adım adım ileriye tırmandığını gördü, çıplak, kirli sırtlar ve kollar, ateşin ışığında kükürt sarısıydı. Kayaların arasından iniltiler, çığ-

lıklar duyuldu, eller dışarı uzanarak kasılmış parmaklarla sallanıyor ve şurada burada zemin sarsıla sarsıla yükselse de, molozlar ha bire aşağı kayıyordu.

Hobby, duygusuzca sürünmeye devam etti. Hırıldıyordu. Yüzünden ter akıyordu, yorgunluktan yarı baygındı. Molozların içinden çıkan ve onu ayağından tutmak isteyen kolu umursamadı bile, kayıtsızca tavandan aşağı inen oluk oluk kanın içinden geçti. Bir insanda ne kadar da çok kan varmış diye düşündü ve yüzükoyun yatan ölünün üzerinden tırmanarak dümdüz yoluna devam etti.

Kaderin bu felaket saatinde yol arkadaşı yaptığı zenci, kollarını Hobby'nin boynuna sarmış, acı ve korkuyla inleyip ağlıyor, arada bir saçlarını öperek kendisini terk etmemesi için ona yalvarıyordu.

"Adım Washington Jackson," diye hırıldadı zenci, "Georgia'daki Athens'ten geliyorum ve Danielsville'li Amanda Bell'le evliyim. Üç yıl önce Tünelde çalışmaya başladım, taş taşıyıcısı olarak. İki çocuğum var, altı ve beş yaşlarında."

"Kapa çeneni, çocuk!" diye bağırdı Hobby. "O kadar da sıkı sarılma."

"Ah, Bay Hobby," diye yaltaklandı Jackson, "Siz iyi birisiniz, öyle diyorlar –ah, Bay Hobby–" ve Hobby'nin saçını ve kulağını öptü. Ama birden, Hobby ellerine vurduğunda çılgın bir öfkeye kapıldı; Hobby'nin onu üstünden atmak istediğini düşündü. Tüm gücünü ellerinde toplayarak Hobby'nin boynunu sıktı ve hırıltılar çıkararak: "Burada beni gebermeye terk edemezsin, Hobby! Sanıyor musun –ah!" derken çığlık çığlığa yere düştü. Hobby, başparmaklarını gözlerine bastırarak kendini boğazlayan bu adamdan güçlükle kurtulmuştu.

"Hobby, Bay Hobby," diye inleyip ağlayarak yalvardı, ellerini uzattı, "beni terk etmeyin, anneniz adına, iyi ihtiyar anneniz adına!"

Hobby, nefes almaya çalıştı. Göğsü sıkıştı, kaskatı kesildi ve artık işinin bittiğine inandı.

"Gel!" dedi, tekrar nefes alabildiğinde. "Seni lanet herif! Bu trenin altından geçmeliyiz! Boğazımı bir daha sıkarsan, öldürürüm seni!"

"Hobby, iyi Bay Hobby!" Ve Jackson, bir eliyle Hobby'nin kemerine asılı hâlde, inleye oflaya onun arkasından sürünmeye devam etti.

"Hadi ama aptal herif!" Hobby'nin şakakları ha patladı ha patlayacaktı.

• • •

Galeri, üç mil boyunca neredeyse tamamen yıkılmış, direkler ve kayalarla tıkanmıştı. Her yerde karaltılar, kanlı ve paramparça bir hâlde bağırarak, inleyerek, konuşmadan yukarı doğru tırmanıp elden geldiğince hızlı, hırıldaya hırıldaya ilerliyordu. Raylarından çıkmış kaya ve malzeme trenlerinin üzerinden tırmanıyor, bir moloz yığınından yukarı, bir başkasından aşağı sürünüyor, kirişlerin arasından sıkışa sıkışa geçiyorlardı. İlerledikçe daha çok arkadaşlarıyla karşılaşıyorlardı, hepsi de ileriye koşuyordu. Zifirî karanlık olan bu bölgede, arada bir sadece soluk bir ışık hüzmesi içeri süzülüyordu. Duman onları dağlaya dağlaya ilerlerken, burunlarının içinde dumanı hissettikleri anda çaresizce tempolarını artırıyorlardı.

Yavaş sürünen yaralıların üzerinden vücutlarını eze eze geçiyor, birbirlerini yumruklayarak yere seriyorlardı, yeter ki ufacık bir adım kazanabilsinler; zencinin teki de bıçağını sallıyor, yoluna çıkan herkese körlemesine saplıyordu. Direklerin oluşturduğu bir labirent ile devrilmiş bir vagon arasında kalmış dar bir geçitte, tam anlamıyla bir meydan savaşı yaşandı. Silahlar patladı, vurulanların çığlıkları, birbirlerini boğanların öfkeli iniltilerine karıştı. Daha sonra yarıktan birbiri ardına kayboldular ve yaralılar da inleyerek peşlerinden sürüdü.

Sonra yol açıldı. Burada önlerinde yolu engelleyen tren sayısı daha azdı ve patlama direklerin hepsini yıkmamıştı. Ne var ki burası tümüyle zifirî karanlıktı. Hırıldayarak, dişlerini gıcırdatarak, tere ve kana bulanmış olarak kaçanlar ileriye doğru kayıyor, tırmanıyordu. Kirişlere çarpıyor, çığlıklar atıyor, bir vagondan düşüp el yordamıyla ilerlemeye çalışıyorlardı. İleri! İleri! Kendini koruma dürtüsünün yarattığı öfke yavaş yavaş azalırken, yoldaşlık duygusu ağır aksak uyanmaya başladı.

"Buraya, yol açık burada!"

"Buradan geçiliyor mu?"

"Vagonların sağından!"

• • •

Felaketten üç saat sonra, yıkılan ahşap galerideki ilk adamlar paralel galeriye ulaştı. Burada da ışık hattı yıkılmıştı. Zifirî karanlık gece gibiydi ve herkes öfkeyle uludu. Tren yok! Lamba yok! Paralel galerinin ekipleri çoktan kaçmış, bütün trenler gitmişti.

Peşlerinden duman geliyordu ve çılgın koşturma baştan başladı.

İnsanlar sürü hâlinde bir saat boyunca karanlıkta ileri kaydı, koştu, düştü; ardından tükenmişlik içerisinde ilk yıkılanlar görüldü.

"Anlamsız!" diye bağırdılar. "Dört yüz kilometre koşamayız!"

"Ne yapalım?"

"Bizi almalarını bekleyelim!"

"Almalarını mı? Kim gelecek ki?"

"Açlıktan ölürüz!"

"Depolar nerede?"

"Acil durum lambaları nerede?"

"Evet ya, neredeler?"

"Mac!"

"Evet, bekle Mac!"

Ve birden intikam ateşleri alevlendi. "Bekle Mac! Dışarı çıktığımızda!"

Ama duman yine geldi ve tekrar öne doğru atıldılar, ta ki bir kez daha yığılıp kalıncaya kadar.

"Hey, bir istasyon var burada!"

İstasyon dedikleri yer, karanlık ve ıssızdı. Makineler durmuş, herkes panikle dışarı kaçmıştı.

İnsan kalabalığı bu kez de istasyona hücum etti. İstasyonlara aşinaydılar. Burada gıdalarla dolu, açılmayı bekleyen mühürlü kutuların olduğunu biliyorlardı.

Karanlıkta çatır çutur sesler işitildi. Aslında kimse aç değildi, zira kapıldıkları dehşet açlıklarını da alıp götürmüştü. Ama stokların ortasındayken, içlerinde midelerini doldurmalarını isteyen vahşi bir içgüdü uyandı; aç kurtlar misali sandıklara atıldılar. Yiyecekleri ceplerine tıkıştırdılar. Daha çok, daha çok, dehşet ve öfkeyle aptallaşmış bir hâlde peksimet ve kurutulmuş et dolu çuvalları parçalayıp, yüzlerce şişe kırdılar.

"Lambalar burada!" diye bağırdı bir ses.

Kuru pilli acil durum lambalarıydı, tek yapmaları gereken şaltere basmaktı.

"Dur, açma, ateş ederim!"

"Neden, peki?"

"Patlama olabilir!"

Salt bu düşünce bile oldukları yerde kalakalmalarına yetti. Korkudan çıtları çıkmadı.

Ama duman peşlerinden geldi ve kovalama tekrar başladı.

Birden bağırtı ve silah sesleri duydular. Işık! Bir traverbanın içinden paralel galeriye atıldılar. Ve burada uzakta bir insan yığınının bir vagonda yer kapmak için yumruklar, bıçaklar ve tabancalarla nasıl savaştığını gördüler. Tren hareket etti, onlar da ümitsizce kendilerini yere atıp bağırdılar: "Mac! Mac! Bekle, bir gelelim hele!"

3

PANİK Tünele yayıldı. Otuz bin insanı galerinin içinden dışarı püskürttü. Zarar görmeyen galerideki ekipler, patlamanın gürültüsünü duyar duymaz anında işi bırakmışlardı.

"Deniz geliyor!" diye bağırıp kaçmaya yeltendiler. Ama mühendisler, ellerinde tabanca, onları engelledi. Ne var ki bir toz bulutu içeri girip de hemen peşinden çılgına dönen insanlar koşa koşa geldiğinde, artık hiçbir bir tehdit onları durduramazdı.

Kaya trenlerine atlayıp hızla kaçtılar.

Bir makasta trenin biri raydan çıkınca, arkasından gelen on tren de aniden durdu.

İlk galeriden kaçan sürü hâlindeki insanlar paralel galeriye atılarak, raylara çıkıp bağırarak trenleri burada durdurdular. Ama trenler zaten dolup taşmıştı, bir yer kapmak için acımasızca çarpışmaları gerekiyordu.

Hiç kimse ne olduğunu bilmediğinden panik de daha büyüktü –tek bilinen, çok korkunç bir şey yaşandığıydı! Mühendisler insanları sakinleştirmeye çalıştı ama dehşete düşmüş ve "Tünel yanıyor!" diye bağıran insanlarla dolu gelen trenlerin sayısı arttıkça ve karanlık galerilerden duman sürünerek dışarı çıktıkça, onlar da paniğe kapıldı. Bütün trenler, yönlerini dışarıya çevirdi. Malzeme ve vardiya değişimi ekipleriyle dolu gelen trenler, yanlarından hızla geçip giden insan yığınlarının vahşi çığlıkları yüzünden durdu, sonra onlar da geri dönmeye başladılar.

Böylece felaketten iki saat sonra Tünelin yüz kilometrelik bir bölümü tümüyle boşaldı. İç istasyonlardaki makinistler de kaçmıştı, makineler çalışmıyordu. Sadece tek tük birkaç cesur mühendis, şu ya da bu istasyonda kalmıştı.

Mühendis Bärmann da bunlardan biriydi ve son treni korumaya çalışıyordu.

On vagondan oluşan bu tren, "Arafın", demir kaburgaların perçinlendiği, felaket noktasının yirmi beş kilometre arkasındaki bitiş bölümünde duruyordu. Burada da ışık sistemi bozulmuştu.

Ama Bärmann, dumanın içini aydınlatan akü lambalarını kurdurmuştu.

"Arafta" üç bin adam çalışıyordu, iki bin kadarı gitmişti, Bärmann son binini de işte bu trenle taşımak istiyordu.

Gruplar hâlinde hırıldaya hırıldaya geldiler, korkudan çılgına dönmüş hâlde vagonlara atladılar. Gelenlerin sayısı gitgide arttı. Bärmann, sabır ve inatla bekledi, zira bazı "Araf adamlarının" trene kadar üç kilometre yürümesi gerekiyordu.

"Sür! Harekete geç!"

"Onları beklemeliyiz!" diye bağırıyordu Bärmann. "Şimdi pislik yapma zamanı değil! Tabancamda altı kurşunum var!"

Bärmann, saçları ağarmış, kısa boylu, kısa bacaklı bir Almandı, şakası yoktu.

Trenin yanında bir aşağı bir yukarı yürürken, dumanın içinde telaşla hareket eden kafalara ve yumruklara küfürü basıyordu.

"Çirkeflik yok, hepiniz çıkacaksınız!"

Bärmann, tabancayı ateş etmeye hazır hâlde, elinde tutuyordu. (Felaket sayesinde, mühendislerin hepsinde tabanca olduğu anlaşıldı.)

En sonunda tehditler giderek artınca, makinistin yanına yerleşti ve emir almadan harekete geçerse bu kez onu vurmakla tehdit etti. İnsanlar, trenin her bir tamponuna, her bir zincirine asılmış, bağırıyorlardı: "Çalıştır, çalıştır hadi!"

Ama Bärmann, duman dayanılmaz hâle gelse de hâlâ bekletiyordu treni.

Sonra bir patlama duyuldu, Bärmann yere düştü, tren de hareket etti.

Sürülerce çaresiz insan trenin peşinden koştu, öfkeden deliye dönmüşlerdi ama sonunda nefes nefese, hırıldaya hırıldaya, ağızlarında köpüklerle durdular.

Sonra da bu geride kalan sürüler, makasları ve molozları aşa aşa dört yüz kilometrelik yola çıktılar. Onlar ilerledikçe, bağırtıları da bir o kadar tehditkâr bir hâl aldı: "Mac, sen öldün!"

Ama arkalarından, çok arkalarından, daha fazlası, daha da fazlası, daha başkaları geliyordu.

Bu sefer de Tünelde o korkunç koşu başladı, daha sonra gazetelerin anlatacağı hayatta kalma koşusu.

Sürüler koştukça vahşileşti, çıldırdı; depoları ve makineleri paramparça ettiler, elektrikli lambaların hâlâ yandığı bölüme ulaştıklarında bile öfkeleri ve korkuları azalmadı. İlk kurtarma treni, artık tehlikede olmayan herkesi dışarı çıkaracak o tren geldiğinde ise trene önce kendileri binmek için bıçak ve tabancayla savaştılar.

• • •

Tünelin ta derinlerinde felaketin yaşandığı saatte Mac City'de hâlâ geceydi. Hava karanlıktı. Gökyüzünün ağır, dev bulutları, bu uykusuz çağın en uykusuz şehrinin aydınlık gece çığı içinde, koyu kızıl renkte parlıyordu.

Mac City, gündüzleri nasıl ateşli ve gürültülüyse geceleri de öyleydi. Toprak ufka doğru sürekli hareket hâlinde, parlayan, akın akın lavla örtülüydü; içinden kıvılcımlar, ateşin ışıltıları ve buhar yükseliyordu. Kaynaşıp duran binlerce ışık, mikroskop altındaki tek hücreli canlılar gibi sağa sola fırlıyordu. Demir yolu kulübelerinin teraslarındaki cam tavanlar, bir kış gecesi ayın aydınlattığı yeşil gözler gibi parlıyordu. Düdük ve çanlar tiz bir sesle çınlarken, demirler dövülüyor, toprak titriyordu.

Trenler bir aşağı, bir yukarı uçarcasına gidip gelirken, devasa makineler, dinamolar, pompalar ve vantilatörler de her zamanki gibi çalışıp tangırdamıyı sürdürüyordu.

Hava serindi, bir fırın kadar sıcak Tünelden gelen ekipler, titreye titreye birbirlerine sokuluyor ve tren durur durmaz, dişleri takırdayarak sıcak kahve veya içki içmek için kantine dalıyorlardı. Sonra da bağırıp çağırarak, onları kışlalarına ve evlerine götürecek elektrikli tramvaylara biniyorlardı.

Saat dördü birkaç dakika geçe, Tünelde bir facianın yaşandığı söylentisi dolaşmaya başladı. Dördü çeyrek geçe Harriman uyandırıldı, uykulu ve bitkinlikten yıkıldı yıkılacak bir hâlde merkez bürosunda göründü.

Harriman, enerjik ve kararlı biriydi, çalışma dünyasının muharebe alanlarında sertleşmişti. Ama tam da bugün rezil bir durumdaydı. Gece boyunca ağlamıştı. Zira gecenin bir vakti, hayatındaki tek değerli varlık olan oğlunun, Çin'de yüksek ateşe yenildiğini bildiren bir telgraf almıştı. Bu yüzden de şiddetli ve korkunç bir biçimde acı çekiyordu, nihayet uyuyabilmek için çift doz uyku hapı almıştı. Tünel'e telefon açıp felaket hakkında daha ayrıntılı bilgi almaya çalışırken de hâlâ uyuyordu. Kimsenin bildiği bir şey yoktu ve Harriman koltukta ilgisiz ve kayıtsız bir biçimde otururken gözleri açık uyukluyordu. Aynı anda işçi evlerinin yüzlercesinde ışıklar yandı. Sokaklardan konuşma sesleri ve fısıltılar geliyordu, insanın tuhaf bir biçimde en derin uykusunda dahi duyduğu o korku dolu fısıltılardı bunlar. Kadınlar koşa koşa bir araya geldiler. Güneyden ve kuzeyden karaltılar içindeki kadınlı erkekli gruplar, terasların parıldayan cam tavanları yönünde merkez büroya doğru hareket ettiler.

Gösterişsiz yüksek binanın önünde toplandılar ve kocaman bir kütle hâlinde kendiliğinden bağırmaya başladılar. "Harriman! Ne olduğunu bilmek istiyoruz!"

Yüzünde kışkırtıcı biçimde kayıtsız bir ifadeyle bir memur göründü.

"Biz de kesin bir şey bilmiyoruz."

"Defol sen! Memur istemiyoruz! Harriman'ı istiyoruz! –Harriman!!!"

Kalabalık gittikçe arttı. Karanlık içindeki gruplar bütün yönlerden yaklaşıp büro binasının önündeki kalabalıkla birleşti.

Nihayet Harriman bizzat göründü, solgun, yaşlı, yorgun ve uykuluydu; yüzlerce ses, her dilde ve her tonda bağırarak sordu: "Ne oldu?"

Harriman, konuşmak istediğini gösteren bir işaret yapınca herkes sustu.

"Güney galeride, sondaj makinesinde bir patlama oldu. Bundan fazlasını bilmiyoruz." Harriman, konuşmakta epey zorlanıyordu, dili ağzında metal bir tokmak gibiydi.

Vahşi bir uluma yanıt verdi ona. "Yalancı! Dolandırıcı! Ne olduğunu bize söylemek istemiyorsun!"

Harriman'ın yüzünü kan bastı ve gözleri sanki öfkeden suratından dışarı fırlayacakmış gibi oldu; sonra sakinleşti, konuşmak istedi ama beyni çalışmıyordu. Arkasını dönüp kapıyı çarparak kapattı.

O sırada havada bir taş uçup zemin kattaki bir camı kırdı. Bir memurun korkuyla kaçtığı görüldü.

"Harriman! Harriman!"

Harriman tekrar kapıda göründü. Yüzüne soğuk su çarpmış, biraz daha uyanmıştı. Griye çalan ak saçlarının altında yüzü kıpkırmızı görünüyordu.

"Camı, pencereyi kırmak da nasıl bir saçmalık?" diye bağırdı. "Söylediğimden fazlasını bilmiyoruz! Mantıklı olun!"

Sesler birbirine karışarak yükseliyordu.

"Kaç kişinin öldüğünü bilmek istiyoruz. Kim öldü? İsimlerini açıklayın!"

"Bir aptallar sürüsüsünüz, siz kadınlar!" diye bağırdı öfkeyle Harriman. "Bunu daha şimdiden nasıl bilebilirim?" Harriman yine yavaşça arkasını döndü ve dişlerini gıcırdatıp lanet okuyarak eve geri girdi.

"Harriman! Harriman!"

Kadınlar üstelediler.

Birden taşlar sağanak gibi yağmaya başladı. Zira normalde adalete hiç düşünmeden teslim olan halk, böylesi anlarda doğuştan gelen bir adalet duygusuyla kendi kanunlarını yaratır ve bunları da o anda, olduğu yerde uygular.

Harriman tekrar geldi, öfke doluydu. Ama bir şey söylemedi.

"Telgrafı göster bize!"

Harriman durdu. "Telgraf mı? Bende telgraf melgraf yok. Telefonla haber verdiler."

"Göster!"

Harriman hiç renk vermedi. "Peki, alın bakalım." Bir dakika sonra elinde bir telefon bloğundan yırttığı bir kâğıt parçasıyla döndü ve yüksek sesle okudu. Vurguladığı kelimeler ta uzaklarda duyuldu: "Sondaj makinesi –güney galeri– ateşleme sırasında patlama – 20-30 kadar ölü ve yaralı. –Hobby."

Ve Harriman kâğıdı, en yakındakine verip içeri döndü.

Öyle çok insan aynı anda okumak istiyordu ki kâğıt anında parçalandı. Kalabalık bir süre için sakinleşti. Demek 20, 30 ölü – bu elbette korkunç bir şeydi ama çok büyük bir felaket de değildi. Umutsuz olmak için neden yoktu. Sonuçta *onun* sondaj makinesi yanında çalıştığı söylenmemişti ya. İnsanı en çok da telefon haberini Hobby'nin göndermiş olması teselli ediyordu.

Ama kadınlar yine de evlerine dönmedi. Tuhaf! Yeniden huzursuzlandılar, gözleri çakmak çakmaktı, kalpleri pır pır. Nefesleri tıkanıyor, birbirlerine ürkek ürkek bakıyorlardı.

Ya Harriman yalan söylüyorsa?

Trenlerin yukarı çıktığı istasyona doğru akın ettiler, titreyerek, donarak, örtülere ve battaniyelere sarılı beklediler. İstasyondan demir yolu hattı Tünel ağzına kadar görülebiliyordu. Islak raylar, ark lambalarının ışığı altında ince çizgiler hâlinde birleşinceye kadar parlıyordu. En aşağıda iki gri delik, ağızlarını açmış esniyordu. Bir delikte bir ışık belirdi, belli belirsiz yanıp söndü, bir ışın dışarı fırladı ve birden demir yolu hattından bir trenin göz kamaştırıcı tepegözü görüldü.

Trenler hâlâ epey düzenli bir biçimde gidip geliyordu işte. Bir taraftan malzeme trenleri aynı aralıklarla aşağı iniyor, diğer taraftan da kaya trenleri, sıklıkla sadece tek başına, çoğu zaman üçü, beşi ya da onu peş peşe, altı yıldır gece gündüz yaptıkları gibi, yani her zamanki gibi düzensiz aralıklarla hızla yukarı

çıkıyordu. Herkesin binlerce kez gördüğü aynı manzarayla karşı karşıyaydılar. Ama yine de gittikçe artan bir gerilimle gözlerini yukarı çıkan trenlere dikmişlerdi.

Takımlar gelince de etraflarını sarıp soru yağmuruna tutuyorlardı. Ama onlar da bir şey bilmiyordu, zaten dışarı çıkmak üzereydiler.

Felaketin üzerinden henüz on dakika geçmeden nasıl olmuşsa olmuş, söylentiler yer üstünde dolaşıma girmişti, bunu açıklamak imkânsızdı. İster bir mühendisin dikkatsiz bir sözü, ister telefonda işitilen istem dışı bir nida olsun -artık ne olursa olsun, duyulmuştu. Ne var ki şimdi de hiçbir şey duyulmuyordu, hiçbir şey, haberler özenle gizleniyordu sanki.

Saat altıya kadar malzeme trenleri ve takımlar düzenli aralıklarla içeri girdi. (Emre uygun olarak 50. kilometreye kadar götürüldüler!)

Saat altıda, hazır durumdaki takımlara bir malzeme treninin raydan çıktığı, bölümün de önce temizlenmesi gerektiği söylendi. Ama hazır durumda beklemeleri gerekiyordu. Bunun üzerine deneyimli adamlar başlarını sallayıp birbirlerine baktılar: Anlaşılan içerisi kötü durumdaydı! Ah, Tanrım!

Kadınlara istasyonu boşaltmaları emredildi. Ama emre uymadılar. Kımıldamadan, raylardan ibaret ağın ortasında, içgüdülerine uyarak, yere perçinlenmişçesine duruyor ve demir yolu hattına doğru, aşağıya bakıyorlardı. Kalabalığa gitgide büyüyen yeni gruplar katıldı. Çocuklar, delikanlılar, işçiler, meraklılar...

Bu sırada Tünel hiç durmaksızın kaya tükürmeye devam etti.

Birden kalabalık, malzeme trenlerinin daha az sıklıkta içeri girdiğini fark etti, o anda içlerinden çılgınca bir gürültü yükseldi. Sonra artık malzeme trenleri içeri hiç girmemeye başladı, kalabalık daha da huzursuzlaştı. Kimse raydan çıkmış bir trenin bölümü bloke ettiği masalına inanmıyordu. Herkes bunun her gün yaşandığını, trenlerin buna rağmen Tünele hiç durmaksızın girmeye devam ettiğini biliyordu.

Artık gündüz olmuştu.

New York gazeteleri felaketle ilgili haberlerini yapmaya başlamışlardı bile: "Okyanus, Tüneli bastı! 10.000 ölü!"

• • •

Soğuk ve parlak bir gün, denizin üzerinden yükseldi. Elektrikli lambalar bir anda söndü. Sadece çok uzakta, aniden buharlı gemi bacalarından çıkan dumanın görünür hâle geldiği rıhtımda, hâlâ işaret feneri dönüp duruyordu, sanki birileri fenerin ışığını kapatmayı unutmuştu. Bir süre sonra o da söndü. Yanıp sönen masallar şehri, birden korkunç biçimde tatsız tuzsuz bir yer oluvermişti: gri bulutların ağır aksak üzerlerine çöktüğü o soğuk ray ağları, trenler, kablo direkleri ve tek tük yüksek evlerden ibaret bir deniz gibi. Bütün yüzler sarıya boyanmıştı sanki, uyku mahmuruydu, kimileri de katılaşmış, mosmor kesilerek donmuştu, çünkü denizden buz gibi bir hava ve soğuk bir yağmur serpintisi gelmişti. Kadınlar çocuklarını eve, ceket, örtü ve battaniye almaya gönderdi. Ama kendileri yerlerinden kımıldamadı!

Artık hızla yukarı fırlayan kaya trenlerinin tamamı, tıka basa insanlarla doluydu. Hatta kısa bir süre önce içeri giren malzeme ve işçi trenleri bile geri döndü.

Heyecan arttıkça arttı.

Ama yukarı çıkan takımların hiçbiri, felaketin kapsamını ve ne olup bittiğini hiçbir şekilde bilmiyordu. Arkalarındaki herkes dışarı çıktığı için dışarı çıkmıştı onlar da.

Kadınlar bir kez daha, sinsice kemirilmiş iki göz misali gökyüzünü süzen ve bizzat uğursuzluğun ve dehşetin dik dik bakışlarını yansıtan o aşağıdaki ufak ve kara iki deliğe huzursuzca ve dehşetli bir korkuyla baktılar.

Saat dokuza doğru, tren daha durmadan hepsi heyecanla el kol sallayan, *yan yana* oturan adamların doluştuğu ilk trenler geldi. Tünelin, paniğin ilk yayıldığı iç bölümünden geliyorlardı. Bağırıp çağırıyorlardı: "Tünel *yanıyor*!"

Kalabalıktan akıl almaz bağırış çığırış sesleri yükseldi. Öne doğru, sağa sola yuvarlanıyorlardı sanki.

Bunun üzerine Harriman bir vagonun üzerinde belirdi, şapkasını sallayarak bağırdı. Sabah ışığında bir ceset gibi görünüyordu, soluk ve kansızdı; herkes onun bu görünüşünü felakete bağlıyordu.

"Sessizlik! Harriman konuşacak!"

"Yemin ediyorum, doğruyu söylüyorum!" diye bağırdı Harriman kalabalık sakinleştiğinde; ağzından çıkan her sözcükle birlikte kalın buhardan bulutlar da püskürüyordu. "Tünelin yandığını söylemek saçmalık! Betonla demir yanmaz. Patlama sonucunda sondaj makinesinin arkasındaki birkaç kötü durumdaki direk alev aldı ve bunun üzerine *panik* yaşandı. Mühendislerimiz sorunu çözmek için çalışmaya koyuldular bile! Gerek yok!"

Ama Harriman'ın sözünü bitirmesine izin verilmedi. Öfkeli ıslıklar ve bağırışlar sözünü kesti ve kadınlar ellerine taşlar aldılar. Harriman vagondan atlayıp istasyona döndü. Dermanı kesilmiş bir hâlde sandalyelerden birine çöktü.

Her şeyin bittiğini, olsa olsa ancak Allan'ın buradaki bir felaketi önleyebileceğini hissediyordu.

Ama Allan'ın da akşam olmadan gelmesi imkânsızdı!

Can sıkıcı, soğuk istasyon salonu, yardım etmek üzere koşup gelen mühendisler, doktorlar ve memurlarla doluydu.

Harriman, uyku hapının etkisini yok etmek için bir litre şekersiz kahve içmişti. Kusmuş, iki kere de bayılmıştı.

Evet, ne yapmalıydı? Duyduğu tek akıllıca şey, on altıncı istasyondan bir mühendisin Bärmann adına ilettiği mesajıydı.

Bärmann'a göre tahkim edilen galerideki direkler sıcak nedeniyle kendiliğinden tutuşmuş ve alevler fişek kovanlarını patlatmıştı. Bu makuldü, ama patlama on ikinci istasyonda duyulacak kadar şiddetli gerçekleşmiş olabilir miydi?

Harriman, içeriye kurtarma trenleri göndermişti ama dört rayın dördünde birden karşıdan gelen trenler dışarı çıkıp onları da geri geri gitmeye zorladığı için bu trenler de dönmüştü.

Harriman, dört buçukta Allan'a telgraf çekmişti, o da mesajı New York-Buffalo yataklı vagonunda almıştı. Özel bir trenle hemen döneceği yanıtını vermişti. Bir patlama olamazdı, çünkü patlayıcı maddeler ancak ateşte yanardı. Hatta makinede çok az patlayıcı madde vardı. "Kurtarma trenleri gönderin!" diyordu. "Bütün istasyonlara mühendisler yerleştirin! Yanan galeriye su basın!"

Allan için bunları söylemek kolaydı tabii. Harriman hemen, trenlerin dışa açılan raylara yönlendirilmesini emretmiş olsa da, şu anda Tünele tek bir tren dahi göndermek imkânsızdı.

Artık telefon eden de yoktu, sadece on beşinci, on altıncı ve on sekizinci istasyonlardaki mühendisler bütün trenlerin geçtiğini bildirdiler.

Ancak bir süre sonra raylar tümüyle boşaldı ve Harriman, dört kurtarma trenini peş peşe Tünele gönderdi.

Kalabalık, şüphe içinde trenlerin geçmesine izin verdi.

Tek tük bazı kadınlar, mühendislere küfretti. Ruh hâli gittikçe gerildi. Ama sonra, saat ona doğru, "Araftan" işçilerle birlikte ilk trenler gelmeye başladı.

Artık felaketin tahmin edilenden çok daha korkunç olduğuna dair bir kuşku kalmamıştı.

Gitgide daha fazla tren, ardından da "Son otuz kilometrede kalan herkes öldü!" diyen takımlar geldi.

4

TÜNELDEN gelen kirli, sarı yüzlü adamların anında etrafları sarıldı, cevaplayamadıkları binlerce soru yağmuruna tutuldular. Felaket hakkında bildiklerini yüzlerce kez anlatmaları gerekti, oysa on kelime bile yeterliydi. Kocalarını bulan kadınlar onların boyunlarına atıldı ve sevinçlerini, hâlâ korkunç bir belirsizlik içinde bekleyen diğerlerine nispet yaparak gösterdiler. Diğerlerinin yüz ifadelerinde ise korku dolaşıyordu, kurtulanla-

ra beki de yüzüncü kez kocalarını görüp görmediklerini soruyor, sessizce ağlıyor, sağa sola koşarak bağırıyor ve beddua ediyorlardı. Korkuyla tekrar etrafta dolaşmaya başlamadan önce, öyle sessizce durup gözlerini demir yoluna dikiyorlardı.

Hâlâ umut içindeydiler; "son otuz kilometrede herkesin ölü olduğu" sözünün çoktan abartı olduğu anlaşılmıştı.

Nihayet, mühendis Bärmann'ın kalkışını uzun süre engellediği, ancak o vurulduktan sonra yola çıkabilen tren de geldi. Bu tren ilk ölüyü getirmişti: bir İtalyan'dı bu. Ama bu İtalyan, felaketin sonucu olarak kaybetmemişti hayatını. Bir vatandaşı, bir *amico* ile vagonda yer kapmak için ümitsiz bir bıçak kavgasına girişmiş ve onu bıçaklamıştı. Bu *amico* da yere devrilirken onun karnını yarınca, dönüş yolunda ölmüştü. Ama işte ilk ölü oydu. Edison-Bio fotoğrafçısı, kamerasının kolunu çeviriyordu.

Ölü adam istasyon binasına taşınırken kalabalığın içerisinde bir duygu patlaması yaşandı! Öfke alev aldı! Birden herkes bağırmaya başladı (tıpkı Tüneldeki adamlar gibi): "Mac nerede? Mac hesap verecek!" Tam o sırada diğer kadınlar arasından histerik çığlıklar atan bir kadın kendine yol açarak ölünün peşinde koşmaya ve saçlarını yola yola kıyafetlerini parçalamaya başladı.

"Césare! Césare!" Evet, Césare'ydi o.

Ama Bärmann treninden inen heyecanlı işçi kalabalığı (çoğu İtalyan ve zenciydi) artık başka tren gelmeyeceğini söyleyince sesler birden kesildi...

"Başka tren gelmeyecek mi?"

"Sonuncusu biziz!"

"Nesiniz siz?"

"Sonuncu!! Biz sonuncuyuz!"

Sanki kalabalığın üzerine kurşun yağmıştı. Herkes sağa sola koşuştu, anlamsızca, şaşkın, başlarından vurulmuşçasına elleri şakaklarında.

"Sonuncu!! Onlar sonuncuymuş!!"

Kadınlar feryat figan yere devrilirken çocuklar ağlıyordu; kimileri için ise anında intikam ateşi yanmaya başladı. Ve o kocaman uğursuz kalabalık birden hareketlenirken, üzerinden haykırışlarla dolu bir bulut geçti.

Esmer tenli, cengâver bıyıklı, dörtgen yapılı bir Polonyalı, bir taş bloğun üzerine tırmanıp bağırdı: "Mac bizi bir fare kapanına attı –bir fare kapanına– yoldaşlar adına intikam!"

Kalabalık kudurdu. Bütün ellerde aniden bir taş belirdi, halkın silahı olan taş burada kıyamet gibiydi zaten. (Büyük şehirlerde yolların asfaltlanmasının ana nedenlerinden biri de budur!)

Üç saniye sonra istasyon binasında kırılmadık cam pencere kalmamıştı.

"Harriman, dışarı!"

Ama Harriman bir daha ortaya çıkmadı.

Telefon edip asker çağırmıştı, zira Tünel Şehrindeki az sayıda polisin gücü yetersizdi. Şimdi sapsarı ve nefes nefese bir köşede oturmuştu, düşünmekten bile acizdi.

Ona hakaretler yağdırdılar, binaya saldırmaya niyetlendiler. Ama Polonyalı o anda başka bir teklifle geldi: Mühendislerin topu suçlu değil miydi, hepsi ölmeliydi! Evlerini ateşe verip, karılarıyla çocuklarını da yakmalıydı!

"Binlerce ölü, binler öldü!"

"Hepsi geberecek!" diye bağırdı kocası bıçaklanan İtalyan kadın. "Hepsi! İntikam, Césare için intikam!" Ve en önde koştu bu paramparça elbiseli ve darmadağın saçlı intikam meleği.

Kalabalık, karmakarışık bir gürültüyle sarılı hâlde, molozların üzerinden gri yağmurun içine yuvarlandı. Kocalar, evlerin direkleri, babalar ölmüştü –sefalet, darlık! İntikam! Gürültünün arasından parça parça şarkılar duyuluyordu; gruplar farklı noktalarda aynı anda Marseyez, Enternasyonal ve Sendika marşlarını söylüyordu. "Ölü, ölü, binlerce ölü!"

Halk yığını öylesine heyecanlanmıştı ki, içinde önüne geleni körü körüne yakıp yıkma, katletme öfkesi alevlenmişti. Raylar

koparılırcasına yerlerinden kaldırıldı, telgraf direkleri devrildi, bekçi kulübeleri yerle bir edildi. Çatırtılar, gümbürtüler yükseldikçe çılgın bir alkış koptu. Polislere taş bloklar fırlatıldı, ıslıklarla yuhalandılar. Sanki herkes o öfkeyle aniden acılarını unutmuştu.

Kalabalığın en başında, en çılgın güruhlar, akıllarını yitirmiş fanatik kadınlar yer aldı ve mühendislerin villalarıyla çiftlik evlerine hücum ettiler.

Tüm bu süre boyunca, denizin altındaki o çaresiz koşuşturmaca da devam ediyordu. Yağan kayaların, ateşin ve dumanın hayatta bıraktığı insanlar, dağlayıcı bir nefesle üfleyen ölüm peşlerindeyken dur durak bilmeksizin ileriye kaçıyordu. Dişleri birbirine vura vura, diken gibi dimdik olmuş saçlarıyla, tökezleye tökezleye ilerleyip avare gibi dolaşanlar; bağrışıp ağlaşan çiftler; akciğerleri ıslık çalarak hırıldayan, peş peşe dizilmiş sürüler; yerde merhamet dileyerek yatan yaralılar ve kötürümler de vardı içeride. Bazıları, hiç kimsenin bu muazzam mesafeyi yaya geçemeyeceği korkusuyla uyuşup oldukları yerde duruyordu. Kimileri vazgeçti bu yüzden, ölmeye yattılar. Ama baldırlarını bir at gibi sallayıp diğerlerini geçen iyi koşucular da vardı; dizleri kesilen dermansızlar gıpta ve küfür ediyordu onlara.

Kurtarma trenleri, geldiklerini belli etmek için çanlarını çın çın çalıyordu. İnsanlar kurtulma heyecanıyla, karanlığın içinden hıçkırarak bu trenlere atıldı. Fakat tren Tünelin *içine girmeye devam ettiği için*, bir süre sonra korkuyla sarsıldılar ve beş mil ötede onları beklediği söylenen ikinci trene yaya ulaşabilmek için tekrar trenden atladılar.

Kurtarma treni çok yavaş ilerliyordu. Dışarı çıkan son trenlerin dehşete kapılan ekipleri, vagonlarda yer açmak için bir sürü kayayı dışarı attıklarından, önce rayların temizlenmesi gerekiyordu. Sonra da duman geldi! Dokunduğu her şeyi aşındırıyor, dağlıyor; o varken nefes almak zorlaşıyordu. Ama tren daha da ilerledi, ta ki farları duman duvarını artık geçemeyecek duruma gelinceye ka-

dar. Bu kurtarma treninde, canını dişine takan cesur mühendisler vardı. Trenden atladılar, duman maskelerini takıp duman basmış galerilere koşturarak çanları salladılar. Gerçekten de umutlarını büsbütün kaybetmiş ufak ve bitkin grupları, son bir çabayla trene kadarki bin metreyi aşmaları için yüreklendirebildiler.

Ama sonra bu tren de ayrılmak zorunda kaldı. Oradaki mühendislerin birçoğu dumandan zehirlendi, ikisi o gün hastanede öldü.

5

MAUD o gün hayli uzun, geç saatlere kadar uyudu. Hastanede izinli bir hemşirenin yerine bakmış ve ancak saat ikide dinlenmeye çekilebilmişti. Uyandığında küçük Edith yatağında oturmuştu bile, zaman geçirmek için güzel sarı saçlarını ince ince örüyordu.

Sohbet etmeye henüz başlamışlardı ki hizmetçi kız içeri girip Maud'a bir telgraf uzattı. "Tünelde büyük bir felaket yaşanmış," dedi Maud, uykusuz gözlerle.

"Telgrafı neden daha önce vermediniz?" diye sordu hemen ardından, biraz da öfkeyle.

"Beyefendi bana da bir telgraf çekerek, uykunuzu bölmemi istemediğini belirtti."

Telgraf, Allan yoldayken gönderilmişti. Şöyle yazıyordu: "Tünelde felaket. Evden çıkma. Akşam saat altıya doğru geliyorum."

Maud'un beti benzi attı. "Hobby!" diye düşündü. İlk düşüncesi o oldu. Akşam yemeğinden sonra Tünele gitmişti; neşeyle, şakalaşarak ona veda etmişti...

"Ne oldu, anneciğim?"

"Tünelde bir kaza olmuş, Edith."

"Çok insan öldü mü?" diye sordu ufaklık, düşünmeden, melodik bir sesle, güzel ve çocuksu hareketlerle saçlarını örmeye devam ederek.

Maud cevap vermedi. Önüne baktı. Acaba Hobby bu saatte galerinin ta içlerinde miydi?

O sırada Edith boynuna sarılıp teselli ederek konuştu:

"Üzülmene gerek yok. Baba, Buffalo'da ya!"

Sonra da Edith, babasının güvende olduğuna Maud'u ikna etmek için güldü.

Maud, bornozunu üzerine geçirdi ve merkez büroya telefon etti. Ancak uzun bir süre sonra bağlantı kurulabildi. Pek bir şey bilmiyorlardı ya da söylemek istemiyorlardı. Ya, Hobby? Hayır, Bay Hobby'den haber yoktu.

Maud'un gözlerine yaş geldi, hiç kimsenin görmemesi gereken telaşlı yaşlar. Huzursuzca ve heyecanlı bir şekilde Edith'le banyoya girdi. Her sabah bu oyunu oynarlardı. Maud da Edith gibi suda oynaşmaktan ve seslerin dolu dolu ve tuhaf biçimde yankılandığı banyoda gülüp bağrışmaktan, buhar çıkan duş başlığını püskürtmekten çocukça keyif alıyordu –ama o gün Maud'un üzerine giderek artan bir soğukluk geldi, tam da buz gibi olduğu sırada biri onu gıdıklıyormuş gibi hissettiği için küçük Edith gülmeye başladı. Sonra sabah temizliği ve kahvaltıdaydı sıra. Maud'un, asla vazgeçmediği günün en güzel saatleri. Edith, kahvaltıdan sonra "okula" giderdi. Kendi sınıfı vardı, kara tahtalı –böyle olmasını istemişti– ve gerçek küçük sıralı, yoksa okul olmazdı ki.

Bugün Maud banyoyu kısa tuttu, keyif alması söz konusu değildi. Edith, annesini akla gelebilecek her şekilde neşelendirmeye çalıştı ve bu çocuksu çabaları Maud'u az kalsın ağlatacaktı. Banyodan sonra tekrar merkez büroya telefon etti. Nihayet Harriman'la konuşabildi ve o da kazanın ne yazık ki şimdiye kadarki tahminlerinden çok daha büyük olabileceğini söyledi.

Maud gittikçe huzursuzlaştı. Mac'in tuhaf talimatı ancak şimdi dikkatini çekebilmişti: "Evden çıkma!" Neden? Mac'i anlamıyordu. Bahçelerden geçerek doğrudan hastaneye gitti ve görevli hemşirelerle fısıldaşarak konuştu. Burada da huzursuzluk ve telaş hâkimdi. Küçük hastalarıyla biraz sohbet etti ama aklı o

kadar karışmıştı ki doğru düzgün bir şey düşünemedi bile. Sonunda daha da huzursuz ve heyecanlı bir hâlde odasına döndü.

"Evden neden çıkmamalıymışım?" diye düşündü. "Mac'in bana dışarı çıkmayı yasaklaması doğru değil!"

Tekrar telefon etmeye çalıştı ama başarısız oldu.

Sonra eşarplarından birini aldı eline. "Bir bakacağım," dedi alçak sesle kendi kendine. "Mac istediğini söylesin. Neden evde kalacakmışım? Üstelik şimdi! Kadınlar korku içinde olmalı, tam da şimdi onları ikna edecek birine ihtiyaçları var."

Ama eşarbı tekrar kenara koydu. Mac'in telgrafını yatak odasından alıp belki yüzüncü kez okudu.

Evet ya, neden? Gerçekten neden?

Felaket o kadar büyük müydü?

Evet, tam da bu yüzden geri durması imkânsızdı! Kadınlarla çocuklara destek olmak onun göreviydi. Mac'e içten içe öfkelendi ve gitmeye karar verdi. Gerçekten ne olduğunu öğrenmek istiyordu. Ama yine de Mac'in tuhaf talimatına karşı çıkmaya çekiniyordu. Ayrıca içinde nedenini bilmediği tuhaf bir korku da vardı. Nihayet kararlı bir şekilde, suya dayanıklı sarı kabanını üzerine geçirdi, eşarbı başına bağladı.

Çıktı.

Ama kapıda birdenbire, bugün, tam da bugün küçük Edith'i yalnız bırakmaması gerektiğine dair açıklanamaz bir korku belirdi. Ah, şu Mac yok muydu, aptal telgrafıyla bütün bunlara o neden olmuştu!

Gidip Edith'i "okuldan" aldı, bir pelerine güzelce sardı ve neşeli ufaklığın sarı saçları üzerine kapüşonu çekti.

Evdekilere "Bir saat sonra döneceğim!" dedi ve yola çıktılar.

Islak bahçe yolunun üzerinden bir kurbağa atladı, Maud da az kalsın üzerine basacağı için ürktü.

Edith keyiften çığlık çığlığaydı. "Ayy, ufak kurbağaya bak, anne! Baksana nasıl da ıslanmış! Yağmur yağdığında neden gezmeye çıkıyor ki?"

Hava sersefil, keyifsiz ve çirkindi.

Rüzgâr caddede daha da sertleşti, soğuktu, yağmursa çaprazlamasına yağıyordu. "Oysa dün ne kadar da sıcaktı," diye düşündü Maud. Su birikintileri üzerinden kocaman adımlarla atlamak Edith'in hoşuna gitmişti. Birkaç dakika içinde Tünel Şehrini gördüler; bütün o büro binaları, bacaları ve kablo direklerinden ormanıyla, kirin ve yağmurun altında gri ve virane bir görünümü vardı. Kaya trenlerinin çalışmadığını Maud hemen fark etti. Yıllardır ilk kez böyle bir şey görüyordu! Ama bacalar her zamanki gibi tütmeye devam ediyordu.

'Hobby tam da felaketin olduğu yerde bulunmuş olamaz,' diye düşündü. 'Tünel o kadar kocaman ki!' Ama yine de kafasının içinde dağınık ve korkutucu düşünceler dolaşıyordu.

Aniden durdular.

"Dinle!" dedi Maud. Edith kulak kesilirken annesine baktı.

Karmakarışık sesler bulundukları yerden duyuluyordu. Sonra insanları da gördüler, hareket eden binlerce başı olan gri kalabalığı. Ama sisin içinde hangi yöne gittikleri hiç de anlaşılmıyordu.

"Neden bağırıyor bu insanlar?" diye sordu Edith.

"Kaza yüzünden endişeliler, Edith. Bütün o küçük çocukların babaları tehlikedeyse kadınlar da elbette çok endişelenirler."

Edith başını sallayıp bir süre sonra da, "Demek *büyük* bir kaza oldu, öyle mi anne?" dedi.

Maud, irkildi.

"Sanırım öyle," diye cevap verdi, bir hayli düşünceliydi. "Büyük bir kaza olmalı! Daha hızlı yürümeliyiz, Edith." Maud adımlarını sıklaştırdı, istiyordu ki –evet ya, ne istiyordu? Bir şeyler yapmak istiyordu...

Aniden, biraz da şaşkınlıkla, insanların yaklaştığını gördü! Bağırışlar arttı. Biraz evvel dik duran bir telgraf direğinin aniden devrilip yok olduğunu gördü. Maud'un tepesindeki teller titredi.

Edith'in heyecanlı sorularına artık pek dikkat etmeden, hızla ve heyecanla öne doğru koştu. Ne yapıyorlardı? Ne olmuştu? Yü-

zünü ateş bastı ve bir an dönüp, Mac'in emrettiği gibi eve kapanmayı düşündü.

Ama başkalarının bedbahtlığını görmekten çekinerek mutsuz insanlardan kaçmak, ona korkaklık gibi geldi. Pek işe yaramasa da elbette bir şeyler yapabilirdi. Herkes de onu tanıyordu zaten, kadınlarla erkekler, nereye giderse gitsin kendisine selam verip ufak tefek hizmetlerde bulunurlardı! "Ya Mac? Burada olsa Mac ne yapardı? Tabii ki aralarında olurdu!.." diye düşündü Maud.

Kalabalık yavaş yavaş yaklaşıyordu.

"Neden böyle bağırıyorlar?" diye sordu korkmaya başlayan Edith. "Neden şarkı söylüyorlar, anne?"

Gerçekten de şarkı söylüyorlardı! Çılgın bir ulumayla yaklaştılar anneyle kıza doğru. Çığlıklar ve bağırışlar duyuldu. Gri moloz arazisine yayılmış, başlı başına koca bir *orduydu* gelen. Maud, içlerinden bir güruhun küçük bir saha lokomotifini taşlarla tahrip ettiğini gördü.

"Anne?"

"Neydi bu? Dışarı çıkmamalıydım," diye düşündü Maud, korkuyla olduğu yerde kalakaldı. Ama dönmek için artık çok geçti...

Onu görmüşlerdi. Öndekilerin kollarını kendisine uzattığını ve aniden yollarından ayrılıp üzerlerine doğru geldiğini gördü. Maud, korkuyla koştuklarını fark etti. Çoğunun kadın olduğunu görünce cesaretini tekrar topladı. "Çok şükür sadece kadınlar..."

Aniden içinde sınırsız bir merhametle bu kollara doğru yürüdü. Ah, Tanrım, korkunç bir şey yaşanmış olmalıydı!

İlk kadınlar grubu nefes nefese yaklaştı.

"Ne oldu?" diye bağırdı Maud, yalandan bir merhamet gösteriyor değildi. Ama kadınların yüzlerini gördüğünde beti benzi attı. Hepsi de şaşkın ve delirmiş gibi görünüyordu, yağmurdan sırılsıklam vaziyette yarı giyiniktiler ve yüzlerce gözün içinde vahşi bir ateş yanıyordu.

Maud'u duymadılar. Ona cevap vermediler. Çarpılmış ağızları zafer kazanmışçasına tiz bir biçimde uluyordu.

"Hepsi öldü!" diye her tonda ve her dilde acı acı bağırdı sesler Maud'a doğru. Aniden bir kadının çığlığı duyuldu: "Mac'in karısı, vurun ona, öldürün!"

Ve Maud –gözlerine inanamadı– öfkeden şaşılaşan gözleriyle yırtık önlüklü ve üstü başı perişan bir kadının, yerden bir taş kaptığını gördü. Taş havada süzüldü ve Maud'un kolunu sıyırdı.

Küçük, solgun Edith'i içgüdüsel olarak kendine çekip doğruldu.

"Mac ne yaptı ki size?" diye bağırdı Maud ve gözleri korkuyla etrafına bakındı. Kimse onu işitmedi yine.

Azgın ve gözü dönmüş insanlardan oluşan koca bir ordu onu tanımıştı. Tek bir çığlığa benzeyen bir uluma sesi yükseldi aralarından. Birden her yandan taşlar yağmaya başladı ve Maud irkildi, bütün vücudu titredi. Şimdi işin ciddiyetini kavramıştı! Arkasını döndü ama her yerdeydiler, aralarında on adım kalmış, etrafı sarılmıştı. Dehşete düşmüş şaşkın bakışının karşılaştığı bütün gözlerde aynı akkor ışık yanıyordu: nefret ve çılgınlık. Alnını soğuk terler basan Maud, dua etmeye başladı: "Tanrım! Tanrım çocuğumu koru!"

Ne var ki bir kadın sesi, tiz bir sinyal gibi yankılandı: "Vurun ona! Mac hesap verecek!"

O anda bir taş parçası Edith'in göğsüne çarpı, öyle sertti ki, sendeledi.

Küçük Edith bağırmadı. Sadece ufak eli, Maud'un elinin içinde titredi, başını kaldırıp şaşkın gözlerle korkarak annesine baktı.

"Aman Tanrım, ne yapıyorsunuz?" diye bağırdı Maud, yere çöküp Edith'e sarıldı. Korku ve çaresizlikten gözyaşları yanaklarından akıyordu.

"Mac hesap verecek!"

"Mac, nasılmış öğrenecek!"

Ho! Ho! Ah, bütün o kudurmuş vücutlar, ah o acımasız gözler. Elleriyle de taşları fırlatmaya devam ettiler...

Maud korkak biri olsaydı diz çöküp ellerini uzatır, bu kudurmuş insanlar arasında belki son anda insani bir duygu ateşleye-

bilirdi. Ama Maud, o ufak, duygusal Maud, birdenbire aslan kesildi! Edith'in ağzının kanadığını, beti benzinin attığını gördü, taşlar yağıyordu, ama o merhamet dilemedi.

Hızla ayağa dikildi, çocuğuna sarılarak, gözleri alev alev bütün o nefret dolu yüzlere doğru bağırdı: "Hayvanlar! Serseriler, pis serseriler! Tabancam olsa –vururdum sizi, köpekler gibi! Ah, hayvanlar! Korkak, adi hayvanlar!"

Tam o anda büyük bir kuvvetle fırlatılan bir taş Maud'un şakağına çarptı ve o, kollarını uzatarak, ses çıkarmadan yere, Edith'in üzerine devrildi. Maud ufak tefekti ama sanki bir direk devrilmiş gibi bir ses çıktı, yerdeki su havaya sıçradı.

Çılgın bir zafer çığlığı yankılandı. Çığlıklar, kahkahalar, delicesine bağırışlar: "Mac hesap verecek! Evet, hesap verecek, bizzat hissedecek –tuzağa attı onları– binlercesini..."

Artık başka taş atılmadı! Çılgın kalabalık birden yoluna devam etti. "Bırakın, yatsınlar, kendiliğinden kalkarlar nasılsa!" Sadece fanatik İtalyan kadın, çıplak sarkık göğüslerine aldırmadan, üzerlerine doğru eğilip yerde yatanlara tükürdü. Şimdi sıra mühendislerin evlerindeydi! Hadi, ileri! Hepsi hesap verecekti! Ama Maud'a saldırdıktan sonra öfkeleri biraz dinmişti. Herkes boğucu bir duyguya kapılmıştı, burada doğru olmayan bir şey yaşanmıştı. Güruh bölüne bölüne moloz arazisinde dağıldı. Yüzlercesi sessizce geride kalıp rayların üzerinden tökezleye tökezleye geçti. İtalyan kadının başını çektiği en öndeki öfkeli grup mühendislerin villalarına ulaştığında o kadar ufalmıştı ki, tek bir polis onları kontrol altında tutabildi.

Yavaş yavaş dağıldılar.

Bir kez daha acıyı, sefaleti ve çaresizliği hissetmeye başladılar. Her yerde önlüklerini yüzlerine bastırıp ağlayan kadınlar dolaşıyordu. Yağmurda, rüzgârda koşuşuyorlardı, tökezleye tökezleye, ayaklarının altındaki toprağa dikkat etmeden.

• • •

Herkes çıldırmışçasına, acımasızca ve acıdan zevk alarak, karanlık, kitlesel bir çılgınlığa kapılmış, sonra da Maud'la Edith'in bulunduğu yerden uzaklaşmıştı; ikisi de yağmurun altında, moloz arazisinin ortasında, kimse ilgilenmeden uzun bir süre yattı.

Sonra on iki yaşlarında, kırmızı çorapları bileklerinde toplanmış küçük bir kız, yanlarına geldi. Mac'in karısının taşlandığını görmüştü. Maud'u tanıyordu çünkü geçen sene haftalarca hastanede yatmıştı.

Basit bir insani dürtüyle gelmişti oraya. Şimdi başlarında duruyordu, aşağı sarkmış çoraplarıyla, onlara yaklaşmaya cesaret edemiyordu. Biraz uzakta birkaç kadınla erkek duruyordu, onlar da aynı şekilde yaklaşmaya cesaret edemiyordu. Sonunda kız korkudan beti benzi atmış bir hâlde, yerde yatanlara biraz daha yaklaştı, ince bir inleme duydu.

Korkarak geriledi ve birden hızla koşmaya başladı.

Hastane yağan yağmur altında ıssız görünüyordu, kız da zili çalmaya cesaret edemedi. Ancak kapıdan biri çıktığında, bir hemşire, çocuk parmaklığa yaklaşıp istasyonu işaret ederek: "Şurada yatıyorlar!" dedi.

"Kim yatıyor orada?"

"Mac'in karısı ve küçük kızı!"

O sırada, aşağıda galeridekiler hâlâ koşmaya devam ediyorlardı...

6

ALLAN, New York'a vardığında Harriman'ın bir telgrafıyla, Maud'la Edith'in kalabalık bir güruhun saldırısına uğradığı haberini aldı. Bu kadardı bilgi. Harriman'ın, Allan'a korkunç gerçeğin tamamını söyleyecek kadar ne cesareti vardı ne de o kadar acımasızdı: Maud ölmüştü ve çocuğu da ölüm döşeğindeydi.

Bu korkunç günün akşamında hava kararırken, Allan arabayla New York'tan geldi. Olağanüstü bir hızla gelmiş, her zamanki gibi bizzat kendisi direksiyona geçmişti.

Arabası kadınlardan, Tünel çalışanlarından, muhabirlerden ve şemsiyelerini açıp bekleyen meraklılardan oluşan ucu sonu görülmeyen kalabalığın arasından, istasyon binasına doğru ok gibi fırladı. Herkes onun ağır, toz grisi arabasını ve kornasının sesini tanıyordu.

Bir anda heyecanlı bir kalabalık arabanın etrafını sardı. "Mac bu!" diye bağırdılar. "Bu o! Mac! Mac!"

Ama Allan ayağa kalktığında hepsi birden sustu. Kişiliğini çevreleyen şöhret –kariyer, dehâ ve gücün oluşturduğu bu şöhret– o anda bile solmamış, kalabalıkta çekingenlik ve saygı uyandırmıştı. Gerçekten de kaderin onu yerle bir ettiği bu saatte Allan onlara hiç bu kadar saygı uyandırıcı görünmemişti. Oysa dumanın içinde canlarını kurtarmak için koştururken, onu gördükleri yerde öldürmeye ant içmişlerdi.

"Yer açın!" diye bağırdı Allan yüksek sesle. "Bir felaket yaşandı, hepimiz üzgünüz! Kurtarılacak ne varsa kurtaracağız!"

Ama bu sefer her taraftan sesler yükseldi. O gün sabahtan beri atılan çığlıklar, söylenen sözler yeniden duyuldu. "Suçlu sensin... Binlerce ölü var... Onları tuzağa düşürdün..."

Allan, bir ayağı marşpiyede sükûnetini sürdürdü. Geniş yüzü kararırken bu heyecanlı seslere kızgın ve soğuk bir bakışla karşılık verdi. Ama birden –bir cevap vermek üzere dudaklarını açtığında– irkildi. Kulağına bir çığlık çarpmıştı, bir kadının alaylı, öfkeli, sanki vücudunu kesercesine yükselen çığlığı; diğer sesleri işitemez oldu. Sadece bu aynı çığlığı, kulağına acımasızca ve korkunç biçimde tekrar tekrar çarpan o çığlığı duydu:

"Karınla çocuğunu taşlayarak öldürdüler..."

Allan dikildi, gerindi, daha fazlasını görmek ister gibi başı geniş omuzları üzerinde çaresizce dört bir yana döndü, karanlık yüz ifadesi birden soldu, keskin bakışı eridi gitti, sonra gözleri

dehşetle alev aldı. Etrafındaki bütün gözlerde bu korkunç sesin doğruyu söylediğini okudu. Bütün gözler ona yaşanan dehşeti bağıra bağıra anlatıyordu.

O anda Allan kendini kaybetti. Bir madencinin oğluydu, onlar gibi bir işçiydi ve ilk duygusu acı değil, öfkeydi.

Şoförü bir kenara ittirdi ve daha direksiyonun arkasına geçmeden arabayı hareket ettirdi. Araba dosdoğru, dehşete düşerek çığlıklarla kendilerini kenara atan kalabalığın ortasına daldı.

Sonra yağmur grisi alacakaranlığa doğru fırlayıp uzaklaşırken, arabanın ardından baktılar.

"Canıma değsin!" diye bağırdı alaylı sesler birbirine karışarak. "Artık o da öğrendi, nasıl bir hismiş bu!"

Ama başlarını sallayıp, "Doğru değildi –bir kadın, ufak bir çocuk..." diyen tek tük birkaç kişi de oldu.

Çıldırmış durumdaki İtalyan kadın ise alayla, çığlık çığlığa bağırdı: "İlk taşları ben attım. Ben! Alnından vurdum onu! Evet, gebermeliydiler!"

"Mac'i öldürmeliydin! Mac'i! Mac suçlu! Ama karısı? O kadar iyi bir kadındı ki!"

"Taşlayın Mac'i!" diye bağırdı İtalyan kadın, nefes nefese, kötü İngilizcesiyle ve en tiz sesiyle. "Öldürün onu! Bir köpek gibi gebertin onu!"

Ev, sefil alacakaranlıkta ıssız görünüyordu. Allan'ın onu görmesi her şeyi anlamasına yetmişti. Ön bahçenin gıcırdayan çakıllı yolunda yürürken yıllar önce Bolivya-Ant Dağları Demir yolu inşaatında yaşadığı bir olay aklına geldi. O zamanlar bir arkadaşıyla bir barakada oturuyordu, arkadaşını grevciler vurup öldürmüştü. Allan ise her şeyden habersiz işten dönmüş, ama katledilen arkadaşının yattığı barakayı görünce orası ona tuhaf bir biçimde yabancı, açıklayamadığı şekilde değişmiş gibi gelmişti. Aynı atmosfer şimdi evini de sarmıştı.

Giriş holüne dezenfeksiyon maddesi ve eter kokusu yayılmıştı. Edith'in beyaz, küçük kürk mantosunu asılı gördüğünde aniden

gözleri karardı, az kalsın yere yığılacaktı. O sırada bir hizmetçinin hıçkırarak, "Efendim –Efendim!" diye seslendiğini duydu; bu yabancı sesin acısını ve çaresiz iniltilerini duyduğunda bir kez daha kendini toparladı. Yarı karanlık oturma odasına adım atınca bir doktorla karşılaştı.

"Bay Allan!"

"Hazırlıklıyım, doktor," dedi Allan alçak sesle. Öyle sakin ve gündelik bir tonla konuşmuştu ki doktor şaşkınlıkla gözlerinin içine baktı. "Çocuk da mı, doktor?"

"Korkarım, onu kurtarmak mümkün değil. Akciğerinden yaralanmış."

Allan sesini çıkarmadan başını sallayarak merdivene yöneldi. Küçük kızının berrak, çın çın çınlayan kahkahası merdiven sahanlığında yankılanıyor gibi geldi ona. Yukarıda bir hemşire, Maud'un yatak odasında durup Allan'a bir işaret verdi.

Allan içeri girdi. Odada sadece bir mum yanıyordu. Maud yatakta yatıyordu, uzunlamasına, tuhaf biçimde yassı, solgun ve katı. Yüzü güzel ve huzurluydu ama sanki ufak, mütevazı ve gösterişsiz bir soru kalmıştı kanı boşalmış yüzünde; yarı açık solgun dudaklarında da hafif bir şaşkınlık vardı. Kapalı gözlerinin aralığı, akan son ve ufak bir gözyaşı damlasıyla ıslanmış gibi parlıyordu. Allan hayatı boyunca Maud'un solgun göz kapaklarının altındaki bu nemli parlaklığı bir daha asla unutmadı. Ağlamadı, hıçkırmadı, ağzı açık son istirahatgâhının yanında oturup Maud'a baktı. Açıklanamaz bir duygu ruhunu felce uğratmıştı sanki. Hiçbir şey düşünemiyordu. Yine de kafasının içinde düşünceler solgun ve karışık bir hâlde dolandı durdu, onları umursamadı. İşte burada yatıyordu küçük Madonna'sı. Onu sevmişti, sevdiği için de evlenmişti. Basit hayat koşullarından gelen ona parlak bir hayat sunmuştu. Onu korumuş, neredeyse her gün yoldan geçen araçlara dikkat etmesini söylemişti. Hep onun için endişelenmişti, ona bunu asla belli etmeden. İşi kendisini yuttuğu için son yıllarda onu ihmal etmişti. Ama bu yüzden ona olan sevgisi azalmış de-

ğildi. Onun küçük, güzel, tatlı Maud'u, bu durumdaydı işte. Varsa lanet olsun Tanrıya, lanet olsun böylesi kadere!

Maud'un ufak, yuvarlak elini tutup, bomboş, yanan gözleriyle süzdü. Eli soğuktu, öyle de olması gerekiyordu çünkü Maud ölmüştü, ama bu soğukluk Allan'ı korkutmadı. Bu cildin her bir çizgisini, her bir tırnağı, her bir eklemi biliyordu. Kahverengi ipeksi saçını, sol şakağında her zamankinden daha aşağıdan taramışlardı. Ama Mac, saçının telleri arasından maviye çalan, belli belirsiz bir leke gördü. Taş buraya çarpmıştı işte, denizin binlerce metre altındaki dağlardan patlatarak çıkarttırdığı o taş. Lanet olsun insanlara, kendisine de! Lanet olsun Tünele!

Hiç kuşkusuz, Maud sinsi kaderiyle, o kör öfke önüne çıkan her şeyi yakıp yıkarken karşılaşmıştı. Neden söylediğini yapmamıştı sanki? Onu sadece hakaretlerden korumak istemişti.

Böyle bir şey olacağı ise aklına bile gelmemişti! Neden yanında olmamıştı, tam da bugün?

Allan, o günlerde Juan Alvarez madenine hücum ettiklerinde, kendisinin de iki insanı vurduğunu hatırladı. Maud'u savunmak için, hiç düşünmeden yüzlercesini vururdu. Hâlâ bir parmağını hareket ettirebildiği sürece, peşinden gidip derin okyanuslara dalar –boş laflar değildi bunlar– yüz binlerce vahşi hayvana karşı onu savunurdu. Ama yanında değildi işte...

Düşünceler kafasının içinde dolaşıyordu, sevgi sözcükleri ve lanetler, ama o hiçbir şey düşünmüyordu.

O sırada ürkekçe kapı vuruldu. "Bay Allan?"

"Efendim?"

"Bay Allan... Edith..."

Allan ayağa kalktı ve mumun devrilmemesi için şamdana sıkıca yerleştirilip yerleştirilmediğini kontrol etti. Sonra kapıya gidip buradan bir daha Maud'a baktı. Hayalinde kendisini sevdiği karısının üzerine atılır, ona sarılır, hıçkırır, çığlık atar, dua eder ve onu mutlu etmediği her anı için af dilerken gördü –oysa gerçekte sadece kapıda durup ona bakıyordu.

Sonra da çıktı.

Küçük kızının ölüm döşeğinde yattığı odaya giderken, yüreğinin derinliklerinden son gücünü de topladı. Hayatının bütün o korkunç anlarını tekrar hatırlayarak, dinamitin parçalayıp kayaların deldiği bütün o bahtsızları; yerinden fırlayan volan dişlisinin alıp götürdüğü ve duvarda ezdiği adamı hatırlayarak kendini hazırladı... Eşiğin üzerinden geçerken de, "Bir zamanlar kömür madeninin yıkılan damarında, Patterson'un aşınmış çizmesinin koncunu nasıl hissettiğini unutma..." diye düşündü.

Tam vaktinde gelmiş, küçük, tatlı meleğinin son nefesine yetişebilmişti. Doktorlar, hemşireler ve hizmetçiler odada sağda solda dururken kadınlar ağlıyordu, doktorların bile gözlerinde yaş vardı.

Ama Allan sessizdi, gözleri de kuru. "Cehennem aşkına Patterson'un aşınmış koncunu hatırla, düşün ve insanların önünde yere yıkılma."

Geçmek bilmeyen bir sürenin ardından doktor yataktan doğruldu. Soluk alış verişleri işitiliyordu. Allan, insanların odadan çıkacağını düşünmüştü ama hepsi de kaldı.

Bunun üzerine yatağa yaklaşıp Edith'in saçlarını okşadı. Yalnız olsaydı ufak bedenini bir kere daha kollarında hissetmek isterdi, ama bu şekilde başka bir şey yapamadı.

Odadan çıktı.

Merdivenlerden aşağı inerken sanki aniden başının üzerinde çığlıklar kopmuştu, oysa aslında belli belirsiz bir hıçkırık dışında ses yoktu.

Aşağıda bir bakıcıyla karşılaştı. Onun bir şey söylemek istediğini görünce kadın durdu.

"Bayan, afedersiniz" diye konuştu nihayet büyük bir çabayla, "isminiz neydi?"

"Bayan Evelin."

"Bayan Evelin," diye sözüne devam etti Allan, sesi yabancı, fısıltılı ve yumuşaktı. "Sizden bir şey rica edeceğim. Ben yapmak

istemiyorum, yapamam –karımın ve çocuğumun ufak bir tutam saçını saklamak istiyorum. Bunu benim için yapar mısınız? Ama kimse bilmemeli. Söz verir misiniz?"

"Elbette, Bay Allan." Kadın, Allan'ın gözlerindeki yaşları gördü.

"Hayatım boyunca size minnettar olacağım, Bayan Evelin."

Karanlık oturma odasında, sessizce ağlayıp yüzünü mendile bastıran, zayıf bir kadın bir koltukta oturuyordu. Yanından geçince kadın ayağa kalkıp solgun ellerini uzatarak fısıldadı: "Allan!"

Ama Allan yoluna devam etti ve ancak birkaç gün sonra o kadının Ethel Lloyd olduğu aklına geldi.

Allan bahçeye indi. Korkunç soğumuş gibi geldi hava ona, kışın ortası gibi, paltosuna sıkıca sarıldı. Bir süre tenis sahasında bir bu yana, bir öbür yana yürüdü, sonra ıslak çalıların arasından deniz kenarına indi. Deniz, kumsalı yalayıp hışırdıyor ve köpüklerini düzenli soluklarla ıslak, dümdüz kumun üzerine atıyordu.

Allan çalıların üzerinden bakınca evinin çatısını gördü. Orada yatıyorlardı. Denizin üzerinden güneydoğu yönüne baktı daha sonra. Orada aşağıda da diğerleri yatıyordu. Orada aşağıda Hobby de yatıyordu, tıpkı havasız kalan diğerleri gibi kasılmış parmakları ve geriye bükülmüş boynuyla.

Hava gitgide soğudu. Hatta denizden sanki dehşetengiz bir don geliyordu. Allan, buz kesmişti. Donuyordu. Elleri, tıpkı en soğuk kış günlerinde olduğu gibi kaskatı kesildi, yüzü kasıldı. Ama ince buz kristallerini eziyormuş gibi çıtırtı sesleri duysa da, aslında kumun bile donmadığını gördü.

Burada, kumsalda bir saat boyunca volta attı durdu. Ortalık kararmıştı, geceye döndü. Sonra buz kesip donmuş bahçenin içinden geçerek caddeye çıktı.

Şoförü Andy arabanın farlarını açmıştı.

"Beni istasyona götür Andy, yavaş sür!" dedi Allan, tonunu yitirmiş kısık bir sesle, ardından da arabaya bindi.

Andy, burnunu koluna sildi, yüzü gözyaşlarıyla ıslanmıştı.

Allan, paltosuna sarınıp şapkasını yüzüne kadar çekti. "Tuhaf," diye düşündü, "felaketten haber alınca ilk önce Tüneli düşündüm, insanları ise daha sonra!" Esnedi. Parmağını dahi kıpırdatamayacak kadar bitkindi.

İnsandan duvar deminki gibi duruyordu, kurtarma trenlerinin dönüşünü bekliyorlardı.

Artık kimse bağırmıyordu. Kimse yumruk sallamıyordu. Ne de olsa Allan da artık onlardan biri olmuştu, aynı acıyı çekiyordu. İnsanlar kendiliğinden yer açtılar, Allan içlerinden geçip dışarı çıktı. Hayatlarında daha önce hiç yüzü böylesine solgun bir insan görmemişlerdi.

7

ALLAN, normalde istasyonun bir bekleme salonu olan soğuk danışma odasına girdi.

Şantiyelerde ne törenler ne de formaliteler vardı. Kimsenin aklına şapkasını çıkarmak veya bir şekilde işine ara vermek gelmezdi. Ama o sırada, telaşlı konuşmalar bir anda sustu ve yorgunluktan koltuklara serilenler ayağa kalktılar.

Harriman, Allan'ı şaşkın ve bitkin bir yüzle karşıladı.

"Allan?" dedi, sarhoşmuş gibi peltek peltek.

Ama Allan, bir el işaretiyle sözünü kesti. "Daha sonra, Harriman."

Kantinden bir fincan kahve getirtti ve kahvesini içerken tek tek mühendislerin raporlarını dinledi.

Başını önüne eğmiş, sanki yerinden fırlayacakmış gibi otururken kimseye bakmıyordu, söylenenleri de güçlükle işitiyor gibiydi. Yüzü sanki soğuktan donmuştu, renksizdi; dudakları morarmış, kenarları beyazlaşmıştı. Kurşun grisi göz kapakları gözlerinin üzerine inmiş, arada bir sinirli sinirli seğiren sağ göz kapağı, sol göz kapağından daha aşağıya sarkmıştı. Gözlerinde insani bir bakış kalmamıştı artık. Cam kırıkları gibi çirkin bir

pırıltıları vardı. Tıraş olmamış yanakları arada sırada titreşiyor, dudakları, sanki dişleri arasında bir çekirdek varmış gibi hareket ediyordu. Sessizce soluk alsa da burun kanatları her solukta seğiriyordu.

"Bärmann'ın vurulduğu kesin, demek?"

"Evet."

"Hobby'den de haber yok, öyle mi?"

"Yok. Ama galerinin açıldığı ön bölüme gittiği görülmüş."

Allan başını salladı ve ağzını esnemesi gerekiyormuş gibi açtı. "Devam et!"

Tünelde 340. kilometreye kadar hasar yoktu ve mühendislerin kullandığı makineler çalışıyordu. Kurtarma trenlerini kullanan Robinson, dumanın 370. kilometreden sonra ilerlemeyi imkânsız kıldığını telefonla bildirmişti. Kurtarılan 152 kişiyle birlikte dönüyordu.

"Buna göre kaç kişi öldü?"

"Yapılan kontrollere göre 2900 kadar olmalı."

Uzun ve derin bir ara oldu.

Allan'ın morarmış dudakları, için için ağlamamak için savaşıyormuşçasına titredi. Başını daha da eğdi ve kahvesini hırsla içti.

"Allan!" diye hıçkırdı Harriman.

Ama Allan ona şaşkın şaşkın ve soğuk bir ifadeyle baktı. "Devam et!"

Robinson ayrıca, 352. kilometredeki istasyonda çalışan Smith'e göre, daha içerilerde bir hava pompasının çalışıyor olması gerektiğini bildirmişti, ama bu yöndeki telefon bağlantısı kesikti.

Allan başını kaldırdı. "Hobby olabilir mi?" diye düşündü. Bu umudunu söze dökmeye cesaret edemedi

Sonra Allan, Harriman'ın kendi payına pek de parlak bir rol oynamadığı, gün içindeki olayları anlattırdı. Harriman, yorgun, ağrıyan başını eliyle destekleyerek, şiş gözlerinde tek bir ifade olmadan oturuyordu.

Sıra taşkınlıkların ve yakıp yıkma olaylarının nasıl yaşandığı sorusuna gelince, Allan birden Harriman'a döndü.

"Peki, siz neredeydiniz, Harriman?" diye sordu keskin ve küçümseme dolu bir ifadeyle.

Harriman irkildi ve ağır göz kapaklarını kaldırdı.

"İnanın bana, Allan, elimden geleni yaptım!" diye yanıtladı heyecanla, "Her şeyi denedim. Ateş edemezdim ya!"

"Bunu *siz* diyorsunuz!" diye bağırdı Allan, sesi daha da tehditkâr bir biçimde çıkmıştı. "Kudurmuş insanların üzerine atılmanız gerekirdi, kafanıza birkaç delik açsalar bile. Yumruklarınız yok muydu? Ateş de edebilirdiniz –evet, lanet olsun, neden etmediniz? Mühendisleriniz oradaydı, tek yapmanız gereken emir vermekti."

Harriman kıpkırmızı oldu. Kalın ensesi şişti. Allan'ın tehditkâr sesi kanına dokundu. "Ne diyorsunuz, Allan!" diye yanıtladı sinirle. "Siz insanları görmediniz, burada değildiniz."

"Evet, burada değildim, ne yazık ki! Size güvenebileceğime inandım. Yanılmışım. Yaşlanıyorsunuz, Harriman! *Yaşlanıyorsunuz*! Size artık ihtiyacım yok. Cehenneme kadar yolunuz var!"

Harriman ayağa fırlayarak kızarmış yumruklarını masaya koydu.

"Evet, cehenneme kadar yolunuz var!" diye bağırdı Allan bir kez daha vicdansızca.

Harriman dudaklarına kadar bembeyaz kesildi ve şaşkınlıkla Allan'ın gözlerinin içine baktı. Bu gözler, küçümseme, acımasızlık ve vahşetle yanıyordu. "Beyefendi!" diye hırıldayarak ve derinden yaralanmış bir hâlde doğruldu.

Bunun üzerine Allan da ayağa fırladı ve yumruğuyla masaya öyle bir çarptı ki masa titredi. "Benden şu anda nezaket falan beklemeyin, Harriman!" diye bağırdı yüksek bir sesle. "Gidin!" Allan kapıyı işaret etti.

Harriman çıkarken âdeta sallanıyordu. Yüzü utançtan sapsarı kesilmişti. Allan'a oğlunun öldüğünü, bütün gün öğlene kadar

çift doz uyku ilacı içmiş bir hâlde mücadele ettiğini söylemek geçti aklından. Ama bir şey demedi. Çıktı.

Yaşlı, yıkılmış bir adam gibi gözleri yere bakarak merdivenlerden indi. Şapkası yoktu.

"Harriman kovuldu!" diye dalga geçti insanlar. "Boğa işten atıldı!" Ama Harriman onları duymadı. İçten içe ağladı.

Harriman odadan çıktıktan sonra Allan, görev yerlerini terk edip kaçan takımlarla birlikte dışarı çıkan beş mühendisi de sorguya çekti. Onları da anında kovdu.

İnanılmaz şiddetli bir rüzgâr estiriyordu, mühendisler de hiç karşı çıkmadılar.

Daha sonra Allan, Robinson'la telefonda görüşmek istedi. Bir memur istasyonları aradı ve Robinson'un trenini durdurmalarını emretti. Bu arada Allan yıkılan galerinin planını inceledi. Oda o kadar sessizdi ki, kırılan pencerelerden yağmur damlalarının sesi duyulabiliyordu.

On dakika sonra Robinson telefondaydı. Allan onunla uzun uzun konuştu. Hobby'den haber yoktu! Duman altında kalan galeride kurtulanların olabileceğine inanıyor muydu Robinson? Evet, henüz bunun tümüyle imkânsız olduğu söylenemezdi.

Allan emir verdi. Birkaç dakika sonra üç vagonlu bir tren, mühendisler ve doktorlarla birlikte raylardan aşağı inip Tünelin içinde kayboldu.

Treni bizzat Allan yönetiyordu ve uğultulu boş Tünelde öyle çılgınca bir hızla geçiyordu ki tren, Allan'ın büyük hızlara alışkın olan refakatçileri bile huzursuzlandı. Bir saat kadar sonra Robinson'la buluştular. Onun treni insan doluydu. Vagonlarda, Allan'dan intikam almaya yemin edenler, onu karanlıkta lambaların ışığında tanıdıklarında asık suratlarıyla ve yüksek sesle homurdandılar.

Allan yoluna devam etti. Sonraki makasta Robinson'un geçtiği raylara döndü çünkü bu hattın serbest olacağından emindi ve çılgın hızını ancak dumanın tam ortasına geldiklerinde azalttı.

Burada, duman içindeki istasyonlarda bile mühendisler çalışıyordu. Dumanın bir araya toplanmış bulutlardan bir dağ gibi kayıp geçtiği sürme demir kapıları ise kapatmışlardı. Yine de istasyonlar dumanla o kadar doluydu ki, ancak makineler sürekli yeni hava bastığı ve yeterli miktarda oksijen cihazı bulunduğu için uzun süre kalmak mümkündü. Aynen Allan gibi mühendisler için de Tünel sağlıklarını ve hayatlarını ortaya koydukları bir eserdi.

Nihayet 352. kilometredeki istasyonda iki makinistle birlikte makineleri çalıştıran Smith'le karşılaştılar. Ona göre de Tünelin daha ilerisinde bir hava pompası çalışıyor olmalıydı, Allan'ın aklına yine Hobby geldi. Keşke kader en azından arkadaşını korusaydı!

Hemen galerinin daha derinlerine ilerledi. Ama tren çok yavaş gidebiliyordu çünkü taş bloklar sık sık yolu kapatıyordu. Ayrıca duman o kadar kalındı ki farların ışık hüzmeleri sanki bir duvara çarpıp geri tepiyordu. Yarım saat sonra tren, bir tepe dolusu cesetle karşılaşınca durdu. Allan aşağı indi, yüzünde duman maskesiyle dumanın içine yürüdü. Kafasındaki kaskın güçlü ışığına rağmen, bir anda tüm görüş mesafesini yitirdi.

Etrafı ıpıssızdı. Tek bir ses yoktu, sadece oksijen cihazının vanası hafifçe çıtırdıyordu. Allan inledi. Nasılsa burada kimse duymazdı onu. Göğsü kocaman şiddetli bir yaradan ibaretti sanki. Yaralı bir hayvan gibi inleyerek ve dişlerini gıcırdatarak ilerledi. Arada bir inanılmaz acısının korkunç yükü altında yere yıkılıp kalması gerekiyormuş gibi hissediyordu.

Birkaç adımda bir başka bedenlere çarpıyordu. Ama onlara ışık tuttuğunda gördüğü, şüphe yoktu ki ona korkunç biçimde çarpılmış yüzlerle bakan cesetlerdi. Hobby aralarında yoktu.

Aniden bir hırıltı duydu, lambayı kaldırdı. Aynı zamanda koluna bir el dokundu, hırıltılı bir ses: "Kurtar beni!" diye fısıldadı. Önünde bir insan yere yığıldı. Üzerinde sadece pantolonu olan genç bir oğlandı bu. Allan onu kucaklayarak trene taşıdı ve bir zamanlar benzer bir durumda onu da bir adamın karanlık bir

galeride taşıdığını hatırladı. Doktorlar bayılan oğlanı hızla tekrar ayılttılar. Adı Charles Renard'dı, Kanadalıydı, içeride havalandırmanın çalıştığını ve bu yüzden hayatta kaldığını anlattı. Galeride herhangi bir hayat belirtisi görmüş müydü?

Kurtarılan çocuk başını salladı. "Evet," dedi, "arada bir kahkahalar da duydum."

"Kahkahalar mı?" Şaşırmış hâlde birbirlerine baktılar.

"Evet, kahkahalar. Açık seçik."

Allan telefonla tren ve işçilerden oluşan yedek kurtarma ekipleri çağırttı.

Ardından da hemen ilerlemeye devam etti. Çan sürekli çalınıyordu. Ölümüne bir işti bu, bir yandan da duman sık sık onları geriletiyordu. Öğlene doğru 380. kilometreye kadar gelebildiler ve burada birden uzaktan gelen keskin bir kahkaha sesi duydular. Suskun, dumanı tüten galeride duydukları bu ses, hayatlarında duydukları en korkunç şeydi. Donup kaldılar, herkes nefesini tuttu. Sonra hızla ilerlediler. Kahkaha gitgide belirginleşti, çılgınca, deliceydi; tıpkı dalgıçların kaza yapan ve mürettebatı boğulan deniz altılarda duyduklarını söyledikleri sese benziyordu.

Sonunda küçük bir istasyona ulaşıp içeri girdiler. Orada sisin içinde yerde yuvarlanan, korkunç burkulmalarla hareket eden ve bu sırada da sayıklayarak keskin kahkahalar atan üç, dört insan buldular. Havalandırmadan istasyona hava üflendiğinden zavallılar hayatta kalmışlardı. Hemen yakınlarında oksijen cihazları vardı –el değmemiş.

Ama zavallılar, birden karşılarında ışığı ve yüzleri maskeli insanları görünce dehşetle çığlık atıp geriledilerler. Hepsi, ölü bir adamın boylu boyunca hareketsiz yattığı bir köşeye kaçıp, korkudan dua ederek inlediler. Bunlar İtalyan'dı.

"İtalyanca konuşan var mı aranızda?" diye sordu Allan. "Maskeleri çıkarın."

Bir doktor öne çıktı, öksürmekten zor nefes alsa da, delirenlerle konuşmaya çalıştı.

"Ne diyorlar?"

Doktor yaşadığı şok nedeniyle konuşmakta zorlandı.

"Doğru anladıysam cehennemde olduklarına inanıyorlar!" dedi güçlükle.

"O zaman Tanrı aşkına, onları cennete götürmeye geldiğimizi söyleyin," diye bağırdı Allan.

Doktor uzun uzun konuştu, nihayet onu anladılar.

Ağlıyor, dua ediyor, yalvararak ellerini uzatıyorlardı. Ama birisi onlara yaklaştı mı çıldırmaya başlıyorlardı. Tek tek etkisiz hâle getirilip bağlanmaları gerekti. Biri dışarı taşınırken öldü, ikisi tımarhaneye girdi, dördüncüsü ise hızla iyileşti.

Allan bu zorlu seferin ardından, Smith'in istasyonuna yarı baygın bir hâlde döndü. Dehşetin sonu hiç gelmeyecek miydi? Öylece oturuyordu, hızlı hızlı soluyarak, büsbütün bitkin. Otuz altı saattir uykusuzdu.

Ama doktorlar dışarı çıkması için onu boşuna ikna etmeye çalıştılar.

8

DUMAN sürüne sürüne yaklaşıyordu. Yavaş yavaş, adım adım; adımını atmadan önce yoklayan bilinçli bir mahlûk gibi. Traverbanlara ve istasyonlara sızdı, tavan boyunca usulca süzüldü ve bütün odaları doldurdu. Zamanla madenin vantilatörleri onu emip dışarı atarken pompalar da milyonlarca metre küp temiz havayı içeri bastı. Ve nihayet, duman belli belirsiz incelmeye başladı.

Allan uyandı ve yanan, iltihaplı gözleriyle sütümsü sisin içine baktı. Nerede olduğunu hemen çıkaramadı. Tam önünde parlak çelik ve bakırdan, mekanizması sessizce çalışan kısa boylu, uzunlamasına bir makine vardı. Zemine yarı batmış volanı hareketsiz görünüyordu ama Allan ona baktıkça aşağı yukarı kayıp duran parlak şeritler fark etti: dakikada dokuz yüz devirle dönüyordu ve

o kadar hassas ayarlanmıştı ki duruyormuş izlenimi veriyordu. O anda da nerede olduğunu hatırladı. Hâlâ Smith'in istasyonundaydı. Sis içinde bir karaltı hareket etti.

"Siz misiniz, Smith?"

Karaltı yaklaştı ve onun Robinson olduğunu gördü.

"Smith'in yerine geçtim, Allan," dedi Robinson. Uzun, zayıf bir Amerikalı'ydı.

"Çok mu uyudum?"

"Hayır, bir saat."

"Diğerleri nerede?"

Robinson diğerlerinin yolu açmaya çalıştıklarını anlattı. Duman dağılıyor, daha dayanılır hâle geliyordu. On dokuzuncu istasyonda (380. kilometre) hâlâ yedi kişi hayattaydı.

Hâlâ yaşayanlar mı vardı? Bu korkunç galeri hâlâ insan mı saklıyordu?

Robinson anlatmaya devam etti: on dokuzuncu istasyonda Strom adlı bir mühendis makineleri çalıştırıyordu. Altı kişiyi kurtarmıştı, hepsi de iyi durumdaydı. Mühendislere ulaşamamışlardı ama telefon bağlantısı kurulmuş ve istasyonla konuşmuşlardı.

"Hobby aralarında mı?"

"Hayır."

Allan yere baktı. Biraz duraksadıktan sonra "Strom kim?" diye sordu.

Robinson omuzlarını silkti.

"Tuhaf olan da bu. Kimse onu tanımıyor. Bir Tünel mühendisi değil."

O sırada Allan, Strom'un Bermuda Adaları'ndaki enerji santrallerinden birinde çalışan bir elektrik teknisyeni olduğunu hatırladı. Daha sonra anlaşıldı ki, Strom Tünelde inceleme yapıyordu sadece. Patlama sırasında Bärmann'ın bölgesindeydi ve on dokuzuncu istasyondan üç kilometre kadar uzaklaşmıştı. Bu istasyonu da bir saat önce incelemiş ve onu kullanan ekibe pek

güvenmediği için de hemen dönmüştü. Strom, dışarı kaçmak yerine Tünelin *içine doğru* giden tek kişiydi.

Birkaç saat sonra Allan onunla karşılaştı. Strom kırk sekiz saattir çalışıyor ama hiçbir yorgunluk belirtisi göstermiyordu. Nasıl olmuştu da saçının ayrımı hâlâ düzgün kalabilmişti, Allan'ın özellikle dikkatini çekmişti. Kısa boyluydu, göğsü de dardı, otuzuna henüz girmiş, Baltık eyaletlerinden gelmiş bir Alman-Rus'tu. Yüzü ince ve hareketsizdi, ufak kara gözleri ve siyah sivri sakalı vardı.

"İnşallah arkadaş oluruz, Strom!" dedi Allan, gözü pekliğine hayran kaldığı genç adamın elini sıkarken.

Ama Strom'un yüz ifadesi değişmedi, sadece kibarca eğildi.

Strom, istasyonuna umutlarını kaybeden altı kaçak almıştı. Galeriye açılan kapıdaki açıklıkları petrollü üstüpüyle tıkamıştı, böylece buradaki hava görece dayanılır durumdaydı. Ayrıca Strom, yanan galeriye durmadan hava ve su pompalamıştı. Ama konumunu ancak en fazla üç saat daha bu şekilde tutabilirdi, sonrasında da sefil bir biçimde boğulurdu –bunu çok iyi biliyordu!

Bu ileri istasyondan ancak yaya devam edebiliyorlardı. Raydan çıkıp devrilen vagonlar, kaya yığınları, makaslar ve yıkılmış direklerin üzerinden adım adım ileriye tırmandılar, dumanın içine doğru. Burada cesetler yığınlar hâlindeydi. Sonra boş bir bölüme geldiler ve buradan hızla ilerlediler.

Allan aniden durdu.

"Dinle!" dedi. "Bu bir ses değil miydi?"

Durup kulak kesildiler. Hiçbir şey duymadılar.

"Açık seçik bir ses duyuyorum!" diye tekrarladı Allan. "Dinleyin, sesleneceğim."

Gerçekten de Allan'ın çağrısına ince, alçak sesli bir cevap geldi, aynen geceleyin bir sesin uzaktan gelişi gibi.

"Galeride biri var!" dedi Allan heyecanla.

Şimdi diğerleri de uzaktan ince bir ses duyduklarına inandılar.

Kâh seslenerek kâh dinleyerek karanlık galeriyi araştırdılar. Sonunda havalandırmanın bir fırtına gibi tıslayarak üflediği bir traverbanda bir *ihtiyarla* karşılaştılar; yerde oturmuş, başını duvara yaslamıştı. Yanında, beyaz dişli yuvarlak ağzı açık ölü bir zenci yatıyordu. İhtiyar güçsüzce gülümsedi. O bir deri bir kemik, buruşuk hâli ve hava cereyanında uçuşan ince, apak saçlarıyla yüz yaşında birine benziyordu. Gözleri doğal olmayan biçimde açılmıştı, öyle ki göz bebeklerinin etrafında beyaz saydam bir tabaka görünüyordu. Hareket edemeyecek kadar bitkindi, artık sadece gülümseyebiliyordu.

"Biliyordum Mac, beni kurtarmaya geleceğini biliyordum!" diye fısıldadı güç bela anlaşılır biçimde.

O anda tanıdı onu Allan.

"Bu Hobby!" diye bağırdı korkmuş ve sevinmiş bir hâlde ve ihtiyarı kaldırdı.

"Hobby mi?" dedi diğerleri inanmayarak, çünkü onu tanımamışlardı.

"Hobby?" diye sordu Allan sevincini ve duygularını zor gizleyerek.

Hobby başını hafifçe salladı. "İyiyim," diye fısıldadı. Sonra ölü zenciyi işaret edip: "Şu zenci çok iş çıkardı bana, ama ne yaptıysam işe yaramadı, ölüverdi."

Hobby, hastanede haftalarca ölümle yaşam arasında gidip geldi, ta ki güçlü doğası galip gelinceye kadar. Ama artık eski Hobby değildi.

Hafızası yara almıştı ve bu ileri traverbana kadar nasıl geldiğini ne olursa olsun anlatamadı. Tek bilinen, felaketten önceki gün ölü montajcının bulunduğu o ufak traverbandan aldığı oksijen cihazları ve lambalarının yanında bulunduğuydu. Bu arada zenci Jackson da boğulmamış, açlık ve güçsüzlükten ölmüştü.

Trenler birer birer Tünelden çıkmaya ve aynı şekilde içeri atılmaya devam etti. Mühendis taburları, içerideki dumanla kahramanca savaştılar. Mücadele tehlikesiz değildi. Onlarcası duman-

dan ağır biçimde zehirlendi, üç Amerikalı, bir Fransız ve bir de Japon olmak üzere beş mühendis hayatını kaybetti.

İşçi orduları ise bu süre boyunca çalışmadı. İşi bırakmışlardı. Binlerce kişilik gruplar hâlinde teraslarda uzun sıralar oluşturarak durdular, Allan'la mühendislerinin yaptıklarını izlediler. Durdular, parmaklarını bile oynatmadılar. Büyük ışık makineleri, vantilatörler ve pompalar, yorgunluktan gözlerini açık tutmakta zorlanan mühendislerce çalıştırıldı. Daha sonra üşüyen işçi kalabalıklarının arasına felaket havasının kendine çektiği sayısız meraklı insan karıştı. Trenlerden saat başı yeni kalabalıklar indi. Hoboken-Mac-City rotası çok iş yaptı. Bir haftada iki milyon dolar gelir elde etti; Konsorsiyum anında bilet fiyatlarını artırdı. Tünel Oteli, gazete muhabirleriyle doluydu. Binlerce otomobil, felaket mahalline bakmak isteyen hanımefendi ve beyefendilerle dolup taşarak moloz şehrinin içinden geçti. Bu hanımlarla beyler gevezelik edip yanlarında zengin piknik sepetleri de getirdiler. Ama hepsi de gizli bir dehşetle, tünel ağzının hemen üzerindeki cam tavanlardan ekim ayının mavi gökyüzüne doğru durmaksızın yükselen dört sütun dumanı izliyordu. Vantilatörlerin galerilerden emip çıkardığı dumandı bu. Oysa içeride insanlar vardı! Bir şey görmeseler de –zira cesetler sadece geceleyin çıkarılıyordu– saatlerce bekleyebiliyordu bu meraklılar. İstasyon binasından ekşi bir kireç kaymağı kokusu yükseliyordu.

Enkaz kaldırma işleri birkaç hafta sürdü. En zor çalışma, en ileri bölümde, büyük bölümü yanmış olan galerinin ahşapla kaplandığı bölümde yapıldı. Sadece adım adım ilerlenebiliyordu. Cesetler burada yığınlar hâlindeydi. Çoğunluk korkunç biçimde parçalanmıştı ve karşılaştığınız şeyin kömürleşmiş bir direk mi, yoksa kömürleşmiş bir insan mı olduğunu ayırt etmek bazen güçleşiyordu. Her yerdeydiler. Molozların altında yatıyor, kömüre dönüşmüş bir kirişin altında çömelip ilerleyenlere sırıtıyorlardı. En cesur insanlar bile, bu dehşetengiz ölü odasında korku ve dehşete kapıldılar.

Allan hep en öndeydi, yorulmak nedir bilmeden.

Morgda ve hastanelerin salonlarında her felaketten sonra görülen sarsıcı sahneler yaşanıyordu. Acıdan yarı delirmiş ağlaşan kadınlar ve erkekler, akrabalarını arıyor, onları buluyor, çığlık atıp bayılıyorlardı. Kazazedelerin çoğunun kimliği ise belirlenemedi.

Mac City'nin dışındaki küçük krematoryum gece gündüz çalıştı. Farklı din ve tarikatların rahipleri hizmete amade olmuş, hüzünlü ayini sırayla yerine getiriyorlardı. Ormandaki küçük krematoryum, geceler boyunca gündüz gibi aydınlatıldı, sonu gelmeyen ahşap tabutlar uzun süre buradaki salonda sıralarını bekledi.

Sadece parçalanmış sondaj makinesinin yanında dört yüz seksen ölü bulunmuştu. Felaket toplamda iki bin sekiz yüz on yedi insanın hayatına mal olmuştu.

• • •

Sondaj makinesinin enkazı kaldırılınca birden kocaman bir delik ortaya çıktı. Matkaplar aniden devasa bir boşlukla karşılaşmışlardı. Yakılan farların ışığında, boşluğun yüz metre genişliğinde olduğu anlaşıldı, yüksekliği fazla değildi; bir taşın yere çarpması beş saniye sürüyordu, yani elli metre kadar derindi.

Felaketin nedeni tam olarak hiçbir zaman belirlenemedi. Ama konuyla ilgili en ünlü uzmanlar, kimyasal bozunmayla oluşan boşluğun, galeriye sızıp sonra da patlamayla havaya uçan gazla dolduğunu düşündüler.

Allan daha o gün bulunan boşluğu araştırmaya girişti. Bin metre kadar uzunluğunda bir uçurumdu, tamamen kuruydu. Zemin ve duvarlar bilinmeyen, jeologların Submarinyum adını verdikleri ve bol miktarda radyum içeren gevşek bir cevherden oluşuyordu.

Galeriler düzeltildi, mühendisler bölümleri düzenli aralıklarla ziyaret ettiler.

Ama çalışma durdu.

9

ALLAN, grevdeki işçilere hitaben bir bildiri yayınladı. Onlara üç gün düşünme süresi verdi, ya işe başlayacak ya da kovulacaklardı.

Mac City'nin moloz arazilerinde kalabalık toplantılar yapıldı. Altmış bin kişi, baş başa verirken vagonlardan devşirme on ayrı kürsüden aynı anda konuşmalar yapıldı.

Soğuk, sisli ekim havasında sürekli aynı kelimeler yankılanıyordu: Tünel – Tünel – Mac – felaket – üç bin kişi – Konsorsiyum... Ve yeniden Tünel – Tünel...

Tünel üç bin insanı yutmuştu ve buradaki işçi ordularını dehşete düşürüyordu. İçeride, o akkor derinliklerde kendileri de kömürleşip boğulmuş olabilirdi –benzer bir felaketin, hatta belki de çok daha büyük bir felaketin yaşanması işten bile değildi. Ölüm çok daha çirkin biçimde bulabilirdi onları. "Cehennem" akıllarına geldiğinde tüyleri diken diken oluyordu. Toplu *korku* sardı her yanı. Bu korku, Azorlar'a, Bermuda Adaları'na ve Avrupa'ya da yayıldı. Oralarda da kimse çalışmıyordu.

Konsorsiyum birkaç işçi liderini satın alıp konuşmacı tribünlerine gönderdi.

Satın alınanlar derhâl işe başlanmasını savunuyorlardı. "Altmış bin kişiyiz!" diye bağırıyorlardı. "Diğer istasyonlar ve yan imalathanelerle birlikte yüz seksen bin kişiyiz! Kış kapıda! Nereye gidebiliriz? Karılarımız, çocuklarımız var. Kim bize yemek verecek? Bizim yüzümüzden işgücü piyasasında maaşlar düşecek ve bize lanet edecekler!" Doğru, bunu herkes anlıyordu. Esere duyulan hayranlıktan, işçilerle Konsorsiyum arasındaki iyi ilişkilerden, görece yüksek maaşlardan söz ettiler. "Normalde ayakkabı boyama ya da sokakları süpürme gibi işlerle uğraşacaklar bile "Arafta" ve "Cehennemde" günde beş, altı dolar kazanmıştı. Yalan mı?" İşçi mahallelerine doğru işaret edip bağırdılar: "Evlerinize, bahçelerinize, oyun bahçelerinize bir bakın. Banyonuz var, okuma salonlarınız. Mac sizi adam etti, çocuklarınız temiz

ve sağlıklı yetişiyor. New York'a, Chicago'ya gidin de tahtakuruları ve bitler yesin sizi." Altı ayda büyük bir kazanın yaşanmadığını ve ikinci bir felaketi önlemek için Konsorsiyumun en büyük önlemleri alacağını üstüne basa basa anlattılar.

Buna söylenecek bir şey yoktu, hayır! Ama birden yine korkuya kapıldılar ve dünyada hiçbir söz bu korkuyu ortadan kaldıramazdı. İşçiler bağırıp, ıslık çalarak konuşmacılara taş atarken Konsorsiyumdan rüşvet aldıklarını yüzlerine haykırdılar.

"Bu *lanetli* Tünel için bir daha hiç kimse kılını kıpırdatmayacak!" Kalan konuşmacıların nakaratı da buydu. "Hiç kimse!" Kilometrelerce öteden duyulan bir alkış tufanı herkesin aynı fikirde olduğunu gösterdi. Bu konuşmacılar inşaatın bütün tehlikelerini tek tek saydılar. Daha felaketten önce Tünele verilen diğer kurbanlardan da bahsettiler. Altı yılda bin sekiz yüz kişi! Bu hiçbir şey miydi? Üzerlerinden geçilen, ezilen, parçalanan bu bin sekiz yüz insanı düşünen hiç mi yoktu? Yüzlercesinin haftalarca çektiği ve bazısının da ömürleri boyunca çekeceği vurgun hastalığından bahsediyorlardı.

"Mac'in niyetini anladık!" diye uludu bu konuşmacılar. (Bazıları, Tünelin tamamlanmasını elden geldiğince erteletmek isteyen gemicilik şirketlerinden rüşvet almışlardı.) "Mac işçilerin dostu değil! Saçmalık, yalan! Mac, sermayenin celladı! Dünyanın bugüne kadar görüp göreceği en büyük cellat! Mac, kuzu postunda kurt! Yüz seksen bin adam çalıştırır! Cehennem gibi işinde yere yığılan yirmi bin kişiyi her yıl hastanelerinde toparlatıp ardından kapı dışarı eder –sonsuza dek işi bitmiş kötürümler olarak! Sokaklarda çürümüşler mi, sığınaklarda gebermişler mi, Mac'in umurunda değil! Bu altı yılda inanılmaz sayıda insan malzemesini yok etti! Yeter artık! Mac görsün bakalım insanları nereden bulacak! Afrika'dan zenciler, 'Cehennemi' için köleler getirtsin – hükümetlerden mahkûmları ve katilleri satın alsın! Şu karşıdaki sıra sıra tabuta bir bakın! Sıra iki kilometre uzunluğunda, tabut tabut! Kararınızı verin!"

Gürültü, tantana, uğultu! Cevap buydu.

Mac City'deki mücadele günlerce bir o yana, bir bu yana gidip geldi. Binlerce kez aynı argümanlar duyuldu, olumlu olumsuz.

Üçüncü gün bizzat Allan konuştu.

Sabah Maud'la Edith'i yaktırmış ve öğleden sonra –hâlâ keder ve acıyla uyuşmuş hâlde– binlerce insana hitaben saatlerce konuşmuştu. Konuştukça ve megafondan sesi yükseldikçe, eski gücünün ve eserine eski inancının geri geldiğini hissetti.

Metreler yüksekliğinde afişlerle ilan edilen konuşması aynı anda, molozluğun farklı noktalarında Almanca, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Lehçe ve Rusçaya tercüme edildi. Konuşmanın yüz binlerce nüshası dünyada dağıtıma sokuldu. Konuşma aynı saatte, megafonlar sayesinde, Bermuda, Azorlar, Finisterre ve Biskaya'daki işçi ordularının kulaklarında da yedi ayrı dilde birden çınladı.

Allan'ı sessizlik karşıladı. Kalabalığın arasından geçerken insanlar kenara çekildi, hatta bazıları ellerini şapkalarına götürdü. Çıt çıkmıyordu ve her sözün donduğu, buz gibi bir sessizliğin açtığı dar sokağın içinden geçerek yolunu buldu. Kafalardan ibaret bir denizin ortasındaki tren vagonunun üzerinde göründüğünde – hepsinin tanıdığı, herkesin bizzat konuştuğu, herkesin bizzat tokalaştığı, güçlü beyaz dişlerini herkesin bildiği o aynı Mac, yani *Tom Amca'nın seyis yamağı* göründüğünde– tüm bir arazi dev dalgalara tutuldu, kitleler bir fırtınaya yakalanmış gibi yer değiştirdi, hidrolik preslerle bir odak noktasına doğru itilen kamalar gibi büzüşen bu büyük ordu kasıldı: ama tek bir çıt sesi bile çıkmadı.

Allan megafondan bağırdı. Her bir cümlesini pusulanın dört yönüne birden gönderdi. "Buraya sizinle konuşmak için geldim, ey Tünel adamları!" diye başladı. "Ben Mac Allan, beni tanıyorsunuz! Üç bin insanı öldürmüşüm diye bağırıyorsunuz! Bu bir yalan! Kader, insandan güçlüdür. O üç bin kişiyi iş öldürdü! İş, dünyada gün be gün yüzleri öldürür! İş bir savaştır, savaşta da ölüler olur! İş, bildiğiniz gibi sadece New York'ta her gün yirmi beş insan öldürür! Ama hiç kimse New York'ta işi bırakmayı düşünmez! Deniz

her yıl yirmi bin insanı öldürür, ama kimse deniz işini bırakmayı düşünmez. Tünel adamları, arkadaşlarınızı yitirdiniz, biliyorum! Ben de arkadaşlarımı yitirdim –tıpkı sizin gibi! Ödeştik! Tıpkı işte olduğu gibi kayıpta da yoldaşız! Tünel adamları..." Altı yıl boyunca işçi ordularını imkânsız görünen bir performansa teşvik eden o coşkuyu tekrar ateşlemeye çalıştı. Tüneli kendi keyfi için inşa etmediğini söyledi. Tünelin Amerika'yla Avrupa'yı, iki dünyayı, iki kültürü kardeş kılacağını söyledi. Tünelin binlerce kişiye ekmek vereceğini. Tünelin tek tek kapitalistlerin zenginleşmesi için yaratılmadığını, aynı şekilde halkın da olduğunu söyledi. Niyeti de zaten tam buydu. "Ey Tünel adamları, şu aşağıdaki Tünel bizzat sizin. Konsorsiyumun hissedarları sizsiniz!"

Allan, kıvılcımın kendisinden başlayarak insanlara atladığını hissetti. Haykırışlar, bağırışlar duyuldu, kıpırdanmalar başladı! Onlarla ilişki kurmuştu...

"Ben de bir işçiyim, tünel adamları!" diye bağırdı Allan. "Sizin gibi bir işçi. Korkaklardan nefret ederim! Defolun, korkaklar! Ama cesurlar kalsın! İş, sadece karnını doyurma aracı değildir! İş bir idealdir. İş, çağımızın dinidir!"

Çığlıklar atıldı.

Her şey Allan'ın lehineydi. Ama onlardan tekrar işe başlamalarını istediğinde birden hava buz kesti ve ortalık sessizleşti. Bir kez daha korkuya kapıldılar... Allan kaybetmişti.

İşçi liderleri akşam başlayıp sabahın ilk saatlerine kadar süren bir toplantı yaptılar. Sabah da delegeleri, işe tekrar başlamayacaklarını açıkladı.

Okyanus ve Avrupa istasyonları da Amerikalı yoldaşlarına katıldı.

O sabah Allan yüz seksen bin kişiyi işten çıkardı. Evleri kırk sekiz saat içinde tahliye edilecekti.

Tünel susmuştu. Mac City ölü bir şehir gibiydi.

Ancak şurada burada askerler duruyordu, tüfekleri omuzda.

BEŞİNCİ BÖLÜM

1

EDISON-BIO bu haftalarda bir servet kazandı. Çektiği yeni filmlerde Tüneldeki felaketi, galerilerde ölümüne koşturanları bile gösterdi! Toplantıları gösterdi. Mac'in konuşmasını. Hepsini.

Gazetelerin kucağına da paha biçilmez bir servet düştü, yayıncıların karınları şiştikçe şişti. Felaket, kurtarma işleri, devasa toplantılar, grev –bunlar dünyanın dehşet ve sansasyona aç gazete okuru kitlesini çil yavrusu gibi sağa sola savuran ürkünç top gülleleriydi sanki. Gazeteler kapış kapış gidiyor, insanlar gazete almak için kavga ediyordu.

Beş kıtanın sosyalist basını Mac Allan'ı, ağzında insanların kafatasları, ellerinde ise zırhlar içindeki kasalarıyla çağın kana ve kire bulanmış hayaleti olarak çizdi. Uluslararası basın onu her gün parçalarına ayırıyordu. Tünel Konsorsiyumunu tüm çağların en arsız köleliği, kapitalizmin en duyulmadık tiranlığı olarak damgalıyorlardı.

İşten çıkarılan işçiler tehditkâr bir tutum takındılar. Ama Allan onları kontrol altında tutuyordu. Bütün barakalara, sokak köşelerine ve kablo direklerine duyurular asıldı: "Tünel adamları! Konsorsiyum, kendini savunmadan tek bir vidanın bile talan edilmesine izin vermeyecektir. Bütün binalarımıza makineli tüfekler kurulduğunu ilan ediyoruz! Ayrıca, şakamız da yoktur!"

Mac bu makineli tüfekleri birdenbire nereden bulmuştu? Anlaşıldı ki bu silahlar yıllar önce gizlice kurulmuştu –her ihtimale karşı! Bu Mac var ya, hafife alınacak bir herif değildi!

İşten çıkarmalardan tam kırk sekiz saat sonra işçi mahallelerinde ne ışık vardı ne de su. İşi Konsorsiyuma karşı savaşa kadar götürmek istemiyorlarsa gitmekten başka çareleri yoktu.

Ama tünel adamları sessizce çekilmek de istemiyorlardı. Gitmeden önce dünyaya var olduklarını göstermek, gözlerine batmak istiyorlardı.

Ertesi gün elli bin tünel adamı New York'a gitti. Elli ayrı trenle yola çıktılar ve saat 12'de –bir ordu hâlinde!– Hoboken'e vardılar. Polisin bu kitlelerin New York'a girişini yasaklamak için bir gerekçesi yoktu: gelmek isteyen herkes New York'a gelebilirdi. Ama polis istasyonlarındaki telefonlar bu orduyla ilgili havadisleri almak üzere kesintisiz çalışıyordu.

Hudson Nehri Tüneli, neredeyse iki saat boyunca bütün araç trafiğine kapatıldı. Tünel adamları, uçsuz bucaksız bir insan kuyruğu şeklinde içinden geçerken, tünel onların adımları ve şarkılarıyla gümbürdüyordu.

Kalabalık, tünelden çıkar çıkmaz ordu yürüyüş düzenine geçti ve Christopher caddesine saptı. Vahşi bir gürültü çıkaran bando en önden ilerliyordu. Onu kırmızı harflerle "Tünel Adamları" yazılı bayraklar taşıyan sancaktarlar izliyordu. Onları Uluslararası İşçi Federasyonu'nun kızıl bayraklı grupları takip ediyor, arkalarında da başlar üzerinde dünyanın bütün uluslarının bayrakları sallanıyordu: en başta Amerika Birleşik Devletleri'nin yıldızlı bayrağı, daha sonra İngiltere Bayrağı "Union Jack", ardından da Kanada, Meksika, Arjantin, Brezilya, Şili, Uruguay, Venezuela, Haiti, Fransa, Almanya, İtalya, Danimarka, İsveç, Norveç, Rusya, İspanya, Portekiz, Türkiye, İran, Hollanda, Çin, Japonya, Avustralya ve Yeni Zelanda bayrakları.

Bayrakların oluşturduğu bu rengârenk ormanın arkasından, zenci grupları küçük adımlarla yürüyordu. Bu zencilerin bir kısmı öfkeyle birbirini gaza getiriyor, gözleri dönmüş bir hâlde anlamsız anlamsız bağırıyorlardı; aklı başında bir diğer kısmı ise beyaz dişlerini gösteriyor, kendilerini izlemek için ortaya çıkmış "*hanımlara*" hiçbir yanlış anlamaya yer bırakmayacak şekilde aşk ilanlarında bulunuyordu. Ortalarında devasa harfli bir pankart taşıyorlardı: "*Cehennem adamları*!" Peşlerinde de

darağacı taşıyan başka bir grup vardı. Darağacında bir kukla asılıydı: Allan!

Eski bir çuvaldan yapılı kuklanın yuvarlak kafasına ateş kırmızısı bir peruk takılmış, suratına da beyaz dişler boyanmıştı. Ayrıca bir at örtüsünden, Mac'in ünlü kızıl kahverengi paltosuna benzeyen geniş bir palto dikilmiş, kuklanın üzerine geçirilmişti.

Darağacına asılı Allan'ın önünde dev bir pankart yer alıyordu:

"Mac Allan, 5.000 kişinin katili."

Christopher ve Washington caddelerinin içinden Broadway'e akan bu kafalar, kepler, şapkalar ve melon şapkalar selinin üzerinde, buna benzer bir dizi korkuluk daha sallanıyordu.

Allan'ın arkasında Lloyd da ipte sallanıyordu.

Bu kuklanın kafası, ceviz rengine boyanmış; gözleri ve dişleri korku uyandıracak biçimde çizilmişti. Bu Kızılderili totemininin önündeki pankart da şuydu:

"Lloyd, milyarlar hırsızı.

İnsan eti yer."

Sonra saman peruklu sarışın Hobby geliyordu, öyle acınası derecede zayıftı ki bir bayrak gibi sağa sola sallanıyordu. Onun pankartında ise şunlar yazılıydı:

"Hobby.

Şeytandan kıl payı kurtuldu, asıldı."

Sonra da S. Woolf! Kafasında kırmızı bir fes vardı, dolgun kırmızı dudaklar, yumruk boyunda siyah gözler çizilmişti kafasına. Boynuna iplerle oyuncak bebekler bağlamışlardı.

"Haremiyle birlikte S. Woolf!

Yahudi, üçkâğıtçılar kralı!"

Bundan sonra da ünlü finansörler ve farklı istasyonların başmühendisleri geliyordu. Aralarında özellikle Azora'dan Şişko Müller büyük bir heyecan uyandırdı. Bir balon gibi yuvarlaktı, başı da sadece eski bir melon şapkaydı.

"Cehenneme yağlı bir lokma!"

Yürüyen insan yığınları arasında onlarca müzik bandosu hem yürüyor, hem çalıyordu; Broadway geçidi, sanki aynı anda binlerce cam asfaltta parçalanıyormuşçasına bir şamata ve gürültüyle yankılanıyordu. İşçi kalabalıkları yuh çekip duruyor, ıslık çalıp gülüyordu ve bu şekilde gürültü çıkarmaya çalışırken bütün ağızlar çarpılmıştı sanki. Bazı taburlar Marseyez, Enternasyonal ve Sendika marşlarını, başkaları ise istediklerini karmakarışık bir hâlde söylüyordu. Ama bu muazzam gürültünün fonunu, adımların yere tokmak gibi vurması, ağır çizmelerin boğuk tak tak sesleri ve saatler boyu yinelenen hep aynı kelime oluşturuyordu: Tünel – Tünel – Tünel...

Tünel sanki bizzat New York'a gösteri yapmaya gelmişti.

Yürüyüş alayının ortasındaki bir grup büyük tantanaya yol açtı. Önlerinde bütün ulusların bayrakları ve dev bir pankartla yürüyorlardı:

"Mac'in Kötürümleri."

Grup, bir eli, kolu veya bacağı eksik olan bir insan sürüsünden ibaretti; takma bacaklılar ve iki koltuk değneğiyle bir sarkaç gibi sallanarak ilerleyenler bile vardı. Arkalarında sararmış, hasta yüzlü adamlar yorgun argın yürüyordu. Bunlar "vurgun" yemiş olanlardı.

Tünel adamları onar kişilik sıralar hâlinde ilerliyordu, yürüyüş alayı beş kilometreden uzundu. Başı Wall Street'e ulaştığında kuyruğu henüz Hudson Nehri Tüneli'nden çıkmıştı. Tüm bir ordu, tam nizam içinde Broadway'den yuvarlana yuvarlana geçti; geçtiği caddeler, yani arabaların tekerlekleriyle pırıl pırıl parlatılmış bu caddeler ertesi gün kundura çivisi izleriyle bezenmişti. Trafik kesilmişti. Tramvay, vagon ve otomobiller uçsuz bucaksız bir sıra oluşturmuş, alayın sonunu bekliyordu. Bütün pencerelere ve vitrinlere meraklılar doluşmuştu. Sarımtırak yüzleri ve aşınmış elleriyle dikkat çeken, ağır çizmeleri içinde iki büklüm yürüyen tünel adamlarını herkes görmek istiyordu. Ayrıca bu adamlar Tünelden bir dehşet havasını da yanlarında getirmişti. Hepsi de

ölümün yoldaşlarını yere serdiği karanlık galerilerde bulunmuştu. Aralarından zincirlerin şıngırtısı, mahpusların ve paryaların kokusu yükseliyordu.

Fotoğrafçılar tek tek pozlara odaklanıp fotoğraf çekiyor, sinemacılar kameralarının kollarını çeviriyordu. Berber dükkânlarından, peşkirleri boyunlarında, yüzleri sabunlu müşteriler; ayakkabıcıdan, tek bir ayakkabı elinde hanımlar dışarı fırlıyordu. Giyim mağazalarındaki müşteriler gömlekle, hatta donla dışarı bakakalıyordu. Büyük mağazaların kadın tezgâhtarları, işçi ve memurları, heyecandan kıpkırmızı bir yüzle ve meraktan çırpınarak, birinci kattan yirminci kata kadar pencerelerin pervazlarından sarkıyordu. Çığlık çığlığa, ciyak ciyak mendillerini sallıyorlardı. Ne var ki caddeden yukarı çarpan gürültü dalgası, seyircilerin tiz çığlıklarını da yukarı taşıdığı için onları duymak mümkün değildi.

Dalgalanan insan akıntısının tam ortasında, yüzlerce kişilik kalabalığın arasında, Lloyd ve Ethel dikkat çekmeyen özel bir arabada oturuyordu. Ethel heyecan ve meraktan titriyordu. Ha bire şöyle bağırıyordu: "Baksana şunlara –bir bak şunlara –bak! bak!" Gösterinin tam ortasına düşmelerini sağlayan tesadüfe şükrediyordu.

"Baba! Allan'ı getiriyorlar! Hey! Gördün mü onu?"

Arabanın arkasında suspus oturup küçük bir dikiz deliğinden bakan Lloyd istifini bozmadan cevap verdi: "Görüyorum, Ethel!"

Bizzat Lloyd yanından geçerken Ethel tekrar tiz bir kahkaha attı, keyfine diyecek yoktu.

"Bu da sensin, baba!"

Penceredeki yerini terk edip Lloyd'a sarıldı. "Bu sensin, gördün mü?"

"Gördüm, Ethel!"

Ethel, "cehennem adamları" geçerken pencereye tıkladı. Zenciler ona sırıtıp o korkunç kiremit kırmızısı avuçlarını cama yapıştırdılar. Ama duramadılar çünkü arkalarından gelen adamlar topuklarına çarpmaya başlamıştı bile.

"Sakın pencereyi açma, çocuğum!" dedi Lloyd sakince.

Ama "Mac'in Kötürümleri" geçerken Ethel kaşlarını çattı.

"Baba!" diye konuştu ses tonu değişmiş bir hâlde. "Onları gördün mü?"

"Gördüm, çocuğum."

(Ertesi gün Ethel "Mac'in Kötürümleri"ne on bin dolar bağışta bulundu.)

Neşesi buhar olup gitmişti. Birden yüreğinde hayata karşı açıklanamaz bir kızgınlık yükseldi.

Şoförün penceresini açtı ve onu fırçalayan bir tavırla, "*Yürüsene*!" dedi.

"Gidemiyorum!" diye cevap verdi şoför.

Ama Ethel kısa sürede yine keyiflendi.

Sarı maymunlar gibi, hızlı ve küçük adımlarla yürüyen Japonlar taburunu görünce tekrar gülümsemekten kendini alamamıştı.

"Baba, Japonları gördün mü?"

"Gördüm, Ethel," diye yanıt verdi Lloyd yine aynı şekilde.

Lloyd, hayatlarının düpedüz tehlikede olduğunu çok iyi biliyor ama renk vermiyordu. Taşlanmaktan korkmuyordu, hayır, ama bir sesin "Bu Lloyd'un arabası!" diye bağırdığı anda nelerin olabileceğini biliyordu: meraklılar arabasını saracak, ağırlıkları altında ezileceklerdi. Onları (hiçbir art niyet olmadan!) dışarı çıkaracaklar ve ölümüne ezeceklerdi. En iyi ihtimalle Ethel'le birlikte iki zencinin omuzlarında New York'tan geçen alaya katılacaklardı –ve bu fikirden hiç hoşlanmadı.

Her zamanki gibi Ethel'e yine hayran kalmıştı. Tehlike hiç umurunda değildi. Bu açıdan tıpkı annesi gibiydi.

Bir zamanlar Avustralya'da, henüz ünlenmediği dönemde yaşadığı önemsiz bir sahneyi hatırladı. Öfkeli bir buldok Ethel'in annesine saldırmıştı. Peki, küçük kızı ne yapmıştı? Buldoğa beş kardeşi göstermiş ve epey kızgın bir ifadeyle, "Yürü git, kendi işine bak!" demişti. Köpek de gerçekten bir nedenle geri çekilmişti. Bunu düşündü işte, gülümserken de cildi kırıştı.

O sırada birden motor vızıldadı ve araba harekete geçti.

Lloyd kuru mumya kafasını öne eğdi ve gülerken dili ara ara dişlerinin arasından göründü. Ethel'e biraz önce (bir saat boyunca) içinde bulundukları tehlikeyi açıkladı.

"Korkmuyorum," dedi Ethel ve gülerek ilave etti; "İnsanlardan neden korkacakmışım ki?"

"İyi yapıyorsun, çocuğum. Korkan insan, yarım insandır."

Ethel, yirmi altı yaşındaydı, epey bağımsızdı ve babasının zorba bir hükümdarı gibiydi, yine de Lloyd ona hâlâ küçük bir kız muamelesi yapıyordu. Ethel de buna karşı çıkmıyordu, nasılsa babası sonunda hep onun istediğini yapıyordu.

Kızıl bayrak ormanı Konsorsiyum binasına ulaştığında, tünel adamları binanın ağır kapısının kapalı olduğunu ve ilk iki katın da demir kepenklerle donatıldığını gördüler. Binanın dört yüz cephe penceresinde, tek bir insan çehresi görünmüyordu. Ağır meşe kapısı önündeki granit merdivende *tek* bir koruma vardı. Gri üniformalı, gri kepinin deri kayışını pembemsi çifte gerdanının altında bağlamış, dev ve şişko bir İrlandalıydı bu. Kızıla çalan altın renkli kirli sakalı, geniş ve yusyuvarlak bir yüzü vardı; mavi, neşeli gözleriyle akıntı şeklinde gelen işçi ordusunu süzdü ve yatıştırıcı bir tavırla, iyi niyetle gülümseyerek elini kaldırdı – bembeyaz yünlü bir eldiven içinde bir devin eli, aynen karla dolu bir kürek gibi– ve besili, şakırtılı bir kahkahayla sürekli şu sözleri tekrarladı: "Ağır olun, çocuklar! Ağır olun, çocuklar!"

O sırada sanki tesadüfen, pırıl pırıl parlayan buharlı motorlarıyla üç itfaiye aracı (üzerlerinde "eve dönüyor" yazılıydı) yavaş tempolu bir biçimde ve şakırtılı sesler çıkararak Pine Caddesi'nden ilerliyordu. Yola devam edemeyeceklerini anladıklarında durdular; sabırla beklerken, parlak pirinçten bacalarından ince beyaz bir duman yükseldi ve çelikten gövdelerinin hemen üzerindeki sıcak hava titredi.

Bu arada unutmadan söylemek gerekir ki kocaman beyaz elli, iyi niyetle gülümseyen İrlandalı korumanın en ufak bir silahı,

hatta bir sopası bile yoktu, cebinde sadece bir düdüğü vardı. Bu düdüğü çalmak zorunda kalırsa eğer, sadece bir dakika içinde, bu pırıl pırıl, masumca ve nazikçe bekleyen ve zapt ettiği güçle yavaşça yaylanan üç buharlı araç, dakikada dokuz bin litre suyu kalabalığa fışkırtacaktı; ayrıca birinci katın pencere pervazlarında asılı olan ve kimsenin dikkat etmediği, her biri dört metre genişliğindeki rulolar da açılacak ve büyük harflerle "Dikkat! Dikkat! Binanın içinde iki yüz polis memuru vardır" yazılı afiş görünecekti.

Dev, pespembe İrlandalının şimdilik düdüğe uzanmak için bir gerekçesi yoktu.

Önce Konsorsiyum binasının dört yüz penceresine doğru dehşetli çığlıklar atıldı; müzikli çılgın yaygara büsbütün kesilirken, yerini sövgülerle dolu bir gürültüye bıraktı. Ardından Mac'in temsilî kuklası darağacına asıldı! Çılgınca bir bağırış çığırışla darağacından birkaç kere indirildi, sonra tekrar asıldı. O sırada halat koptu ve Mac, çaresiz el kol hareketleriyle kalabalığın üzerine düştü. Halata düğüm atıldı ve idam acı acı ıslıklar arasında tekrarlandı. Sonra adamın biri iki omuz üzerine çıkıp, kısa bir söylev verdi. Gürültü arasında ne dediği, hatta sesi bile duyulmadı. O yine de çarpılmış suratıyla, havaya kaldırdığı kollarıyla, kasılmış parmaklarında kelimeleri yoğurduğu ve kalabalığa fırlattığı elleriyle konuştu. Dudaklarında köpük, iki yumruğunu Konsorsiyum binasına doğru salladığında konuşması bitmiş, herkes de onu anlamıştı. Bir çığlık kasırgası yükseldi. Bu çığlık ta New York'taki Battery Park'a kadar her yere yayıldı.

Eylemin sonuna doğru, buharlı itfaiye araçlarının her şeye rağmen harekete geçmesi gerekebilirdi, çünkü binanın önündeki heyecan giderek çılgın bir fanatizme evriliyordu. Ne var ki bu koca gösterinin sanki doğası gereği, şişko İrlandalıyı ezip geçecek ve pırıl pırıl üç buharlı aracı silip süpürecek bir kırılma anına yer yoktu. Çünkü binanın önünde iki bin kişi gösteri yaparken arkadan kırk sekiz bin kişi ilerliyor ve onları bulundukları yerden

uzaklaştırıyordu –kendiliğinden, otomatik bir enerjiyle. Böylece, boş bina karşısında öfkelenen iki biner kişilik gruplar, kızgınlıklarının ve basıncın doruk noktasına ulaştıktan sonra, aynen bir havalı tüfeğin piminin sıkıştırması gibi Wall Street'ten dışarı itiliyorlardı.

İki saati aşkın bir süre boyunca Konsorsiyum binası öylesine dayanılmaz bir gürültüyle sarılıydı ki, memurlarla stenograflar korkuya kapıldılar.

Kalabalık, Pearl Street ve Bowery üzerinden 3. Caddeye, buradan da milyonerlerin zevksiz konaklarının bulunduğu 5. Caddeye çıktı. Konaklar sessizdi, in cin top oynuyordu. Gürültülü ve buram buram ter kokan kalabalık, korunaklı ve sessiz milyoner evlerinin yanından yuvarlanarak geçti. Lloyd'un sarı, az biraz çürümüş ve caddeden bir parça bahçeyle ayrılan Rönesans Konağı'nın önünde yürüyüş alayı yine bir duraksadı, çünkü Lloyd'un kuklası buraya "asılıyordu". Lloyd'un evi de tıpkı diğerleri gibi ıpıssızdı. Sadece birinci katın köşe penceresinden bir kadın dışarı bakıyordu. Ethel'di bu. Ama hiç kimse, oradan birinin kendini gösterecek cesareti olduğuna inanmadığı için, Ethel'i hizmetçi sandılar.

Daha sonra alay, Central Park'tan Columbus Meydanı'na hareket etti. Oradan da Madison Meydanı'na geri döndü. Burada kuklalar ateşe verildi ve fanatik çığlıklar arasında yakıldı.

Gösterinin sonuydu bu. Tünel adamları dağıldı. East River'daki barlarda kayboldular, bir saat sonra da koca New York onları yutmuştu bile.

Saat onda, Hoboken Tünel istasyonunda tekrar buluşmak üzere anlaşmışlardı.

Ama burada tünel adamları büyük bir sürprizle karşılaştılar: istasyonun çevresi polisler tarafından sarılmış, geniş göğüsleriyle de âdeta bir siper oluşturmuşlardı. Tünel adamları ise ancak yavaş yavaş bir araya gelebiliyordu; o girişken ruhları, uzun yürüyüş, bağırış çağırış ve alkol yüzünden kaybolmuş, pek bir vurucu

güçleri de kalmamıştı artık. Anonslarla, bekâr işçilerin artık Mac City'de bir işi olmadığı duyuruldu. Ancak evli olanlar geri götürülecekti.

Kalabalık bir ajan grubu kılı kırk yararak kontrollerini yaptı ve yarım saatlik aralarla trenler Mac City'ye döndüler. Sabah altıda sonuncusu yola çıkmıştı.

2

KONSORSİYUM binasının etrafında kıyamet koparken, Allan, S. Woolf ve Konsorsiyumun ikinci mali direktörü Rasmussen'la bir görüşme yapıyordu.

Konsorsiyumun mali durumu henüz tehlike işareti vermese de tatmin edici değildi. Gelecek ocak ayı için ikinci bir milyarlık kredi planlanmıştı. Şu anki koşullarda elbette bu söz konusu olamazdı. Hiç kimse tek bir kuruş vermezdi!

Amerikan güney galerisindeki patlamanın gümbürtüsü, grevin gürültüsüyle birleşmiş, her ikisi de dünya borsalarında yankılanmıştı. Hisseler birkaç gün içinde yüzde yirmi beş zarar kaydetti, zira herkes bu hisselerden elinden geldiğince hızlı bir biçimde kurtulmak istiyordu, kimsenin kendini yakmaya niyeti yoktu. Felaketten sekiz gün sonra bir çöküş önlenemez görünüyordu. Ama S. Woolf, son bir çabayla mali gediklerin üzerine atıldı –bir kez daha dört ayak üstüne düştü! Şapkasından kamuoyu için baştan çıkarıcı bir bilanço çıkardı, borsa raportörlerinden oluşan bir orduya rüşvet verdi ve hem eski hem de yeni dünya basınını sakinleştirici tebligatlara boğdu.

Kurlar önce arttı, sonra sabitlendi. Bunun üzerine S. Woolf, hisse senedi değerlerinin daha fazla düşmemesi ve yavaş yavaş yükselmesi için ölümüne bir savaş başlattı. Binanın onuncu katındaki bürosunda, bir su aygırı gibi nefes nefese hırıldayarak, inatçı bir enerjiyle bu kampanyanın planlarını geliştirdi.

Aşağıdaki sürü gibi kalabalık uluyup dururken, o sessizce Allan'a tekliflerini sundu. "Şişko Müller"in potasyum ve demir cevher depoları işlenmeliydi. Enerji santrallerinin elektriği değerlendirilmeliydi. Felaketin yaşandığı uçurumdan Submarinyum çıkarılmalıydı. Sondaj sonuçlarına göre ortalama on metrelik bir büyüklüğü vardı –yani bir servet! S. Woolf, Pittsburgh Smelting and Refining Co. şirketine sözleşmeler sunmuştu. Şirket cevheri çıkaracak, Konsorsiyum da hemen aynı gün üretimi üstlenecekti. Buna karşılık S. Woolf net kârdan yüzde 60 istiyordu. Şirket ise Konsorsiyumun "beş parasız" olduğunu çok iyi bildiğinden yüzde 30 teklif etti. Ama S. Woolf bu edepsizliği kabul edeceğine kendini canlı canlı gömdüreceğine yemin etti. Derhâl "American Smelters"e yöneldi, Pittsburgh Co. da dönüp yüzde 40 teklif etti.

Woolf yüzde 50'ye inerek Konsorsiyumun gelecekte hiçbir şekilde cevher çıkarmayacağı tehdidini savurdu; galerileri depoların ya altından ya da üstünden geçirirdi, fark etmezdi. Sonunda yüzde 46.33'te uzlaştılar. Son 0.33'lük pay için S. Woolf, bir Massai savaşçısı gibi mücadele etti, Pittsburgh adamları da bu "*köpek balığı*" yerine şeytanla iş yapmayı tercih ettiklerini söylediler.

S. Woolf, son iki yılda dikkat çekici bir değişlik sergilemişti. Daha da şişmanlamış ve astımı artmıştı. Gerçi koyu renk gözleri, hâlâ hafif melankolik, doğululara özgü parlaklıkta ve daima boyanmış gibi görünen uzun kara kirpiklerle sarılıydı. Ama ateşi sönmüştü. S. Woolf'un saçlarına epey kır düşmüştü. Artık sakalı kısa kesilmiş değildi, çenesinde ve iki yanağında sık yumaklar şeklindeydi. Devasa alnı, geniş aralıklı patlak gözleri ve geniş kavisli burnuyla –fazlasıyla diktatörlük tasladığından sürünün kovduğu, münzevi– Amerikan bufalosuna benzemişti. Bu izlenimi kan çanağına dönmüş gözleri de pekiştiriyordu. S. Woolf, son yıllarda sürekli kafasında kan toplanması rahatsızlığıyla mücadele ediyordu.

Aşağıdaki bağırışlar ne zaman yükselse, S. Woolf irkilir ve gözlerinde titrek bir bakış belirirdi. Diğer insanlardan daha

korkak değildi ama son yılların nefes kesici hızı sinirlerini bozmuştu.

Ayrıca, S. Woolf'un bütün dünyadan ustaca gizlediği başka, *bambaşka* sorunları da vardı...

Görüşmeden sonra Allan yine tek başına kalmıştı. Çalışma odasında volta atıyordu. Yüzü zayıflamıştı, gözleri bulanık ve hüzünlüydü. Ne zaman yalnız kalsa üzerine bir huzursuzluk çöker, sonra da yürümesi gerekirdi. Binlerce kez bir o yana, bir bu yana yürür, acısını odanın bir köşesinden diğerine taşırdı. Arada bir durup, düşünürdü. Ama ne düşündüğünü kendisi de bilmezdi.

Sonra Mac City'deki hastaneye telefon açıp Hobby'nin nasıl olduğunu sordu. Hobby'nin ateşi vardı, yanına kimse yaklaştırılmıyordu. Nihayet kendini toplayıp dışarı çıktı. Akşam biraz ferahlamış bir şekilde geri döndü ve tekrar işinin başına oturdu. Yerin altındaki uçurumun genişletilmesi için farklı projeler üzerinde çalışıyordu. Uçuruma büyük bir istasyon, kocaman bir depo ve makine salonları yerleştirilecekti. İçine 80 kilometre küp kaya atabilirdi. Aslında, ölümün milyonlarca yıl boyunca tünel adamlarına pusu kurduğu o felaket uçurumu paha biçilmezdi. Projeler onu meşgul ederken, kötü düşlerini de unutuyordu. Arkasında bıraktığı şeyleri bir saniye bile düşünmemeliydi...

Gece geç vakit yatar ve korkunç rüyaların işkencesine maruz kalmadan birkaç saat dinlenme olanağı bulursa sevinirdi.

Bir kere Lloyd'da akşam yemeği yedi.

Ethel Lloyd, yemekten önce onunla konuştu. Maud'un ve Edith'in ölümüne üzüntüsünü öylesine içtenlikle gösterdi ki Allan bundan sonra ona bambaşka gözlerle bakmaya başladı. Birden birkaç yıl yaşlanmış ve olgunlaşmış göründü ona.

Daha sonra Allan, birkaç haftasını hiç ayrılmadan Tünelde geçirdi.

Normal bir çalışma olsa ancak devasa mali fedakârlıklarla katlanılabilecek bu birkaç haftalık kesinti, aslında hiç de fena değildi onun için. Yıllarca soluksuz çalıştıktan sonra mühen-

dislerin hepsi yorulmuştu, dinlenmeye ihtiyaçları vardı. Allan işçilerin grevini pek önemsemedi. Montajcıların, elektrikçilerin, demir ve beton işçilerinin, duvarcıların ve marangozların sendikaları Tüneli boykot ettiğinde bile endişelenmedi.

Şimdilik önemli olan, kısa sürede harap olmamaları için galerileri yönetmekti. Bu iş için de sekiz bin kişilik bir mühendis ve stajyer ordusu vardı; onları tek tek bölümlere dağıttı. Bu sekiz bin kişi, güçlerini kahramanca toplayarak dev eseri savundu.

Trenlerin çanları ıssız Tünelde arada sırada monoton biçimde çınlıyordu. Tünel sessizdi, eskiden çalışmalarla gümbürdeyen galerilerin ölüm sessizliğine alışmak uzun sürdü. İnşaat altyapı teknisyenleri, demir yapı doğramacıları, elektrik teknisyenleri ve makine mühendisleri ekibi, Avrupa, Atlantik ve Amerika galerilerini dolaştılar. Her ray, her makas, her perçin ve her vida özenle gözden geçirilip gerekli düzeltmeler ve iyileştirmelerin kaydı tutuldu. Jeodezi mühendisleri ve matematikçiler galerilerin tam konumunu ve yönünü kontrol ettiler. Ölçümler, yapılan hesaplamalardan çok az bir sapma gösteriyordu. En büyük sapmalar, "Şişko Müller'in" Atlantik bölümündeydi; yani genişlikte üç metre, derinlikte iki metre –bu farklar da devasa kaya kütlelerinin etkilediği aletlerin hatalarına bağlanabilirdi.

Lanetli uçurumda, Cleveland Mining Co. şirketinin yarı çıplak, terden sırılsıklam binlerce işçisi gece gündüz, damarlarda gevşek hâlde bulunan Submarinyumu delmek, patlatmak ve taşımakla uğraşıyordu. Cehennem kadar sıcak uçurumda, sanki hiçbir şey olmamış gibi gürültülü bir çalışma sürüyordu. Gündüz üretiminin değeri çok büyüktü.

Bunun dışında her yer ölüydü. Tünel Şehri ölü gibiydi. Wannamaker, mağazasını kapatmış, Tünel Oteli kapılarını kilitlemişti. İşçi konutlarında kadınlarla çocuklar, yani kazazedelerin dul eşleri ve öksüz çocukları yaşıyordu.

3

KONSORSİYUMA karşı başlatılan hukuk davası da birkaç hafta sonra başarısızlığa uğradı, zira felaketin *mücbir bir sebeple* yaşandığı açıktı.

Allan bu süre boyunca New York'ta bulunmak zorunda kalmıştı. Ama artık özgürdü ve derhâl ülkeden ayrıldı.

Kışı, Bermuda ve Azor Adaları'nda geçirdi ve birkaç hafta da Biskaya'da kaldı. En son Ile Quessant enerji santralinde göründü, ardından da izini kaybettirdi.

Allan ilkbaharı Paris'te, Denverli tüccar C. Connor adıyla Rue Richelieu'deki eski bir otelde geçirdi. Kimse onu tanımadı, oysa herkes portresini yüzlerce kez görmüştü. Bu oteli, en çok nefret ettiği, otelden otele geçen ve yemeklerini gülünç bir törenle yiyen zengin aylaklar ve gürültülü gevezeler sınıfı insanlardan kaçmak için kasten seçmişti.

Allan burada yalnız yaşadı. Her sabah aynı Boulevard kafesinde, yuvarlak mermer masasında oturup kahvesini içti, caddenin gürültülü akıntısını sessizce ve umursamadan izledi. Zaman zaman gözlerini kaldırıp, karşıdaki otelin ikinci katındaki balkona bakıyordu: yıllar önce Maud'la orada yaşamıştı. Bazı günlerde balkonda açık renk kıyafet giymiş bir kadın beliriyordu; işte o zaman Allan da gözlerini balkondan ayıramıyordu. Her gün, binlerce çocuğun oynadığı Jardin de Luxembourg'a gitti. Orada, Maud ve Edith'le bir zamanlar oturduğu bir bank vardı. Allan bu banka da her gün oturup çocukların etrafında oynamalarını izledi. Şimdi, felaketin üzerinden altı ay geçtikten sonra, ölülerin acısı onu yavaş yavaş ve tuhaf bir biçimde etkilemeye başlamıştı. İlkbahar ve yaz boyunca, yıllar önce Maud ve Edith'le birlikte gerçekleştirdikleri seyahati aynen tekrarladı. Londra, Liverpool, Berlin, Viyana ve Frankfurt'a gitti; hüzünlü ve acı tatlı hatıralar eşliğinde.

Aynı otellerde kaldı, hatta genellikle aynı odalarda. Bir zamanlar Maud'un ellerinin açtığı ve kapattığı kapıların önünde

duraksadı. Hiçbir yabancı otel ve koridorda yolunu bulmakta zorlanmadı. Madenlerin karanlık yeraltı labirentlerinde geçirdiği onca yıl, yön duygusunu iyice geliştirmişti. Gecelerini, karanlık odalarda, bir koltukta, uykusuz geçirdi. Öylece orada oturuyordu, açık, kurumuş gözlerle, kıpırdamadan. Arada bir Maud'a, kimsenin duymayacağı biçimde ufak uyarılar yapıyordu, tıpkı o hayattayken yaptığı gibi. "Artık yat, Maud!" – "Gözlerini yorma." Daha o günlerde büyük eserini planlamasına rağmen, Maud'u kendisine bağladığı için kendi kendine sitem ediyor, üzülüyordu. Ona öyle geliyordu ki hiçbir zaman Maud'a aşkını tam anlamıyla göstermemiş, hatta onu yeterince sevmemişti –şu anda sevdiği gibi. Hüzün ve vicdan azabıyla, kendilerini ihmal ettiği, hatta onlardan bıktığı yönündeki sitemlerini hatırladı Maud'un. Hayır, tatlı küçük Maud'unu mutlu etmeyi bilememişti. Gün ışıyıncaya kadar, gözleri yana yana, utancın gölgesinde oturuyordu ölü odalarda. "Güneş doğuyor, kuşlar cıvıldıyor, duyuyor musun?" diyordu Maud. Allan da usulca, "Evet, duyuyorum, sevgilim," diyordu. Sonra da yatağı atıyordu kendini.

Sonunda kendisi için bu kutsal mekânlardan, ufak tefek nesneler almaya karar verdi: bir şamdan, bir saat, yazı malzemesi. Bay C. Connor'u zengin, tuhaf bir Amerikalı olarak gören otel işletmecileri, utanmazca çok yüksek fiyatlar çekiyorlardı, ama Allan pazarlık yapmadan ne istenirse ödedi.

Ağustos'ta tekrar Paris'e döndü ve Rue Richelieu'deki eski otelinde kaldı, daha sessiz, daha üzüntülü bir hâlde, gözlerinde de daha karanlık bir ateşle. Etrafındaki hayatın artık farkına varamayan, kendi vesveselerine kapılmış, kara sevdalı bir adam izlenimi veriyordu. Haftalarca tek kelime etmedi.

Bir akşam, Quartier Latin'de dolambaçlı, kalabalık bir caddeden geçerken aniden durdu. Birisi adıyla ona seslenmişti sanki. Ama etrafında sadece yabancı ve umarsız insanlar koşuşturuyordu. O anda adını, eski adını, devasa harflerle burnunun dibinde görüverdi.

Edison-Bio'nun parlak renkli bir afişiydi bu: "*Mac Allan, constructeur du 'Tunnel' et Mr. Hobby, ingenieur en chef conversant avec les collaborateurs à Mac City.*"

"*Les tunnel-trains allant et venant du travail.*"*

Allan Fransızca bilmiyordu ama afişte yazılanların anlamını kavradı. Karanlık salona, tuhaf bir merak ve tereddütle girdi. Bir melodramın tam ortasına düşmüştü, canı sıkıldı. Ne var ki perdede, Allan'a uzaktan Edith'i hatırlatan ufak bir kız göründü ve mekân dolup taşsa da bu çocuk sayesinde orada bir yarım saat kadar kalmayı başardı. *La petite Yvonne,*** aynen Edith gibi büyüklük taslayarak ve yetişkinlerin ciddiyetiyle konuşuyordu...

Aniden sunucunun adını andığını duydu ve o anda "şehri" ile karşı karşıya kaldı. Toz, duman ve güneş altında parıldıyordu. İstasyonun önünde bir grup mühendis vardı, hepsi de tanıdık yüzlerdi. Sanki bir işaret verilmişçesine hepsi de yavaş yavaş yaklaşan bir arabayı karşılamak üzere döndüler. Otomobilde kendisi, yanında da Hobby oturuyordu. Hobby doğrulup mühendislere bir şeyler söyledi, hepsi güldü. Allan, canlı ve coşkun Hobby'yi gördüğünde belli belirsiz bir acı hissetti –işte şimdi Tünel, birçokları gibi onu da yıkmıştı. Araba yavaş yavaş yoluna devam etti, aniden kendisinin ayağa kalkıp arabanın üzerinde geriye yaslandığını gördü. Bir mühendis şapkasına dokundu ve söyleneni anladığına dair bir işaret yaptı.

Sunucu: "Dâhi inşaatçı çalışanlarına emir veriyor!" dedi.

O sırada şapkasına dokunan adam, ansızın seyircilere, üstelik tam da Allan'a doğru, sanki onu görmüşçesine sorgulayıcı gözlerle baktı. Allan onu da tanıdı: 10 Ekim'de vurulan Bärmann'dı bu.

---

* Yazar, bu bölümü Fransızca bırakmış:
"Mac Allan, 'Tünel'in mimarı ve Bay Hobby, Mac City'deki paydaşlarla birlikte işleri yürüten baş mühendis."
"İşe gidip gelen tünel trenleri."

** *Küçük Yvonne*

Birden Tünel trenlerinin hareket ettiğini gördü: birbirinin peşi sıra, dik bayırdan uçarcasına aşağı inip yukarı fırlıyorlardı, üzerlerinden bir toz bulutu geçiyordu.

Allan'ın yüreği burkuldu. Gergin, huzursuz ve yüzünü ateş basmış bir hâlde otururken nefesi göğsünden öyle bir basınçla çıktı ki yanındakiler gülüştü.

Trenler gözden uzaklaştı... Allan ayağa kalktı. Derhâl salondan çıktı. Bir taksiyle otele döndü. Otelin müdürüne Amerika'ya gidecek ilk hızlı buharlı geminin ne zaman kalkacağını sordu. Allan'a her zaman nazik bir saygıyla, ağır hasta biriymiş gibi davranan müdür, ertesi sabah Liverpool'dan denize açılacak olan Cunardliner'den bahsetti. Ama hızlı akşam treni yola çıkmıştı bile.

"Bana hemen özel bir ekstra tren tutun!" dedi Allan.

Müdür, Bay C. Connor'a baktı, Allan'ın sesi ve tonu onu şaşırtmıştı. Bu insanı öğleden sonra ne değiştirmişti ki böyle? Sanki önünde bambaşka bir insan vardı.

"Elbette," diye cevap verdi. "Ne var ki Bay Connor'dan belli garantiler istemem gerekir..."

Allan, asansöre yaklaştı. "Ne için? Onlara New York'tan Mac Allan treni istiyor deyin!"

Bunu der demez de müdür onu tanıdı, afallayarak gerilerken şaşkınlığını öne doğru eğilerek gizledi.

Allan'a bir hâller olmuştu. Tren öyle bir hızla ileriye atılıyordu ki bütün istasyonlardan tozu dumana katarak geçti ve trenin salt bu hızı bile onu kendine getirmeye yetti. O gece harika uyudu. Uzun zamandır ilk kez. Sadece bir kere uyandı. Tren gürültüyle kanal tünelinden geçerken. "Galerileri çok küçük inşa etmişler," diye düşündü, uyumaya devam etti. Sabah kendini ferah, sağlıklı ve kararlı hissetti. Trenden telefonla buharlı geminin kaptanı ve şirketin yönetimiyle konuştu. Sabah saat onda onu, ıslık çalıp bacalarından su buharı püskürterek bekleyen gemiye ulaştırdılar.

Pervaneler, suyu sıvı mermere dönüştürmeye başladığında gemiye henüz ayak basmıştı.

Yarım saat sonra gemideki herkes geç gelen yolcunun Mac Allan'dan başkası olmadığını öğrenmişti.

Açık denize çıkınca da Allan telgraf çekmeye başladı. Biskaya, Azora, Bermuda, New York ve Mac City'e telgraflar yağdı. Denizin altındaki karanlık galerilerden, hayat ve enerji dolu akımlar geçti: Allan, direksiyona yeniden oturmuştu.

4

ALLAN ilk önce Hobby'yi ziyaret etti.

Hobby'nin kır evi, Mac City'nin biraz dışındaydı. Balkonları, verandaları ve avlusuyla öne çıkan bu ev, yeni dikilmiş meşe ağaçlarından bir ormanın hemen yanındaydı.

Allan kapıyı çaldığında kimse açmadı. Zil çalışmıyordu sanki. Ev, uzun zamandır terk edilmiş izlenimi verse de bütün pencereler ardına kadar açıktı. Bahçe kapıları kilitliydi, Allan da azimle çitin üzerinden atlayıverdi. Daha bahçeye yeni adım atmıştı ki, bir çoban köpeği hızla yaklaşıp öfkeli öfkeli havlayarak önünde durdu. Allan köpeği sakinleştirdi ve nihayet köpek de ondan gözünü ayırmadan yol verdi. Bahçe, solmuş meşe yapraklarıyla doluydu ve tıpkı ev gibi bakımsızdı. Hobby, dışarı çıkmış gibiydi.

O yüzden Hobby'yi birden önünde gören Allan çok sevindi. Bahçeye çıkan basamaklarda, elini çenesine dayamış, düşüncelere dalmış bir hâlde oturuyordu. Köpeğin havladığını duymamış gibiydi.

Hobby her zamanki gibi zarif bir şeyler giymiş olsa da kıyafeti sanki bir züppeymiş izlenimi bırakıyordu, zira genç bir adam kıyafetiydi bu, oysa kendisi bir ihtiyardı artık. Üzerinde, renkli şeritli gömleği, geniş tabanlı ve narin, ipek fiyonklu rugan ayakkabısı, ipeksi sarı çorapları ve ütü çizgilerinin yeri belli olan, kal-

çadan kesimli turna grisi pantolonu vardı. Hava hissedilir biçimde serin olmasına rağmen ceket giymemişti.

Sağlıklı ve aklı başında bir insan gibi oturuyordu, Allan kendini daha mutlu hissetmeye başlamıştı bile. Ama Hobby başını kaldırıp da ona bakınca, şekli bozulmuş, hasta gözlerini ve kırışıklarla dolu, soluk yüzünü fark etti ve onun sağlığının hâlâ bozuk olduğunu anladı.

"Geldin demek, Mac," dedi Hobby, Allan'a elini uzatmadan ve hareket etmeden. "Neredeydin?" Gözlerinin ve ağzının etrafındaki kırışıklıklar, ufak yelpazeler şeklinde sıralandı. Gülümsüyordu. Her ne kadar Allan, Hobby'nin eski sesinin tınısını açıkça fark etse de, sesi yabancı ve kabaydı.

"Avrupa'daydım, Hobby. Sen nasılsın peki, arkadaşım?"

Hobby yine deminki gibi önüne bakıyordu. "Daha iyi, Mac. Lanet kafam da tekrar işlemeye başladı!"

"Tek başına mı oturuyorsun Hobby?"

"Evet, hizmetçileri kovdum. Fazla gürültü yapıyorlardı."

Hobby ansızın Allan'ın geldiğini ancak yeni kavramış gibi davrandı. Ayağa kalktı, elini sıktı ve sevinçliymiş gibi göründü. "İçeri gel, Mac! Evet böyle, gördün işte!"

"Doktor ne diyor?"

"Doktor memnun. Sabırlı ol diyor, sabırlı ol."

"Neden bütün pencereler açık? Korkunç cereyan yapıyor, Hobby."

"Cereyanı seviyorum, Mac!" diye tuhaf bir kahkahayla cevap verdi Hobby.

Çalışma odasına çıkarlarken bütün vücudu titriyor, ak saçları uçuşuyordu.

"Yine çalışıyorum, Mac. Göreceksin. Harika bir şey!" Hobby, eski Hobby'yi taklit edermişçesine sağ gözünü kırptı.

Mac'e titrek, karman çorman çizgilerin bulunduğu birkaç sayfa gösterdi. Yeni köpeğini çizmişti. Ama çocuk resimlerinden farksızdı –duvarlarda ise Hobby'nin dehasının izlerini gösteren,

hepsi birbirinden harika taslaklar asılıydı: tren istasyonları, müzeler, mağazalar...

Allan, taslaklarını överek onu sevindirdi.

"Evet, gerçekten harikalar," dedi Hobby gururla ve titreyen elleriyle iki kadeh viski hazırladı. "Tekrar başlıyorum, Mac. Ancak çok çabuk yoruluyorum. Yakında kuşlar da göreceksin. Kuşlar! Öylesine oturduğumda kafamın içinde sık sık tuhaf kuşlar görüyorum –milyonlarca, hepsi de hareket ediyor. İç, arkadaşım! İç, iç, iç."

Hobby kendini, aşınmış bir deri koltuğa bırakıp esnedi.

"Maud da geldi mi Avrupa'ya?" diye sordu birden.

Allan irkildi, beti benzi attı. Hafifçe başı döndü.

"Maud mu?" diye fısıltıyla sordu, bu isim kulaklarına tuhaf gelmişti, sanki onu telaffuz etmek haksızlıktı.

Hobby gözlerini kırpıştırdı ve uzun uzun düşündü. Sonra ayağa kalkıp: "Bir viski ister misin?" diye sordu.

Allan hayır anlamında başını salladı. "Teşekkürler Hobby! Gündüz pek bir şey içmiyorum." Bulanık gözlerle, sonbahar ağaçlarının arasından denize baktı. Ufak, siyah bir buharlı gemi ağır aksak güneye ilerliyordu. Gözleri mekanik bir biçimde buharlı gemiyi takip etti, ta ki bir dalın çatalı arasında aniden hareketsiz kalıncaya dek.

Hobby tekrar oturdu, uzun bir süre hiç konuşmadılar. Rüzgâr odanın içinde esip, ağaçların yapraklarını döktü. Bulutların gölgeleri, kumulların ve denizin üzerinden peş peşe ve hızla süzüldü; umutsuzluk ve sonsuza dek tekrarlanan bir işkence duygusu uyandı içinde.

Sonra Hobby tekrar konuşmaya başladı.

"Arada bir kafam böyle işte, görüyorsun değil mi?" dedi. "Ne olduğunu elbette biliyorum. Ama bazen düşüncelerim birbirine dolanıyor. Maud, ah zavallı Maud! Bu arada, Doktor Herz'in de havaya uçtuğunu duydun mu? Koca laboratuvarıyla birlikte hem de. Yolda kocaman bir delik açtı, yanında da on üç insan götürdü."

Doktor Herz, Tünel için patlayıcılar üzerinde çalışan bir kimyagerdi. Allan, bu haberi daha gemideyken almıştı.

"Çok fena oldu," diye ekledi Hobby, "şu yaptığı yeni iş eminim çok iyiydi!" Acımasızca gülümsedi. "Yazık!"

Bunun üzerine Allan sohbeti Hobby'nin çoban köpeğine getirdi, Hobby bir süre onu izledi. Ama sonra tekrar konudan saptı.

Birdenbire pattadanak "Ne tatlı bir kızdı Maud!" dedi. "Çocuktu! Ama yine de bütün insanlardan daha akıllıymış gibi davranırdı. Son yıllarda senden pek memnun değildi."

Allan, düşüncelere dalmış bir hâlde Hobby'nin köpeğini okşadı.

"Biliyorum, Hobby," dedi.

"Evet, arada bir şikâyet ederdi, onu burada yalnız bıraktığın için. Ben de ona dedim ki: bak, Maud, başka türlü olmuyor. Bir keresinde öpüştük de. Daha dünmüş gibi hatırlıyorum. Önce tenis oynadık, sonra Maud akla gelebilecek her şeyi sordu. Tanrım, şimdi bile sesini açık seçik duyuyorum! Bana, 'Frank' dedi..."

Allan, gözlerini Hobby'ye dikti. Ama bir şey sormadı. Hobby, uzaklara dalmıştı, bakışı ürkütücü biçimde parlaktı.

Bir süre sonra Allan gitmek üzere ayağa kalktı. Hobby ona bahçe kapısına kadar eşlik etti.

"Söyle bakalım, Hobby," dedi Allan, "benimle gelmek istemiyor musun?"

"Nereye?"

"Tünele." Bunun üzerine Hobby'nin yüzünün rengi attı, yanakları titredi.

"Yoo, yoo..." diye ürkek, güvensiz bir bakışla yanıt verdi. Sorup sorduğuna pişman olan Allan, Hobby'nin bütün gövdesinin titrediğini gördü.

"Adiyö, Hobby, yarın yine gelirim!"

Hobby bahçe kapısında, başı hafif öne eğik, solgun ve hasta gözlerle dikilirken, rüzgâr ak saçlarıyla oynuyordu. Ayaklarının etrafında sarı, kurumuş meşe yaprakları uçuşuyordu. Köpek öf-

keyle Allan'ın arkasından havladığında Hobby güldü –Allan'ın kulaklarında akşam olduğunda bile çınlamaya devam eden hastalıklı ve çocuksu bir kahkahayla.

Aradan birkaç gün geçmemişti ki Allan işçi sendikasıyla bağlantı kurdu. Artık uzlaşmaya daha meyilli olunabilirmiş gibi bir hissi vardı. Gerçekteyse sendika Tünel grevini daha fazla devam ettirecek durumda değildi. Kışın başlamasıyla birlikte, batıdan binlerce işçi gelmiş, iş arıyorlardı. Sendika geçen kış işsizlere inanılmaz paralar harcamıştı ve bu kış onlara daha da pahalıya mal olacaktı. Tünelde iş durduğundan beri, madenler, demirhane ve makine fabrikalarındaki işler de görülmedik bir biçimde azalmış ve bir ordu insan sokağa atılmıştı. Maaşlar, muazzam iş gücü arzı nedeniyle düşüyordu, öyle ki çalışanlar bile kıt kanaat geçinebiliyordu.

Sendikayla toplantılar düzenlendi ve Allan, New York, Cincinnati, Chicago, Pittsburgh ve Buffalo'da konuşmalar yaptı. Sabırlıydı, yorulmak nedir bilmiyordu. Konuşurken sesi vaktiyle olduğu gibi bağrından kopuyor, yumruğu havada şiddetle sallanıyordu. Canlı doğası tekrar ayağa kalktığından, enerjisi de eskisi gibi yine etrafa yayılıyordu. Basında bir kez daha adı yankılandı.

Her şey lehine görünüyordu. Kasım'da, en geç Aralık'ta tekrar çalışmaya başlamayı umuyordu.

Ama –Allan için hiç de beklenmedik bir anda– Konsorsiyumun üzerinde ikinci bir kez fırtına bulutları toplandı. Ekim felaketinden çok daha vahim sonuçları olacak bir fırtına.

Konsorsiyumun o devasa finans binasında uğursuz bir çatırtı sesi duyuldu...

5

S. WOOLF, 50 beygir gücündeki arabasını Broadway boyunca, tıpkı eski günlerde olduğu gibi asaletle sürüyordu. Her zamanki gibi saat tam on birde kulüpte beliriyor, poker oynuyor

ve bir fincan kahvesini içiyordu. Çok iyi biliyordu ki, dünyayı yaşam şeklindeki bir değişiklik kadar hiçbir şey kuşkulandıramaz, bu nedenle de her zamanki gibi rolünü en ince ayrıntısına kadar oynamaya devam ediyordu.

Ama artık eskisi gibi değildi. S. Woolf'un, kendi sorunları vardı, bunlarla da tek başına baş etmesi gerekiyordu. Bu da kolay değildi! Artık dinlenmek için "yeğenleri"nden ve tanrıçalarından biriyle akşam yemeği yemek ona yetmiyordu. Aşırı gerilmiş sinirlerinin yatışmak için sefahat âlemlerine, aşırılıklara, çingene müziğine ve dansözlere ihtiyacı vardı. Geceleri, yorgunluktan kıvranır bir hâlde yatağında yatarken beyni cayır cayır yanıyordu. Sonunda öyle bir noktaya vardı ki, uyuyabilmek için her akşam ağır şaraplarla kendinden geçmesi gerekiyordu.

S. Woolf iyi bir idareciydi. Aldığı yüksek maaşı, taşkınlıklarını karşılamaya fazlasıyla yetiyordu. Sorun bu değildi. Ama iki yıl önce bambaşka türden bir girdaba girmişti ve sakin sulara ulaşmaya çabalarken attığı güçlü kulaçlara rağmen, aydan aya anafora daha da fazla kapılıyordu.

S. Woolf'un gür saçlı bufalo kafası, Napolyonvari bir fikir yumurtlamıştı. Bu düşünceyle oyalanmış, etrafında sürüne sürüne onu âdeta okşamış, besleyip büyütmüştü. Boş vakitlerinde, zevkine, hep onunla ilgilenmişti. Bu fikir, Arap balıkçının sihirli lambada bulduğu cin misali, dumandan bir hayalet gibi büyümüştü. S. Woolf ona lambaya dönmesini emredebilir, lambayı da ceketinin cebinde yanında taşıyabilirdi. Ne var ki günün birinde cin, "Yeter!" dedi. Cin kendi boyuna ulaşmıştı, bir gökdelen gibi önünde dikiliyor, gözlerini kırpıştırıyor, verip veriştiriyor, ama sihirli lambaya dönmek istemiyordu.

S. Woolf'un karar verme zamanı gelmişti!

O da kararını verdi, paradan vazgeçti. Bizatihi paranın kıymetli olduğu acınası günler çoktan geride kalmıştı. Sokaklardaki çamurdan, havadan yaratabilirdi parayı, zira kafasının içinde milyonlar hâlindeydi, tek yapması gereken oradan çıkarmaktı.

Adsız ve meteliksizken, bir yıl içinde bir servet biriktirebileceğine bahse girebilirdi. Para bir hiçti onun için! Sadece amaca götüren bir araçtı. S. Woolf, Allan'ın etrafında dönen bir uyduydu. Oysa başkalarının onun etrafında döndüğü bir gök cismi olmaktı niyeti! Hedefi yüce ve şerefliydi, sonunda kararını verdi.

Neden kendisi de, bütün diğerlerinin, etrafındaki o Lloyd'ların ve süper güçlerin yaptığını yapamasındı? Yirmi yıl önce genç Wolfsohn'un, her şeyi riske atarak zarif giyinip, cebinde otuz mark parayla İngiltere'ye yola çıktığında yaptığından farklı bir şey yapmayacaktı, tastamam aynısıydı. Onu belli aralıklarla aynı şekilde davranmaya zorlayan kendi kanunu, yaradılışının kanunuydu.

S. Woolf o anda kendini aşarak büyüdü de büyüdü, şeytanlığı onu normalden daha da büyük hâle getirdi. Planı bitmiş, zihnine kazınmıştı, özenle ayrıntılandırmıştı, başkaları için henüz görünmezdi. On yıl sonra yeni bir süper güç olacaktı, yani Süper Güç S. Woolf. On yıl sonra süper güç S. Woolf, Tüneli kendi egemenliği altına alacaktı.

Planını hayata geçirmek üzere işe koyuldu.

Kendisinden önce binlerce kişinin yaptığını yaptı, ama daha önce hiç kimse onunki gibi devasa bir ölçekte yapmamıştı bunu! Hedef sıradan bir servet değildi. Planı için 50 milyon dolara ihtiyacı olduğunu hesaplamıştı. Bu yüzden de 50 milyon dolar hedefledi. Sakin, soğuk, vicdanını dinlemeksizin ve önyargılardan uzak davrandı.

Kendi hesabına borsada oynadı, oysa sözleşmesi bunu açıkça yasaklıyordu. Ama sözleşmesi bir kâğıt parçasıydı, ölü ve geçersizti; bu koşulu da elini, kolunu bağlamak üzere işte o diğer süper güçler eklemişti. Umursamadı. Güney Florida'nın pamuğunun tamamını satın aldı, bir hafta sonra da sattı ve iki milyon dolar kazandı. S. Woolf, Konsorsiyumun desteğiyle ama Konsorsiyumun tek bir meteliğine ihtiyaç duymadan işlerini gerçekleştirdi. Bir yılda beş milyon doları bir kenara attı. Bu beş milyonla da ordularını kapalı nizam içinde Batı Hindistan tütününe yön-

lendirdi. Ancak bir kasırga tütün ekinlerini yok edince, bu beş milyon, bir tabur kötürüm dışında yok oldu. S. Woolf mücadelesinden yine de vazgeçmedi. Tekrar pamuğu denedi, bakın şu işe, pamuk ona yine sadık kaldı. Kazandı. Ardı ardına zaferler kazanıp durdu ve birinci sınıf dövüşler yaptı. Ama sonra beklenmedik bir biçimde tuzağa düştü. Kuşatma altına aldığı bakır madeni ihanet etti ona. Habersiz olduğu bakır rezervleri vardı; onu kalleşçe vurup kanının son damlasına kadar emdiler. Çok kan kaybetti ve Konsorsiyumun rezervlerinden kredi çekmeye mecbur kaldı. Anafora yakalanmıştı. S. Woolf derin bir nefes çekerek ciğerlerini havayla doldurdu ve denize açıldı –ama anafor onu emdikçe emdi. Çılgınlar gibi yüzdü ama bir türlü yerinden kıpırdayamadı. Arkasına baktığında işlerin kötüye gittiğini kabullenmesi gerekti. S. Woolf çaresizce yüzüp durdu ve durgun sulara dönüp biraz soluk aldıktan sonra, başka maceralara atılmayacağına yemin etti.

İşte bunlar S. Woolf'un kimsenin üstlenmek istemediği sorunlarıydı.

Geçen yıl şapkasından tatmin edici bir bilanço çıkarabilmişti. Konsorsiyum hâlâ ona sonuna kadar güveniyordu.

Kötü bir zamandı, Ekim felaketi borsayı yıkıp geçmişti ve gelecek Ocak ayını düşündüğünde S. Woolf'un saçlarındaki aklar çoğalıyordu.

Artık onun için bir ölüm kalım meselesi hâline gelmişti.

Para! Para! Para!

Üç, dört milyon doları eksikti. Görece önemsiz bir miktar. İki, üç başarılı darbeyle, ayakları yine sağlam zemine basabilirdi.

Risk yüksekti, S. Woolf da kahramanca savaştı.

O an için riski çok daha az, küçük bir savaşa girişti, ama yaz gelip de yavaş yavaş zemin kazanmaya başlayınca, daha büyük bir çatışmaya girmek zorunda kaldı. Ateşle oynamaktan çekinmedi. Bir kez daha pamuğu denedi, aynı zamanda kalaya da el attı. Bu devasa spekülasyonlar, ufak çapta bile başarılı olsa kurtulacaktı.

Aylarca yataklı vagonlarda ve gemi kamaralarında yaşadı.

Bir saldırıya değecek fırsatları keşfetmek üzere Avrupa ve Rusya'da dolaştı. Kişisel harcamalarını mümkün olduğunca azalttı. Bundan sonra ne ekstra trenler ne de lüks vagonlar, S. Woolf sıradan birinci sınıf kompartımanla yetindi. Londra ve Paris'te, büyük paralar harcayan kraliçelerini kovdu. Onlar ise soluk dudakları köpükler içerisinde kalelerini savundular. Ne var ki sarayının aniden feshedilme olasılığını bir yıldır bekleyen ve tanrıçalarını aylardır dedektiflere gözleten S. Woolf'la mücadele ettiklerini düşünmemişlerdi. Kusursuzca oynadığı hiddetli bir rolle, 10 Mayıs, 15 Mayıs ve 16 Mayıs'ta – şu ve bu tarihte – Baylar X. ve Z. ile şurada ve burada – ufak "dinlenme seyahatlerine" – çıktıklarını kanıtladı; diktafonlardan yapılan bütün konuşmaları şoka uğrayan kadınlara dinletti, zeminlerin ve tavanların delindiğini ve her delikte gece gündüz bir göz ve bir kulağın beklediğini gösterdi – ta ki kraliçelerin yüreğine ininceye kadar. Sonra da onları sokağa attı.

Avrupa'nın üzerinden bir intikam tanrısı gibi geçti, geçtiği her yerde arkasında işten çıkardığı temsilciler ve acenteler bıraktı. Kömür ocaklarını Vestfalya'da, demirhaneleri Belçika'da sattı, mümkün olan her yerde parasını ağır sanayiden çekti ve o anda çok daha fazla umut barındıran başka varlıklara yatırdı. Vahşi bir acımasızlıkla Biskaya ve Azorlar'da arazileri bulunan ama kriz yüzünden ödemelerinde gecikmeler yaşayan Londralı, Parisli ve Berlinli emlak spekülatörlerini teslim aldı. Uçuruma atlamaktan başka çareleri yoktu. Arada, bir dizi ufak banka paramparça oldu. S. Woolf merhamet göstermedi, nihayetinde canını kurtarmak için savaşıyordu. Petersburg'da üç milyon rublelik bir çerez parası karşılığında, Kuzey Sibirya'da yüz milyon rublelik, yüzde yirmi rant getiren bir kereste üretim imtiyazı aldı. Şirketi bir anonim şirketine çevirdi ve Konsorsiyum sermayesinin yarısını geri çekti. Ama bunu öylesine zekice koşullarda yaptı ki, Konsorsiyumun neredeyse eskisiyle aynı geliri oldu. Manipülas-

yonlar kanunlara teğet geçti - ama yine de en kötü durum için yedekte parası vardı. Kazanabildiği her yerde para kazanıyordu.

S. Woolf gibi bir adam –bütün deneyim ve bilgilerini hiç durmaksızın en keskin biçimde kullansa da– sadece içgüdülerine güvenebilirdi. Başta bir hata olduğu düşüncesine inanan bir matematikçi, karmaşık formüller ormanında nasıl kendini kaybolmuş gibi hissederse, S. Woolf gibi bir adam da ancak yaptığı her şeyin tek doğru şey olduğu inancıyla ayakta durabilirdi. S. Woolf içgüdülerine uydu. Yenmek *zorundaydı*, buna inanıyordu.

Avrupa'daki bu kovalamaca başka bir şey yapmasına vakit bırakmıyordu. Fakat babasını ziyaret etmeden de Amerika'ya dönemedi. Szentes'te herkesin katıldığı üç günlük bir eğlence düzenledi. İlk can sıkıcı telgraflar, fakir bir kadının kendisini dünyaya getirdiği Macaristan'daki o kasabada, yani kendi yuvasında gelmeye başladı.

Ufak spekülasyonlarından bazıları başarısızlığa uğramış, ordusunun ileri karakolları yenik düşmüştü. İlk telgrafı, istifini hiç bozmadan, bol Amerikan pantolonunun cebine soktu. İkincisinde aniden şarkıcıyı duyamamaya başladı, sanki birkaç saniyeliğine sağırlaşmıştı. Üçüncüsünde atları arabaya koştu ve istasyona sürdü. Güneşin kızıla boyadığı o bildik manzarayı gözü görmedi, tek baktığı yer uzaklardı, ta New York'a, Mac Allan'ın yüzüne bakıyordu!

Budapeşte'de onu bir başka felaket haberi bekliyordu: pamuk piyasasında tuttuğu köşeleri, artık devasa kayıplar yaşamadan elinde tutabilecek durumda değildi ve acentesi onun vereceği satış emrini bekliyordu. S. Woolf tereddüt etti. Bocaladı, ama düşündüğü için değil, güvensiz olduğu için. Daha üç gün önce satsa pamuktan milyonlar kazanmış olacaktı. Peki, neden tek balya pamuğu bile elinden çıkarıp satmamıştı? Neden? Pamuğu biliyor, tanıyordu, zira üç yıldır pamukla içli dışlıydı. Piyasasını biliyor, Liverpool'u, Chicago'yu, New York'u, Rotterdam'ı, New Orleans'ı –her bir aracıyı– kur yasalarını biliyor, her gün borsa verileriyle

dolu bir labirentin içine dalıyor, hassas kulağıyla gizlice dünyayı dinliyor ve her gün havadan iletilen ve ancak şifreleri bilenlerin kaydedip deşifre edebileceği sayısız telsiz telgraf alıyordu. En ufak sarsıntıları ve depremleri kaydeden bir sismograf gibiydi, piyasadaki bütün dalgalanmaları fark ederdi.

Budapeşte'den ekspres trenle Paris'e gitti; Viyana'dan geçerlerken Liverpool'daki acenteye satış emrini verdi. Bunu yaparken kan kaybetti –havaya uçmuş bir kale gibiydi!– artık her şeyi riske atma cesareti kalmamıştı.

Bir saat geçmeden pişman oldu ama artık emri iptal etsin mi etmesin mi karar veremedi. Hayatında ilk kez içgüdülerine *güvenemiyordu.*

Dermanı kalmamıştı, sanki bir âlemden çıkmışçasına cansız ve kararsız hissediyordu ve bir şeyler bekliyordu. Ona öyle geliyordu ki, kanına onu güçten düşüren bir zehir karışmıştı. Kötü şeyler olacağı hissiyle tüyleri diken diken olurken arada hafiften ateşi de çıktı. Tavşan uykusuna yattı ama kısa süre sonra tekrar uyandı. Rüyasında, bürosundaki telefonla büyük şehirlerin temsilcileriyle konuştuğunu ve hepsinin –tek tek– her şey kaybedildi dediğini gördü. Sesler sızlanan bir felaket tellalı korosuna dönüşünce uyandı. Ama duyduğu şey, bir virajda frene basan trenin raylara sürtünme sesiydi sadece. Yatağından kalkıp oturdu ve gözlerini kompartıman tavanındaki soğuk lambaya dikti. Sonra not defterini çıkarıp hesaplamaya başladı. Hesaplarken ayakları ve kollarından kalbine doğru bir uyuşma hissi yükseldi: Liverpool'daki zararı çıplak rakamlarla kayda geçirmeye cesaret edemedi.

"Satmamalıyım!" diye konuştu kendi kendine. "Tren durur durmaz telgraf çekmeliyim. Ah şu kaba herifler, bu trende neden telefonları yok? Şimdi satarsam, kalay da yüzde kırk getirmezse, ki bu imkânsız, ölürüm! Her şeyi riske atmalıyım, son şansım bu!"

Macarca konuşuyordu. Bu da tuhaftı, zira normalde işlerini İngilizce yürütürdü, para söz konusu olduğunda gerçekten konuşulabilecek tek dildi.

Ama tren birden durduğunda, felç geçirmişçesine koltuğunda kalakaldı. Koca ordusunun, bütün rezervlerle birlikte şimdi ateş hattında olduğunu düşündü. Ve bu savaşa inanmıyordu, hayır! Kafasının içi rakamlarla doluydu. Nereye bakarsa baksın sıra sıra kalemler görüyordu, yedi, sekiz rakamlı. Bölük bölük rakamlar, upuzun toplamlar. Bu rakamların hepsi soğuktu, güzelce basılmış, demir levhalara dökülmüştü. Hepsi de kendiliğinden beliriyor, istedikleri gibi değişiyor, başına buyruk bir biçimde borç sütunundan alacak sütununa geçiyor veya şimşek çakmış gibi aniden yok oluyorlardı. Sanki akıl karıştırıcı bir kaleydoskopun içinde rakamlar şakırdıyordu. Mini minnacık pullu zırhlar gibi şıngırdayarak aşağı düşüyor veya ıssız karanlık mekânda, devasa boyutlara ulaşıp tek başına ve kasvetle tehditler savurarak parıldıyorlardı. Bu rakamlar soğuk terler dökmesine neden olurken S. Woolf bir yandan da delireceğim diye korkuyordu. Öfkeleri öylesine büyük ve acımasızdı ki S. Woolf çaresizce ağlamaya başladı.

Rakamlarla ölüp ölüp dirilerek Paris'e vardı. Ancak birkaç gün sonra biraz olsun kendine gelebildi. Hiçbir hastalık belirtisi olmadan sokakta yere yığılan, ardından nekahet döneminde sürekli yeni bir atak korkusuyla yaşayan biri hâline gelmişti.

Bir hafta sonra içgüdülerinin ona ihanet etmediğini anladı.

Sattığı anda pamuk başka ellere geçmişti. Bir konsorsiyum almış, bir hafta elinde tutmuş ve bir milyon kazançla satmıştı.

S. Woolf öfkeden kudurdu! İçgüdülerine uysaydı şimdi ayakları yere sağlam basacaktı!

İlk büyük hatası bu oldu. Ama ileriki günlerde bir ikincisini yaptı. Kalayı elinde gerektiğinden uzun süre tuttu. Sadece üç gün, sonra da sattı. Gerçi yine de kazandı ama üç gün önce satsa iki katını kazanmış olacaktı. Yüzde on iki kazandı ama üç gün önce satsa yüzde yirmi beş kazanacaktı. Yirmi beş! Karayı görecekti! S. Woolf'un yüzünde renk menk kalmadı.

Neden böyle hata üstüne hata yapıyordu? Pamuğu bir hafta erken, kalayı üç gün geç satıyordu! Güvenini yitirmişti, sorun buy-

du. S. Woolf'un elleri sürekli terliyor, titreyip duruyordu. Arada bir, üzerine ani bir güçsüzlük çöktüğünde yolda yürürken yalpalıyor ve çoğu zaman da bir meydanı geçmeye korkuyordu.

Aylardan Ekim'di. Aslında tam da on Ekim'di, felaketin yıl dönümü. Üç ay daha vakti ve ufak da olsa hâlâ kendini kurtarabilecek bir imkânı vardı. Ama önce birkaç gün dinlenip kendine gelmeliydi.

San Sebastian'a gitti.

Ama durumu kadınlara ilgi gösterebileceği kadar düzelmişti ki, üçüncü gün Allan'dan bir telgraf geldi: derhâl New York'a gelmeliydi. Allan onu ilk gemiyle bekliyordu.

S. Woolf hemen yola çıktı.

6

ALLAN, Ekim ayında bir gün, Ethel Lloyd'un geldiğini bildiren bir kart aldı ve şaşırdı.

İçeri girdiğinde odayı hızla süzdü Ethel. "Yalnız mısınız, Allan?" diye gülümseyerek sordu.

"Evet, Bayan Lloyd, benden başka kimse yok."

"Güzel!" Ethel sessizce güldü. "Korkmayın, şantajcı değilim. Babam beni size gönderdi. Size bir mektup vermemi istedi, ama sadece yalnızsanız."

Mantosunun cebinden bir mektup çıkardı.

Allan "Teşekkürler," diyerek mektubu aldı.

"Eminim, biraz tuhaf bir şey bu," diye heyecanla sözünü sürdürdü Ethel, "ama babam birçok konuda tuhaftır." Her zamanki gibi keyifli ve rahat, gevezeliğe başlamış ve kelimeleri tasarruflu kullanan Allan'ı sonuçlarını büyük ölçüde reddettiği bir konuşmaya ortak etmişti bile. "Avrupa'da mıydınız?" diye sordu. "Biz de bu yaz, beş arkadaş harika bir iş yaptık. İki erkek, üç kadın, bir çingene arabasıyla ta Kanada'ya kadar çıktık. Hep açık havadaydık. Yıldızların altında uyuduk, yemeği kendimiz pişirdik,

harikaydı! Yanımızda bir çadır ve arabanın tavanında da ufak bir kayık vardı. –Güzel planlar bunlar, değil mi?"

Ethel kendine özgü dobralığı ve canlı kırmızıya boyadığı –o günlerde moda buydu– güzel ve kıvrımlı dudaklarında düşünceli bir gülümsemeyle odayı kolaçan etti. Olgunlaşmış mürdüm eriği renginde ipek bir manto giymiş, ondan bir ton daha açık olan ve omzuna kadar gri-mavi bir devekuşu tüyünün sarktığı, ufak bir şapka takmıştı. Kostümünün mat, silik gri mavisi, gözlerini olduklarından daha da mavi gösteriyordu. Koyu renkli bir çelik gibi.

Allan'ın çalışma odası fazlasıyla sadeydi. Aşınmış bir halı, olmazsa olmaz birkaç deri koltuk, bir kasa. Üzerinde çelikten numunelerle ağırlıkların ve deste deste yazıların bulunduğu altı çalışma masası. Rulolar ve klasörlerle dolu raflar. Görünüşte odaya rastgele atılan darmadağın kâğıtlar. Büyük odanın duvarları Tünelin tek tek inşaat bölümlerini temsil eden devasa planlarla donanmıştı. Okyanusu ve Tünel'in eğimini gösteren şema ve çizelgelerle birlikte asma köprülerin mimari çizimlerine benziyorlardı.

Ethel gülümsedi. "Ne hoş bir düzen oluşturmuşsunuz!" dedi.

Odanın sadeliği onu şaşırtmamıştı. "Babasının" bürosu aklına geldi, onun da sadece bir yazı masası, bir koltuğu, telefonu ve tükürük hokkası vardı.

Sonra Allan'ın gözlerinin içine baktı. "Sanırım Allan, işiniz bir insanın gerçekleştirebileceği en ilginç iş!" dedi içten bir hayranlıkla. Daha sonra birden heyecanlanıp ayağa fırlayarak ellerini çırptı.

"Aman Tanrım, bu da ne?" diye hayran hayran bağırdı. Gözü pencereye takılmış, New York manzarasıyla kendinden geçmişti.

Binlerce düz çatıdan ince ince, beyaz buhar sütunları gökyüzüne dimdik yükseliyordu. New York çalışıyordu, bütün vanalarından ıslık sesi çıkaran bir makine gibi bütün şehir istim üstündeydi. Birbirine komşu gökdelenlerin pencere cepheleri parlıyordu. Ta aşağılarda, Broadway uçurumunun gölgesinde

noktalar ve minicik arabalar karıncalar gibi sürünüyordu. Yukarıdan bakıldığında binalar, caddeler ve avlular hücrelere, bir arı kovanının peteklerine benziyordu. İnsanların da bu hücreleri, arıların petekleri inşa etmesine benzer hayvani bir içgüdüyle inşa ettiği düşüncesi geliyordu akla ister istemez. İki beyaz gökdelen grubu arasından Hudson Nehri görünüyordu, üzerinde minicik bir buharlı gemi, dört bacadan ibaret bir oyuncak gibiydi. Oysa aslında elli bin tonluk bir okyanus devi süzülüyordu.

"Harika, değil mi?" diye bağırdı Ethel tekrar tekrar.

"New York'u daha önce hiç yüksekten görmediniz mi?"

Ethel başını salladı. "Gördüm görmesine," dedi Ethel, "arada bir Vanderstyfft'le üzerinden uçtum. Ama uçakta o kadar cereyan var ki örtümü hep tutmam gerekti, o yüzden de bir şey görünmüyordu."

Ethel doğallık ve sadelikle konuşuyordu; bütün gövdesinden basitlik ve içtenlik akıyordu. Allan ise, onun yanındayken neden kendini hiçbir zaman rahat hissetmediğini kendi kendine soruyordu. Onunla çekinmeden gevezelik edemiyordu. Belki de sadece sesinden rahatsız oluyordu. Amerika'da aşağı yukarı iki tür kadın sesi vardı: gırtlağın derininden gelen yumuşak sesler (Maud böyle konuşurdu) ve küstah, rahatsızlık verecek derecede keskin ve biraz da burundan gelen sesler. Ethel'in sesi bu ikinci gruba aitti.

Daha sonra Ethel çıkmaya yeltendi. Kapıda Allan'a, arada bir yatında, birlikte kısa yolculuklar yapmak ister mi diye sordu.

"Şu sıralar tüm vaktimi alan bir sürü görüşmem oluyor," diyerek reddetti onu Allan ve Lloyd'un mektubunu açtı.

"Peki, o zaman başka sefere! Hoşçakal!" diye bağırdı Ethel neşeyle, sonra da çıktı.

Lloyd'un mektubunda birkaç kelime vardı sadece. İmzasızdı: "S. W.'ye dikkat edin."

S. W., S. Woolf'tu. Allan birden kanının kulaklarına hücum ettiğini hissetti.

Lloyd onu uyarıyorsa, bir gerekçesi olmalıydı. İçgüdüleri mi onu uyarıyordu acaba? Yoksa casusları mı? Allan, endişeye kapıldı. Para işlerinden anlamazdı ve S. Woolf'un yaptıklarıyla hiç ilgilenmemişti. Bu yönetim kurulunun işiydi ve bunca yıl da sorun yaşanmamıştı.

Derhâl Rasmussen'i, S. Woolf'un yardımcısını yanına çağırdı. Renk vermeden ondan, içinde kendisi, yani Rasmussen de olacak biçimde Konsorsiyumun mevcut mali durumunu kesin olarak belirleyecek bir komisyon oluşturmasını istedi. Bunun için gerekli üyeler kimler olabilirdi? Yakında işe başlayacağı için kısa sürede ne kadar para hazırlanabilir, bunu öğrenmek istiyordu.

Rasmussen, Amerika'da geçirdiği yirmi yıl boyunca Avrupalı nezaketinden hiçbir şey kaybetmemiş, kibar bir İsveçliydi.

Eğildi ve şöyle sordu: "Komisyon hemen bugün mü işe başlasın istersiniz, Bay Allan?"

Allan, hayır anlamında başını salladı. "O kadar da acelesi yok elbette, Rasmussen. Ama yarın sabah iyi olur. O zamana kadar üyeleri seçebilir misiniz?"

Rasmussen gülümsedi. "Elbette!"

O akşam Allan, sendika delegeleri toplantısında başarılı bir konuşma yaptı.

Aynı akşam Rasmussen kendini silahla vurup intihar etti.

Bunu duyduğunda Allan'ın kanı çekildi. Derhâl S. Woolf'u geri çağırdı ve gizli bir soruşturma başlattı. Telgrafhane gece gündüz çalıştı. Soruşturma, içinden çıkılamaz bir kaosla karşılaştı. O anda tutarı belirlenemeyen zimmete geçirme işlemlerinin, yanlış kayıtlarla ve zekice manipülasyonlarla örtbas edildiği anlaşıldı. Rasmussen'in mi, S. Woolf'un mu, yoksa başkalarının mı bundan sorumlu olduğu hemen anlaşılamıyordu. Ayrıca S. Woolf'un geçen yılki bilançosunun uydurma olduğu ve ihtiyat akçesinde altı, yedi milyon dolarlık bir açık bulunduğu anlaşıldı.

7

S. WOOLF, kendisini iki dedektifin izlediğinden hiç kuşkulanmadan Okyanusu geçti.

Allan'a zararları bildirmenin en doğru davranış olacağı kanısındaydı. Yalnızca bu zararların kazanç vaat eden işlemlerle dengelenebileceğini de kendince açıklayacaktı. Bundan sonra kendini daha rahat hissetti. Rasmussen'in intiharını telgrafla öğrendiğinde dehşete düştü. New York'a peş peşe telgraflar çekti. Rasmussen için kefil olduğunu ve derhâl bir soruşturma başlatılacağını açıkladı. Allan, telgraf çekmeyi bırakmasını, New York'a ayak basar basmaz yanına gelmesini emretti.

S. Woolf bıçağın kendisi için çoktan bileylendiğinden habersizdi. Soruşturmayı hâlâ bizzat yönetebileceğini ve bir çare bulabileceğini umuyordu. Belki de Rasmussen'in ölmesi onun kurtuluşuydu! Pöstekiyi kurtarmak için her şeyi yapmaya kararlıydı –gerekirse ahlaksızlık bile. Ölüsüne yapacağı haksızlığı da nasılsa Rasmussen'in arkada kalan ailesine yardımda bulunarak telafi edebilirdi.

Buharlı gemi Hoboken'e demir atar atmaz Woolf arabasına binip hemen Wall Street'e gitti. Orada Allan'a geldiğini haber verdi.

Allan onu bekletti; beş dakika, on dakika, on beş dakika... Woolf ikirciklendi. Dakikalar geçtikçe güç bela topladığı cesareti giderek azaldı. Nihayet Allan içeri girmesine izin verdiğinde yıkılan özgüvenini, onda çok doğal görünen astımlı solumalarıyla gizledi.

Melon şapkasını geriye atmış bir hâlde, ağzında puroyla içeri girip daha kapıda konuşmaya başladı: "Adamlarınızı bekletiyorsunuz, Bay Allan, hayret!" Şikâyet edercesine kalın bir kahkahayla söylemişti bunu, daha sonra şapkasını çıkarıp alnını kuruladı. "Nasılsınız?"

Allan ayağa kalktı. "Nihayet geldiniz, Woolf!" dedi Allan sesinde şüphelendiğini belli etmeden sakin bir tonla. Çalışma masasında gözleriyle bir şeyler aradı.

Allan'ın ses tonu Woolf'u tekrar cesaretlendirdi, yine ışığı gördü, ama birden Allan'ın ona "Bay Woolf" değil de sadece "Woolf" dediğini fark etti, sırtına sanki buz gibi bir bıçak saplandı. Bu samimiyeti bir zamanlar tüm kalbiyle istemişti ama şimdi iyiye alametmiş gibi görünmedi ona.

Oflaya puflaya bir koltuğa bıraktı kendini, yeni bir puronun ucunu dişlerini takırdatarak kopardı ve puroyu yaktı.

"Rasmussen konusunda ne diyorsunuz, Bay Allan?" diye başladı sözüne. Bir yandan da nefes almaya çalışıyordu, kibriti sallayarak söndürdü, yere attı. "Ne olağanüstü yetenekli bir insandı! Yazık oldu! Tanrı bilir ya, bize güzel bir şeyler hazırlayabilirdi! Telgrafta da dediğim gibi Rasmussen'e kefilim!"

Sustu, çünkü Allan'ın bakışıyla karşılaştı. Bu bakış soğuktu, o kadar. İnsanca merhametten, insanca ilgiden öylesine arınmıştı ki, aşağılayıcı bir etki bırakıyordu. S. Woolf anında çenesini kapadı.

"Rasmussen başka bir hikâye," diye cevap verdi Allan, işten başka bir şey düşünmeyen bir tonlamayla. Masadan bir deste telgrafı aldı, "Konudan sapmayalım, sizden bahsedelim, Woolf!"

Woolf, esen rüzgârla iliğine kadar dondu.

Öne eğildi, dudaklarını şişirdi ve azarlanıp rezilliğini kabullenen biri gibi başını salladı. Sonra derin bir soluk aldı ve ciddi, ateşli bir bakışla, "Size telgrafta da belirttiğim gibi, Bay Allan, bu sefer şansım yaver gitmedi. Pamuğu bir hafta erken sattım, çünkü Liverpool'daki ajanımın, o aptalın, gözümü korkutmasına izin verdim. Kalayda da geç kaldım. Zararlara üzgünüm ama telafi edilebilirler. İnanın bana, insanın aklının çalışmadığını itiraf etmesi pek eğlenceli değil!" diyerek sözünü bitirdi ve oflaya puflaya koltukta doğrulup sessizce güldü. Ama kendini suçlayıcı ve af dileyici bir etki yaratması gereken bu gülüş tarzını pek beceremedi doğrusu.

Allan başını sabırsızca salladı. İçten içe ateş püskürüyordu. Belki de o anda, bu kıllı, Yahudi, astımlı heriften, başka hiç kim-

seden nefret etmediği kadar çok nefret etmişti. Bir yılın ardından büyük bir çabayla her şeyi tekrar rayına oturtmaya çalışırken – sefilce harcanmış bir yıldan sonra– bu cani borsa simsarı şimdi her şeyi sil baştan bozuyordu! Ona nazik davranması için hiçbir neden yoktu, bu yüzden de acımasızca ve hızlıca adamı yerden yere vurdu. "Mesele o değil," diyip biraz önceki gibi sakince cevap verirken sadece burun kanatları şişti. "Konsorsiyum, onun hizmetinde çalışırken zarar ettiğinizde, bunu tazmin etmek için bir dakika bile tereddüt etmez. Ama..." ve Allan dayandığı çalışma masasından elini kaldırdı, dimdik doğruldu ve Woolf'a, sadece göz bebekleriyle ve kontrol ettiği bir gaddarlıkla baktı "Geçen yılki bilançonuz tam bir sahtekârlık, beyefendi! Saçmalık! Kendi hesabınıza spekülasyon yaptınız ve yedi milyon doları zimmetinize geçirdiniz!"

S. Woolf bir ağaç gibi devrildi. Toprak gibi soldu. Yüzündeki çizgiler seğirmeye başladı. O tombul elleriyle kalbini tuttu, nefes almaya çalışırken arkaya düştü. Ağzı şaşkınlık ve ahmaklıkla açılmış, kan çanağına dönen gözleri âdeta yüzünden dışarı fırlamıştı.

Allan'ın yüzü de renk değiştirdi; kendine hâkim olmaya çalışırken bir soldu, bir kızardı. Sonra aynı sükûnet ve soğuklukla ekledi: "Kendiniz bakabilirsiniz!" Telgraf destesini Woolf'un ayaklarının önüne öyle bir fırlattı ki kâğıtlar yerde uçuştu.

S. Woolf hâlâ soluk almaya çalışarak koltukta oturuyordu. Altındaki zemin kaydı, bacakları tutmaz oldu, hırıltılı nefesi kendi kulaklarına bir şelalenin şarıltısı gibi geldi. Bu kule yüksekliğindeki düşüşten öylesine şaşkın, öylesine uyuşmuştu ki, telgrafların bu şekilde önüne atılmasında ifadesini bulan hakarete karşı hiçbir şey hissetmedi. Gri göz kapakları gözlerinin üzerine indi. Hiçbir şey görmüyordu. Geceyi gördü, etrafında dönüp duran geceyi, öleceğini düşündü, ölümün gelmesi için yalvardı... sonra yine uyandı ve kendini kurtarabileceği bir yalanının kalmadığını kavramaya başladı.

"Allan?" diye kekeledi.

Allan yanıt vermedi.

S. Woolf tekrar anafora kapıldı, su püsküre püsküre yüzeye çıktı ve nihayet gözlerini, içe çökmüş, uzun zamandır ölü balıklarınki gibi çürümüş gözlerini açtı. Sonra hırıldaya hırıldaya doğrulup oturdu. "Çaresiz bir durumdaydık, Allan," diye kekeledi. Göğsü oksijensiz kalmış, aralıklarla inip kalkıyordu, "Para yaratmak istedim –bedeli ne olursa olsun para!"

Allan, öfkeyle ayağa fırladı. Her çaresizin yalan söylemeye hakkı vardı. Ama bu adama acımıyordu, onun için *hiçbir şey*, nefret ve öfkeden başka hiçbir şey hissetmiyordu. İşini kısa yoldan hâlletmek istiyordu, sonra da defolsundu! Cevap verirken dudakları öfkeden bembeyaz kesilmişti: "Budapeşte Bankası'na, Wolfsohn adına bir buçuk milyon yatırdınız. Petersburg'da bir milyon ve geçici olarak Londra ve Belçika bankalarında iki ila üç milyon. Kendi hesabınıza iş yaptınız ve sonunda boynunuzu kırdınız. Yarın akşam altıya kadar vaktiniz var. Ne bir dakika önce ne bir dakika sonra, tam altıda sizi tutuklatacağım."

Woolf, sallanarak, yüzü küle dönmüş bir hâlde Allan'ı içgüdüsel bir savunma itkisiyle yumruklamak üzere ayağa kalktı. Ama elini kaldıramadı bile. Bütün vücudu felce uğramıştı, tir tir titriyordu. Aniden birkaç saniyeliğine bilinci açıldı. Ağır ağır soluyarak, soluk yüzü ter damlacıklarıyla kaplanmış hâlde duruyor, yere bakıyordu. Gözü, yerdeki telgraflara takıldı, bazı Avrupa bankalarından gelen bu telgraflardaki adını kendiliğinden okudu. Allan'a bu spekülasyonlara neden giriştiğini söylese miydi acaba? Saiklerini açıklasa mıydı? Asla *parayla* ilgilenmediğini? Ama Allan, bir insanın neden iktidar sahibi olmak isteyeceğini anlayamayacak kadar saf ve kuş beyinliydi –üstelik böyle bir niyeti olmadığı hâlde istemeden, kendiliğinden iktidar sahibi olmuş biriydi. Bu makine üreticisinin kafasında sadece üç düşünce vardı, asla dünya üzerine kafa yormamış ve dünya meseleleri hakkında hiçbir şey anlamamıştı. Hatta Allan söyleyeceklerini anlasa bile, orta sınıfa ait şu namus ve şeref kavramları karşısında

granitten bir duvar gibi kaskatı kalırdı. Küçük konularda haklılık payı olsa da, gerçekten önemli meselelerde kesinlikle aptallık anlamına gelirdi bu kavramlar. Hayır, Allan onu ne ayıplayabilir ne de küçümseyebilirdi. Allan! Evet, gerçekten de o Allan, beş bin insanı ölüme gönderen Allan, verdiği vaatleri gerçekleştirebileceğinden asla emin olmadan halkın cebinden milyarlar alan Allan. Onun da zamanı gelecekti, bunu müjdeliyordu işte ona! Oysa bu adam tam da şu anda kendisini yargılıyor, yargılama hakkına sahip olduğuna inanıyordu. S. Woolf çaresizce düşündü durdu. Bir çıkış yolu! Kurtuluş! Bir fırsat! Allan'ın meşhur iyi kalpliliğini hatırladı. Neden kendisine böylesine insafsızca davranıyordu? İyi kalplilik ve merhamet farklı şeylerdi.

Bu çaresiz adam işte böyle derin düşüncelere daldı, öyle ki saniyeler boyunca etrafındaki her şeyi unuttu. Allan'ın hizmetkârını çağırdığını, Bay Woolf kendini iyi hissetmediği için bir bardak su getirmesini emrettiğini duymadı bile. Ve düşünmeye devam ettikçe de cildinin rengi bir cesedinkine daha fazla benzedi, daha da soldu.

Ancak biri kolundan çekiştirdiğinde, bir ses "Efendim," dediğinde uyandı. O anda Allan'ın hizmetkârı Lion'un ona bir bardak su uzattığını gördü.

Suyu bir yudumda bitirdi, sonra derin bir nefes aldı ve Allan'a baktı. Birden her şey o kadar da kötü görünmemeye başladı. Ya Allan'ın yüreğine girmeyi başarırsa? Serinkanlı ve sakin, derin bir sesle şöyle konuştu: "Bakın, Allan, ciddi olamazsınız. Yedi, sekiz yıldır birlikte çalışıyoruz, Konsorsiyuma milyonlar kazandırdım..."

"Bu görevinizdi."

"Elbette! Dinleyin, Allan, kabul ediyorum, densizlikti bu. Ama meselem para değildi. Size açıklamak isterim. Saiklerimi anlatayım... Ama ciddi olamazsınız, Allan! Sorun çözülebilir. Çözebilecek *tek* insan da benim... Beni yok ederseniz, Konsorsiyum da yok olur..."

Allan, S. Woolf'un doğruyu söylediğini biliyordu. Ona kalsa yedi milyona lanet olsundu, ama *skandal* felaket olurdu. Yine de insaf göstermedi.

"Bu benim meselem!" diye cevap verdi.

Woolf, darmadağın gür saçlı bufalo kafasını salladı. Nasıl olurdu da Allan ondan gerçekten vazgeçerdi, onu devirmek isterdi, anlayamıyordu. Bu imkânsızdı. Ve bir kez daha Allan'ın gözlerine, ne hissettiğini anlamaya çalışarak bakmaya cesaret etti. Ama bu gözler, dinginliğiyle bu adamdan müsamaha ve merhamet beklenemeyeceğini haykırıyordu. Hiçbir şey yoktu! Ama hiçbir şey! Birden Allan'ın bir Amerikalı, *doğuştan* Amerikalı olduğunu, kendisininse ancak *sonradan* Amerikalı olduğunu fark etti; Allan daha güçlüydü.

Kendine söylediği yalanlar, o küçücük mağrur umutları boşa çıkmıştı. İşi bitmişti. Canı yeniden sıkıldı.

"Allan!" diye bağırdı aniden, çaresizlikle, "bunu yapamazsınız. Hayır! Beni ölüme gönderiyorsunuz! Bunu yapamazsınız!"

Artık Allan'la değil, kaderle savaşıyordu. Ama kader Allan'ı, geri çekilmeyen soğukkanlı bir savaşçıyı göndermişti cephenin önüne.

"Bunu yapamazsınız, Allan!" diye yineleyip durdu. "Beni ölüme gönderiyorsunuz!" Yumruklarını Allan'ın yüzünün altında salladı.

"Söyleyeceklerim bu kadar," diyerek kapıya yöneldi Allan.

Döktüğü soğuk terler, S. Woolf'un yüzünü zamk gibi kaplamıştı, sakalı yapış yapıştı.

"Parayı geri ödeyeceğim, Allan!" diye bağırdı çılgınca, kollarını havada sallayarak.

"Zırva!" diye bağırdı Allan ve çıktı.

O vakit Woolf, ellerini yüzüne kapattı, tok bir sesle dizleri üzerine çöktü, aynen yenilmiş bir boğa gibi.

Kapı çarptı.

Allan gitmişti.

S. Woolf'un şişko sırtında bir ürperme belirdi. Yarı baygın hâlde ayağa kalktı. Göğsü, gözyaşının dökülmediği bir hıçkırıkla sarsıldı. Şapkayı aldı, eliyle keçesini okşadı ve yavaş yavaş kapıya yürüdü.

Kapıda bir daha durdu. Allan, yan odadaydı, seslense kendisini duyardı. Ağzını açtı, ama ses çıkaramadı. Zaten boşunaydı. İşe yaramazdı!

Çıktı. Öfke, aşağılanma ve sefalet duygusuyla dişlerini gıcırdattı. Gözlerine öfke gözyaşları hücum etti. Ah, Allan'dan nasıl da nefret ediyordu şimdi! O kadar nefret ediyordu ki dilinde kan tadı aldı... Allan'ın da vakti gelecekti!..

Ölü bir adam olarak asansörle aşağı indi.

Arabasına bindi. "Riverside'a sür!"

Efendisinin yüzüne belli belirsiz bakan şoför şöyle düşündü: "S. Woolf'un işi bitik!'

Woolf, sinmiş, beti benzi atmış bir hâlde, içeri çökmüş gözleriyle oturuyordu arabada, bir şey duymadan, bir şey görmeden. Döktüğü soğuk terden donuyordu, bir hayvan nasıl kozasına çekilirse o da paltosuna sarıldı. Arada bir de, ağzının içinde acı bir iğrenme tadıyla, "Acımadan yerden yere vurdu beni. *Kıyım kıyım kesti*!" diye düşünüyordu. Başka bir şey düşünemez oldu.

Gece indi ve şoför durup eve gitmek istemiyor mu diye sordu.

S. Woolf uzun uzun düşündü. Sonunda boş bir sesle: "Yüz Onuncu Caddeye!" dedi.

Şu anki metresi Renée'nin adresiydi bu. İçini dökebileceği başka kimsesi yoktu, ne bir arkadaşı, ne bir tanıdığı; bu yüzden ona gitti.

Woolf şoförün önünde kendini ele vermiş olmaktan çekinerek kendini toparladı. Renée'nin evinin önünde inerken her zamanki gibi sakince ve biraz da sertçe "Bekleyin!" dedi.

Ama şoför, "Yine de işin bitik!" diye düşündü.

Renée onu gördüğüne sevindiğini hiç göstermedi. Surat asıyordu. Ölümüne canı sıkılmış, mutsuzmuş gibi davrandı. Kendi

kibirli, şımarık ve inatçı kişiliğiyle o kadar meşguldü ki Woolf'un sarsılmış hâlini hiç fark etmedi bile.

Böylesine kadınca bir bencillik karşısında Woolf kocaman bir kahkaha attı. Çaresizlikle iç içe geçmiş bu kahkaha sayesinde, normalde Renée'yle konuşurken kullandığı ses tonunu tekrar kazandı. Onunla Fransızca konuştu. Bu dil onu bambaşka bir insana dönüştürmüş gibiydi. Birkaç saniye –sadece birkaç kısa saniye– boyunca ölü bir adam olduğunu da unutuverdi. Renée'yle şakalaştı, ona "minik şımarık çocuğum", "yaramaz bebeğim", "cevherim" ve "oyuncağım" dedi, sonra da nemli soğuk dudaklarıyla güzel, kabaran ağzına bir öpücük kondurdu. Kızıl-sarışın Renée, Lille'den gelen olağanüstü bir Fransız güzeliydi; onunla bir önceki yıl Paris'te görüşmüşlerdi, sonra da New York'a gelmesini sağlamıştı. Şimdi ona Paris'ten harika bir şal ve görkemli tüyler getirdiği yalanını söyleyince Renée'nin yüzü aydınlandı. Hemen sofranın kurulmasını söyledi, bütün sorunları ve endişelerini anlatarak gevezelik etti.

Ah, bu New York'tan, bir hanımefendiye ziyadesiyle saygıyla davransalar bile aslında bir hayli kayıtsız olan bu Amerikan halkından nefret ediyordu. "Dairesinde oturup" beklemekten nefret ediyordu. *Oh, mon dieu, oui,** keşke Paris'te küçük bir modacı olarak kalsaydı...

"Belki de yakında dönebilirsin, Renée," diye konuştu Woolf. Renée'nin dar yüzünü süzerken gülümsemesi de artıyordu.

Sofrada ağzına tek bir lokma koymadı ama bol bol Burgonya şarabı içti. İçe içe bir hâl oldu, yüzünü ateş bastı, yine de sarhoş olmadı.

"Müzik ve dansçı çağıralım, Renée," dedi. Renée, Yahudi mahallesindeki bir Macar lokantasını aradı, yarım saat sonra dansçılar ve müzisyenler gelmişti.

Orkestranın şefi, Woolf'un zevkini bildiğinden yanında Macaristan'dan gelen genç ve güzel bir kız getirmişti. Kızın adı

* *Ah Tanrım, evet.*

Juliska'ydı ve kısacık bir halk şarkısını öylesine alçak sesle söyledi ki, zar zor işitildi.

Woolf, bir an bile durmamaları koşuluyla gruba yüz dolar vaat etti. Müzik, şarkılar ve danslar hiç kesilmedi. Koltukta bir ceset gibi yatıyor, sadece gözleri parlıyordu. Durmaksızın kırmızı şarap içti ama sarhoş olmadı. Renée bir berjer koltukta, bacaklarını toplamış, görkemli ve zincifre kırmızısı bir şala sarılmış, yeşil gözleri yarı kapalı kızıl bir panter gibi oturuyordu. Hâlâ canı sıkkın görünüyordu. Woolf'u, tam da eşi benzeri görülmemiş bu ilgisizliği cezbetmişti. Ama olur da birisi ona yaklaşırsa bir budala gibi sinsileşir, sonra da içindeki cehennem ateşi parlayıverirdi.

Akıllı orkestra şefinin yanında getirdiği güzel Macar kız, Woolf'un hoşuna gitti. Sık sık ona baktı durdu, ama kız utanarak gözlerini kaçırdı. Bunun üzerine Woolf orkestra şefini eliyle yanına çağırdı, kulağına bir şeyler fısıldadı. Bir süre sonra Juliska kayboldu.

Saat tam on birde Woolf, Renée'den ayrıldı. Ona elmas yüzüklerinden birini hediye etti. Renée de onu kulağından öptü ve fısıldayarak neden kalmadığını sordu. Eski bahanesini, yani çalışması gerektiğini söylediğinde Renée alnını kırıştırıp suratını astı.

Juliska, Woolf'un evine gelmiş, onu bekliyordu bile. Woolf ona dokunduğunda kız titredi. Saçı kahverengi ve yumuşaktı. Ona bir kadeh şarap doldurdu, kız da itaat ederek bir yudum içti ve boyun eğerek "Sağlığınıza, efendim!" dedi. Sonra Woolf'un isteği üzerine melankolik bir türkü söyledi, bir kez daha zar zor duyulan bir sesle.

"Két lánya volt a falunak" diye söyledi –*"két virága; mind a kettö úgy vágyott a boldogsagra..."*

Köyde iki kız vardı, iki çiçek. İkisi de mutlu olmak istiyordu; biri gerdeğe, diğeri mezara vardı.

Gençliğinde S. Woolf bu şarkıyı yüzlerce kez dinlemişti. Ama bugün moralini bozdu. Şarkıda kendi umutsuzluğunu buldu.

Oturdu, içti, gözlerine yaşlar doldu. Kendine acıdığı için ağladı ve gözyaşları sapsarı, şiş yanaklarından ağır ağır aşağı aktı.

Bir süre sonra burnunu çekip yumuşak ve alçak bir sesle, "Harika iş çıkardın. Başka ne becerin var, Juliska?" diye sordu.

Juliska bir lamanın hüzünlü, kahverengi gözleriyle baktı ona. Başını salladı. "Başka bir şey yok, efendim," diye çekinerek fısıldadı.

Woolf sinirli sinirli güldü. "Çok bir şey değil bu!" dedi. "Dinle Juliska, sana bin dolar vereceğim ama dediğimi yapmalısın!"

"Peki, efendim," diye cevap verdi Juliska itaat ve korkuyla.

"Soyun o zaman. Yandaki odaya geç."

Juliska başını eğdi: "Peki, efendim."

O kıyafetlerini çıkarırken S. Woolf, koltukta hareketsiz oturup önüne bakıyordu. "Maud Allan hâlâ hayatta olsaydı, şansım olurdu!" diye düşündü. Oturdu ve mutsuzluğu karabasan gibi üzerine çöktü. Bir süre sonra başını kaldırıp baktığında Juliska'nın soyunduğunu, kapı perdesine kısmen sarınmış olarak kapıda durduğunu gördü. Onu büsbütün unutmuştu.

"Yaklaş, Juliska." Juliska bir adım yaklaştı. Sağ eli hâlâ perdeyi tutuyordu, sanki bu son örtüden vazgeçmek istemiyordu.

S. Woolf onu uzman gözlerle süzdü, kızın çıplak vücudu gözünün önündeyken başka düşüncelere daldı. Henüz on yedi yaşında bile değildi ama, Juliska küçük bir kadın olmuştu çoktan. Kalçası, kıyafetlerin gösterdiğinden genişti, baldırları yusyuvarlak sütun şeklinde, göğüsleri de ufak ve sıkıydı. Cildi esmerdi. Topraktan pişmiş ve güneşte kurutulmuş gibiydi.

"Dans etmeyi biliyor musun?" diye sordu S. Woolf.

Juliska başını salladı. Başını kaldırmadan "Hayır, efendim!" dedi.

"Bağ bozumunda hiç dans etmedin mi?"

"Ettim, efendim!"

"Çarda oynadın mı peki?"

"Evet, efendim."

"O zaman çarda oyna!"

Juliska çaresizce etrafına bakındı. Sonra, paradan ziyade korkudan dans etti. Kolları ve bacaklarını beceriksizce hareket ettirdi. Çıplak vücudunu ne yapacağını bilemiyordu. Cam kırıklarına basar gibi parmak uçlarında yürüyordu. Gözleri yaş içindeydi, yanakları utançtan kızarmıştı. Ah, ayakları, pek de temiz olmayan ayakları, ne yapacaktı onları?

Harikaydı. S. Woolf bu içten utangaçlığı görmeyeli yıllar olmuştu. Ona bakmaya doyamıyordu. "Oyna, Juliska!"

Ve Juliska beceriksizce bacaklarını ve kollarını kaldırdı, gözyaşları geriye attığı başından göğsüne damladı. Sonra durdu, titriyordu.

"Neden korkuyorsun, Juliska?"

"Korkmuyorum, efendim!"

"Yaklaşsana o hâlde!"

Juliska sürünerek yaklaştı. "Şimdi yapacak!" diye düşündü, sonra parayı aklına getirdi.

Ama S. Woolf bir şey yapmadı. Onu kucağına çekti. "Korkma, bak bana." Juliska baktı, bakışı titrek titrek yanıyordu. S. Woolf yanağını öptü. Onu, içinde kabaran babalık duygusuyla kendine çektiğinde gözleri yaşardı. "Burada New York'ta ne yapacaksın?"

"Bilmiyorum."

"Seni kim getirdi buraya?"

"Abim. Ama şimdi batıya gitti."

"Şimdi ne yapıyorsun?"

"Gyula'yla şarkı söylüyorum."

"Boş ver Gyula'yı, artık onunla şarkı söyleme. Pezevengin teki. Şarkı da söyleyemiyorsun zaten."

"Öyle, efendim."

"Sana para vereceğim, ne dersem de onu yapacaksın, tamam mı?"

"Elbette, efendim!"

"İyi. İngilizce öğren. Güzel, basit elbiseler satın al ve tezgâhtar olarak iş bul. Sana söylediğimi hiç unutma. Sana iki bin dolar vereceğim, bu kadar *güzel* dans ettiğin için. Bununla üç yıl yaşayabilirsin. Bir akşam kursuna git. Muhasebe, stenografi ve daktilo öğren. Ondan sonrası kendiliğinden olur. Bunu yapacak mısın?"

"Evet, efendim!" diye cevap verdi Juliska korkuyla, çünkü Woolf ona göre tekinsiz biriydi. New York'ta birçok genç kızın katledildiğini duymuştu.

"Giyin bakalım." Ve S. Woolf, Juliska'ya birkaç banknot uzattı. Ama o almaya cesaret edemedi. Elimi uzattığım anda beni döverek öldürecek, diye düşündü.

"Alsana!" dedi S. Woolf gülümseyerek. "Paraya artık ihtiyacım yok çünkü yarın akşam saat tam altıda ölmüş olacağım."

Juliska korkudan dondu kaldı.

S. Woolf sinirli sinirli güldü. "Al, iki dolar daha. Gördüğün ilk taksiye bin, eve git. Gyula'ya yüz dolar ver ve daha fazla vermediğimi söyle. Kimseye paran olduğunu söyleme! Dünyada tek önemli şey para sahibi olmak –ama kimsenin bundan haberi olmamalı! Alsana!" Paraları avucuna tıktı.

Juliska teşekkür etmeden gitti.

S. Woolf yalnız kalınca yüz çizgileri anında gevşedi. "Aptal kız," diye mırıldandı. "Mahvolacak yine de." Parayı verdiğine pişman oldu. Bir puro içti, ardından bir konyak, sonra da odalarda volta attı. En ufak bir loşluğa dayanamadığı için bütün lambaları yakmıştı. Cilalı bir Japon dolabının önünde durup açtı. Sarışın, altın sarısı, kızıl kız bukleleriyle doluydu. Her buklede, bir ilaç şişesindeki gibi bir kâğıt parçası vardı. Üzerlerinde de tarihler. Woolf bu saç yığınını görünce küçümseyerek güldü. Çünkü tıpkı satın alınabilir kadınlarla epey meşgul olan bütün erkekler gibi kadınları küçümsüyor, onlardan iğreniyordu.

Ama kahkahasını duyunca içine bir kurt düştü. Bir zamanlar bir yerlerde duymuştu bu kahkahayı. Tam o anda amcasının da

böyle güldüğünü hatırladı, tam da böyle ve en çok da bu amcasından nefret etmişti. Tuhaf.

Sonra tekrar volta atmaya başladı. Duvarlarla mobilyalar gözünün önünde soldukça soldu. Odalar büyüdükçe büyüdü, ıssızlaştı. Yalnızlığa daha fazla dayanamayıp arabasına atladı, kulübe gitti.

Saat gecenin üçüydü. Cadde ıssızdı. Ama üç bina ileride arızalanan bir araba vardı. Şoförü de sanki motorun altını kurcalıyordu. Ama Woolf'un arabası devam edince, bu araba da peşine takıldı. Woolf acı acı gülümsedi. Allan'ın casusları mıydı? Kulübe varınca kendi şoförüne iki dolar bahşiş verip evine gönderdi.

"Ah, işi nasıl da bitik, Tanrım!" diye düşündü şoför.

Kulüpte hâlâ üç poker masası son sürat işinin başındaydı, Woolf tanıdıklarının yanına oturdu. Bugün eline geçen iskambiller de bir tuhaftı! Normalde insanın hiç bir arada göremeyeceği kâğıtlar geliyordu! "Al işte, Juliska'nın iki bin dolarını geri kazandım!" diye düşündü ve parayı pantolon cebine soktu. Saat altıda oyun bitti ve Woolf evine kadar yürüdü. Arkasından iki adam, omuzlarında küreklerle, gevezelik ederek yürüyordu. Evinin orada binalar boyunca sürünen, bir sarhoş gibi alçak sesle ve detone şarkı söyleyen, çakırkeyif bir işçiyle karşılaştı.

"İçtin mi?" diye laf attı Woolf.

Ama sarhoş tepki vermedi. Ağzında bir şeyler geveledi, yalpalayarak yanından geçti.

"Allan'ın değiştirdikleri!"

Eve varınca bir bardak viski içti, öyle güçlüydü ki içi titredi. Sarhoş değildi ama sanki bilinci kaybolmaya başlamıştı. Banyo yaptı ve küvette uyuyakaldı, ancak hizmetkâr endişeyle kapısına vurduğunda uyandı. Baştan ayağa kıyafetlerini değiştirip evden ayrıldı. Artık gündüz olmuştu. Karşıda bir taksi duruyordu, Woolf yanına yaklaşıp boş olup olmadığını sordu.

"Başkası çağırdı!" dedi şoför; Woolf yüzünde küçümsemeyle gülümsedi. Allan her yerdeydi, etrafını sarmıştı. Bir evin kapı-

sından, koltuğunun altında ufak siyah bir dosyayla bir beyefendi çıktı ve caddenin öbür yanından peşine takıldı. Tam o anda Woolf aniden bir tramvaya atladı, nihayet Allan'ın dedektiflerinden kurtulmuş olduğunu düşündü.

Bir restoranda kahve içti ve tüm sabah boyunca caddeleri arşınladı.

New York, maraton koşusuna, on iki saatlik *yarışına* başlamıştı, koşunun lideri de *eylem* idi. Arabalar, tramvaylar, ticari araçlar, insanlar, herkes ve her şey vızır vızırdı. Üst geçitlerdeki trenlerden gümbür gümbür sesler yükseliyordu. İnsanlar evlerden, arabalardan, tramvaylardan fırlıyor; yeraltına açılan deliklerden, metronun iki yüz elli kilometrelik galerilerinden dışarı koşturuyorlardı. Hepsi de Woolf'tan hızlıydı. "Geri kaldım," diye düşündü Woolf. Hızlandı ama yine de diğerleri onu geçti. İnsanlar hipnotize olmuş gibi çırpına çırpına yürüyordu. Şehrin büyük kalbi Manhattan, onları kâh içine çekip emiyor, kâh binlerce damarıyla dışarı fırlatıyordu. Kıymıklar ve atomlardı, karşılıklı sürtünmeyle kor hâline gelmişlerdi; tıpkı bütün varlıkların molekülleri gibi daha fazla bağımsız hareket edecek durumda değillerdi. Şehir gürültülü işlerine devam etti. Kuyruğunun altına yanan meşale tutulan bir fil gibi Broadway'i beş dakika aralıklarla silip süpüren elektrikli, gri dev otobüsler geçti. Bunlar insanın işe giderken bir fincan kahve içip bir sandviç yiyebileceği kahvaltı otobüsleriydi. Bu sırada uçarcasına yanından geçen ufak insanların arasında kocaman, küstah hayaletler dolaşıp bağırıyorlardı: Gelirini ikiye katla! –Şişman olmak kaderin değil? – Seni zengin yapacağız, gönder bir kartpostal! – *Easy Walker*!– *Kendi koşullarını yarat!* – *Nöbetlerinizi durdurun*! – *Sarhoşlar gizlice kurtarılır!* –Çifte güç!– Reklam afişleri! – Bu çırpınan kalabalığı kontrol eden büyük hayvan terbiyecileri bunlardı işte. Woolf memnun memnun gülümsedi. Reklamları sanata dönüştüren oydu!

Battery Parkı yönünden New York'a gitmek üzere peş peşe körfezin üzerinden geçen limon sarısı reklam uçaklarını gördü.

Sarı kanatlarında şöyle yazılıydı: *"Wannamaker -İndirim Kampanyası!"*

"Uçan afişleri" on iki yıl önce onun icat ettiği, etrafında kaynaşan insan kalabalığı arasından kimin aklına gelirdi ki?

New York'tan ayrılamadı, öğütücü canavar onu merkezcil kuvvetiyle kendine çekmişti. Koca gün boyu. Öğle yemeği yedi, kahve içti, şurada burada konyak içti. Durduğu anda başı dönmeye başlıyordu, bu yüzden de hep yürüdü. Saat dörtte Central Park'a geldi, yarı uyuşmuş bir hâlde, kendiliğinden. Chicago-Boston-New York Airship şirketinin zeplin salonlarına girdi ve yolların çekimine bıraktı kendini. Yağmur başladı, park ıssızdı. Yürürken uçtu uçacak gibi oldu, ama birden şiddetli bir korkuyla uyandı: yürüyüşünden ürkmüştü. Öne eğilmiş, ayaklarını sürerek, dizlerini bükerek yürüyordu, kaderin tevazuya zorladığı yaşlı Wolfsohn gibi. Bir ses açık seçik bir şekilde şöyle fısıldamıştı: ölü yıkayıcısının oğlu!

Bu korkuyla kendine geldi. Neredeydi? Central Park'ta. Neden buradaydı? Neden gitmemişti, evet, ya, lanet olsun -neden arazi olmamıştı? Neden gün boyu New York'a yapışıp kalmıştı? Bunu ona kim emretmişti? Saate baktı. Beşi birkaç dakika geçiyordu. Demek bir saati daha vardı, zira Allan sözünü tutardı.

Beyni hızla işlemeye başladı. Cebinde beş bin dolar vardı. Bununla epey uzaklaşabilirdi! Kaçmak istiyordu. Allan onu eline geçiremeyecekti. Etrafına bakındı -uzakta, yakında kimse yoktu! Demek Allan'ın dedektiflerinden kurtulmuştu. Bu zaferle yeniden canlandı ve şimşek hızıyla hareket etmeye başladı. Bir berberde sakalını kestirdi ve berber çalışırken kaçış planı üzerinde düşündü. Columbus Meydanı'ndaydı. İki Yüzüncü Cadde'ye kadar metroyla gider, biraz yürür, sonra da önüne gelen bir trene binerdi.

Altıya on kala berberden çıktı. Birkaç puro aldı, altıya yedi kala metroya indi.

Şaşkınlıkla Columbus Meydanı istasyonu peronunda bekleyenler arasında bir tanıdık, son geçişinde birlikte seyahat ettik-

leri bir yolcu gördü. Adam yüzüne bile baktı ama -Zafer!- onu tanımadı! Oysa bu adamla her gün sigara salonunda poker oynamıştı.

Raylardan şimşek hızıyla bir ekspres tren geçti ve istasyonu gürültü ve rüzgârla doldurdu. Woolf sabırsızlandı ve saatine baktı. Beş dakika!

Ama tanıdığı adamın ortadan kaybolduğunu fark etti. Etrafına bakınca, onu bu kez arkasında gördü, *Herald* gazetesini okumaya dalmıştı. Ve aynı anda Woolf'un bütün eklemleri uyuştu. Korkunç bir düşünce uyandı içinde! Ya bu yolcu Allan'ın dedektiflerinden biriyse, ta Cherbourg'tan buraya kadar onu izlediyse? Altıya üç dakika kalmıştı. Woolf birkaç adım kenara çekilip yolcuya kaçamak bir bakış attı. O sakin sakin okumaya devam ediyordu, ama gazetede bir yırtık vardı ve bu yırtıktan da keskin bir göz bakıyordu!

S. Woolf, derin bir sıkıntıyla bu gözün içine içine baktı. İşi bitikti! O an tren hızla alana girdi ve S. Woolf, bekleyenlerin dehşete düşmüş gözleri önünde raylara atladı. Parmakları açılmış bir el onu yakalamak için uzandı.

8

S. WOOLF saat altıya iki kala metronun tekerlekleri altında parçalandı; yarım saat sonra bütün New York heyecanlı bir bağırış çığırışla dolmuştu bile.

"*Özel baskı! Özel baskı! Yazıyor! Yazıyor! Banker Woolf'un intiharı hakkında her şey! Woolf hakkında!*"

Gazete satıcıları vahşi kurtlar gibi etrafta dolanırken Woolf'un o gün dolaştığı caddelerde adı yankılanıyordu.

"Woolf! Woolf! Woolf!"

"Üç parçaya ayrılan Woolf!"

"Tünel Woolf'u yuttu!"

"Woolf! Woolf! Woolf!" Bütün insanlar belki yüzlerce kez, bir okyanus buharlı gemisi gibi homurdanan, gümüş ejderhalı 50 beygir gücündeki arabasını Broadway'den geçerken görmüştü. Herkes onun dağınık saçlı bufalo kafasını biliyordu. S. Woolf, New York'un bir parçasıydı ama artık ölmüştü! Dünyanın bugüne kadar görmediği büyüklükte bir serveti idare eden S. Woolf! Konsorsiyum yandaşı gazeteler şöyle yazdı: "Kaza mı, intihar mı?" Muhalifler: "Önce Rasmussen! –Şimdi de Woolf!!"

"Woolf, Woolf, Woolf!" Gazete dağıtıcısı çocuklar onun adını havlar gibi tekrarlarken, nefesleriyle sis basmış caddeye yeni buhar bulutları da üflediler. Avlarını parçalayan kurtların boğuk uluması gibiydi sesleri.

Allan, Woolf'un korkunç ölümüne yol açan olaydan, beş dakika sonra haberdar oldu. Bir dedektif telefonla aramıştı.

Şaşkındı, çalışacak durumda değildi, çalışma odasında volta attı. Caddeleri sis basmıştı; sadece batan güneşin kasvetle aydınlattığı gökdelenler sis denizinin üzerinde yükselebiliyordu. Dipte ise New York kudurmuş bir şekilde uluyordu: *skandal tam gaz harekete geçmişti*! Allan ancak bir süre sonra basın bürosu şefi ve mali bölümün geçici yöneticisiyle görüşebildi. Gece boyu, Woolf'un bir ölü gibi renksiz, nefes almaya çalıştığı o son hâli peşini bırakmadı...

"Tünel bu!" dedi Allan kendi kendine. Tehdit ve felaketlerle çevrili hissetti kendini, titredi. Umutsuz bir dönemin geldiğini gördü. "Şimdi *yıllar* sürecek" diye düşündü ve o uykusuz hâliyle bir aşağı bir yukarı yürümeye devam etti.

Woolf'un ölümü o gece binlerce kişiyi uyutmadı. Rasmussen intihar ettiğinde herkes huzursuz olmuştu ama Woolf'un ölümü bütün dünyayı korkuttu. Konsorsiyum yalpalıyordu! Dünyanın bütün büyük bankaları, Tünele milyarlarla katılmıştı, sanayi şirketleri milyarlarla, ta gazete satıcılarına varıncaya kadar halk milyarlarla. Heyecan San Francisco'dan Petersburg'a, Sydney'den Cape Town'a kadar yayıldı. Bütün kıtaların basını endişeye ka-

pıldı. Konsorsiyumun hisseleri, düşmedi, dibe vurdu! Woolf'un ölümü, "büyük depremin" başlangıcıydı.

Konsorsiyumun büyük hissedarlarının çağrıldığı toplantı on iki saat sürdü ve bir zamanlar akıllı uslu olan insanların birbirlerini parçaladığı acımasız, korkunç bir meydan savaşı yaşandı. Konsorsiyum 2 Ocak tarihinde yüz milyonlarca dolarlık faiz ve taksit ödemek zorundaydı, yeterli karşılığın bulunmadığı devasa rakamlardı bunlar.

Komite, mali durumun şu an pek uygun olmadığını ama yakında iyileşmesini umduğunu açıklayan bir bildiri yayınladı. Bu ihtiyatlı açıklama, üstünkörü bir şekilde gizlemeye çalışsa da, aslında bütün o ölümcül gerçeği ortaya koyuyordu.

Ertesi gün on dolarlık hisseler bir dolar karşılığında satın alınabiliyordu. Yıllar önce genel spekülasyon dalgasına kapılan binlerce insan şimdi iflas etmekteydi. Bu ilk gün bir düzineden fazla kurban verdi. Bankalara hücum edildi. Sadece Konsorsiyumda büyük yatırımları bulunduğu bilinenler değil, hiç ilgisi olmayanlar da sabahtan akşama kuşatıldı ve müşteriler mevduatlarını çektiler. Birçok kurum, vezneleri kapatmak zorunda kaldı, zira nakit kalmamıştı. 1907 krizi bunun yanında şaka gibiydi. Birkaç küçük banka daha ilk saldırıda yerle bir oldu. Ama büyük bankalar bile kendilerine vuran dalgayla tepeden tırnağa sarsıldı. Halkı duyurularla boşuna sakinleştirmeye uğraştılar. New York City-Bank, Morgan Co., Lloyd ve American bankaları, *üç* gün içinde baş döndürücü paralar ödediler. Telgrafçılar yorgunluktan bayıldı. Bankaların saraya benzer genel merkezleri gece boyunca apaydınlıktı; direktörler, kasiyerler, sekreterler günlerce giysilerini değiştiremedi. Para gitgide pahalılaştı. 1907 paniği, günlük faizleri yüzde 80 ila 130'a kadar yükseltirken, bu yeni krizde oranlar yüzde 100 ila 180'e çıktı! Bazen bin dolar borç almak bile imkânsızlaşıyordu. "New York City" bankasını Gould ayakta tutuyordu, Lloyd'un bankası da kıyasıya savunuyordu kendini; American, Bank of London'dan destek alıyordu. Bu

banka dışında Avrupa bankalarından tek bir kuruş alınamıyordu, zira bankalar hummalı bir biçimde savunma durumuna geçtiler. New York, Paris, Londra, Berlin ve Viyana borsalarında eşi benzeri görülmemiş bir değer çöküşü yaşandı. Çok sayıda şirket ödemelerini durdurdu. Tek bir gün bile geçmedi ki iflas yeni bir kurban almasın, tek bir gün bile. Woolf'un ölüm şekli bir salgına dönüştü, mahvolanlar hemen her gün metronun tekerlekleri önüne atladı. Beş kıtanın mali sistemi öyle büyük bir yara almıştı ki kan kaybından öldü ölecekti. Ticaret, para trafiği, sanayi, modern dünyanın milyarlarla ısıtılan ve milyarlar püskürten kocaman makinesi, artık sadece yavaş, güç bela çalışıyordu; öyle ki her an sonsuza dek duracakmış gibiydi.

Tünel istasyonlarının inşaat alanlarının alımı ve satışıyla ilgilenen Tünel Arazi Şirketi, bir gecede yıkılıp sayısız insanı da beraberinde götürdü.

Gazeteler o günlerde âdeta savaş raporları yayınlıyordu.

"Tünel gittikçe daha fazla kişiyi yutuyor!"

"Bay Harry Stillwell, banker, Chicago, kendini vurdu. Borsacı Williamson, 26. Cadde, mahvoldu, kendisini ve ailesini zehirledi. Fabrikatör Klepstedt, Hoboken, metronun altına atladı." Yaşlı Jakob Wolfsohn'un Szentes'te kendini astığı haberi ise kimsenin dikkatini çekmedi.

Panik her yere yayılmıştı! Fransa, İngiltere, Almanya, Avusturya ve Rusya'ya atladı. Tıpkı Amerika Birleşik Devletleri gibi Almanya da huzursuzluk, korku ve dehşete bulanmıştı.

Ekim felaketinin yarattığı sonuçlardan güç bela kurtulan sanayi tekrar karaya vurdu. Tünelin en çok kazanç yarattığı sanayilerin hisseleri –demir, çelik, çimento, bakır, kablo, makine ve kömür– dibe vuran Tünel hisseleriyle birlikte çakıldı. Kömür krallarıyla maden baronları, Tünelden inanılmaz servetler kazanmışlardı ama şimdi tek bir metelik bile riske atmak istemiyorlardı. Maaşları düşürdüler, çalışma saatlerini azalttılar ve binlerce işçiyi sokağa attılar. Çalışanlar yoldaşlarıyla dayanıştı-

lar. Greve gittiler, bu sefer son nefeslerine kadar mücadele etmeye, bu yalancıların güneş görünür görünmez verdiği vaatlerle bir daha kandırılmamaya yemin ettiler. İyi zamanlarda milyonlarını artırmaya yardım edecek kadar iyiydi işçiler, ama zaman kötüyse işçileri atmaktan çekinmezlerdi. Kömür ocakları boğulsun, yüksek fırınlar cüruf bağlasındı!

Grev başta bütün diğer grevler gibi başladı. Lille, Clemond-Ferrand ve St. Etienne'in havzalarında alevlendi, oradan Mosel, Saar, Ruhr bölgelerine ve Silezya'ya aktı. Yorkshire, Northumberland, Durham ve Güney Galler'deki İngiliz dağcıları ve madençileri bir destek grevi ilan etti. Kanada ve Birleşik Devletleri onlara katıldı. Korkunç kıvılcım Alpler üzerinden İtalya'ya, Pireneler üzerinden de İspanya'ya atladı. Bütün ülkelerin binlerce kan kırmızısı ve ceset sarısı fabrikası durdu. Koca koca şehirler öldü. Yüksek fırınlar söndürüldü, maden atları şaftlardan çıkarıldı. Buharlı gemiler, filolar hâlinde, baca bacaya yapışık, limanların mezarlıklarında yattı. Her gün büyük paralar kaybedildi. Ama panik diğer sanayilerin de parasını elinden aldığından milyonlarca işçiden ibaret ordu gün geçtikçe büyüdü. Durum tehlikeli bir hâl aldı. Demiryolları, elektrik santralleri ve gaz tesisleri kömürsüz kaldı. Amerika ve Avrupa'da trenlerin onda biri bile çalışmazken Atlantik Okyanusu'ndaki buharlı gemi trafiği de neredeyse tamamen durdu.

Taşkınlıklar yaşandı. Vestfalya'da makineli tüfekler şakırdarken Londra'da liman işçileri polisle kanlı bir muharebeye girişti. Tarih 8 Aralık'tı. West India Docks'taki yollar o akşam hem işçi hem polis ölüleriyle kaplandı. 10 Aralık'ta İngiliz işçi sendikası genel grev ilan etti. Onları Fransız, Alman, Rus ve İtalyan sendikaları izledi ve en son da Amerikan sendikası katıldı.

Modern savaş buydu. Ufak ileri karakol çarpışmaları değil, tam anlamıyla bir savaştı! İşçilerle sermaye kapalı cephelerde karşı karşıyaydı.

Birkaç gün geçmemişti ki bu savaşın dehşeti apaçık görüldü. Suçlar ve çocuk-bebek ölümleriyle ilgili istatistiki rakamlar dehşetengiz seviyelere yükseldi. Milyonlarca insanın gıdası, tren vagonları ve gemi depolarında bozulup çürüdü. Hükümetler askeriyeden yardım aldı. Ama emekçilerden oluşan birlikler pasif direniş gösterdiler; çalışıyor gibi görünüyor ama yerlerinden kımıldamıyorlardı. Yine de zaman sert misilleme zamanı değildi. Noel'e doğru Chicago, New York, Londra, Paris, Berlin, Hamburg, Viyana ve Petersburg gibi büyük şehirler, elektriksiz kaldı, açlıktan ölme tehlikesi başladı. İnsanlar evlerinde donarken zayıf ve sefil olanlar telef oldu. Her gün yangınlar, talanlar, sabotaj ve hırsızlıklar yaşandı. Devrim hayaleti tehdit ediciydi...

Uluslararası İşçi Federasyonu en ufak bir taviz vermeyerek işçileri sermayenin keyfî tavırlarına karşı koruyacak kanunlar talep etti.

Bu huzursuzlukların ve dehşetin ortasında Tünel Konsorsiyumu hâlâ ayaktaydı. Delik deşikti, bütün eklemlerinden çatlamıştı ama ayaktaydı!

Bu Lloyd'un başarısıydı. Lloyd büyük alacaklıları toplantıya çağırmış ve konuşmak için bizzat katılmıştı; yirmi yıldır hastalığı yüzünden yapmadığı bir şeydi bu. Konsorsiyumun yıkılmaması gerekiyordu. Çaresiz kaldıkları bir dönemden geçiyorlardı ama Konsorsiyumun yıkılışı tüm dünyaya görülmemiş bir felaket getirirdi. Akıllı davranılırsa Tünel kurtarılabilirdi! Şimdi taktik bir hata yapılırsa sonsuza dek kadere boyun eğilir, sanayinin gelişmesi de yirmi yıl geriye giderdi. Genel grev en fazla üç hafta daha sürerdi çünkü işçi orduları açlıktan ölmek üzereydi, para geri gelecek, kriz de ilkbaharda sona erecekti. Fedakârlık yapılmalıydı. Büyük alacaklılar erteleme yapmalı, avans vermeliydi. Ayrıca ikinci bir paniğe yol açılmak istenmiyorsa hissedarlara 2 Ocak'ta faizleri kuruşu kuruşuna ödenmeliydi.

Bizzat Lloyd ilk kişi olarak büyük bir fedakârlıkta bulundu. Bu şekilde Konsorsiyumu ayakta tutmayı başardı.

Bu toplantı gizli yapılmıştı. Ertesi gün gazeteler Konsorsiyumun yenilenmesine başlandığını ve şirketin 2 Ocak'ta hissedarlara karşı yükümlülüklerini her zamanki gibi yerine getireceğini ilan ettiler.

O uğursuz 2 Ocak tarihi yaklaşıyordu.

9

NORMALDE 1 Ocak günü New York'taki bütün tiyatrolar, konser salonları, lokantalar dolup taşardı.

Ama bu 1 Ocak ölüydü. Sadece birkaç büyük otelde hayat her zamanki gibiydi. Onun dışında tramvaylar çalışmadı; tren ve metro hatlarında da mühendislerin sürdüğü tek tük trenler dışında bir hareket yoktu. Liman ve rıhtımlarda, ateşleri söndürülmüş ıssız okyanus devleri sis ve buzla sarmalanmış bir hâlde yatıyordu. Caddeler akşamları karanlıktı, normalde üçüncü lamba ışığının her çakışıyla birlikte bir deniz feneri düzenliliğinde yanıp sönen reklam tabloları bile sönmüştü.

Daha gece yarısı, gece boyu nöbet tutmaya hazır, kalabalık bir insan topluluğu Konsorsiyum binasının önünde toplanmıştı. Hepsi beş, on, yirmi, yüz dolar faizini kurtarma derdindeydi. Konsorsiyumun 3 Ocak'ta kapılarını kapatacağı söylentisi dolaştığı için de kimsenin parasını riske atmaya niyeti yoktu. İnsanların sayısı gitgide arttı.

Gece çok soğuktu, eksi on iki derece. Suskun gökdelenlerin üst katlarını yutan zifirî karanlık gökyüzünden, beyaz kum gibi ince bir kar yağıyordu. Bekleyenler, donarak ve dişleri takırdayarak ısınmak için birbirine yaklaştılar; Konsorsiyum ve hisseleriyle ilgili endişeleri, tahmin ve konuşmalarıyla birbirlerini etkilediler. Birbirlerine o kadar yapışmışlardı ki ayakta bile uyuyabilirlerdi, yine de kimse tek gözünü dahi kapatmadı. Korku onları uyanık tutuyordu. Sonuçta Konsorsiyumun kapıları asla açılmayabilirdi

de! İşte o zaman, hisseleri birden beş para etmez olurdu! Soluk yüzleri soğuktan morarmış, gözlerinde korku ve endişeyle kaderlerini bekliyorlardı.

Para! Para! Para!

Hayatlarının emeği, döktükleri ter, çektikleri zahmet, katlandıkları aşağılanma, uykusuz geçen geceler, saçlarına düşen ak, yıkılan ruhları! Dahası: yaşlılıkları ve ölüme kadar yaşayacakları birkaç huzurlu yıl! Bütün bunları kaybederlerse her şey biter, hayatlarının yirmi yılı israf olurdu, geriye kalansa sadece gece, sefalet, pislik ve yoksulluk...

Korku ve heyecan gittikçe arttı. Tasarruflarını kaybedecek olurlarsa tüm zamanların dolandırıcılar şampiyonu Mac Allan'ı linç etmekti niyetleri.

Sabaha doğru gitgide daha büyük gruplar geldi. Kuyruk, Warren Street'e kadar uzanmıştı. İşte bu şekilde o karanlık gün geldi çattı.

Saat sekizde kalabalık birden hareketlendi: suskun, buram buram soğukla sarılı Konsorsiyum binasında ilk lambalar yandı!

Saat dokuzda –çan sesiyle!– binanın ağır kilise kapısına benzer kapıları açıldı. Kalabalık, ihtişamlı giriş holüne ve buradan da göz kamaştıran, aydınlık vezne salonlarına yuvarlanarak girdi. Yüzlerini yeni yıkamış, uykusunu almış bir memurlar ordusu, küçük vezne pencerelerinin arkasına doluşmuştu. Kupon tahsilatı şimşek hızıyla gerçekleşti. Bütün veznelerde uçan eller dolar banknotlarını mermer plakaya sayarken bozukluklar şıngırdıyordu. Her şey sakin sakin hâlledildi. İşi tamamlanan, arkadan bastıran kalabalık tarafından kendiliğinden dışarı itildi.

Ama saat onu biraz geçiyordu ki, bir duraklama oldu. Üç vezne aynı anda kapandı, zira bozuk paraları bitmişti. Kalabalık huzursuzlandı ve onar, yirmişer gruplar hâlinde sabırsızca diğer veznelerdeki memurlara hücum etti. Bunun üzerine vezne başkanı veznelerin beş dakikalığına kapatılacağını duyurdu. "Beyler ve hanımlar bozuk para hazır edin, yoksa ödemeler çok gecikecek," dedi. Vezneler kapandı.

Veznelerde bekleyenlerin durumu hiç de hoş değildi. Zira gazetelerin otuz bin kişi olarak tahmin ettiği kalabalık durmadan dışarıdan içeriye akıyordu. Nasıl ki bir testere sisteminde mekanizma ağaç kütüğünü testerenin içine itiyorsa, insan kuyruğu da aynı şekilde Konsorsiyum binasının içine itildi ve –paramparça bir hâlde– çıkış kapısından Wall Street'e atıldı. Adamın biri bir ayağıyla ilk granit basamağa bastı. Bir dakika sonra arkadan iten kalabalık onu kaldırdı, adam da o anda iki ayağıyla birden ilk granit basamağa basmış oldu. On dakika sonraysa merdivenlerin tepesindeydi, sonra da yavaş yavaş giriş holünden öğütülerek içeri itildi. Bir on dakika sonra vezne salonuna vardı. Kendi başına hareket edemeyen mekanik bir kuklaydı artık ve önündeki, arkasındaki binlerce kuklayla birlikte tastamam aynı hareketleri aynı anda yapmaktaydı.

Ne var ki duraklama nedeniyle bu devasa vezne salonu birkaç dakika içinde tıka basa doldu. Giriş holündeki insanların bir kısmı üst katlara giden merdivenlerden yukarı itildiler.

Ama veznelerde bekleyenler artık konumlarını koruyamayıp on saatlik beklemeden sonra veznelerin yanından, çıkışa doğru itilme riskiyle karşı karşıya kaldılar. Olur da dışarı itilirlerse tekrar kuyruğun en arkasına geçmeleri gerekecekti.

Hepsi geceyi uykusuz geçirmiş, köpekler gibi donmuş, kahvaltı etmemiş, vakit harcamışlardı; üstelik büro ve mağazalarında onları yeni sıkıntılar bekliyordu –ruhsal durumları akla gelebilecek en kötü durumdaydı. Bağırıyor, ıslık çalıyorlardı; gürültü de giriş holünden geçip caddeye yayılıyordu.

Kalabalık çok büyük bir heyecana kapıldı.

"Vezneler kapanıyor!"

"Paraları bitti!"

Kalabalık sabırsızlandı, itiş kakış şiddetlendi. Giysiler çekiştirilip yırtıldı, nefes almakta zorlananlar bağırıp sövmeye başladı. Bu arada kalabalıkla birlikte taşınan ve göğüslerine kadar kafa-

ların arasından yükselen bazıları, uluyarak küfürleri peş peşe sıralıyorlardı.

Veznelerdeki kalabalık boğulacak kadar sıkıştı. Çığlıklar, küfürler duyuldu. Bir şoför yumruğuyla veznenin camını kırdı ve nefes alamadığı için kıpkırmızı olmuş suratıyla şöyle bağırdı: "Paramı istiyorum, sizi dolandırıcılar. Üç yüz dolarım var burada! Üç yüz dolarımı verin, sizi alçak hırsızlar, sizi tefeciler!"

İçerideki memur, yaygarayı koparana dönüp, solgun yüzüyle baştan savarak, "Hisselerin geri ödenmeyeceğini çok iyi biliyorsunuz. Faizlerinizi isteyebilirsiniz, o kadar!" dedi.

Birden her köşeden cam şıkırtılarının sesi duyuldu ve memurlar tekrar hummalı bir biçimde para ödemeye başladılar. Ne var ki iş işten geçmişti. Ödeme tekrar başladığında yükselen bağırışı, salonda ve giriş holünde sıkışmış insan yığını yanlış anladı ve itiş kakış daha da korkunç bir hâl aldı.

Çıkışa ulaşan elinden geldiğince hızlı kaçtı. Ama bunu da ancak birkaç kişi başarabildi. Aniden vezne kapıları çatırdadı ve kalabalık vezne salonuna doğru itildi. Memurlar, defterleri, kasetleri ve parayı ellerinden geldiğince toplayarak kaçtılar. Kalabalık içeri hücum etti ve meşeden vezne duvarları göz açıp kapayıncaya kadar yıkıldı. Bu sayede nefes alınacak bir alan açılmıştı. Kalabalık, önüne gelen her kapıdan dışarı fırladı. Ama bu sefer de ön taraf boşaldığı için arkadan gelen baskı daha büyük bir etki gösterdi, insanlar yığınlar hâlinde içeri fırladı. Şimdi de onlar büyük bir şaşkınlıkla harap ve soyulmuş bir bankayla karşılaşmışlardı. Devrilmiş masalar, dağılmış kâğıtlar, dökülmüş mürekkepler, yığın yığın bozuk para ve ezilmiş banknotlar.

Oysa onlar için tek şey açıktı: paralarını kaybetmişlerdi! Gitmişti! Yok olmuştu! Paraları, umutları, her şey!

Bina öfke ve kızgınlıkla inliyordu. Kırıp dökülecek ne varsa kırmaya başladılar. Pencereler şangırdadı, sandalyeler çatırdadı, yıkım arttıkça fanatik sevinç çığlıkları yükseldi.

Konsorsiyum binasına saldırdılar!

Otuz bin insan –kimilerine göreyse daha fazla– ite kaka içeri girdi ve merdivenlerden üst katlara atıldı. Düzeni korumak için orada bulunan az sayıdaki korumanın elinden hiçbir şey gelmedi. Daha sakin olanlar bir yerlerden bir çıkış ararken, öfkeliler ne olursa olsun öfkelerini çıkarmaya çalışıyordu.

Bina bu 2 Ocak günü büsbütün terk edilmişti ve çoğu katlar tümüyle boştu. Paradan tasarruf etmek için sadece en zorunlu odaların tutulmasına ve boş kalan katların kiralanmasına karar verilmişti. Çoğu departman çoktan Mac City'ye taşınmıştı, diğerleri de taşınmak üzereydi; avukatlara ve şirketlere kiralanan katlarda ise henüz tam çalışma başlamamıştı.

İkinci ve üçüncü katlar, yılın ilk günlerinde yeni bürolara taşınacak balyalarca mektup, fatura, makbuz ve planla doluydu.

Öfkeli ayaktakımı anlamsızca bu balyaları pencereden sokağa atmaya ve merdiven sahanlığını bunlarla doldurmaya başladı.

Ta yedinci kata kadar birden bütün pencerelerde farklı çehreler göründü.

Hatta diğerlerinden daha arsız olan üç genç teknisyen, 32. kata, Allan'ın yanına kadar çıktı!

"Mac paramızı verecek! Hey!" Enfes bir fikir!

"İleri, çocuklar –Mac'e gitmek istiyoruz!"

Asansörcü, bu gürültücü gençleri taşımayı reddetti. Ama onu asansörden atıp yukarı çıktılar. Öfkeden ağlayan asansörcüye yüzlerini gözlerini oynatarak kahkahalarla güldüler. Asansör yükseldi, yükseldi –aniden ortalık sessizleşti! Yirminci katta patırtı artık sadece uzaktan gelen bir sokak gürültüsü şeklinde duyuluyordu.

Asansör ıpıssız koridorların önünden geçti. Çok az insan gördüler ve bu gördükleri az sayıdaki kişi de, yirmi, yirmi beş kat aşağıda olan bitenin farkında değilmiş gibiydi. Bir memur sakin sakin bürosunun kapısını açıyor, 30. katta iki beyefendi ağızlarında puroyla bir pencere pervazında oturup gülerek sohbet ediyordu.

Asansör durdu ve üç teknisyen dışarı çıkıp, "Mac! Mac! Mac, neredesin? Mac, dışarı!" diye bağırdılar.

Bütün kapılara tek tek vurdular.

Derken Allan bir kapıda göründü ve bu üç genç, resmini kim bilir kaç kez gördükleri bu adama korkuyla bakıp tek kelime dahi edemediler.

"Ne istiyorsunuz?" diye sordu Allan sinirle.

"Paramızı istiyoruz!"

Allan sarhoş olduklarını düşündü.

"Cehenneme kadar yolunuz var!" deyip kapıyı suratlarına kapattı.

Üç oğlan gözleri kapıda öylece kalakaldı. Mac'ten gerektiğinde döverek de olsa her koşulda paralarını almaya gelmişler ama şimdi tek bir kuruş bile alamamış, üstüne üstlük bir de cehenneme defedilmişlerdi.

Kafa kafaya verip gitmeye karar verdiler.

Gerçi cehenneme gitmediler, hayır, ama Araftan geçmek zorunda kaldılar! On ikinci kata yayılan dumanın içinden geçtiler, sekizinci katta alevler içinde yanan bir asansör yanlarından hızla aşağı düştü.

Akılları karışmış, korkudan yarı deliye dönmüş bir hâlde, dışarı kaçan insan dalgasıyla birlikte sokağa taşındıkları giriş holüne ulaştılar.

10

KİMSE nasıl olduğunu bilmiyordu. Kimse kimin yaptığını bilmiyordu. Kimse görmemişti. Ama yine de olmuştu...

Aniden bir adam üçüncü katta, bir pencere pervazına çıktı. Sonra iki elini de megafon gibi ağzına tuttu ve ciğerlerinin var gücüyle, hâlâ binaya girmeye çalışan insan ordusuna durmaksızın bağırıp durdu: "Yangın var! Bina yanıyor! Dönün!"

Bu adam, insan kalabalığının üçüncü kata kadar ittirdiği banka memuru James Blackstone'du. İlkin kimse duymadı onu, çünkü etrafındaki herkes bağırıyordu. Ama haykırışlarını otomatik bir şekilde tekrarlayınca gitgide daha çok insan başını kaldırıp yukarı baktı ve birden sokak, üçüncü kattaki Blackstone'un sözlerini anladı. Gerçi kitle söylediği her şeyi anlamadı, sadece alarm veren "Yangın!" kelimesini işittiler. O anda da sokak, Blackstone'un içinde durduğu ve buğulu soğuğa benzeyen şeyin, yani o gri sisin hava buharı değil, yangın dumanı olduğunu kavradı. Duman yoğunlaşarak geniş şeritler hâlinde pencereden ağır ağır dışarıya uzanıyor, Blackstone'un kafası üzerinden anafor şeklinde gökyüzüne hızla yükseliyordu. Ardından duman hızla daha da yoğunlaştı, yuvarlandı, üfürdü ve Blackstone neredeyse görünmez oldu. Ama o yine de yerinden ayrılmadı. İnanılmaz kör bir enerjiyle ilerleyen kitleyi yavaş yavaş durduran, nihayet geri çekilmeye zorlayan ve otomatik çığlıklar atan bir uyarı işaretiydi âdeta.

Blackstone'un bu ihtiyatlı hareketi sayesinde büyük bir felaket önlenebildi. Çıldıran kitle onun çığlığıyla aklını başına topladı. Binada o anda binlerce insan vardı. Çıkışlara akın ettiler ama burada da insandan bir duvarla karşılaştılar. İlk başta sokaktaki insanlar, sanki şimdi ne olacak diye merakla seyredeceklermiş gibi görünüyordu. Fakat sonunda, Blackstone'un çığlıklarıyla kamçılandılar ve arkalarını dönüp Blackstone'un uyarısını hep bir ağızdan haykırdılar. "Dönün, bina yanıyor!" Kitle yan sokaklara itildi ve seyreldi.

Binanın granit merdivenlerinden dışarıya doğru, kafa, kol ve bacaklardan ibaret vahşi bir şelale; sokağa yuvarlanan, ayağa kalkıp korkuyla kaçışan insanlardan oluşan bir girdap aktı. Kendini merdivenlerden aşağı atan bütün bu insanlar içerideki korkunç durumu görmüştü: yanan asansörleri! Yanan kâğıt balyalarıyla dolu, içlerinden yalazların aşağı damladığı, yukarı fırlayan üç, dört asansör.

Blackstone birden yeniden dumanın içinde belirdi. Hızla büyüdü büyüdü ve ansızın yaklaştı: aşağı atlamıştı! Kaçışan bir grubun içine düştü; kimsenin yaralanmaması mucizeydi. Kaçanlar, içine taş düşmüş çamur gibi etrafa saçıldı. Sonra şimşek hızıyla ayağa kalktılar, sadece Blackstone yerde kaldı. Birileri onu alıp taşıdı. Hızla toparladı, sadece bir ayağını burkmuştu.

Blackstone'un ilk çığlığından atlayışına kadar beş dakika bile geçmemişti. On dakika sonra Pine Street, Wall Street, Thomas Street, Cedar ve Nassau Street ile Broadway'e itfaiye ekipleri, buharlı itfaiye araçları ve ambulanslar doluşmuştu. New York'un bütün istasyonlarından itfaiye ekipleri akın etti.

İtfaiye komutanı Kelly, ticaret merkezinin içinde bulunduğu büyük tehlikeyi anında fark etti. Hatta "66. mahalleyi", yani Brooklyn'i bile yardıma çağırdı, öyle ki Equitable Binası'ndaki büyük yangından beri böylesi ilk defa yaşanıyordu. Brooklyn Köprüsü'nün kuzey geçişi kapatıldı ve ekipleriyle birlikte sekiz buharlı itfaiye aracı, bu kış sisinde hayalet gibi asılı duran Brooklyn Köprüsü'nden Manhattan'a uçarcasına ulaştı. Tünel binasının her yerinden, 32 katlı dev bir fırın gibi duman yükseliyordu. Etrafı, savaş naraları, insanı uyarıp ürküten siren sesleri, acı acı çınlayan çan sesleri ve kulak tırmalayıcı ıslıklarla sarılıydı.

Yangın, üçüncü katta ve hızla yukarı gönderilen asansörlerde çıkarılmıştı. Bu canavarlığı kimin yaptığını daha sonra kimse bilemedi.

Yanan asansörler, dik bir kaya duvarında güçleri tükenen dağcılar gibi, birer birer yere çakıldı. Her düşüşten sonra bodrum katındaki zeminden akkor tozlar yükseldi. Giriş holünde, asansör boşluğunda sanki top atışları gürlüyor, mitralyöz ateşleri takırdıyordu: ateşin çatırtısıyla asansör boşluğunun döşemesi parçalandı. Asansör boşluğu, uluyan bir sütuna dönüşüp yanan mektup balyalarını yukarı çeken akkor havayla doldu. Işık kubbesini delerek geçerken de çatıdan kıvılcımlar fışkırdı. Bina, yanan kâğıt parçalarını roket gibi havaya fırlatan ve Manhattan üzerinden

mermi gibi uçarcasına geçen akkor mektup balyaları püskürten bir yanardağa dönüşmüştü.

Ancak yukarıdaki bu akkor kraterin etrafında, tehlikeyi hiçe sayacak şekilde ona yakın, yuvası yanmış bir yırtıcı kuş gibi uçup duran makineler dönüyordu: karla kaplı gökdelen dağlarını, ortalarında hareketlenen yanardağla birlikte kuş perspektifinden filme kaydeden Edison-Bio fotoğrafçılarıydı bunlar.

Yangın, asansör boşluğundan başlayarak, kapıları aşarak tek tek katlara yayıldı.

Pencere camları, tiz bir şaklamayla dışarı uçarken, karşıdaki binalara çarpıp parçalandılar. Demirden pencere çerçeveleri ise sıcaktan eğrildi, dışarı fırladı ve uçak pervanelerinin kof vınlamasına benzer bir sesle havada uçuştular. Pencere sacları ve çatı oluklarının üzerine perçinlenen çinko da eriyip, akkor yağmur şeklinde şakır şakır yağdı. (Bu çinko topaklarına daha sonra büyük bedeller ödendi!)

Kelly tüm bunlarla kahramanca çarpıştı. Yirmi beş kilometre hortum hattı döşedi, yanan binaya yüz yirmi borudan yüz binlerce galon su fışkırttı. Yangın toplamda yirmi beş milyon galon su yuttu ve New York şehrine yüz otuz bin dolara –1911'deki Equitable Binası'ndaki büyük yangından otuz bin dolar daha fazlasına– mal oldu.

Kelly, sadece yangınla değil soğukla da savaştı. Yangın musluklarını dondu, hortumlar patladı. Sokaktaki buz kalınlığı bir ayak boyuna erişmişti. Buz, yanan binanın etrafını kalın bir manto şeklinde sardı. Pine Street ayak kalınlığında buz tanecikleriyle kaplandı, çünkü rüzgâr suyu üfleye üfleye, sokağa yağan donmuş yanardağ çakıllarına dönüştürmüştü.

Kelly, emrindeki taburlarla düşmanı sarmıştı ve sekiz saat boyunca bütün hücumları geri püskürttü. Kelly'nin taburları etraftaki çatılarda, dumandan yarı boğulmuş, buz topaklarıyla kaplanmış bir hâlde, eksi on derece soğukta çarpışıp durdular. Aralarında muhabirler bir o yana, bir bu yana fırlıyor, kamera-

manlar donmuş elleriyle kameraların kollarını çeviriyordu. Onlar da dermansız kalıncaya kadar çalıştılar.

Bina beton ve demirdendi, mahallede yığınla pencere camını patlatacak kadar akkorlaşsa da yanamazdı. Ama içi tamamen yandı.

11

ALLAN, sekiz kat aşağıdaki Mercantile Safe şirketinin çatısından kaçtı.

Utanmaz üç gencin bağırtılarıyla dışarı çıktıktan birkaç dakika sonra yangının başladığını fark etmişti. Lion korku ve heyecandan yalpalaya yalpalaya yanına koştuğunda, paltosunu üzerine, şapkasını da başına geçirmişti bile. Masadan mektupları toplamaya ve ceplerine tıkıştırmaya çalışıyordu.

"Bina yanıyor, efendim!" diye bağırdı Çinli uşağı nefes nefese. "Asansörler yanıyor!"

Mac ona anahtarları fırlatıp, "Kasayı aç ve bağırma!" dedi. "Bina yangına dayanıklı." Allan'ın beti benzi atmış, uğradığı bu yeni felaketten âdeta uyuşmuştu. "Sonumuz geldi!" diye düşündü. Batıl inançlı biri değildi! Ama kaderin bütün bu sillelerinden sonra Tünelin lanetli olabileceği düşüncesine kapılmıyor da değildi! Tümüyle kendiliğinden, ne yaptığını tam olarak bilmeden çizimleri, planları ve yazıları topladı.

"Üç uçlu şu küçük kalemi al, Lion, zırıldama sakın!" dedi ve aklı karışmış, kendinden geçmişçesine birkaç kere tekrarladı durdu: "Zırıldama sakın..."

Telefon acı acı çaldı. Arayan Kelly'ydi, Allan'a doğu duvarı üzerinden Mercantile Safe'in çatısına inmesini söyledi. Telefon dakika başı çalmaya devam etti –vakit daraldı!– ta ki Allan aleti kapatıncaya kadar.

Masadan masaya, raftan rafa gidip plan ve yazıları çekip Lion'a attı.

"Bunların hepsi kasaya, Lion! Hadi!"

Lion, korkudan yarı delirmiş gibiydi. Ama konuşmaya da çekindi, sadece dudakları hareket ediyordu, sanki kadim bir tanrıya yalvarıyordu. Allan'a yan yan bakınca efendisinin yüzündeki fırtınayı, dolu fırtınasını gördü, onu kışkırtmaktan sakındı.

Birden kapı çaldı. Tuhaf! Kapıda şu Alman-Rus kökenli mühendis Strom göründü. Üzerinde kısa bir palto, elinde şapka, kapıda duruyordu, yaltaklanmadan, rahatsız etmeden. Sanki sabırla beklemeye niyetli gibiydi, ama bir an geldi "Vakit daraldı, Bay Allan" dedi. Strom'un nasıl yukarı çıktığını Allan anlamadı ama bunu düşünecek vakti de yoktu. Strom'u, mühendisler ordusunun azaltılması konusunu görüşmek üzere New York'a çağırdığı aklına geldi.

"Önden gidin, Strom!" dedi hırçınlıkla. "Ben de geliyorum!" Sonra da kâğıt yığınlarını karıştırmaya devam etti. Dışarıda duman pencerelerin yanından kabara kabara geçerken aşağıda itfaiye çanları inildiyordu.

Çalışmaya devam eden Allan'ın gözü bir süre sonra tekrar kapıya kaydı: Strom hâlâ şapka elinde bekliyordu.

"Burada mısınız hâlâ?"

"Sizi bekliyorum, Allan," diye cevap verdi rengi solmuş Strom, mütevazı ve kararlı bir sesle.

Aniden bir duman bulutu odaya sızdı ve dumanla birlikte başında beyaz bir kaskla bir itfaiyeci göründü. Öksüre öksüre bağırdı: "Beni Kelly gönderdi. Beş dakika sonra artık çatıya çıkamayacaksınız, Bay Allan!"

"Ama zaten sadece beş dakikaya daha ihtiyacım var," diye cevap verdi Allan ve kâğıtları toplamaya devam etti.

O anda bir fotoğraf makinesi çıt etti ve arkalarını döndüklerinde Allan'ın fotoğrafını çeken birini gördüler.

Beyaz kasklı itfaiyeci şaşkınlıktan bir adım geriledi.

"Buraya nasıl geldiniz?" diye sordu şaşırarak.

Fotoğrafçı şaşkın itfaiyecinin de fotoğrafını çekerek, "Peşinizden tırmandım," diye cevap verdi.

Umutsuzluğuna rağmen Allan bir kahkaha attı. "Lion, yeter, bitti! Hadi, gidelim!"

Çalışma odasına bir daha bakmadan kapıdan çıktı.

Koridor, her yeri aşındıran dumandan ibaret kalın ve koyu bir kütleydi sanki. Kaybedilecek zaman yoktu. Sürekli birbirlerine seslenerek dar demir merdivene ve üç tarafından gri duman sütunlarının yukarı fırlayıp görüşü engellediği çatıya ulaştılar.

Çatıya, tam da camdan kubbenin yıkıldığı ve yerine bir kraterin açıldığı anda vardılar. Çatının tam ortasındaki bu kraterden, duman, kıvılcım yağmuru, ateş topları ve yanan kâğıt parçaları fırlıyordu. Bu manzara öylesine korkunçtu ki Lion yüksek sesle inlemeye başladı.

Ama fotoğrafçı ortalıkta görünmüyordu. Kraterin fotoğrafını çekiyordu. Objektifini, New York'un üzerine, aşağıdaki sokak uçurumlarına ve çatıdaki gruba yöneltti. Fotoğraf çekmeye kendini öyle kaptırmıştı ki itfaiyeci sonunda onu yakasından yakalayıp merdivene sürüklemek zorunda kaldı.

"Yeter, seni aptal!" diye bağırdı memur öfkeyle.

"Ne diyorsunuz, *aptal* mı?" diye cevap verdi fotoğrafçı kızgınlıkla. "Bunun hesabını vereceksiniz. İstediğim kadar fotoğraf çekebilirim. Hiçbir hakkınız..."

"Kapa çeneni, yürü!" diye bağırdı itfaiyeci.

"Ne diyorsunuz; *kapa çeneni* mi? Bunun da hesabını vereceksiniz. Benim adım Harrisson, Herald gazetesi. Peşinizi bırakmayacağım."

"Beyler, beyler, eldiveniniz var mı? Yoksa, eliniz merdivenin demirlerine yapışıp kalır."

İtfaiyeci, önce fotoğrafçının inmesini emretti.

Ama fotoğrafçı tam da inişi kaydetmek istediği için karşı çıktı.

"Yürüyün," dedi Allan. "Çatıdan inin. Saçmalamayın!"

Fotoğrafçı, kayışı omzuna attı ve korkuluğun üzerinden tırmandı.

"Elbette beni çatıdan kovma hakkınız var, Bay Allan," diye konuştu yavaş yavaş inerken, derinden gücenmiş gibiydi. Ve sadece kafası görünür bir hâldeyken ekledi: "Ama *saçmalama* demeniz olmadı ne yazık ki, Bay Allan. Bunu sizden beklemezdim."

Fotoğrafçıdan sonra etrafına korkuyla bakan Lion, ardından Strom, sonra Allan, en son da itfaiyeci indi.

Sekiz kat, yani yüz kadar basamak inmeleri gerekti. Duman burada azdı ama daha aşağıda basamaklar buzla o kadar kalın kaplanmıştı ki basamaklara sağlam basmak çok zordu. Durmadan üzerlerine su serpiliyor ama bu su, kıyafetlerinde ve yüzlerinde anında buz taneciklerine dönüşüyordu.

Komşu binaların çatıları ve pencereleri, olduğundan daha tehlikeli görünen bu inişi izleyen meraklılarla doluydu.

Hepsi de sağ salim Mercantile Safe çatısına indiklerinde, fotoğrafçı onları bekliyor ve kamerasının kolunu çeviriyordu.

Çatı bir buzula benziyor, ufak ve sivri bir buzdağı Allan'a yaklaşıyordu. Komutan Kelly'ydi bu. Bu iki eski tanıdık arasında, hemen aynı günün akşamı bütün gazetelerde yayınlanan şu diyalog geçti.

Kelly: "*Seni indirebildiğime sevindim, Mac!*"

Allan: "*Teşekkürler, Bill!*"

12

NEW YORK tarihinin en büyük yangınlarından biri olan bu dev yangında, mucize kabilinden sadece altı kişi hayatını kaybetti.

Vezne memuru Joshua Gilmor, veznedar Reichhardt ve vezne başkanı Webster ile birlikte yangına çelik kasada yakalandı. Koruyucu ızgaralar testereyle kesilip patlatıldı; Reichhardt'la Webster kurtarıldı. Tam Gilmor'u da dışarı çekmeye çalışırlarken

moloz ve buzdan bir çığ, ızgaranın üstüne indi. Gilmor ızgaraya yapışarak dondu.

Mimarlar Capelli ve O'Brien, on beşinci kattan aşağı atlayıp sokakta pelte oldular. İtfaiyeci Riwet'in hemen ayaklarının dibinde paramparça olmuşlardı, o da sinir krizi geçirdi, üç gün sonra yaşadığı korkunun etkisiyle öldüğü söylendi.

Komutan Day, üçüncü katın yıkılan zeminiyle birlikte aşağıya çekildi, molozun altında öldü.

Çinli yamak Sin, enkaz kaldırma işleri sırasında bir buz kütlesi içinde bulundu. Kütle parçalandığında herkes şoka uğradı, zira on beş yaşındaki Çinli, güzel mavi frakıyla birlikte, başında *A.T.K.* harfleri işli şapkasıyla bulundu.

Makinist Jim Buttler kahramanca hareket etti. Yanan binaya girdi ve üzerinde yangın kıyameti koparırken, o sekiz kazan ateşini hiç istifini bozmadan söndürdü. Uğursuz olabilecek bir kazan patlamasını önledi. Jim görevini yaptı, övgü beklemeden. Ama bir menajerin aylık iki bin dolarlık bir maaşla, koca Amerika'yı dolaşıp konser salonlarında sahneye çıkması için yaptığı teklifi reddedecek kadar da aptal değildi.

Üç ay boyunca Buttler her akşam şu küçük şarkısını söyledi:

"Ben Jim, A.T.K. makinisti.
Alevler üzerimde dans ediyor,
Ama ben diyorum ki: Jim, alevlerini söndür..."

New York, yangının gürültüsü ve yanık kokusuyla doluydu.

Yangının dumanları Downtown üzerinden yuvarlanır ve gri gökyüzünden kömürleşmiş kâğıt parçaları yağarken, gazeteler, yanan binayı, Kelly'nin mücadele eden taburlarını, yangında ölenlerin resimlerini, Allan ve ona eşlik edenlerin binadan iniş maceralarını yayınladılar.

Konsorsiyumun ölümü ilan edildi. Yangın, birinci sınıf bir ölü yakma töreni olmuştu. Hasar, sigortalara rağmen çok büyüktü. Ama çılgına dönen güruhun ve yangının yol açtığı kar-

maşa, daha da vahimdi. Milyonlarca mektup, fatura ve plan yok olmuştu. Amerikan kanununa göre genel kurul toplantıları yılın ilk Salı günü yapılır. Salı günü yangından dört gün sonraydı ve Konsorsiyum işte o gün iflasını ilan etti.

Bu sondu.

Daha iflas ilanının akşamında, Allan'ın yerleştiği Central Park Oteli önünde ayaktakımından bir kalabalık toplandı, ıslık çalıp yuhaladılar onu. Müdür pencere camlarının kırılacağından korkarak Allan'a daha fazla kalacaksa oteli havaya uçurma tehditlerinin savrulduğu mektupları gösterdi.

Allan, küçümseyici ve acı dolu bir gülümsemeyle mektupları geri verdi. "Anlıyorum!" Yabancı bir ad altında Palace Otel'e geçti. Ama ertesi gün orayı da terk etmesi gerekti. Üç gün sonra New York'ta hiçbir otel onu kabul etmedi! Eskiden bir oda istese, kral varsa kralı bile sokağa atacak oteller kapılarını Allan'a kapatmıştı.

Allan, New York'u terk etmeye zorlandı. Mac City'ye yerleşemezdi çünkü oraya geldiği anda Tünel Şehrini ateşe verme tehditleri ortaya atılmıştı. Böylece gece treniyle Buffalo'ya gitti. Buradaki çelik işletmesi "Mac Allan Steel Works" polis gözetimi altındaydı. Allan'ın orada bulunuşu da uzun süre gizlenemezdi. Steel Works'u de havaya uçurma tehditleri geldi. Allan, para toplamak için, tesislerini son çivisine kadar şu zengin tefeci Bayan Brown'a rehin vermişti. Artık kendi mülkü değildi ve onları da tehlikeye atamazdı.

Chicago'ya gitti. Ama bu şehirde de Tünel yüzünden para kaybeden yüz binler vardı. Buradan da kovuldu. Otelin pencerelerine geceleyin ateş edildi.

Allan, kovulmuştu. Daha kısa bir süre önce dünyanın en güçlü insanlarından biriydi, bütün egemenlerce ödüllere boğulmuş, birçok üniversiteden onursal doktora almış, bütün önemli akademi ve bilimsel kurumlarda onur üyesi seçilmişti. Yıllarca alkışlanmış ve arada bir ona duyulan hayranlık, antik dönemin kişi kültüne benzer şekillere bürünmüştü. Allan, rastgele bir otel

salonuna girdiğinde hemen ona hayran bir sesin şöyle bağırdığı işitilirdi: "Mac Allan salonda! *Ya-ya-ya şa-şa-şa, Mac çok yaşa*!" Bir muhabir ve fotoğrafçı sürüsü gece gündüz peşini bırakmazdı. Bir söz söyler veya bir harekette bulunursa insanlar bunu mutlaka duyar, görürdü.

Felaketten sonra da desteklenmişti. Sonuçta sadece üç bin candı söz konusu olan! Ama şimdi söz konusu olan *paraydı*, halk kalbinden vurulmuştu ve ona diş biliyorlardı.

Allan, halkın milyonlarını, milyarlarını çalmıştı! Allan deli saçması projesi için küçük adamın kara gün akçesini yağmalamıştı! Allan, yol kesen bir hayduttan başka bir şey değildi! O ve berbat S. Woolf! Bütün o Tünel saçmalığını sadece Allanit'ini satıp devasa paralar –yılda net bir milyon dolar– kazanmak için sahneye koymuştu! Bugün, Buffalo'daki "Allan Steel Works"e bir bakın hele: koca bir şehir! Kuşkusuz Allan ortalık toz duman olmadan önce parasını da emniyete almıştı! Bütün asansör görevlileri ve tramvay sürücüleri, hep istendiği gibi, Mac'in tüm zamanların en büyük haydudu olduğunu el âleme duyuruyordu.

Başlarda Allan'ın tarafını tutan tek tük gazete vardı. Ama tehditler yağmur gibi yağdı ve yazı işleri kurulunda yanlış anlamaya ihtimal vermeyen el kol işaretleri yapıldı –hatta dahası: kimse artık bu gazeteleri almıyordu! Evet, lanet olsun, kendileri gibi düşünmeyen, üstüne üstlük bir de para verecekleri bir şeyi okumak istemiyordu insanlar! Ve yolunu kaybeden gazeteler U dönüşü yaparak diğerlerini yakalamaya çalıştılar. Bahşişi doğru miktarlarla doğru ellere verme yeteneği olan ve şöhrete ulaşamadan devrilip giden S. Woolf ise bu tabloda eksikti.

Allan, farklı farklı şehirlerde ortaya çıktı, ama her defasında tekrar kaybolmak zorunda kaldı. Ohio'da Vanderstyfft'in konuğuydu, ama bakın şu işe, birkaç gün sonra Vanderstyfft'in örnek gösterilen çiftliğinde üç silo ateşe verilmişti. İnsanları dua etmek için bir araya toplayan vaizler, konjonktürden faydalanıp Allan'ı

Deccal ilan ettiler, bu arada epey de iş yaptılar. Hiç kimse Allan'ı kabul etmeye cesaret edemedi. Vanderstyfft'in çiftliğinde Ethel Lloyd'dan bir telgraf aldı.

"Sevgili Bay Allan," diye yazmıştı Ethel, "Babam Turtle-River, Manitoba'daki çiftliğimize yerleşmenizi ve istediğiniz kadar kalmanızı rica ediyor. Babam onun konuğu olmanızdan çok mutlu olacak. Orada alabalık tutabilirsiniz, iyi atlarımız da var. Özellikle Teddy'yi tavsiye ederim. Yazın yanınıza geliriz. New York sakinleşmeye başladı bile. Umarım iyi zaman geçirirsiniz, saygılarımla, Ethel Lloyd."

Nihayet Kanada'da huzur buldu Allan. Kimse nerede olduğunu bilmiyordu. Sırra kadem basmıştı. Sansasyonel yalanlarla yaşayan birkaç gazete, heyecan yaratan intihar haberleri verdiler.

"Tünel Mac Allan'ı yuttu!"

Ama onu tanıyan ve kedi gibi dokuz canlı olduğunu bilenler, yakında tekrar ortaya çıkacağı öngörüsünde bulundular. Gerçekten de, tahmin edilenden daha erken döndü New York'a.

Konsorsiyumun yıkılışına, yüzlerce şirket katılmıştı. İlk darbenin sarstığı birçok özel kişi ve şirket, birkaç hafta vakit verilseydi ayakta durabilirdi. Ama ikinci darbe onları ezdi geçti. Ne var ki iflasın sonuçları, genel olarak bakıldığında, korkulandan çok daha az yıkıcı oldu. İflas beklenmedik değildi. Genel durum o kadar kötüydü ki bundan daha da kötü olamaz diye düşünüldü. Yüz yıldır karşılaşılan en hüzünlü ve en sefil dönemdi. Dünyada kalkınma yirmi yıl geriye gitmişti. Grevin etkisi azalmaya başlamıştı ama ticaret, taşımacılık ve sanayi sektörleri hâlâ felçliydi. Felç yukarı yönde ta Alaska'ya, içeri yönde de ta Baykal dağlarına ve Kongo ormanlarına kadar yayılmıştı. Missouri-Mississippi, Amazon, Volga, Kongo gibi nehirlerde filolarca koca koca buharlı gemi ve yük mavnası cansız bir şekilde yatıyordu.

Evsiz barınakları dolup taşıyordu, büyük şehirlerde koca koca mahalleler yoksullaşmıştı. Her yerde perişanlık, açlık ve sefalet vardı.

Tüm bu duruma Allan'ın yol açtığını iddia etmek saçmalıktı. Bu yaşananlarda ekonomik kriz tüm boyutlarıyla etkili olmuştu. Ama bu türden iddialar vardı işte. Gazeteler Allan'ı suçlamaktan vazgeçmediler. Gece gündüz yalan dolanla halkın parasını çektiğini haykırıp durdular. Yedi yıllık inşaattan sonra Tünelin üçte biri bile tamamlanamamıştı! İnşaatın on beş yıl içinde hâlledilebileceğine asla ama asla inanmamış ve halka utanmazca yalan söylemişti!

Nihayet Şubat ayının ortalarında, gazetelerde Atlantik Tüneli yapımcısı Mac Allan adına bir tutuklama emri yayınlandı. Allan, halkın güvenini kasten yanıltmakla suçlanıyordu.

Üç gün sonra New York'ta gazete satıcılarının ulumaları bu kez şöyle yankılandı: "Mac Allan New York'ta! Mahkemeye teslim oldu!"

Konsorsiyumun tasfiye kurulu inanılmaz bir kefalet ücreti teklif etti, Lloyd da öyle ama Allan ikisini de reddetti. "Tombs"ta, Franklin Street'teki tutukevinde kaldı. Günde birkaç saat, Tünel yönetimini ellerine teslim ettiği Strom geliyor, onunla görüşüyordu.

Strom, Allan'ın böylesine can sıkıcı bir duruma girmesinden üzüntü duyduğunu, tek bir kelimeyle ya da tek bir yüz ifadesiyle olsun göstermemişti. Onu tekrar görmekten mutlu olduğunu da söylememişti. Rapor veriyordu, hepsi o kadar.

Allan sürekli çalışıyordu, öyle ki hapishanede de olsa vakit çok hızlı geçiyordu. İleride (ileride!) kas gücüne dönüştürülebilecek olan bir dolu fikir geliştirdi. "Tombs"ta tutuklu kaldığı sürece Tünelin tek galeriyle inşasına nasıl devam edilebileceği konusu üzerinde çalıştı, bunun yöntemlerini geliştirdi. Strom dışında sadece avukatıyla görüştü, o kadar.

Bir seferinde Ethel Lloyd geldiğini bildirdi ama onu da reddetti.

Allan'ın davası 3 Nisan tarihinde başladı. Duruşma salonunda haftalar öncesinden yer kalmamıştı. Bir koltuk için karabor-

sada inanılmaz paralar ödendi. En küstah ve utanmaz dolaplar çevrildi. Özellikle de hanımlar delirmiş gibiydi: hepsi de *Ethel Lloyd'un ne yapacağını* görmek istiyordu.

Mahkeme başkanlığını, New York'un en korkulan hâkimi Doktor Seymour yürütüyordu.

Mac Allan'ın yanındaysa Birleşik Devletlerin en iyi dört avukatı vardı: Boyer, Winsor, Cohen ve Smith.

Dava üç hafta sürdü ve bu süre boyunca Amerika, inanılmaz bir heyecan ve gerilim içinde yaşadı. Dava, Konsorsiyumun kuruluşunun, Tünelin finansmanının, inşaatının ve idaresinin ayrıntılı bir tarihi oldu. Bütün kazalar ve Ekim felaketi de etraflıca incelendi. Normalde, edebiyat matinelerinde, şiir okuma günlerinde uyuyakalan hanımlar, Tünelle ilgisiz birinin anlayamayacağı ayrıntılar anlatılırken dahi uyanık kaldılar.

Ethel Lloyd hep oradaydı. Duruşma sürdüğü müddetçe söylenenleri dikkatle dinleyerek, neredeyse hiç kıpırdamadan koltuğunda oturdu.

Allan, büyük bir sansasyon yaratsa da, biraz hayal kırıklığı da yaşattı. Kaderin yerden yere vurduğu Allan'ı, ona acıyabilmek için yıkılmış ve yorgun görmeyi beklemişti herkes. Ama Allan onlara eskisi gibi görünerek karşılık verdi. Sağlıklı, saçları bakır renginde, omuzları geniş, tümüyle aynı Allan'dı. Görünüşte biraz aklı karışık gibi, söylenenleri aldırmadan dinler bir hâli vardı. Arada bir Tom Amca'da seyis yamağı olduğu günleri hatırlatan, o aynı geniş, ağır, kelime fakiri batı Amerikancasıyla konuşuyordu.

Tanık olarak çağrılan Hobby de büyük bir sansasyon yarattı. Görünüşü ve biçare konuşma şekli herkesi sarstı. Bu ihtiyar, Broadway'de fil süren Hobby olabilir miydi?

Allan kendi topuğuna sıktı. Beraatını çoktan bekleyen dört avukatının en korktukları şeydi bu.

Elbette koca davanın dayanak noktası Allan'ın belirttiği on beş yıl inşaat süresiydi. Davanın on yedinci gününde de Doktor Seymour bu müşkül konuya dikkatle, yavaş yavaş girdi.

Kısa bir ara verdikten sonra safça sormaya başladı: "Tüneli on beş yıl içinde inşa etmeyi taahhüt ettiniz, yani on beş yıl sonra ilk trenler işleyecekti?"

Allan: "Evet."

Doktor Seymour, önemsemeden, ama seyircilere kınayıcı bakışlarla bakarak: "İnşaatı bu süre içinde bitirebileceğinize *inanıyor* muydunuz?"

Herkes Allan'ın bu soruya evet demesini bekliyordu. Ama Allan bunu yapmadı. Müvekkilleri gerçeği söyleme hatasına düştüğünde, dört avukat da neredeyse kalpten gidecekti

Allan şöyle cevap verdi: "*İnanmıyordum.* Ama koşullar *uygun olursa* süreye uymayı umuyordum."

Doktor Seymour: "Bu *uygun* koşulları bekliyor muydunuz?"

Allan: "Elbette şu veya bu zorluğa hazırdım. İnşaat koşullara göre iki, üç yıl daha uzun sürebilirdi."

Doktor Seymour: "İnşaatı bu süre içinde bitiremeyebileceğinize *inanıyordunuz* demek?"

Allan: "Böyle demedim. Her şey yolunda giderse öyle olacağını umuyordum, dedim."

Doktor Seymour: "Projeye daha kolay başlayabilmek için mi on beş yıl süre verdiniz?"

Allan: "Evet."

(Avukatlar, ceset gibi oturuyorlardı.)

Doktor Seymour: "Gerçeğe bu kadar bağlı olmanız, onurlu bir davranış, Bay Allan."

Mac gerçeği söyledi, sonuçlarından da kendisi sorumluydu.

Doktor Seymour jüriye özet vermeye başladı. Öğlen ikiden, gece ikiye kadar konuştu. Bir mağazada beş dakika beklemek zorunda kalsalar öfkeden kuduracak hanımlar, sonuna kadar dayandılar. Doktor Seymour, Tünelin dünyaya getirdiği bütün o korkunç facia tablosunu çizdi: Felaket, grev, iflas... "Mac Allan gibi iki insan daha olsa koca ekonomi dünyasını yerle bir edebilirler" iddiasını öne sürdü. Allan ona şaşkınlıkla baktı.

Ertesi gün sabah saat dokuzda, avukatların gecenin geç saatlerine kadar süren savunmaları başladı. Avukatlar masanın üzerine yatıp jüri üyelerinin gönüllerini okşadılar...

Sonra büyük bir heyecanla dolu gün geldi çattı. Binlerce insan mahkeme binasının çevresini sarmıştı. Hepsi de Allan yüzünden, kendi bütçesine göre, yirmi dolar, yüz dolar, bin dolar vb. belli bir miktar para kaybetmişti. Kurban istiyorlardı, kurbanlarını aldılar da.

Jüri, Allan'ın suçunu reddetmeye hiç cesaret etmedi bile. Bir dinamit ya da bombayla havaya uçurulmaya veya evlerinin merdivenlerinde kurşunların hedefi olmaya hiç niyetleri yoktu. Allan'ı, insanları kasten kandırmadan, kısacası dolandırıcılıktan suçlu buldular. Şöhrete ulaşamadan devrilip giden, elleri altın rengine boyalı S. Woolf'un eksikliği yine hissedildi.

Hüküm, altı yıl üç ay hapisti.

Avrupa'nın kavrayamadığı o Amerikan hükümlerinden biriydi. Halkın ve o anki durumun baskısıyla verilmişti. Siyasi saikler de rol oynamıştı. Seçimler yapılacaktı ve Cumhuriyetçi hükümet, Demokrat Parti'ye yağ çekmek istiyordu. Allan hükmü sakin bir ifadeyle dinledi ve derhâl temyize başvurdu.

Seyirciler ise birkaç dakika boyunca heykel gibi donup kaldı.

Fakat sonra öfkeli, titrek bir kadın sesi duyuldu: "Birleşik Devletler'de adalet yok artık. Hâkim de, jüri de gemicilik şirketlerinden rüşvet aldı!"

Bu Ethel Lloyd'du. Bu sözleri ona küçük bir servete ve avukatlar için de on bin dolara mal oldu. Ayrıca, büyük bir sansasyon yaratan davası sırasında Ethel mahkemeye bir kez daha hakaret ettiği için, mahkemeye saygısızlıktan üç gün hapis cezası da aldı. Yine de Ethel Lloyd kendiliğinden tek bir kuruş ödemedi. Kendine haciz koydurttu. İcra memuruna da, pırlanta düğmeli iki çift eldiven verdi.

"Başka bir borcum var mı?" diye sordu.

"Hayır, teşekkürler," diye cevap verdi memur ve eldivenlerle ayrıldı.

Ethel'in kodese girme vakti gelince de, buna hiç hevesli olmadığı anlaşıldı. Üç gün hapis mi? "Hayır, efendim!" Buharlı yatı "Çopurina" ile kaçtı ve kıyıdan, kimsenin ona bir şey yapamayacağı yirmi mil ötede dolaştı. Her saat başı babasıyla telsizden konuştu. Gazetelerin telsiz istasyonları bütün konuşmaları yakaladı ve New York sekiz gün boyunca eğlendi. Yaşlı Lloyd'un gülmekten gözleri yaşardı, ona daha da taptı. Ama Ethel'siz yaşayamadığı için de sonunda dönmesini rica etti. Pek iyi değildi. Ethel, "Çopurina"nın pruvasını derhâl New York'a yöneltti, buradaysa anında adaletin eline düştü.

Ethel üç gün hapiste yattı, gazeteler de özgürlüğüne kadar geçen saatlerini saydı. Ethel gülerek hapisten çıktı, sayısız otomobille karşılandı, zaferle eve döndü.

Bu arada Allan, Atlanta'daki devlet hapishanesinde yatıyordu. Cesaretini kaybetmedi, çünkü hükmü ciddiye almamıştı.

Haziran'da davanın temyizi başladı.

Dev dava bir daha açıldı. Ama hükme dokunulmadı ve Allan, Atlanta'ya geri döndü.

Böylece Allan davası, yüce mahkemeye havale edildi. Bir üç ay sonra son dava görüldü. İş artık ciddiye binmişti, Allan'ın hayatı söz konusuydu.

Bu arada mali kriz azalmıştı. Ticaret, taşımacılık ve sanayi sektörleri toparlanmaya başlamıştı. Halk da çılgınca nefretini kaybetmişti. Birilerinin, Allan'ın işini düzene sokmaya çalıştığına dair yüzlerce emare vardı. Bu kişinin Ethel Lloyd olduğu iddia edildi. Gazeteler daha müsamahalı yazılar yayınladı. Jüri üyeleri bambaşka kişilerden oluştu.

Yüce mahkemenin önüne çıktığında Allan'ın görünüşü herkesi hayrete düşürdü. Bu kez yüzü solgun ve sağlıksızdı, alnında da konuştuğunda bile kaybolmayan derin kırışıklar vardı. Şa-

kakları aklaşmış, epey de zayıflamıştı. Gözleri parlaklığını yitirmişti. Arada bir epey ilgisiz görünüyordu.

Son ayların heyecanı ve davalar onu yıkamamıştı. Ama Atlanta'daki tutukluluğu sağlığını bozmuştu. Allan gibi bir adamın hayattan ve faaliyetlerinden uzak tutulduğunda mahvolması kaçınılmazdı; tıpkı uzun süre durduğunda bozulan bir makine gibi. Huzursuzdu, kötü uyuyordu. Öyle korkunç rüyalar görüyordu ki sabahları acı çekerek kalkıyordu. Tünelde yaşanan korkunç olaylar peşini bırakmıyordu. Rüyalarında gök gürüldüyor, dünyanın tüm denizleri galerilere akıyor, binlerce insan, boğulan hayvanlar misali tünel ağızlarından dışarı sürükleniyordu. Tünel aynen bir huni gibiydi: makine salonlarını ve evleri yutuyor, Tünel Şehri ağzının içinden aşağı kayıyor, aynı şekilde buharlı gemiler, su, toprak ve New York şehri de çöküp batmaya başlıyordu. Rüyalarında New York cayır cayır yanıyor, o da eriyip giden şehrin çatıları üzerinden kaçıyordu. S. Woolf'un üç parçaya bölündüğünü görüyordu; üç parçanın üçü de yaşıyor ve ondan merhamet diliyordu.

Yüce mahkeme, Allan'ın beraatine karar verdi. Karar büyük bir sevinçle karşılandı. Ethel Lloyd, mendilini bir bayrak gibi salladı. Allan'ın, korumaların kontrolünde arabaya götürülmesi gerekiyordu yoksa ondan bir yadigâr koparmak isteyenler tarafından paramparça edilebilirdi. Binanın etrafındaki sokaklarda "Mac Allan! Mac Allan!" sözleri yankılandı.

Rüzgâr yine dönmüş, öbür yandan esiyordu.

Allan'ın ise kalan son enerjisiyle peşine düştüğü tek bir düşüncesi vardı sadece: Yalnızlık, insansızlık...

Mac City'ye gitti.

ALTINCI BÖLÜM

1

TÜNEL ölmüştü.

Bir adım atsan, ıssız galerilerin ta derinlerinde yankılanıyor, bir ses çıkarsan sanki kilerdeymişçesine gümbürdüyordu. İstasyonlarda, suskun ve küskün mühendislerin çalıştırdığı makineler, gece gündüz ahenkli şarkılarını söylüyordu. Trenler tangırtılarla tek tük içeri girip dışarı çıkıyordu. Yeraltı uçurumunda sadece Pittsburgh Refining and Smelting Co. şirketinin işçileri eşeleniyordu. Tünel Şehri, tenhalaşmış, toz tutmuş ve tükenmişti. Normalde beton karıştırıcılarının öğütme sesleri, trenlerin gürültüleri ve çekiç sesleriyle titreyen hava sakindi, toprak artık titremiyordu. Limana ölü buharlı gemiler sıralanmıştı. Eskiden peri sarayları gibi parıldayan makine daireleri, tek tük birkaçı hariç, geceleri harabeler gibi kapkara ve cansızdı. Limanın fener ışığı sönmüştü.

Allan, büro binasının beşinci katında yaşıyordu. Pencereleri, uzadıkça uzayan, boş ve tozla kaplı raydan denize bakıyordu. İlk haftalarda evden hiç çıkmadı. Sonra birkaç haftayı galerilerde geçirdi. Strom dışında kimseyle görüşmüyordu. Mac City'de arkadaşı yoktu. Hobby kır evini çoktan terk etmişti. Mesleğini bırakmış, Maine'de bir çiftlik satın almıştı. Allan Kasım ayında, yaşlı Lloyd'la son umutlarını da yok eden üç saatlik bir görüşme yaptı. Aynı gün hevesi kırılmış ve küskün bir hâlde, Konsorsiyumun buharlı bir gemisiyle denize açıldı. Okyanus ve Avrupa istasyonlarını ziyaret etti, gazeteler kısa haberler verdi. Ama kimse bunları okumadı bile. Mac Allan da, Tünel de ölüydü artık, dünyanın gözünü yepyeni adlar kamaştırıyordu.

İlkbaharda Mac City'e döndüğünde onunla ilgilenen hiç kimse çıkmadı. Ethel Lloyd hariç!

Ethel birkaç hafta babasının yanında Allan'ın ziyarete gelmesini bekledi. Ama Allan hiç ses çıkarmayınca ona kısa, dostça bir not yazdı: Geldiğini duymuştu. Arada bir kendilerini ziyaret ederse babası da, kendisi de memnun olurlardı. Binlerce selam!

Ne var ki Allan cevap vermedi.

Ethel şaşkındı, incinmişti. New York'un en iyi dedektifini çağırdı ve onu hemen Allan hakkında bilgi toplamakla görevlendirdi. Ertesi gün dedektif raporunu verdi: Allan her gün Tünelde çalışıyordu. Normalde akşam saat yedi ile on iki arasında dönüyordu. Dünyadan tamamen yalıtılmış yaşıyordu, dönüşünden beri hiç kimseyle görüşmemişti. Ona Strom üzerinden ulaşılabilirdi ama Strom bir gardiyandan bile daha acımasızdı.

Ethel, hemen aynı gün akşama doğru, Allan'la görüşmek için ölü Tünel Şehrine vardı. Ona Bay Strom'a başvurması söylendi. Bunu hesaba katan Ethel zaten hazırlıklıydı. Bu Bay Strom'la başa çıkabilirdi! Strom'u Allan'ın davasında görmüştü. Ona hem hayrandı, hem de ondan nefret ediyordu. Gaddarlığı, soğukluğu ve insan düşmanlığından iğrense de cesaretine hayrandı. Bugün, Ethel Lloyd kimmiş görecekti bakalım! Özene bezene giyinmişti: Gümüş rengi, Sibirya tilkisinden kürkü ve yine tilki kafasıyla pençeleri olan bir şapka. Strom'u anında büyüleyeceğine inanarak yüzüne en çekici ve zafer dolu ifadesini yerleştirdi.

"Bay Strom'la konuşma şerefine mi nail oluyorum?" diye başladı en okşayıcı sesiyle. "Adım Ethel Lloyd. Bay Allan'ı ziyaret etmek istiyorum."

Ancak Strom'un yüz ifadesi hiç değişmedi. Ne her şeye kadir adı, ne gümüş rengi kürkü, ne de gülümseyen güzel dudakları, üzerinde en ufak bir etki bırakabildi. Ethel, ziyaretinin adamın canını ölesiye sıktığı gibi küçültücü bir hisse kapıldı.

"Bay Allan Tünelde, Bayan Lloyd!" dedi Strom soğuk bir sesle. Bakışından ve utanmazca yalan söylemesinden Ethel öyle öfkelendi ki sevimlilik maskesini anında çıkarıp öfkeden bembeyaz kesildi.

"Sizi yalancı, sizi!" diye hafif, öfkeli bir kahkahayla cevap verdi. "Biraz önce burada olduğu söylendi bana."

Strom öfkelenmedi. "Bana inanmaya zorlayamam sizi, iyi akşamlar!" dedi. Başka da bir şey söylemedi.

Ethel Lloyd hayatında böyle bir şey yaşamamıştı. Öfkeden titreyerek ve beti benzi atmış bir hâlde cevap verdi: "Beni unutmayacaksınız, beyefendi! Bugüne kadar hiç kimse bana böyle utanmazca davranmaya cesaret edemedi! Gün gelecek ben, Ethel Lloyd, *size* kapıyı göstereceğim! Duydunuz mu?"

"O zaman da ben sizden daha az konuşacağım, Bayan Lloyd," diye sakince karşılık verdi Strom.

Ethel, Strom'un buz gibi cam gözlerine ve ölü yüzüne baktı. O anda hiç de bir beyefendi olmadığını suratına söylemeye niyetlendi, ama kendini tutup sustu. Ona en küçümseyici bakışını (ne bakış, aman Tanrım!) atıp yürüdü gitti.

Gözlerinde öfke gözyaşlarıyla merdivenden inerken, "Zaten delirdi bu Basilisk!* Tünel herkesi delirtti, Hobby'yi, Allan'ı –burada sadece birkaç yıl geçirmeleri yetti," diye düşündü.

Arabasıyla New York'a dönerken öfkeden ve hayal kırıklığından ağladı. Allan'ın arkasına saklandığı bu Strom'a karşı elindeki bütün kozları oynamaya niyetlenmişti ama adamın utanmazca soğuk bakışları, bütün kararlılığını alıp götürmüştü. Zayıf bir taktikle hareket etmiş olmasına da kızıp yine ağladı. "Bu adamın Ethel Lloyd'u unutmamasını sağlayacağım!" dedi ve güldü, içi kin doluydu. "Sadece bu herifi atabilmek için koca Tüneli satın alacağım. Bekle de gör!"

O akşam yemekte Ethel, babasının karşısında solgun ve suskundu.

"Bay Lloyd'a sosu versenize!" diye fırçaladı hizmetçiyi. "Kör müsünüz?"

---

* Basilisk, Avrupa mitolojilerinde geçen, insanları bakışlarıyla öldürebildiğine ya da taşlaştırabildiğine inanılan efsanevi bir canavardır. Zehirli dişlere sahip, binlerce yıl yaşayan bir ejderha veya dev bir yılan olarak resmedilir.

Ethel'in huyunu çok iyi bilen hizmetçi de emri yerine getirdi, yüzünü buruşturmaktan imtina etti.

Yaşlı Lloyd da güzel kızının soğuk, sert gözlerine çekinerek baktı.

Ethel'i hiçbir engel durduramazdı. Allan'a göz koymuştu bir kez. Onunla konuşmaya karar vermiş ve bedeli ne olursa olsun bunu yapacağına da ant içmişti. Ama bir daha Strom'a hayatta başvurmayacaktı. Ondan iğreniyordu! Ayrıca centilmenlik nedir bilmeyen bu Strom olmadan da hedefine ulaşacağından emindi.

Sonraki akşamlarda yaşlı Lloyd tek başına yemek zorunda kaldı. Ethel mazeret bildirdi. Her gün öğleden sonra saat dörtte Mac City'ye gitti ve saat on buçukta akşam treniyle döndü. Saat altıdan dokuza kadar, büro binasının ana girişinden on adım ötede, New York'tan Mac City'ye getirttiği bir kiralık arabada oturup bekledi. Kürklere sarılarak arabada oturur ve soğuktan tir tir titrerken, tuhaf biçimde bir macera yaşıyormuş kadar heyecanlı olsa da, oynadığı rol yüzünden utanıyor, zaman zaman hohlayarak boşluklar açtığı donmuş camlardan dışarıyı gözetliyordu. Geceyi yırtıp akkor oyuklar açan birkaç ark lambası hariç, dışarısı zifirî karanlıktı ve sadece rayların karmaşık ağı hafifçe pırıldıyordu. Ne zaman bir şeyler kımıldasa ve birisi gelse, Ethel gözlerini kısıyor, kalbi güm güm atıyordu.

Üçüncü akşam Allan'ı ilk kez gördü. Demir yolu hatlarını bir adamla birlikte çaprazlama geçti; onu hemen yürüyüşünden tanıdı. Ama ona eşlik eden adam Strom'du. Ethel, Strom'a lanet okudu! İkisi arabanın çok yakınından geçti ve Strom yüzünü, parıltılı, donmuş pencereye çevirdi. Ethel, arabada kimin oturduğunu anladığından şüphelendi ve Allan'ın dikkatini arabaya çekeceğinden korktu. Ne var ki Strom, Allan'a tek bir şey demeden yürümeye devam etti.

Birkaç gün sonra Allan daha erken bir saatte, yedide Tünelden döndü. Yavaş giden bir trenden atlayıp acele etmeden rayla-

rın üzerinden geçti. Yaklaştıkça yaklaştı, sessizce ve düşüncelere dalmış bir hâlde yolundan yürüdü gitti. Tam ayağını girişin basamaklarına attığında Ethel arabanın kapısını açıp ona seslendi.

Allan bir an durdu ve etrafına bakındı. Sonra basamakları çıkmaya yeltendi.

"Allan!" diye bağırdı Ethel bir kez daha ve ona hızla yaklaştı.

Allan ona döndü ve hızlı bir bakış atarak peçesinin altındaki yüzünü araştırdı.

Üzerinde geniş, kahverengi bir palto, boynunda bir örtü vardı, çizmeleri çamurluydu. Yüzü zayıf ve sertti. Bir süre birbirlerine sessizce baktılar.

"Ethel Lloyd?" diye sordu Allan yavaşça, derin ve aldırmaz bir ses tonuyla.

Ethel utandı. Allan'ın sesini sadece belli belirsiz hatırlıyordu ama yine de tanımıştı. Peçesini kaldırmakta tereddüt etti, çünkü kızardığını hissetti.

"Evet," dedi belli belirsiz, "benim" ve peçesini kaldırdı.

Allan ona ciddi, berrak gözlerle baktı. "Burada ne işiniz var?" diye sordu.

O sırada Ethel kendini toparladı. Şu anda doğru ses tonunu bulamazsa her şeyin bitmiş olacağını anladı. İçgüdüsel olarak doğru tonu buldu. Bir çocuk gibi keyifle ve içten güldü: "İyi ki azarlamadınız beni, Allan! Sizinle görüşmem gerek ama kimseyi yanınıza yaklaştırmadığınız için bu arabada iki saat size pusu kurdum."

Allan'ın bakışı değişmedi. Ama sesi, onu içeriye çağırdığında artık soğuk değildi.

Ethel'in yüreğine su serpildi. Tehlike geçmişti. Asansöre adım attığında kendini neşeli, hafif ve mutlu hissediyordu.

"Size yazmıştım, Allan," dedi gülümseyerek.

Allan ona bakmadı. "Evet, evet, biliyorum," diye aklı karışık yanıt verirken yere baktı, "ama açık söylemem gerekirse, o zamanlar..." Sonra da Allan, Ethel'in anlamadığı bir şeyler mırıldandı.

O anda asansör de durdu zaten. Lion, Allan'ın daire kapısını açtı. Ethel, Lion'u gördüğüne çok sevinmiş ve şaşırmış gibi yaptı.

"Ah, bak sen, sevgili Lion'umuz da burada!" diye bağırdı ve yaşlı, zayıf Çinliye sanki sevgili bir tanıdıkmış gibi elini uzattı. "Nasılsınız, Lion?"

"Teşekkür ederim," diye fısıldadı Lion zar zor duyulabilir bir sesle ve ayağını sürüyerek eğildi.

Allan, Ethel'den biraz izin istedi ve Lion da onu büyük, iyi ısıtılmış bir odaya götürüp, hemen ardından da çıktı. Ethel mantosunun düğmelerini açıp eldivenlerini çıkardı. Oda tatsız tuzsuz bir izlenim yaratıyordu. Görünüşe bakılırsa Allan mobilyaları telefonla bir mağazadan sipariş etmiş ve düzenlemeyi de badanacıya bırakmıştı. Üstüne üstlük perdeler kısa kalmış; uzaklarda üç dört pırıltılı yıldızın göründüğü, siyah dikdörtgen şeklindeki çıplak pencere çerçeveleri ortaya çıkmıştı. Bir süre sonra Lion gelip çay ve kızarmış ekmek ikram etti. Sonra da Allan içeri girdi. Üzerini değiştirmiş, çizmelerini çıkarıp ayakkabılarını giymişti.

"Hizmetinize amadeyim, Bayan Lloyd," diye konuştu ciddi ve sakin bir tonla, bir koltuğa oturdu. "Bay Lloyd nasıl?" Ve Ethel yüzündeki ifadelerden, onun kendisini istemediğini gördü.

"Babam iyi, teşekkürler," diye cevap verdi dalgın dalgın. Şimdi Allan'ı açık seçik görebiliyordu. Saçları epey ağarmıştı ve birkaç yıl yaşlanmış gibi görünüyordu. Yüzünde keskinleşen çizgiler büsbütün hareketsiz ve kaskatıydı; gizli bir mutsuzluğu ve suskun bir dik kafalılığı açığa vuruyordu. Gözleri soğuk ve cansızdı; başka birisinin bakışlarıyla onları incelemesine izin vermiyorlardı.

Ethel, harekete geçmeden önce iyi düşünmüş olsaydı, hem kendisini hem de Allan'ı duruma yavaş yavaş alıştırmak için onunla önce havadan sudan konuşurdu. Aslında niyeti de buydu, hatta Strom'u şikâyet etmek de istemişti, ama Allan'ı bu kadar değişmiş, yabancı ve konukseverlikten uzak bir hâlde görünce kendini içgüdülerine bıraktı. Yüreği ona, Allan'ı kavrayıp sıkıca tutmanın mutlaka bir yolu olacağını söylüyordu.

Hemen eskiden de çok iyi dostlarmış gibi içten bir tonla konuşmaya başladı. "Allan!" dedi mavi gözlerinde parlak bir bakışla ve elini uzattı. "Sizi tekrar gördüğüme ne kadar sevindiğimi bilemezsiniz!" Heyecanını gizlemekte zorlanıyordu.

Allan, pürüzlü ve sert elini uzattı. Biraz gülümsedi, fakat yine de gözlerinde bu tür kadınsı sempati gösterilerine karşı iyi niyetli de olsa hafif bir küçümseme vardı.

Ethel bunu umursamadı. Artık hiçbir şey onun gözünü korkutamazdı.

Allan'a bakıp başını salladı. "Hiç iyi görünmüyorsunuz, Allan," diye sözünü sürdürdü. "Şu anda sürdüğünüz hayat size uygun değil. Bir süreliğine huzura ve yalnız kalmaya ihtiyacınız olduğunu elbette anlıyorum ama uzun süre buna devam etmek iyi değil bence. Bunu söylediğim için kızmayın. İşinize ihtiyacınız var – *Tüneli* özlüyorsunuz! Mesele bu!"

Gerçeği anlamış, Allan'ı tam kalbinden vurmuştu. Allan olduğu yerde kalakalıp Ethel'in yüzüne baktı. Tek bir söz söylemedi ve konuşmasını kesmeye de hiç çalışmadı.

Ethel onu gafil avlamıştı, onun bu şaşkınlığından da elinden geldiğince yararlanıyordu. Bundan sonra o kadar hızlı ve heyecanlı konuştu ki, saygısızlık yapmadan sözünü kesmek artık imkânsızdı. Arkadaşlarından tamamen uzaklaştığı, bu ölü şehre kendini gömdüğü için ona sitem etti; Strom'la yaşadıklarını anlattı, Lloyd'dan, New York'tan ve tanıdıklardan söz etti ve sürekli Tünel konusuna dönüp durdu. Tüneli o tamamlamayacaksa kim tamamlayacaktı? Dünya bu görevi başka kime emanet edebilirdi? Bütün bunlar şöyle dursun, ona açık açık şunu da söylemek istiyordu: işe yakında el atmazsa her şey boşa gitmiş olacaktı...

Allan'ın gri gözleri, Ethel'in onda uyandırdığı elem, acı, dert ve arzu yüzünden kararmış, kasvetle dolmuştu.

Ethel'e kızgınlıkla bakarak "Bütün bunları bana neden söylüyorsunuz?" diye sordu.

"Size bunu söylemeye hakkım yok, bunu biliyorum elbette," dedi Ethel, "olsa olsa bir arkadaşın veya tanıdığın hakkı vardır. Ama size bunu söylüyorum, çünkü..." Ne var ki Ethel bir neden veremedi ve sözünü sürdürdü: "Yeri göğü birbirine katmak ve Tüneli bitirmek yerine, bu iğrenç odaya kendinizi gömdüğünüz için sitem ediyorum size."

Allan, hoşgörüyle başını sallayıp çaresizce gülümsedi. "Bayan Lloyd," diye cevap verdi, "Ne dediğinizi anlamıyorum. Yeri göğü birbirine kattım zaten, her gün mümkün olan ne varsa onu yapmaya çalışıyorum. Şimdilik işin başlaması imkânsız."

"Neden, peki?"

Allan şaşkınlıkla baktı ona. "Paramız yok," dedi kısaca.

"Peki, *sizden* başka kim para yaratabilir?" diye hızla karşılık verdi Ethel hafif bir kahkahayla. "Kendinizi buraya hapsettikçe ne yazık ki kimse para vermez."

Allan, konuşmadan sıkılmaya başladı. "Elimden geleni ardıma koymadım," diye cevap verdi. Ethel, sesinin tonundan canını sıkmaya başladığını anladı.

Eldivenlerine uzandı ve sol eldivenini takarken sordu: "Babamla da konuştunuz mu?"

Allan başını sallayıp gözlerini ondan kaçırdı.

"Bay Lloyd'la mı? Elbette!" diye cevap verdi.

"Eh, yani?"

"Bay Lloyd beni hiç umutlandırmadı!" diye cevap verdi ve Ethel'e baktı.

Ethel güldü, hafif çocuksu kahkahasıyla.

"Ne zaman," diye sordu, "ne zamandı bu, Allan?"

Allan bir süre düşündü. "Geçen sonbahardı."

"Evet, ha, sonbaharda!" diye sürdürdü Ethel sözünü ve şaşırmış gibi yaptı. "O zamanlar babamın eli kolu bağlıydı. Ama şimdi, işler tamamen değişti," ve Ethel Lloyd şimdi tüm silahlarını ateşledi –"Babam dedi ki bana: belki inşaatı üstlenirim. Ama el-

bette Allan'a gidemem. Onun bana gelmesi gerek." Bunu da öylesine söyleyiverdi.

Allan, sessiz, düşüncelere dalmış oturuyordu. Hiç cevap vermedi. Ethel, bu açıklamayla yüreğini ateşlemişti. Yüzü kızardı. Birden kulaklarında gürültülü çalışma seslerini duydu. Mümkün olabilir miydi bu? Lloyd? Heyecanı o kadar şiddetliydi ki yerinde oturamadı, ayağa kalktı.

Bir süre sustu. Sonra Ethel'e baktı. Eldivenlerinin düğmelerini kapatıyordu ve bu iş bütün dikkatini almış gibi görünüyordu.

Ethel ayağa kalkıp Allan'a gülümsedi. "Ama babam bunu size söylememi istemedi, Allan. Buraya geldiğimi asla öğrenmemeli," diye konuştu sesini alçaltarak ve elini ona uzattı.

Allan ona müteşekkir, sıcak gözlerle baktı. "Gerçekten de beni ziyaret etmeniz çok hoştu, Bayan Lloyd!" diye cevap verip elini sıktı.

Ethel, sessizce güldü. "Ne demek," dedi, "şu günlerde yapacak işim yoktu, şu Allan neler yapıyor bir bakayım dedim. İyi akşamlar!" Sonra da çıktı.

2

GECE akşam yemeğinde Ethel'in keyfi yerindeydi, öyle ki yaşlı Lloyd'un yüreği aydınlandı. Yemekten sonra da Ethel kollarını boynuna dolayıp "Sevgili babacığımın yarın sabah benimle önemli bir konuyu görüşecek kadar vakti var mıdır?" diye sordu.

"İstersen bugün de olur, Ethel."

"Yo, yarın. Peki, sevgili babacığım Ethel'in rica edeceği her şeyi de yapar mı?"

"Elimden geliyorsa çocuğum, niye olmasın?"

"Elinden gelir, baba!"

Ertesi gün Allan, bizzat Lloyd'un elinden, Ethel'in yazdırdığı açıkça belli olan epey samimi bir davet aldı.

"Bizden başka kimse olmayacak," diye yazmıştı Lloyd, "sadece üçümüz."

Allan, Lloyd'un keyfinin epey yerinde olduğunu gördü. Daha da ufalmıştı, bir de Allan onu eskisine göre biraz daha çocuksu bulmuştu. Örneğin Allan'ın geçen sonbahardaki ziyaretini büsbütün unutmuştu. Ethel'in davalarını ise en ince ayrıntısına kadar hatırlayıp anlattı. Kızının resmî makamları nasıl da madara edip denizde yelkenliyle dolaştığını anlatırken gülmekten gözlerinden yaş geldi. Sonbahar ve kış aylarında duyurulan icatlar, skandallar ve seçimlerden de bahsetti. Aklı arada gidip gelse de hâlâ canlıydı, yeniliklere karşı ilgiliydi, ayrıca hileciliğini ve köylü kurnazlığını da koruyordu. Allan aklını tam vermeden sohbet ediyordu çünkü kendi düşünceleri onu fazlasıyla meşgul ediyordu. Bu arada Tünel konusunu açma fırsatını bulamadı. Lloyd ona, farklı ülkelere armağan etmek istediği rasathanelerin planlarını gösterdi ve tam Allan konuşmayı yüreğinde yatan konuya çekecekken, hizmetçi Bayan Lloyd'un beyefendileri akşam yemeğine beklediğini bildirdi.

Ethel, bir saray balosuna gidecekmiş gibi giyinmişti. Göz kamaştırıyordu. Her şeyiyle pırıl pırıl, taptaze ve asildi. Çenesindeki o çirkin egzama olmasaydı, New York'un en ünlü güzellik kraliçesi olurdu. Allan onu gördüğünde tuhaf biçimde şaşırdı. Zira ne kadar güzel olduğunu daha önce hiç fark etmemişti. Ama karşılaştıklarında sergilediği oyunculuk onu daha da şaşırttı.

"Nihayet, Allan!" diye bağırdı Ethel, ona parlak ve saf mavi gözleriyle bakarken. "Görüşmeyeli ne çok oldu! Bunca zamandır nerede saklanıyordunuz?"

Lloyd, azarlayarak konuştu: "Ethel, bu kadar meraklı olma!"

Ethel güldü! Sofrada keyfi yerindeydi.

Bizzat Ethel'in her gün çiçeklerle süslediği, iki metre çapında kocaman ve yuvarlak bir maun masada yediler. Lloyd'un kafası, onca çiçeğin arasında grotesk bir görünüme bürünmüştü, bir mumyanın kahverengi kafatasına benziyordu. Ethel sürekli

babasıyla ilgileniyordu. Lloyd, sadece onun izin verdiği şeyleri yiyebiliyor ve ona bir şeyi yasakladığında çocuk gibi gülüyordu. Doktorlar tat aldığı her şeyi yasaklamıştı.

Ethel ona birazcık mayonezli ıstakoz verdiğinde yüzü sevinçten çarpıldı.

"Bugün o kadar katı olmayalım, baba," dedi, "çünkü Bay Allan misafirimiz."

"Aman sık sık gelin, Allan" diye güldü Lloyd. "Burada olduğunuzda bana daha iyi davranıyor."

Ethel, her fırsatta Allan'a ziyaretine ne kadar sevindiğini gösterdi.

Yemekten sonra kahveyi, bir palmiye serasına benzeyen yüksek tavanlı salonda içtiler. Harika ve pahalı, kocaman ve gerçek bir Rönesans şöminesinde, aldatıcı biçimde sahte büyük kayın odunları kor hâlinde yanıyordu. Bir yerlerden görünmez bir çeşmenin çağıltıları işitiliyordu. Burası o kadar karanlıktı ki sadece birbirlerinin siluetlerini görebiliyorlardı. Lloyd, iltihaplı gözlerini korumak zorundaydı.

"Bize bir şarkı söyle, çocuğum," dedi Lloyd ve kocaman, siyah bir puroyu tüttürmeye başladı. Bu purolar bizzat onun için Havana'da üretiliyordu, vazgeçmediği tek lüksüydü.

Ethel başını salladı. "Hayır, baba, Allan müzik sevmiyor."

Lloyd'un kahverengi mumya kafası Allan'a döndü. "Müzik sevmiyor musunuz?"

"Müzik kulağım yok," diye cevap verdi Allan.

Lloyd başını salladı. "Nasıl olsun ki zaten?" diye söze başladı, ihtiyarlara özgü o itinalı ciddiyetiyle. "*Düşünmeniz* gerek, müziğe ihtiyacınız yok o yüzden. Eskiden ben de aynıydım. Ama yaşlandıkça ve *hayal kurmaya* ihtiyaç duyunca birdenbire sevdim. Müzik sadece çocuklar, kadınlar ve akılsız başlar içindir!"

"Ayıp, baba!" diye bağırdı Ethel sallanan sandalyesinden.

"Yaşlılığın ayrıcalıklarının keyfine varıyorum, Allan," diye devam etti Lloyd gevezeliğe. "Bu arada beni müzik konusunda

Ethel eğitti –ah, küçük Ethel'im, şimdi nasıl da orada oturup babasına gülüyor!"

"Babam nasıl da sevimli, değil mi?" diye sözünü kesti Ethel, Allan'a bakarak.

Sonra –babayla kız arasında, Lloyd'un perişan olduğu ufak, ateşli bir söz düellosundan sonra– Lloyd kendiliğinden Tünelden bahsetmeye başladı.

"Tünelde işler nasıl, Allan?"

Bütün sorularından açıkça anlaşılıyordu ki Ethel babasıyla her şeyi konuşmuştu ve Lloyd da onu nazik bir şekilde konuya yaklaştırmak istiyordu.

"Almanların şimdi düzenli bir zeplin bağlantısı kurulup kurulmayacağı konusunda endişeleri var," dedi Lloyd. "Yakında işlerin devam edeceğini görmeliler, Allan!"

O an gelmişti. Ve Allan açık seçik, yüksek sesle konuştu: "Adınızı ortaya koyup sözünüzü verin, Bay Lloyd, ben de yarın başlayayım!"

Bunun üzerine Lloyd dikkatle cevap verdi: "Uzun zamandır size öneride bulunmak istiyordum, Allan. Hatta seyahate çıktığınızda bu anlamda bir şeyler yazmayı bile düşündüm. Ama Ethel, 'Allan, kendiliğinden gelinceye kadar bekle' dedi. İzin vermedi!"

Bunun üzerine Lloyd, Ethel'e bir darbe vurmuş olmanın keyfiyle kıkırdadı. Ama aniden yüzünde büyük bir telaş ifadesi belirdi, çünkü Ethel birden öfkeyle elini koltuğun arkalığına vurdu, ayağa kalktı ve beti benzi atmış, gözleri çakmak çakmak bağırdı: "Baba! Nasıl böyle bir şey söylersin!"

Elbisesinin kuyruğunu savurarak arkasını döndü ve kapıyı o kadar sert çarptı ki salon titredi.

Allan, yüzü solmuş, susarak oturduğu yerde kaldı: Lloyd, Ethel'i ele vermişti!

Ama Lloyd endişeyle başını sağa sola çevirdi durdu.

"Ne yaptım ki ona?" diye kekeledi. "Sadece şaka yapmıştım! Öyle demek istememiştim. Kötü ne söyledim ki? Ah, nasıl da öf-

kelenir öyle!" Kendini toparladı ve tekrar neşeli ve iyimser görünmeye çabaladı. "Nasılsa geri gelecek," dedi daha sakin bir hâlde. "Dünyanın en iyi kalbi onda, Allan! Ama sağı solu belli olmaz, tıpkı annesinin bir zamanlar olduğu gibi. Ama bakın, bir süre sonra geri döner ve yanıma çömelir, beni okşar ve der ki: 'Özür dilerim, baba, bugün günüm kötü geçti!'"

Ethel'in sandalyesi hâlâ sallanıyordu. Çıt çıkmıyordu. Görünmez çeşmeden şırıl şırıl sesler duyuluyordu. Sokakta otomobiller korna çalıyordu, aynen siste kalmış buharlı gemiler gibi.

Lloyd, önce suskun oturan Allan'a, sonra da kapıya bakıp kulağını kabarttı. Bir süre sonra da zil çalıp hizmetçiyi çağırdı.

"Bayan Lloyd nerede?" diye sordu.

"Bayan Lloyd odasına geçti!"

Lloyd başını eğdi. "O zaman onu bugün bir daha göremeyiz Allan," dedi bir süre sonra alçak sesle yorgun argın. "O zaman onu yarın da göremem! Ethel'siz bir gün benim için kayıp bir gündür. Ethel'den başka bir şeyim yok!"

Lloyd, ufak, kel kafasını salladı durdu, sakinleşemiyordu. "Yarın tekrar gelmeye söz verin Allan, Ethel'i yumuşatmalıyız. Böyle bir kızı kim anlar ki? Ne kötülük yaptığımı bir bilsem!"

Lloyd, üzüntülü bir sesle konuşmuş, umudunu bütünüyle yitirmişti. Sonra sustu ve başı eğik, önüne baktı. Mutsuz, çaresiz bir insan izlenimi veriyordu.

Bir süre sonra Allan ayağı kalkıp Lloyd'dan izin istedi.

"Sizin de keyfinizi bozdum saçmalıklarımla," dedi Lloyd başını sallayarak ve bir kızınki gibi yumuşak, ufak elini Allan'a uzattı. "Geldiğinize o kadar çok sevinmişti ki! Çok keyifliydi! Gün boyu bana baba deyip durdu!"

Lloyd loş palmiye salonunda tek başına oturdu, koca odada ufacık kalmış, gözlerini önüne dikmişti. Yaşlı, terk edilmiş bir adamdı.

O sırada Ethel, odasında öfke ve utançtan yarım düzine mendili paramparça edip babasına alakasız suçlamalarda bulunuyor-

du. "Nasıl söyleyebildin bunu baba... nasıl, nasıl... şimdi Allan hakkımda ne düşünecek..."

Allan paltosunu üzerine geçirdi ve evden ayrıldı. Sokakta Lloyd'un arabası onu bekliyordu ama binmedi. Yavaşça caddeden aşağı indi. Kar sessiz, yumuşak taneler hâlinde yağıyor; Allan'ın adımları kardan halı üzerinde duyulmuyordu bile.

Dudaklarında acı, donakalmış bir gülümseme vardı. Anlamıştı! Mizacı basit ve açıktı, diğer insanların saiklerinin ne olduğunu nadiren düşünürdü. Allan'ın tutkuları yoktu, bu yüzden de başkalarının tutkularını anlamazdı. Kurnazlık nedir bilmez, bu yüzden de başkalarında entrika ve kurnazlık aramazdı.

Ethel'in Tünel Şehrinde onu ziyaret etmesine özel bir anlam yüklememişti. Zaten yıllar önce evine gelip gitmişti, kendisiyle dosttu da. Gelip Lloyd'un yardıma hazır olduğunu belirtmesini, arkadaşça bir davranış olarak görmüştü. Ama şimdi birden Ethel'in gerçek niyetini anlamıştı. Bizzat ona minnettar olmalıydı! Sanki Ethel, babasını büyük mali risklere ikna etmiş gibi bir izlenim edinmesi gerekiyordu. Kısacası, inşaata devam edip etmeyeceği Ethel Lloyd'a bağlı olacaktı –ayrıca Ethel Lloyd'un şartları da belliydi! Ödülse bizzat Allan'dı! Ethel onu istiyordu! Ama Tanrı bilir ya, Ethel onu tanımıyordu bile!

Allan'ın adımları gitgide yavaşladı. Ona öyle geldi ki sanki kar, gece, acı ve hayal kırıklığına batıyordu. Lloyd son umuduydu. Ama bu koşullarda bunu düşünmek imkânsızdı! Bu akşam son umudu rezil bir biçimde yok olmuş, gitmişti...

Ertesi sabah Lloyd'dan acil bir telgraf aldı, bir kez daha akşam yemeğine gelmesini rica ediyordu. "Ethel'den de bizimle yemesini rica edeceğim ve eminim ki hayır demeyecektir. Onu bugün daha görmedim," diye yazıyordu telgrafta Lloyd.

Allan da kuzey galeriyi büyük miktarda su bastığı için bu akşam gelmesinin imkânsız olduğu mesajını gönderdi. Bu doğruydu ama orada bulunmasına hiç de gerek yoktu.

Gecelerini ve gündüzlerini yine ölü galerilerde geçirmeye başladı; yüreği içerideki karanlığa takılı kaldı. Mecbur bırakıldığı bu eylemsizlik hâli, içini yiyip bitiriyordu.

Sekiz gün kadar sonra, berrak bir kış gününde, Ethel Lloyd yeniden Mac City'ye geldi.

Allan tam da Strom'la görüşürken gelmişti büroya. Kar beyazı kürklere sarılmış, canlı ve ışıl ışıldı. "Merhaba, Allan!" dedi sözü uzatmadan, sanki bir şey yaşanmamış gibi konuşmaya başladı. "Ne hoş, sizinle karşılaşmam! Babam gönderdi beni, sizi almamı istedi!" Strom'u görmezlikten geldi.

"Bay Strom!" dedi Allan, Ethel'in kendine güvenine ve teklifsizliğine şaşırmış bir hâlde.

"Tanışma onuruna erişmiştim!" diye mırıldandı Strom, sonra eğilip dışarı çıktı.

Ethel bunun farkına varmadı bile.

"Evet," diye neşeyle sürdürdü sözünü, "sizi almaya geldim, Allan. Bu akşam filarmoni orkestrasının bir konseri var ve babam da bizimle konsere gelmenizi rica etti. Arabam aşağıda."

Allan sessiz ve sakin biçimde gözlerine baktı.

"İşim bitmedi, Bayan Lloyd," diye konuştu.

Ethel, Allan'ın gözlerini inceledi ve üzülmüş gibi yaptı.

"Aman Tanrım, Allan," diye bağırdı, "görüyorum ki geçen akşam yüzünden hâlâ kızgınsınız bana. Elbette yaramazlık yaptım ama babamın böyle bir şey söylemesi hoş muydu, peki? Sanki size entrika hazırlıyormuşum gibi? –Şimdi, babam dedi ki sizi bugün mutlaka yanımda getirmeliymişim. Daha işiniz varsa, beklerim ben de. Hava harika ve ben de bu arada arabayla biraz gezinirim. Ama geleceksiniz değil mi? Hemen babama bir telefon..."

Allan daveti geri çevirmek istedi. Ama Ethel'in gözlerine baktığında reddederse onun gururunu ölesiye yaralayacağını ve dolayısıyla da kendi umutlarını sonsuza dek kaybedeceğini anladı. Yine de evet demeye tam karar veremediği için kaçamak bir cevap verdi: "Belki, ama henüz şimdiden söyleyemem."

"Ama altıya kadar karar verebilirsiniz herhâlde?" diye sordu Ethel dostça ve alçak gönüllü bir ifadeyle.

"Sanırım. Ama mümkün olabileceğini düşünmüyorum."

"Şimdilik adiyö, Allan!" diye bağırdı Ethel neşeyle. "Altıda soracağım, umarım şansım yaver gider."

Tam saat altıda Ethel yine evin önündeydi.

Allan gelemeyeceğini söyleyerek özür diledi, Ethel de yoluna devam etti.

3

ALLAN bütün köprüleri atmıştı.

Durumun bütün umutsuzluğuna rağmen yine de son bir deneme yapmaya karar verdi. Daha önce başarısız da olsa hükümete başvurdu. Washington'da üç hafta başkanın konuğu oldu. Başkan ona akşam yemeği verdi, tahttan indirilen bir kral gibi saygı ve ilgi gösterdi. Ne var ki hükümet şimdilik Tünele katılmayı düşünmüyordu.

Bunun üzerine Allan son bir kez de bankaları ve büyük finans gruplarını denedi. Yine başarısız oldu. Ne var ki bazı bankalar ve büyük sermayedarlar Lloyd başı çekerse belki katılabileceklerini ima ettiler. Böylece Allan yine Lloyd'a döndü.

Lloyd ona dostça davrandı. Onu sessiz çalışma odasında karşıladı. Borsa ve dünya piyasası hakkında konuştu, en ince ayrıntısına kadar petrolü, çeliği, şekeri, pamuğu ve nakliye tarifelerini açıkladı. Hiç duyulmamış bir fiyat artışından sonra hiç duyulmamış bir fiyat düşüşü yaşanıyordu. Dünya, her ne kadar elinden geldiğince uğraşsa da, ekonomik kalkınma bakımından hâlâ on yıl gerideydi.

Allan, Lloyd'un sözünü kesebildiği an dosdoğru hedefine yöneldi. Hükümetin tutumunu anlattı ve Lloyd başını eğip onu dinledi.

"Bunların hepsi doğru! Size hiçbir palavra sıkılmamış, Allan. Sonuçta üç beş yıl daha bekleyebilirsiniz."

Allan'ın yüz kasları seğirdi. "İmkânsız, yapamam!" diye bağırdı. "Üç beş yıl! Son umudum sizsiniz, Bay Lloyd!"

Lloyd, başını düşünceli düşünceli sağa sola salladı. "Olmaz!" dedi kararlı bir sesle dudaklarını sıkarak.

Sustular. İş bitmişti.

Ancak Allan tam veda edecekken Lloyd akşam yemeğine kalmasını rica etti. Allan kararsızdı –ama Lloyd'dan şimdi ayrılması da mümkün değildi. Saçmalığın daniskası olsa da hâlâ ufak bir umudu vardı.

"Ethel şaşkınlıktan dilini yutacak! Burada olduğunuzu bilmiyor ne de olsa!"

"Ethel – Ethel..." Lloyd, tanrıçasının adını artık ağzına aldığına göre başka da bir şeyden söz etmesi imkânsızdı. Allan'a içini döktü.

"Düşünsenize," dedi, "Ethel, on dört günlüğüne yatla yolculuğa çıkmıştı, tam da havanın o kötü zamanında. Gerçi telgrafçıya rüşvet vermiştim –evet, rüşvet, Ethel söz konusu olduğunda böyle yapmam gerek– ama telgraf çekmedi. Ethel niyetimi anlamıştı. Keyfi hiç yerinde değildi, yine kavga etmiştik. Onu görmediğim her gün bana işkence gibi geliyor. Oturuyor, onu bekliyorum. Yaşlı bir adamım Allan, kızımdan başka da hiçbir şeyim yok!"

Ethel, birden Allan'ın içeri girdiğini görünce epey şaşırdı. Alnını kırıştırdı, ama sonra hızla ona doğru yürüyüp hafifçe kızarmış bir hâlde sevinçle elini uzattı.

"Gelmişsiniz, Allan! Ne güzel! Doğrusunu söylemem gerekirse birkaç hafta boyunca size küsmüştüm."

Lloyd kıkırdadı. Ethel'in artık keyfinin daha iyi olacağını biliyordu.

"O gün konsere gelememiştim."

"Allan, yalan söylemiyorsunuz, değil mi? Bak, baba, Allan nasıl da yalan söylüyor. Gelmek istememişti! Gelmek istememiştiniz, Allan. Açık açık söyleyin."

"Peki –gelmek istememiştim."

Lloyd'un yüzüne korku ifadesi yerleşti. Fırtına kopacak diye endişelendi. Ethel bir tabak kırıp, odadan fırlayıp gidebilirdi. Ama Ethel gülmekle yetinince şaşırdı.

"Gördün mü, baba, Allan böyle işte! Hep gerçeği söyler."

Ve Ethel akşam boyunca hep neşeli ve sevimli kaldı.

"Ama bir dinleyin, Allan, dostum!" dedi ayrılırlarken. "Bir daha bana o kadar çirkin davranamazsınız –sizi bir daha affetmem."

"Elimden geleni yaparım!" dedi Allan şakayla.

Ethel ona baktı. Ses tonundan hoşlanmamıştı. Ama fark ettirmedi ve gülümsedi: "Göreceğiz bakalım."

Allan, Lloyd'un arabasına binip paltosuna sarıldı. Önüne bakarken kendi kendine "Yaşlı Lloyd, onsuz *hiçbir şey* yapmaz –ama onun için *her şeyi* yapar," diye söylendi.

Birkaç akşam sonra Allan, Ethel'le birlikte Lloyd'un Madison Meydanı Sarayı'ndaki locasına girdi.

Konser devam ederken içeri girdiler. Girişleri öylesine büyük bir sansasyon yarattı ki Egmont Uvertürü neredeyse duyulmaz oldu.

"Ethel Lloyd ve –Mac Allan!!"

Ethel'in gece elbisesi bir servet değerindeydi. New York'un en büyük üç moda tasarımcısı, onun için seferber olmuştu. Gümüş nakış ve kakım kürkünden yapılmıştı; Ethel'in boynuyla ensesini mükemmel bir biçimde vurguluyordu. Saçında ise kıvılcımlı bir pırlanta tokasına takılı bir demet balıkçıl tüyü vardı.

İkisi baş başaydı. Çünkü Ethel, konser için giyinen Lloyd'u, pek iyi görünmediği gerekçesiyle son anda evde kalmaya ikna etmişti. Ona "sevgili babacığım", "balım, babacığım" deyip durmuştu; öyle ki Lloyd kızına duyduğu delice sevgi sayesinde, üç saat boyunca koltukta uslu uslu onun dönüşünü beklemekten gocunmamıştı.

Ethel, herkesin onu Allan'la tek başına görmesini istiyordu, bu yüzden locanın aydınlık olmasını sağlamıştı. Konser arasında herkes kadehini locaya kaldırdı ve "Mac Allan! –Mac Allan!" sesleri yükseldi.

Allan'ın yıldızı, bir milyarder kadının yanında görünür görünmez tekrar parlamaya başlamıştı. Utanarak locanın arkalarına doğru çekildi.

Ethel ise manidar bir gülümsemeyle ona döndü ve parmaklığın üzerinden eğilip gülerek ve keyifle zaferini ilan etti.

Allan bu sahneyi elinden geldiğince kendini tutarak atlatabildi. Maud'la karşı locada oturduğu ve Lloyd'un kendisini çağırmasını beklediği akşamı düşündü. Maud'un şeffaf pembe kulağını, heyecandan kızarmış yanaklarını, başını indirmiş hayallere dalmış bakışını açık seçik hatırladı. Aynı şekilde, ilk kez elini uzatıp "*Nasılsınız, Bay Allan?*" diye soran Ethel'in sesini de aynı şekilde açıkça hatırladı. Kendi kendine sordu: Lloyd'un o akşam gelmemesini, Tünele asla başlanmamasını ister miydin? Ve içindeki ses "Hayır!" diye cevap verdiğinde kendinden ürktü. Maud ve Edith için bile eserinden vazgeçmezdi.

Daha ertesi gün Tünel hisseleri yüzde yedi arttı! Gazetelerden biri de, cesur ve utanmaz bir şekilde, Ethel Lloyd'un gelecek ay Mac Allan'la nişanlanacağını duyurdu.

Öğlen başka bir gazete Ethel'in tekzibini yayınladı.

Bayan Lloyd şöyle diyordu: "Bu haberi yayan adam, dünyanın görüp görebileceği en büyük yalancı. Mac Allan'la sadece iyi birer dostuz. Gerçek bu, bununla da gurur duyuyorum."

Ama gazeteciler pusuya yatmıştı. Birkaç hafta sonra gazetelerde, Mac Allan'ın yine New York'a taşındığına dair ima dolu haberler yayınlandı.

Bu doğruydu ama Allan'ın Ethel Lloyd'la ilişkisine bağlı dair bir durum değildi. Allan, Hoboken Tünel İstasyonu binasına yerleşiyordu. Bu bina henüz inşaat aşamasındaydı ve Hobby'nin taslaklarına göre gerçekleştiriliyordu. Elli pencereli bir cephesi bulunan otuz katlı bir orta bina ile onun iki tarafında yer alan, on pencere genişliğinde, yirmi beş katlı kulelerden oluşuyordu. Orta bina ve kuleler, doğrudan tren istasyonuna uzanan iki devasa kemer üzerine yerleştirilmişti. Kuleler iki adet köprüyle

geniş orta binaya bağlanıyordu. Değişiklik olsun diye binanın çatılarında sütunlar, keyifli bir çatı bahçesi ve sıra kemerleri bulunacaktı.

Bina altıncı kata kadar bitmişti ve üstte de otuzuncu ve yirmi dokuzuncu katlar tamamlanmıştı. Bunların arasında gündüzleri mini minnacık insanların tırmanıp çekiçlediği demir konstrüksiyonun kafesli çitleri yükseliyordu.

Allan, hemen giriş salonunun büyük orta kemeri üzerindeki ilk kata yerleşmişti. Çalışma mekânını ise Hudson Nehrine ve New York'un deniz manzarasına bakan büyük restorasyon salonuna taşımıştı.

Ethel, çıplak görünümü insanı melankolik kılacak kadar sevimsiz olan dev salonun süslemelerine katkıda bulunmaktan kendini alıkoyamadı. Massachusetts seralarından arabalar dolusu oda bitkisi getirtti. Balyalarca halıyı da bizzat arabayla taşıdı.

Allan'ın görünüşünden de hoşlanmıyordu. Ten rengi fazlasıyla soluk ve sağlıksızdı. Hızla yaşlanıyordu. Az uyuyor, az yiyordu.

Ethel ona, babasının bir aşçısını gönderdi; bir insanın görünüşünden, hoşuna gidecek menüyü anlayabilen bir Fransız sanatçıyı. Ayrıca galeriler kanını zehirlediğinden açık havadan başka bir şeye ihtiyacı olmadığını da açıkladı Allan'a. Tantana yapmadan her gün saat tam altıda fildişi rengindeki arabasıyla geliyor ve Allan'ı tastamam bir saat arabasında gezdiriyordu. Allan buna karşı çıkmıyordu. Yolculuk sırasında bazen hiç konuşmuyorlardı.

Yakında nişanlanacakları dedikodusu gazetelerde çıkmaya devam etti. Bunun sonucunda Konsorsiyumun hisseleri de artmaya başladı. (Lloyd, neredeyse bedavayken sessiz sedasız on milyon dolarlık hisse satın almış ve daha şimdiden bir servet kazanmıştı!)

Ağır sanayi hisseleri de peşine takıldı. Her konuda –en ufaklarında bile– iyileşme görülüyordu. Sadece Ethel'in her gün saat altıda Hoboken İstasyonu önünde beklemesi bile *dünya borsalarını* etkiliyordu.

Allan kendisine işkence edip utandıran bu komediden bıkmış, harekete geçmeye karar vermişti.

Bir gezinti sırasında Ethel'e evlenme teklifinde bulundu.

Ethel ise keyifli bir kahkaha atıp Allan'a kocaman, şaşkın gözlerle baktı. "Saçmalamayın, Allan!" diye bağırdı.

Allan dikilip şoförü durdurdu. Sapsarı olmuştu.

"Ne yapıyorsunuz, Allan?" diye sordu Ethel ürkmüş ve inanmaz bir ifadeyle, yüzü kızardı. "New York'a otuz mil var!"

"Umurumda değil!" diye sert bir cevap verdi Allan ve arabadan indi. Selam vermeden gitti.

Allan birkaç saat boyunca kızgınlık ve utançtan dişlerini gıcırdatarak tarlalarda, ormanda dolaştı. Bu entrikacı kadınla işi bitmişti! Bitmişti! Bu kadın bir daha asla, asla yüzünü göremeyecekti hayatı boyunca! Canı cehenneme...

Sonunda bir tren istasyonu buldu ve Hoboken'e döndü. Gecenin ortasında şehre vardı. Hemen arabasını çağırdı ve Mac City'ye gitti.

Günlerce Tünelde yaşadı. Ne insanları, ne de ışığı görmek istiyordu.

4

ETHEL Lloyd yatıyla geziye çıktı, sekiz gün denizde kaldı. Vanderstyfft'i davet etmişti ve onu hayatından öyle bir bezdirdi ki adam neredeyse denize atlayacaktı. Bundan böyle Ethel'le yollarının bir daha kesişmeyeceğine yemin etti.

New York'a döndükten sonra Ethel daha aynı gün Hoboken İstasyonuna gitti ve Allan'ı sordu. Tünelde çalıştığı söylendi. Ethel, Mac City'ye hemen bir telgraf gönderdi. Allan'dan af diledi. Teklifine şaşırmıştı ve çaresizlik içinde büyük bir aptallık etmişti. Ertesi akşam, yemeğe gelmesini rica etti. Cevabını beklemiyordu, bundan da kesinlikle gelmesini beklediğini anlamalıydı.

Allan bir kez daha kendisiyle zorlu bir mücadele yürüttü. Ethel'in telgrafını Tünelde aldı. Tozlu bir lambanın ışığında okudu. Galerinin karanlığında bu lambanın onlarcasının parladığını gördü, o kadar. Ölü galeriler geldi aklına. Onları gördü! Amerikalı, Avrupalı ve Okyanusluları. Binlerce makine gördü, boşu boşuna çalışan. Cesaretleri kırılmış mühendisleri gördü ıssız istasyonlarda, işlerinin monotonluğundan bitkin düşmüşlerdi. Tekdüze işe artık dayanamadıklarından yüzlercesi onu terk etmişti bile. Gözleri yanıyordu. Ethel'in telgrafını katlarken birden kulakları çınlamaya başladı. Trenlerin galerilerden gürültüyle geçtiklerini duydu, zaferle Amerika'dan Avrupa'ya şimşek hızında giden Tünel trenlerini gördü. Beyninin içinde tangırdıyıp uğulduyorlardı ve onların hızlı takırtılarını duydukça kendinden geçiyordu...

Ethel, onu şakayla karışık sitemle karşıladı: Şımarık, kaprisli bir kadın olduğunu biliyor olmalıydı! O günden sonra arabası yine tam saat altıda Tünel istasyonunun önüne geldi. Ama Ethel bu sefer taktik değiştirdi. Eskiden Allan'a hep o ilgi göstermişti. Bundan böyle bundan vazgeçiyordu. Artık *kendi* ufak isteklerini karşılaması için Allan'ı harekete geçirdi.

Şöyle diyordu: "Yarın Blanche oynuyor. Görmeyi çok isterim, Allan."

Allan, bir loca kiralıyor ve her ne kadar histerik bir kadının ağlama krizlerinden gülme krizlerine geçişi ona çok sıkıcı gelse de, Blanche'nin oyununu birlikte seyrediyorlardı.

Bundan sonra New York, Allan ve Ethel Lloyd'u sık sık birlikte gördü. Ethel neredeyse her gün Allan'ın arabasında Broadway'den geçiyordu. Allan da, henüz sağlığının bozulmadığı günlerdeki gibi arabayı kendisi kullanıyordu. Arka koltukta Ethel Lloyd, mantosuna ve şık örtülere sarılmış oturuyor, caddeye göz kırpıyordu.

Ethel, bir keresinde kendisini Tünele götürmesi için Allan'ı sıkıştırdı. Allan onun bu arzusunu da yerine getirdi.

Tren raylardan aşağı uçarcasına indiğinde Ethel keyiften çığlık çığlığaydı ve Tünelde de şaşkınlığını üzerinden atamadı.

Koskoca Tünel literatürünü hatmetmişti ama hayal gücü, galerileri gözünün önünde açık seçik canlandırabilecek kadar teknik konularda eğitimli değildi. Neredeyse kapkaranlık bir Tünelde dört yüz kilometre ilerlemenin ne anlama geldiğini tahmin edemiyordu. Treni saran ve konuşup anlaşabilmek için insana bağırmaktan başka çare bırakmayacak kadar güçlü olan gürültü, ona hoş bir ürküntü vermişti. İstasyonlardaysa hayranlıkla çığlıklar attı. Burada gece gündüz çalışan böylesine harika makinelerin olduğunu hiç düşünememişti. Bunlar âdeta denizin altındaki makine parklarıydı! Havalandırma, fırtına gibi ıslık çalıyor ve insanı neredeyse parçalayacak kadar güçlü üflüyordu!

Birkaç saat sonra karanlığın içinden kırmızı bir ışık, bir deniz feneri gibi parladı.

Tren durdu. Felaketin yaşandığı uçuruma gelmişlerdi. Ethel uçurumu görünce sustu. Uçurumun altmış ila seksen metre derinlikte, yüz metre genişlikte olduğu ve burada bin kişinin gece gündüz cevher çıkardığı söylense bile onun için bir anlam ifade etmezdi.

Ama şimdi altmış ila seksen metrenin korkunç bir derinlik, yirmi katlık bir derinlik olduğunu *görmüştü*. Ta derinlerde, uçurumun görünebilir bölümünü dolduran tozdan sisin içinde, ta yirmi kat derinde bir sürü ark lambası yanıyor, bir şeyler kaynaşıyordu –insanlar! Birdenbire ufak bir toz bulutu yükseldi ve bir top ateşi uçurumdan geçip Tünelin içine yuvarlandı.

"Neydi bu?"

"Patlama."

Bunun üzerine kafese binip aşağı indiler. Onlar ark lambalarının yanından aşağı fırlarken, işçiler de epey bir hızla dikey olarak üstlerine doğru yükseliyor gibi göründü. Aşağıya varmışlardı ve bu sefer de Ethel, nasıl bir yüksekliği indiklerine şaşırmaktan kendini alıkoyamadı. Tünel ağzı ufacık, kapkara bir kapı gibiydi.

Dev gölgeler, kule yüksekliğinde şeytanların gölgeleri dolaşıyordu duvarlarda...

Ethel aklı karışmış bir hâlde, hayran kalarak Tünelden çıktı, gece boyunca Lloyd'a içerisinin nasıl olduğunu ve Panama'nın baraj kapaklarının Tünelle karşılaştırıldığında oyuncak gibi kaldıklarını anlatıp durdu.

Ertesi gün New York, Ethel'in Allan'la birlikte Tünele gittiğini öğrenmişti. Gazetelerde sütun sütun röportajlar yayınlandı.

Ondan sonraki gün Allan'la Ethel'in nişanlandığı ilan edildi. İkilinin fotoğrafları yayınlandı.

Haziran sonunda düğün yapıldı. Aynı gün Ethel Lloyd, Tünelciler için sekiz milyon dolarlık bir emeklilik fonu bağışladı. Düğün, krallara layık bir harcamayla Atlantic Oteli'nin –dokuz yıl önce ünlü toplantının yapıldığı o otelin– büyük salonunda kutlandı. Sansasyonel düğün gazetelere üç gün malzeme oldu. Sunday Mirror, Ethel'in çeyiziyle enine boyuna ilgilendi. İki yüz çift ayakkabı! Bin çift ipek çorap! Ethel'in çamaşırları ayrıntılarıyla tarif edildi. Ve eğer Allan o günlerde gazete okumuş olsaydı, Tom Amca'nın eski seyis yamağının, jartiyeri pırlantalarla bezeli Ethel Lloyd'u evine götürmekle ne kadar şanslı olduğunu öğrenirdi.

New York yıllardır, bu düğündeki gibi olağanüstü bir topluluğu bir arada görmemişti. Ne var ki insanlardan kaçan yaşlı Lloyd yoktu. Doktorunu da yanına alıp "Çopurina" ile yelken açmıştı.

Ethel pırıl pırıldı. Pembe Elmasını takmış, genç, ışıl ışıl ve neşeli görünüyordu.

Allan da aynı şekilde mutlu gibiydi. Hatta şaka yapıp gülüyordu da: kimse, kendini Ethel'e *sattığı* iddiasına gerekçe üretmemeliydi. Ama her şeyi sanki hastaymış gibi yaptı. Bu komediyi oynarken çektiği acıyı kimse görmedi. Maud'u düşündü, hissettiği elem ve tiksintiden göğsü sıkıştı. Kimse bunları görmedi. Saat dokuzda Ethel'le ilk haftalarda yaşayacakları Lloyd'un evine gitti. Tek bir kelime etmediler ve Ethel de Allan'ın konuşması

için üstelemedi. Allan, yorgun argın arabada oturuyor, oynaşan ışıklarla dolu caddeye yarı kapalı gözleriyle kayıtsızca bakıyordu. Ethel bir kez elini tutmaya çalıştı ama bu elin buz gibi ve cansız olduğunu hissetti.

Otuz Üçüncü Caddede arabaları durduruldu ve bir dakika beklemek zorunda kaldılar. O sırada Allan'ın gözü, kan kırmızısı harfleri caddeyi aydınlatan dev bir panoya ilişti:

"Tünel! Yüz bin adam!"

Gözlerini açtı, göz bebekleri büyüdü ama buna rağmen onu felce uğratan o korkunç ruhsal yorgunluktan bir saniye bile kurtulamadı.

Ethel, palmiye salonunu ışıklandırmıştı ve Allan'dan ona biraz daha eşlik etmesini rica etti.

Ethel üstünü değiştirmedi. Alnında Pembe Elmas, parıltılı gelinlik elbisesiyle bir koltukta oturuyor ve bir sigara içerken arada bir uzun kirpikli gözlerini kaldırıp Allan'a kaçamak bakışlar atıyordu.

Allan da yalnızmış gibi salonu arşınlıyor, arada bir durarak aklı karışmış bir vaziyette mobilyalarla çiçekleri inceliyordu.

Salon çok sessizdi. Sadece saklı çeşmenin çağıltıları işitiliyor, arada bir de genleşen bir bitki gizemli gizemli hışırdıyordu. Neredeyse sokaktaki konuşmalar bile anlaşılabilecekti.

"Çok mu yorgunsun, Mac?" diye sordu Ethel uzun bir sessizlikten sonra. Çok kısık bir sesle ve alçak gönüllülükle sormuştu.

Allan durdu ve Ethel'e baktı.

"Evet," dedi fısıltılı bir sesle şömineye yaslanırken. "Çok insan vardı!" Aralarında sadece on adım olsa da sanki birbirlerinden kilometrelerce uzaktaydılar. Bir gelinle damadın birbirinden bu kadar uzak oldukları hiç görülmemişti.

Allan'ın yüzü solgun ve sapsarıydı. Gözleri parıltısız, sönüktü. Rol yapmaya gücü kalmamıştı. Ama Ethel'e nihayet bir insan olarak görünüyordu, kendisi gibi, hissedebilen ve acı çekebilen, yüreği olan bir insan.

Ayağa kalkıp ona yaklaştı. "Mac!" dedi fısıldayarak.

Allan gözlerini kaldırdı.

"Dinle, Mac," dedi en yumuşak sesiyle, "seninle konuşmam lâzım. Beni dinle. Mutsuz olmanı istemiyorum, Mac. Tam tersine, tüm kalbimle mutlu olmanı istiyorum -mümkün olduğunca! Beni sevdiğin için benimle evlendiğini düşünecek kadar aptal olduğumu sanma. Hayır, o kadar aptal değilim. Yüreğinden bir şeyler istemeye hakkım yok, istemiyorum da. Eskisi kadar özgür ve bağımsızsın. Ayrıca az da olsa beni sevdiğine beni inandırmaya uğraşmana da gerek yok! Bundan sadece utanırım. Senden bir şey talep etmiyorum, hiçbir şey, Mac. Haftalardır keyfine vardığım biraz yakınında olma hakkı sadece..."

Ethel sustu. Ama Allan bir şey demedi.

Böylece Ethel sözünü sürdürdü: "Artık bir oyun oynamıyorum, Mac. Bu iş bitti. Sana sahip olmak için oyun oynamam gerekti ama şimdi, sana sahip olduğuma göre artık buna ihtiyacım yok. Şimdi gerçekten dürüst olabilirim, sadece insanlara işkence eden ve rahatsızlık veren kaprisli bir yaratık olmadığımı göreceksin. Dinle Mac, beni tanıyabilmen için sana her şeyi söylemem gerek... Seni daha ilk gördüğümde senden hoşlandım! Eserine, gözü pekliğine, enerjine hayran kaldım. Zenginim, çocukken de zengin olduğumu biliyordum. Hayatım büyük ve harika olacaktı, böyle düşünürdüm kendi kendime. Bunu açık seçik düşünmüyordum ama hissediyordum. On altı yaşındayken bir prensle evlenmeyi hayal ederken on yedimde paramı yoksullara verecektim. Bütün bunlar saçmalıktı. On sekizimde belli bir planım kalmamıştı bile. Zengin anne babası olan bütün o diğer gençler gibi yaşıyordum. Ama çok geçmeden bu yaşam korkunç sıkıcı oldu. Mutsuz değildim ama mutlu olduğum da söylenemezdi. Günden güne yaşıyordum, eğleniyordum ve elimden geldiğince zaman geçiriyordum. O dönemde hiçbir şey düşünmüyordum, şimdi en azından böyle geliyor bana. Sonra Hobby, babama senin projenle geldi. Salt meraktan babamı beni de dâhil etmesi için zorladım,

çünkü o ikisi pek gizemli davranıyordu. Hobby'yle planlarını inceledim ve her şeyi anlıyormuşum gibi yaptım. Projenle çok ama çok ilgilendim, doğrusu bu. Hobby bana senden, nasıl harika bir insan olduğundan bahsetti ve sonunda seni inanılmaz merak ettim. Nihayet gördüm de seni! Daha önce hiç kimseye duymadığım büyük bir saygım vardı sana! Hoşuma gittin! Öylesine basit, öylesine güçlü ve sağlıklı görünüyordun ki. Ah, bana iyi davransa diye hayal ediyordum! Ama sen hiç umursamadın. O akşamı ne kadar sık andım! Evli olduğunu biliyordum, ne de olsa Hobby her şeyi anlatmıştı bana ve bir arkadaştan fazlası olabileceğin –o günlerde– hiç de aklıma gelmedi. Ama sonra Maud'u kıskanmaya başladım. Adını andığım için özür dilerim! Nerede olursam olayım, nereye gidersem gideyim, hep adını duyuyordum. Ben de neden Maud'un yerinde olmayayım diye düşündüm. Harika olurdu! O zaman zengin olmak da anlamlı olurdu! Ama bu mümkün değildi, bunu anladım ve arkadaşlarından biri olmakla yetinmeye karar verdim. Bunu da sağlayabilmek için sık sık nedensiz yere size geldim. Her ne kadar çılgın planlar da yapsam: seni bana âşık ettirmeyi düşündüm, o kadar âşık ettirmeliydim ki karınla çocuğunu terk edecek kadar, ama bunda ciddi değildim ve kendim de inanmıyordum. Ama dost olarak da sana yaklaşamadım, Mac! İçine kapandın, benim için ne vaktin ne de bir düşüncen vardı. Duygusal biri değilim Mac, ama o zamanlar çok ama çok mutsuzdum!

Sonra felaket yaşandı. Bu korkunçluğu yaşanmamış kılmak için her şeyimi verirdim, inan bana! Yemin ediyorum! Zalimceydi, çok acı çektim. Ama ben bir egoistim Mac, kocaman bir egoist! Hâlâ Maud için ağlarken artık özgür olduğunun farkına vardım, Mac! Özgürdün! Ve o andan itibaren sana yaklaşmaya çalıştım. *Mac, seni istiyordum*! Grev, boykot, iflas, bütün bunlar işime geldi –birden kader bana yardım ediyordu. Aylarca babamı seni desteklemesi için işledim durdum. Ama babam: 'İmkânsız!' diyordu. Bu ocak ayında tekrar baştan başladım. Ama babam:

'Hiç mümkün değil!' diyordu. Bunun üzerine babama: 'Mümkün olmak zorunda, baba! Düşün, mümkün olmasını sağlamak zorundasın!' dedim. Sevgili babamı iliğine kadar sıkıştırdım. Günlerce. Nihayet tamam dedi. Sana yazıp yardımını teklif etmek istedi. Ama düşündüm. 'Sonra ne olacak?' diye düşündüm. Mac, babamın yardımını kabul edecek, birkaç kere bizimle yemek yiyecek –ama sonra yine işine gömülecek ve onu bir daha görmeyeceksin. Sana karşı tek bir silahım olduğunu kabul ettim –babamın parası ve ismi! Bu kadar açık konuştuğum için affet beni, Mac! Bu silahı kullanmaktan çekinmedim. Babamdan hayatında bir kere sadece benim istediğim şeyi yapmasını ve nedenlerimi sormamasını istedim. Sevgili küçük, yaşlı babamı, eğer istediğimi yapmazsa onu terk etmekle tehdit ettim ve beni bir daha göremeyeceğini söyledim. Bu iyi değildi, ama başka türlüsü elimden gelmiyordu. Babamı elbette terk etmezdim, çünkü onu seviyorum, ona hayranım, ama onu köşeye sıkıştırdım. Mac, sonrasını biliyorsun zaten. Hoş davranmadım –ama sana başka bir şekilde ulaşamazdım! Acı çektim ama sonuna kadar gitmek istiyordum. Arabada bana evlenme teklif ettiğinde, hemen kabul etmek istedim. Ama biraz da benim için *uğraşmanı* istedim, Mac."

Ethel alçak sesle, neredeyse fısıltıyla konuşuyordu. Bu sırada yumuşak ve cilveyle gülümsüyor, bazen de dudaklarını büzüştürüp alnını kırıştırıyordu ki üzüntülü görünebilsin. Bir yandan da güzel başını sallıyor ve başını kaldırıp Allan'a hayran hayran bakıyordu. Sık sık da duygulanarak duraksıyordu.

"Beni duydun mu, Mac?" diye sordu bu sefer.

"Evet!" diye alçak sesle cevap verdi Allan.

"Bütün bunları sana söylemek zorundaydım Mac, açık açık ve dürüstçe. Artık biliyorsun. Belki her şeye rağmen iyi birer dost ve arkadaş olabiliriz?"

Hayranlık dolu bir gülümsemeyle Allan'ın deminki gibi yorgun ve üzüntülü gözlerine baktı. Allan, Ethel'in güzel kafasını iki eli arasına aldı ve başını salladı.

"Umarım, Ethel!" diye cevap verirken solgun dudakları seyirdi.

Ethel de hislerine uyup kısa bir süre Allan'ın göğsüne yaslandı. Sonra iç geçirerek dikildi ve şaşırmış gibi gülümsedi.

"Bir şey daha, Mac!" diye tekrar söze başladı. "Madem bunları söyledim, her şeyi söylemeliyim. Sana sahip olmak istedim, şimdi de sana sahibim! Ama dinle: şimdi bana güvenmeni ve beni *sevmeni* istiyorum! Bu artık benim görevim! Yavaş yavaş Mac, duyuyor musun, bu benim işim olacak ve başaracağıma inanıyorum! Zira buna inanmasam, son derece mutsuz olurdum. Artık iyi geceler deme vakti, Mac!"

Böylece yavaş ve yorgun, sanki başı dönüyormuş gibi çıktı.

Allan şöminenin yanında kaldı, kıpırdamadı. Yorgun gözleriyle, yabancısı olduğu salonu süzerken hayatının bu kadının yanında sandığından daha az kasvetli olacağını düşündü.

5

"TÜNEL!"

"Yüz bin adam!"

Geldiler. Irgatlar, madenciler, gündelikçiler, aylaklar... Tünel onları dev bir mıknatıs gibi kendine çekti. Ohio, Illinois, Iowa, Wisconsin, Kansas, Nebraska, Colorado'dan, Kanada ve Meksika'dan geldiler. Ekstra trenler uçarcasına eyaletlerden geçti. Kuzey Carolina, Tennessee, Alabama ve Georgia'dan akın akın kara taburlar geldi. Bir zamanlar Tünel korkusunun kaçırdığı o büyük ordudan binlerce asker geri döndü.

Almanya, İngiltere, Belçika, Fransa, Rusya, İtalya, İspanya ve Portekiz'den şantiyelere akın ettiler.

Ölü Tünel şehirleri yeniden hayata döndü. Yeşil, tozlu dev cam salonlarda yine soluk aylara benzeyen lambalar parıldıyordu; vinçler yine hareket ediyor, beyaz buhar bulutları uçuşuyor, siyah duman da eskisi gibi fokurduyordu. Yeni inşaatların de-

mir çatı makaslarına gölgeler tırmanıyor, yukarısı da, aşağısı da insan kaynıyordu. Yer sarsılıyor, moloz şehirler yine toz, buhar, siyah duman, ışık ve ateşi çığlık çığlığa ve köpüre köpüre gökyüzüne fırlatıyordu.

New York, Savannah, New Orleans ve San Francisco'nun, Londra, Liverpool, Glasgow, Hamburg, Rotterdam, Porto ve Bordeaux'nun mezarlığa dönüşen limanlarında uyuyan buharlı gemiler birden yine bacalarından kalın dumanlar üflüyor, etraflarında rüzgârlar hışırdıyordu. Ipıssız dökümhaneler gürül gürül gürlüyor, tozlanmış lokomotifler hangarlarından çıkıp nefes alıyordu. Kömür ocaklarının taşıma kafesleri, gitgide artan bir hızla bacalardan aşağı fırlıyordu. Krizden bu yana güç bela sürünen o büyük makine, ani bir sarsıntıyla ileri fırladı. İşsizlerin sığınakları, hastanelerin salonları boşaldı, serseriler sokaklardan kayboldu. Bankalarla borsalar havada bombalar patlıyormuşçasına gürültülü bir heyecana kapıldı. Sanayi hisseleri yükseldi, cesaret ve girişimcilik hevesi yenilendi. Tünel hisseleri de yeniden eski saygınlığını kazandı.

"Lloyd, Tüneli üstleniyor!"

Tek başına Lloyd! Tek bir adam!

Tünel derin bir iç geçirdi. Dev bir pompa gibi insan bedenlerini emip püskürtmeye ve daha altıncı günde eski hızıyla çalışmaya başladı. Galerilerde sondaj makineleri gürlerken, Allanitten akkora dönüşmüş öfkeli gergedanlar da eskisi gibi şakıyıp uluyarak kayalara saldırıyordu. Galeriler azıyor, gülüyor ve sayıklıyordu. Terden sırılsıklam olmuş insan yığınları, farların parlak ışığında ileri geri yuvarlanıyordu. Sanki hiçbir şey olmamış gibi. Grev, felaket –her şey unutulmuştu! Allan, eski cehennem temposuna ulaşılması için işleri kamçılıyor, o bile bir zamanlar işlerin bambaşka olduğunu düşünmüyordu artık.

Amerika bölümü en kolay hâlledilen bölüm oldu. Felaket uçurumu, seksen kilometre küp kayayı içine aldı. Kaya ve taşlar gece gündüz çığ gibi derinlere döküldü. Üzerinden üç yüz met-

re genişliğinde bir set geçti. Onun da üzerine raylar döşendi ve kaya trenleri galerilerden dur durak bilmeksizin uçup giderek içindekilerini aşağıya boşalttı. Kuzey bölümü bir yıl sonra doldurulmuş ve düzleştirilmişti. Ayrıca dinamo, soğutma makinesi ve ozon aygıtlarının bulunduğu devasa makine salonlarını da taşımaya başlamıştı. Çalışmalar tekrar başladıktan beş yıl sonra Amerika ve Bermuda galerileri birbirine o kadar yaklaşmıştı ki Allan, Bermuda'yı yöneten Strom'la dağın içinden kablosuz telefonla konuşabiliyordu. Yön galerilerinin ilerlemesini sağlıyor ve koca dünya büyük bir heyecanla galerilerin birleşecekleri anı bekliyordu. Bilimsel çevrelerde bile galerilerin buluşacağından kuşkulu kişiler vardı. Dev kaya kütleleri, sıcak, kocaman demir kütleleri ve elektrik enerjisi, en hassas cihazları bile olumsuz etkiliyor olmalıydı. Ama yön galerileri birbirlerine yaklaşık on beş kilometre yaklaştıklarında, sismograflar galerilerdeki patlamaları kaydetmeye başlamıştı bile. İnşaatın on beşinci yılında yön galerileri birleşti. On üç metre yukarıdan, on metre de yandan sapma bulunduğu hesaplandı; bu farkları dengelemek çocuk oyuncağıydı. İki yıl sonra Amerika-Bermuda çifte galerisi kazılmış ve betonarme bir mantoyla sarılmıştı.

Bu büyük bir avantajdı: Trenler Bermuda'ya demir, çimento ve rayla birlikte işçileri taşıyabiliyordu artık.

Tünel hisselerinin değeri yüzde yirmi arttı! Halkın parası geri dönüyordu.

Allan'ın geçici olarak tek galerili olarak sürdürdüğü Fransız bölümünün büyütülmesi daha zordu. Burada inşaatın on dördüncü yılında bir çamur seli felaketi yaşandı. Galeri, bir okyanus "cebi" ile karşılaşmıştı. Delinen galerinin üç kilometresi, pahalı makineler ve aygıtlarla birlikte terk edildi. İçeri nüfuz eden çamur ve su kütlesini durdurmak üzere yirmi metre kalınlığında betonarme bir duvar inşa edildi. Bu çamur felaketinde iki yüz yetmiş yedi kişi hayatını kaybetti. Ama galeri, büyük bir daire çizilerek tehlikeli alanın etrafından yönlendirildi. Tekrar çamur

kütleleriyle karşılaşılsa da hummalı bir çalışmayla bunların da üstesinden gelindi. Bölümün bu beş kilometresi altmış milyon dolar gibi inanılmaz bir paraya mal oldu. Galeri, inşaatın yirmi birinci yılında tamamlandı.

Fransız ve Amerika bölümünün bitirilmesiyle inşaat maliyetleri büyük ölçüde azaldı. Aylar geçtikçe tabur tabur işçiye yol verildi. Ama yine de Tünel milyarları yuttu. Ethel, kendi devasa servetini son kuruşuna kadar Tünele harcamıştı. Tünel bitirilmezse beş parasız kalırdı. Lloyd da inşaata bütün ağırlığıyla dâhil olmuştu, ayakta kalabilmek için tüm enerjisini ve mali dehâsını kullandı.

En zor çalışma, inanılmaz genişlemeler nedeniyle Atlantik bölümlerinde yaşandı. Terle kaplı insan yığınları yıllar boyunca, gece gündüz demeden, dağlarla savaştı. Ne kadar içeri giriyorlarsa, taşıma ve erzak temini o kadar zorlaşıyordu, özellikle de bu bölümler çoğunlukla tek galeri şeklinde inşa edildiğinden. Burada tünel adamlarının düşmanı su değil, sıcaktı. Galeriler burada deniz seviyesinin altı bin metre altına kadar iniyordu. Sıcaklık o kadar yüksekti ki tahkimatta artık ahşap değil sadece demir kullanmak mümkündü. Yeterli havalandırma yalnızca çift galeriyle bir ölçüde oluşturulabildiği için, sıcak, derin ve uzun galerilerdeki hava daha da kötüydü. Dağa, onar kilometre aralarla istasyonlar açılmalıydı ki içlerinde soğutma makineleri, ozon aygıtları ve hava pompaları gece gündüz çalışabilsin.

İnsanların bugüne kadar gerçekleştirdiği en ağır ve en devasa işti bu.

Sondaj makineleri iki taraftan da gitgide daha derinlere daldı. Azorlar'dan "Şişko Müller", Bermuda'dan Strom. Strom insanüstü bir iş çıkardı. Adamları onu sevmese de ona hayrandılar. Günlerce yemeden, içmeden ve uyumadan yaşayabilen bir insandı. Neredeyse her gün galerideydi ve ilerleme bölümündeki işleri saatlerce bizzat yönetiyordu. Bazen ateşli galeriden günlerce çıkmazdı. Adamları ona "Rus Şeytan" lakabını taktı.

Galeriler her gün Azora'ya dört bin vagon, Bermuda'ya da üç bin vagon kaya çıkardı. İnanılmaz alanlar yaratılmıştı. Resifler, kumullar, sığlıklar, adalar tek bir kıta hâlinde birleştirilmişti. Buralar Allan'ın yoktan var ettiği yepyeni topraklardı. Liman mimarları, en modern limanları, rıhtımları, dalgakıranları, tersane ve deniz fenerlerini yarattı. En büyük buharlı gemiler demir atabiliyordu. Şehir planlayıcıları da molozlardan yeni şehirler inşa etti. Oteller, bankalar, mağazalar, kiliseler, okullar vardı – hepsi yepyeni! Allan'ın beş yeni şehrinin bir ortak noktası vardı: hiçbirinde bitki yoktu. Bu şehirler gnays ve granitten molozların üzerinde yükselmişti; güneşte göz kamaştıran bir ayna, rüzgârda bir toz bulutuydular. Ama on yıl içinde diğer şehirler kadar yeşil olacaklardı, zira Londra, Paris ve Berlin'dekiler gibi meydanlar, bahçeler ve parklar öngörülmüştü. Mimarları, gemi yükleriyle toprağı ithal ederken Şili güherçile gönderiyor, deniz de yosunu veriyordu. Mimarlar da bitki ve ağaç ithal ettiler. Gerçekten de orada burada hayaletimsi park tesisleri görünmeye başladı: tozlu palmiyeler, ağaçlar, sefil çimenlikler...

Allan'ın şehirlerinin başka bir özelliği daha vardı. Dünyanın en düz caddeleri ile bütün kıtalardaki en güzel kıyı tesisleri de bu şehirlerdeydi. Kardeş gibi benziyorlardı birbirlerine. Hepsi de Amerika'nın şubesi gibiydi. Amerikan ruhunun ileri karakollarıydılar; irade gücüyle kaplı, enerjiyle doluydular.

Mac City'de inşaat süresinin sonuna doğru bir milyonun üzerinde insan yaşamaya başlamıştı bile!

İnşaat sırasında arada irili ufaklı kazalar ve felaketler de yaşandı. Ama diğer büyük teknik girişimlerde yaşananlardan daha büyük ve daha sık değildi bunlar. Allan, dikkatli ve endişeli olmuştu. Eskisi gibi sağlam değildi sinirleri. Başta yüz insan da olsa önemsememişti ama şimdi Tünele verilen her bir can ruhuna yüktü. Galeriler güvenlik ve kayıt cihazlarıyla doluydu ve en ufak bir uyarı işaretinde Allan tempoyu yavaşlatıyordu. Allan yaşlanmıştı, artık ona "ihtiyar Mac" deniyordu. Sağlığı bozuktu.

Neredeyse hiç uyumuyordu ve herhangi bir kaza yaşanabileceği duygusuyla her an huzursuzdu. Yalnız bir insan olmuştu, tek dinlencesi akşamları bir saat parkta gezinmekti. Dünyada olup bitenlerle pek ilgilenmiyordu artık. Tünelin yaratıcısı iken şimdi onun kölesine dönüşmüştü. Beyni, makineler, araç tipleri, istasyonlar, aygıtlar, rakamlar, metre küpler ve beygir güçlerinden başka bir düşünce bilmiyordu artık. Neredeyse bütün insani duyguları körelmişti. Tek bir dostu vardı sadece, Lloyd. Akşamları ikisi sık sık birlikteydi. O zaman da koltuklarında oturup, puro içip *susuyorlardı.*

İnşaatın on sekizinci yılında iki ay süren ve Allan'ın yenik düştüğü büyük bir grev patlak verdi. İkinci bir paniğin ve kitlesel korkunun daha başlamadan bastırılmasını, Strom'un soğukkanlılığına borçluydular. Bir gün galerideki sıcaklık tam tamına beş derece arttı. Bu olayın açıklaması yoktu ama dikkat gerektiriyordu. İşçiler içeri girmeyi reddettiler. Dağın her an ikiye ayrılıp ateşli lav püskürteceğinden korkuyorlardı. Galerinin yerkürenin akkor çekirdeğine yaklaştığı gibi saçma bir fikri yayanlar vardı. Birçok bilim insanı da, Tünel ekseninin deniz altındaki bir yanardağın kraterini yaladığı düşüncesindeydi. Çalışmalara ara verildi ve deniz tabanının söz konusu bölümleriyle ilgili ayrıntılı araştırmalar yapıldı. Deniz tabanındaki sıcaklık ölçüldü ama ne bir yanardağdan, ne de sıcak kaynaklardan iz bulunabildi.

Strom, gönüllüler seçip dört hafta boyunca gece gündüz galeride kaldı. "Rus Şeytan", ancak kendinden geçip yere yığıldığında vazgeçti. Sekiz gün sonraysa yine "Cehennem" bölümündeydi.

İşçiler burada çırılçıplak çalışıyordu. Galeride yarı baygın vaziyette, uyarıcılarla ayakta tutularak kirli, yağlı semenderler gibi sağa sola kayıyorlardı.

İnşaatın yirmi dördüncü yılında, iki galeri ucunun birbirinden altmış kilometre uzakta oldukları hesaplanınca Strom, Azorlar'daki "Şişko Müller" ile dağın içinden telsizle konuşabildi. Altı

aylık kıyıcı bir çalışmadan sonra iki galerinin de birbirine çok yakın olması gerektiği düşünülüyordu. Ne var ki sismograflar hiçbir patlamayı kaydetmiyordu, oysa Müller günde otuz kere patlama gerçekleştiriyordu. Bütün gazeteler galerilerin birbirlerini ıskaladıklarına dair heyecanlı bir haber geçti. Her iki yönün galerilerindeki mühendisler, sürekli birbirleriyle bağlantıdaydı. Azorlar'dan Bermuda'ya kadar mesafeler metresine kadar belirlenmişti, hem denizin üstünden, hem de altından. Bu yüzden de sadece birkaç kilometre mesafe söz konusu olabilirdi. Sıcağa dayanıklı hassas aygıtlar özel olarak üretilmişti ama tepki vermiyordu.

Berlin, Londra ve Paris'ten bilim insanları koşarak geldi. Hatta bazıları ateş sıcaklığındaki galerinin içine bile girmeye cesaret etti, ama boşuna.

Allan, eğimli olarak yukarı ve aşağı yeni galeriler sürdürdü, bir yan galeri ağı deldirdi. Âdeta mükemmel bir madende çalışıyorlardı. Karanlığa ve bilinmezliğe doğru çalışmak cehennemî ve yorucuydu. Sıcak, insanları bir salgın hastalık gibi yere savuruyordu. Neredeyse her gün delilik nöbetlerine rastlanıyordu. Pompalar galerilere durmadan soğutulmuş hava bassalar da duvarlar soba kadar sıcak olmaya devam etti. Tozdan ve sıcaktan gözleri görmeyen mühendisler, çırılçıplak, toz ve kirle kaplı bir hâlde galerilerde büzülmüş oturuyor, kayıt cihazlarını gözlemliyorlardı.

Çalışmanın en korkunç, en heyecanlı bölümüydü bu ve Allan'ın artık gözüne uyku girmiyordu.

Dört ay boyunca arayıp durdular, çünkü yan galeri sondajı çok zaman gerektiriyordu.

Dünya ise heyecan içinde bekliyordu. Bir yandan da Tünel hisseleri düşmeye başlamıştı.

Nihayet bir gece Allan, Strom'un kendisine seslendiğini duydu; galeriden sürünerek geçerken ter ve kire bulanmış, insana benzer pek bir hâli kalmamıştı. Allan bu sakin insanı ilk kez heyecan içinde, hatta gülümserken gördü.

"Müller'in izini bulduk," dedi Strom.

Derinlere inen eğimli bir galerinin sonunda, havanın bir hortumdan ıslık çala çala geçip ortalığı soğuttuğu noktada, bir madenci lambasının altındaki bir kayıt aygıtının yanında bu iki kara yüz yan yana yere yattı.

Kayıt aygıtı saat ikiyi bir dakika geçe milimetrik bir dalgalanma kaydetti. Müller, tastamam bir saat sonra yine bir patlama gerçekleştirecekti ve dördü de bir saat boyunca nefesleri kesilerek heyecanla aygıtın önünde çömelerek bekledi. Tam saat üçü iki dakika geçe iğne yine titredi.

Gazeteler baskı üzerine baskı yaptılar! Müller, bir dedektif ordusunun izini bulduğu büyük bir suçlu olsaydı sansasyon bundan daha büyük olamazdı.

Çalışmanın geri kalanı kolaydı. On dört gün sonra Müller'in altlarında olması gerektiği kesinleşmişti. Mac, "yukarı gelmesi" için aradı onu. Müller de galeriyi yukarı sürdü. Yine bir on dört günün ardından birbirlerine o kadar çok yaklaşmışlardı ki, aygıt matkapların çalışmasını bile kaydedebiliyordu. Üç ay sonra patlama seslerini kendi kulaklarıyla duydular. Uzaklardaki bir gök gürültüsü gibi boğuk ve inceydi. Yine bir otuz gün sonra, matkaplar da duyuldu! En sonunda da büyük gün geldi, bir sondaj deliğinin iki galeriyi birleştirdiği o gün.

İşçilerle mühendisler çığlık çığlığa alkışlıyordu.

"Mac nerede?" diye sordu Şişko Müller.

"Buradayım!" diye cevap verdi Allan.

"Nasılsın, Mac?" diye sordu Müller ağzı kulaklarına vararak.

"Hepimiz iyiyiz!" diye cevap verdi Allan.

Bu konuşma daha akşam vakti, gazetelerin New York, Chicago, Berlin, Paris ve Londra'ya yağan bütün ilave baskılarında yayınlanmıştı bile.

Yirmi dört yıl birlikte çalışmış –hayatlarındaki en büyük andı!– ama tek bir cümle konuşmamışlardı! Bir saat sonra Müller, Allan'a bir şişe soğuk bira gönderebildi ve ertesi gün de birlikte sürünerek bir delikten geçebildiler –hepsi de bitkin, terle-

miş, çıplak ve kirli bir hâlde, deniz seviyesinin altı bin metre altındaydılar.

Allan'ın galeriden geri dönüşü bir zafer dönüşüydü. Burada karanlıkta eşelenen işçi kalabalığı onu çığlık çığlığa alkışlıyordu.

"Mac'e şapka çıkartın, adamımız Mac..."

Allan'ın arkasından sondaj makineleri tekrardan gürültüyle dağı delmeye başlamışlardı bile.

6

ETHEL, Maud'a göre farklı bir kumaştan yapılmıştı. Çalışmanın dışına itilmeye razı gelmeyip tam da gürültülü merkezine yerleşti. "Söz sahibi de olabilmek" için genel bir mühendislik kursunu tamamladı.

Allan'a el uzattığı günden itibaren onurlu bir biçimde haklarını savundu.

Allan'ı öğle yemeğinde serbest bırakmak ona yeterli görünüyordu. Ama saat beşte, tam saat beşte oradaydı –Allan ister New York'ta, isterse Tünel Şehrinde olsun– ve sakince, tek bir kelime etmeden çayı hazırlardı. Allan, bir mühendis veya mimarla görüşürdü, Ethel hiç ilgilenmezdi.

Kendi köşesinde veya yan odada ses çıkarmadan çalışır, çay sofrası hazır olunca da: "Mac, çay hazır," derdi.

Allan'ın da yanına gelmesi gerekiyordu, ister tek başına, ister birileriyle birlikte, Ethel için fark etmezdi.

Saat dokuzda arabasıyla kapının önünde olurdu, Allan gelinceye kadar sabırla beklerdi. Pazar günlerini Ethel'le birlikte geçirmesi gerekiyordu. Arkadaşlarını davet edebilir, mühendis ekibini çağırabilirdi, nasıl isterse. Ethel misafirperverdi. Herkes istediği zaman gelip gidebiliyordu. On beş otomobil emrine amadeydi ve Ethel her konuğu gündüz gece her saat istedikleri yere ulaştırabiliyordu. Bazı pazar günleri Hobby de çiftliğinden

çıkagelirdi. Hobby yılda yirmi bin tavuk ve tanrı bilir kaç tane yumurta üretiyordu. Dünyayla ilgilenmiyordu artık, dindar biri olmuştu. Arada bir Allan'ın gözlerine bakıp: "Ruhunun kurtuluşunu düşün, Mac!" derdi.

Allan seyahate çıktığında Ethel de onunla birlikte giderdi. Avrupa, Azor Adaları ve Bermuda ziyaretlerinde sık sık ona eşlik etti.

Yaşlı Lloyd, Mac City'nin kırk kilometre kuzeyindeki Rawley'de bir parça arazi satın almış ve Ethel için kocaman bir kır evi, adeta bir şato inşa ettirmişti. Arazi denize kadar uzanıyordu ve Lloyd'un Japon bahçıvanlara hazırlattığı ve Rawley'e getirttiği yaşlı ağaçlarla dolu bir parkın ortasındaydı.

Lloyd her gün Ethel'i ziyaret eder ve taparcasına sevdiği kızının yanında bazen haftalarca kalırdı.

Evliliklerinin üçüncü yılında Ethel bir oğlan dünyaya getirdi. Ah bu oğul! Ethel onu Mesihi korur gibi koruyordu. Mac'in, çok konuşmadan sevdiği Mac'in oğluydu o ve yirmi yıl sonra babasının eserini devralacaktı. Onu hep kendisi besledi, ilk kelimelerini söylerken, ilk adımlarını atarken hep yanındaydı, bildiklerini öğretti.

Ufak Mac, ilk yıllarda narin ve hassastı. Ethel onun için "cins ve aristokrat" diyordu. Üçüncü yaşına geldiğinde "açıldı", kafatası kalınlaştı ve yüzü çillendi. Sarı saçları alev kırmızısı oldu: gerçek, küçük bir seyis yamağına dönüştü. Ethel mutluydu. Narin ve hassas çocukları sevmezdi, güçlü ve kuvvetli olmalı, avazları çıktığı kadar bağırmalıydılar ki akciğerleri gelişsin –tam da ufak Mac gibi. Korku nedir bilmeyen Ethel, artık onun ne olduğunu öğrenmişti. Çocuğu için her an endişe duyuyordu. Hayalleri, milyonerlerin çocuklarının çalındığı, sakat bırakıldığı, körleştirildiği kaçırma hikâyeleriyle doluydu. Evinde, bankalardakine benzer çelikten bir oda inşa ettirdi. Ufak Mac'in, dadısıyla birlikte bu çelik odada uyuması gerekiyordu. Dadısı olmadan parktan asla ayrılamazdı. Eğitimli iki polis köpeği ona eşlik eder ve her zaman bir dedektif bölgeyi üç mil çapında kontrol ederdi. Ayrıca

onu yanında götürdüğünde, tepeden tırnağa kadar silahlı iki dedektif arabada onlara eşlik ederdi. Şoför çok yavaş sürmek zorundaydı ve Ethel, bir keresinde New York'ta açık bir yolda arabayı saatte yüz mil hızla kullandığı için onu tokatladı.

Harika bir gelişim gösteren ufaklığı, her gün bir doktor muayene etmek zorundaydı. Çocuk hafifçe öksürse bile hemen bir uzmana telgraf gönderirdi.

Ethel her yerde çocuğu için bir tehlike görürdü. Bu tehlike denizden, hatta havadan gelebilir, caniler ufak Mac'i çalabilirlerdi.

Parkta, Ethel'in sözleriyle "âdeta uçakların inmelerine davetiye çıkaran" büyük bir çimenlik vardı. Ethel bu arazi üzerine grup grup ağaç diktirdi, öyle ki buraya inmeye çalışacak her uçak hazin bir biçimde parçalanırdı.

Ethel, "Maud Allan Hastanesi" adını verdiği hastanenin büyütülmesi için büyük bir para da bağışladı. Beş Tünel şehrinin beşinde de dünyanın en iyi çocuk yuvalarını kurdu. Sonunda iflas etmek üzereydi ve yaşlı Lloyd ona, "Ethel, para biriktirmelisin!" dedi.

Maud'la Edith'in katledildiği yerin etrafını, Allan'a tek bir söz etmeden çitle çevirtti ve bir çiçek tarhına dönüştürttü. Allan'ın, Maud'u ve ufak Edith'i henüz unutmadığını çok iyi biliyordu. Onu, geceleri saatlerce volta atarken ve alçak sesle konuşurken işittiği zamanlar oluyordu. Çalışma masasında sürekli okuduğu bir günlüğü özenle sakladığını da biliyordu: "Küçük kızım Edith'in hayatı ve söyledikleri."

Ölülerin hakkı vardı ve Ethel, bunu ellerinden almayı düşünmüyordu bile.

SON

SONDAJ makineleri, Atlantik galerilerinde dağı eze eze parçaladı ve Tünelin iki ucu her geçen gün birbirine daha da yaklaştı. Son otuz kilometre, tam bir angaryaydı. Allan, iki saate on dolar ödemek zorunda kaldı çünkü hiç kimse "kratere" girmek istemiyordu. Bu galeri bölümlerinin mantosunun üzerine, soğutma borularından bir ağ gerilmek zorundaydı. Bir yıllık korkunç bir çalışmadan sonra bu galeri de hâlledildi.

Tünel bitmişti. İnsanlık işte böyle devasa bir işe girişmiş ve onu tamamlamıştı! Ter ve kandan inşa edilmiş, yaklaşık dokuz bin insanı yutmuş, dünyaya tarif edilemez bir felaket getirmiş olsa da şimdi oradaydı işte! *Hiç kimse de şaşırmadı buna.*

Dört hafta sonra deniz altı havalı ekspres postası çalışmaya başladı.

Bir yayıncı, Tünelin hikâyesini yazmak isterse diye Allan'a bir milyon dolar teklif etti. Allan bu teklifi reddetti. Herald gazetesi için topu topu iki sütun yazdı.

Allan olduğundan daha mütevazıymış gibi davranmadı. Ancak bu inşaatı, Strom, Müller, Olin-Mühlenberg, Hobby, Harriman, Bärmann ve yüzlerce başka mükemmel insanın yardımıyla ancak tamamlayabildiğini tekrar tekrar vurguladı.

"Bu arada," diye yazdı, "zamanın beni geçtiğini itiraf etmem lâzım. Toprağın üstündeki ve altındaki bütün makinelerim eskidi ve bunları zaman içinde modern olanlarıyla değiştirmek zorunda kaldım. Bir zamanlar gurur duyduğum sondaj makine-

lerim antika oldu. Rocky Dağları, benim yapabileceğimden çok daha kısa bir sürede delinip geçildi. Motorlu hızlı botlar artık iki gün içinde İngiltere'den New York'a gidiyor, dev Alman zeplinleri Atlantik'i sadece otuz altı saatte geçiyor. Henüz onlardan daha hızlıyım ve botlar ve zeplinler ne kadar hızlanırsa, ben de o kadar hızlanırım! Hızı saatte 300-400 kilometreye kolayca çıkarabilirim. Ayrıca hızlı botlar ve zeplinler ancak zenginlerin ödeyebileceği ücretler istiyor. Benim fiyatlarım ise halk fiyatları. Tünel halkındır, tüccarın, göçmenindir. Bugün günde kırk bin insan taşıyabilirim. On yıl sonra, galerilerin hepsi iki kat büyütüldüğünde bu sayı seksen bine, yüz bine çıkar. Yüz yıl sonra Tünel artık trafiği karşılayamayacaktır. O zamana kadar görece hafif olup ucuza üretilebilecek *paralel galeriler* inşa etmek de Konsorsiyumun görevi."

Sonra da Allan, basit ve acemice yazdığı bu makalesinden tam altı ay sonra, inşaatın yirmi altıncı yılının 1 Haziran'ında, Avrupa'ya ilk trenin yola çıkaracağını müjdeledi.

Bu tarihe uyabilmek ve harika bir final yapabilmek için de tüm mühendis ekiplerini ve işçileri seferber etti. Trenler aylar boyunca, traversler ve raylarla dolu bir biçimde yeryüzüne çıkıp durdu. Tünel trenlerinin rayları işler duruma getirildi, bütün galerilerde deneme seferleri yapıldı. Allan'ın yüksek hızlara alışkın olanları, yani otomobil ve motosiklet yarışçıları ile uçak pilotlarını seçtiği bir makinist ekibi, özel eğitimden geçirildi.

Biskaya ve Mac City'deki istasyonlarda son yıllarda hayaletimsi dev binalar yükselmişti: Tünel Vagon Fabrikaları. Bu vagonlar yepyeni bir sansasyon yarattı. Pulman vagonlarından daha yüksek, neredeyse iki kat uzun ve genişlerdi. Dörde dört kalın tekerlek omurgaları üzerinde çalışan ve karınlarında türbinler, soğutucular, rezervuarlar, kablo ve borulardan koskoca bir organizma taşıyan zırhlı kruvazörlerdi. Yemek vagonları görkemli tören salonlarıydı. (Tünel seyahati, sinema ve müzik gösterileriyle kısaltılacaktı.)

New York'un tamamı bu yeni vagonlarda şimdilik en azından Mac City'ye kadar gitmek için Hoboken İstasyonuna hücum etti. Tünel trenlerinde ise ilk üç ay için, haftalar öncesinden yerler tükenmişti.

Bu şekilde 1 Haziran tarihi geldi çattı...

New York bayrakları çekmişti. Londra, Paris, Berlin, Roma, Viyana, Pekin, Tokyo, Sydney de öyle. Uygar dünyanın tamamı Allan'ın ilk seferini bir halklar bayramı gibi kutladı.

Allan seyahate gece yarısı başlayıp, 2 Haziran gece yarısı (Amerika saatine göre) Biskaya'ya varmak istiyordu.

Bu tarihten günler öncesinden ilave trenler Berlin, Londra ve Paris'ten Biskaya'ya; Amerika Birleşik Devletleri'nin bütün şehirlerinden de Mac City'ye gidiyordu. Buharlı gemi filoları Azor Adaları ve Bermuda'ya ulaşmak için denize açılmıştı. Haziran'ın 1'inde sabahın erken saatinde saat başı yirmi tren Mac City'ye yola çıktı, hepsi de kendi gözleriyle ilk Amerika-Avrupa treninin Tünele dalışını görmek isteyenlerle tıka basa doluydu. New York, Chicago, San Francisco, Paris, Berlin ve Londra'daki büyük oteller, sabah saat onda başlayıp tastamam yirmi sekiz saat sürecek şölenler düzenledi. Edison-Bio, dolu dolu altı saat süren dev Tünel filmini bu otellerde göstermek istiyordu. Varyeteler ve konser salonlarında eski tünel adamlarının oluşturduğu korolar sahneye çıkıp Tünel şarkıları söyledi. Sokaklarda Allan'ın portresinin bulunduğu milyonlarca kartpostal ve galerilerden çıkarılan ufak kaya parçalarının metallerin içine yerleştirildiği milyonlarca "Tünel nazarlığı" satıldı.

Allan, gece tam saat on ikide yola çıktı. Hoboken İstasyonunun dünyanın en büyüğü olan devasa tren garı, son santimetresine kadar heyecanlı insanlarla doluydu ve hepsi de yola çıkmaya hazır kocaman Tünel trenini görebilmek için birbirleriyle yarışıyordu. Toz grisi tren tümüyle çeliktendi.

Lokomotif dâhil toplam altı vagondan oluşan tren iyice aydınlatılmıştı ve yeterince yakında duran şanslı kişiler onun hari-

ka salonlarını görebiliyordu. Bunlar salon vagonlarıydı. Ethel'in de ilk sefere katılacağı tahmin ediliyordu; akla hayale sığmayan yükseklikte teklifler yapılmasına rağmen, bu ilk sefere yolcular alınmamıştı. On ikiye çeyrek kala demir jaluziler indirildi. Kalabalığın gerginliği her dakika artıyordu. On ikiye on kala, keskin pruvasında iki yuvarlak gözü bulunan bir torpido gemisini anımsatan lokomotife dört mühendis bindi. Allan her an ortaya çıkabilirdi.

Allan, on ikiye beş kala geldi. Perona ayak bastığında salonda öyle bir alkış koptu ki insan Hoboken İstasyonu'nun kendi içine çöktüğüne inanabilirdi.

Allan, inşaata genç bir adam olarak başlamıştı ama şimdi, kar beyazı saçları, tükenmiş hâli, solgun ve biraz şişkin yanaklarıyla, her şeye rağmen hâlâ iyi niyetini koruyan gri-mavi çocuksu gözleriyle orada duruyordu. Yanında Ethel vardı, onun da elinden ufak Mac tutmuştu. Ethel'in arkasında yakası kalkık bir manto giymiş, geniş seyahat şapkası yüzüne çekilmiş ufak, iki büklüm bir adam vardı. Ufak Mac'ten çok da uzun değildi, herkes onun zenci bir uşak olduğunu düşündü. Ama bu Lloyd'du.

Bir metrelik mumya, Ethel'e ve ufak Mac'e elini uzatıp dikkatle vagona tırmandı: Demek Lloyd'du bu yolcu! İlk yolcu bir hükümdar veya kral değil, başkan da değil; süper güç Lloyd, yani *paraydı.*

Ethel, oğluyla birlikte geride kaldı. Ufak Mac'i, bu büyük anı yaşayabilmesi için Rawley'den getirmişti. Allan, oğlu ve Ethel'e veda ederken Ethel: "Peki, güle güle, Mac. İyi yolculuklar!" dedi.

Türbinler dönmeye başlarken salonu kof, zırıltılı bir uğultu doldurdu. Türbinler gerekli devir sayısına ulaşınca destek kirişleri otomatikman ayrıldı ve tren kalabalığın şiddetli alkışları arasında salondan dışarı çıktı. Farlar, soluk ışık hüzmelerini Hoboken, New York ve Brooklyn üzerine fırlatırken, Hudson, Körfez ve East River'deki tersanelerde bekleyen buharlı gemilerin sirenleri çalıp inledi, telefonlar çınladı, telgraflar çalıştı

–New York, Chicago ve San Francisco coşkuyla köpürdü, koskoca dünyanın alkışları seyahatinde Allan'a eşlik etti. O anda dünyanın bütün fabrikaları beş dakika boyunca durdu, o anda dünya denizlerini kırbaçlayan bütün gemi vidaları, yolda olan bütün trenlerin ve buharlı gemilerinin boruları ve sirenleri aynı anda inleyip uludular: eserini alkışlayan emeğin vahşi ve güçlü çığlığıydı bu.

Yaşlı Lloyd soyundu ve yatağına yattı.

Yola çıkmışlardı.

Otellerde binlerce insan saat onda akşam yemeği yemiş ve yaklaşmakta olan yeni başlangıca dair heyecanlı konuşmalar yapmıştı. Konserler veriliyordu. Heyecan arttıkça arttı. İnsanlar taşkınlık göstermeye, hatta coşkulu şiirsel konuşmalar yapmaya başladı. Tünele, "tüm zamanların en büyük insanlık eylemi" diyenler oldu. "Mac Allan, demir ve elektrik efsanesini yazdı." Evet, Mac Allan'a yirmi beş yıllık inşaat süresince yaşadığı kaderin silleleri nedeniyle "modern teknolojinin Odysseus'u" da denildi.

On ikiye on kala Edison-Bio'nun üzerinde "Sessizlik!" yazan projeksiyon tabelası yandı.

Anında herkes suspus oldu. Ve hemen tele-sinematograf cihazı çalışmaya başladı. Aynı anda dünyanın bütün büyük şehirlerinde, Hoboken İstasyonunun insan kalabalığından kapkara hâle gelmiş gar salonu görüldü. Dev Tünel treni görüldü, Allan'ın Ethel'le oğluna veda edişi görüldü –seyirciler şapkalarını salladı: tren salondan kayarak çıktı...

Dakikalarca süren tarif edilemez, gök gürültüsü misali bir alkış koptu. İnsanlar masalara çıktı, yüzlerce şampanya kadehi kırılıp ayaklar altına alındı. Müzik, Tünel şarkısını seslendiriyordu: "Ya-ya-ya şa-şa-şa, Mac sen çok yaşa!.." Ama gürültü öylesine yüksekti ki kimse tek bir ses bile işitemiyordu.

Bunun üzerine perdede bir yazı göründü: "Yirmi beş kişi." İnşaat başladığında Allan, bugünkü hâliyle Allan. İkinci bir al-

kış tufanı koptu. Hobby, Strom, Harriman, Bärmann, S. Woolf, "Şişko Müller", Lloyd. Sonra asıl film başladı. "Atlantic"in çatı katı bahçesindeki toplantı, "ilk temel atma" ile başlayıp, gece boyunca aralıklarla, inşaatın bütün aşamalarıyla devam etti ve ne zaman Allan görülse yeniden heyecanlı bir alkış koptu. Dev film, felaketi ve grevi de gösterdi. Mac Allan'ın işçi ordusuna megafonla yaptığı konuşma (ve fonograf, bu konuşmadan parçalar da yayınladı!), tünel adamlarının yürüyüş alayı ve büyük yangın da görüldü tekrar. Hepsi.

Bir saat sonra, saat 1'de, projeksiyon alanında bir telgraf göründü: "Allan Tünele girdi. Kalabalık inanılmaz coşkulu! Birçok insan izdihamda yaralandı!"

Film devam etti. Sadece yarım saat aralıklarla yeni telgraflarla kesildi: Allan yüzüncü kilometreyi geçti –İki yüzüncüyü geçti– Allan bir dakika durdu. İnanılmaz bahisler yapıldı. Artık kimse filmi izlemiyordu. Herkes hesaplamalar yapıyor, bahislere katılıyor, bağırıyordu! Allan vaktinde Bermuda'ya varacak mıydı? Allan'ın ilk seferi bir yarışa dönüşmüştü, bir elektrikli trenin yarışına, *o kadar*. Rekorların şeytanı kuduruyordu! İlk saatte Allan, elektrikli trenlerin, o zamana kadar Berlin-Hamburg trenlerinin elinde tuttuğu rekoru kırmıştı. İkinci saatte uçakların dünya rekorlarına yaklaşmış, üçüncüsünde onu da kırmıştı.

Saat beşte gerilim ikinci bir zirveye ulaştı.

Projeksiyon alanında, Bermuda İstasyonunun parlak güneş kaplı gar salonu telesinematografik olarak gösterildi: insanlarla kaynıyordu ve hepsi de heyecanla aynı yöne bakıyordu. Saat beşi on iki geçe, gri Tünel treni ortaya çıkıp uçarak içeri girdi. Allan iniyor, Strom'la konuşuyor, daha sonra Strom ve Allan tekrar trene biniyor. Beş dakika, tren devam ediyor. Bir telgraf: "Allan Bermuda'ya iki dakika gecikmeyle varıyor."

Şölene katılanların bir kısmı bundan sonra eve gitti ama çoğu kaldı. Allan'ın seyahatini takip etmek için yirmi dört saatten

uzun bir süre uyumadılar. Birçoğu otellerde oda ayırtmıştı ve "bir şey olursa" anında uyandırılmaları emriyle birkaç saatliğine uyudular. Sokaklara gazetelerin ilave baskıları yağmaya başlamıştı bile.

Allan yoldaydı.

Tren, raylar üzerinden uçarak geçerken, önünde ve arkasındaki galeriler miller boyunca uğuldadı. Tren, virajlara ustaca yapılmış bir yelkenli gemi misali yatarak giriyordu. –Tren süzülüyordu. –Tren, yukarı çıkınca bir uçak gibi düzenli ve sakin yükseliyordu. –Tren uçuyordu... Karanlık Tüneldeki ışıklar, kuytuda kalmış yırtıklardı; sinyal lambaları, şimşek hızındaki torpido botunun yuvarlak pruva pencerelerine atılan rengârenk parlayan yıldızlardı; istasyonların ışıkları ise hızla geçip giden meteor sürüleriydi. Tünel adamları (istasyonların demirden döner kapıları arkasına gizlenerek), büyük Ekim felaketini gözyaşı dökmeden yaşayan o sağlam adamlar, "ihtiyar Mac'in" yanlarından uçarak geçtiğini gördüklerinde sevinçten ağladılar.

Lloyd saat sekizde uyandırıldı. Banyosunu yaptı, kahvaltı etti ve bir puro içti. Keyifliydi, çünkü burası hoşuna gitmişti. Nihayet rahatsız edilmiyordu, nihayet insanlardan uzakta kimsenin ona ulaşamayacağı bir yerdeydi! Arada bir ışıkların parıldadığı apartmanında, makinenin arkasından çektiği ve ozonlu, leziz bir havayla dolu on iki saray odasında dolaşıyordu. Saat dokuzda Ethel aradı ve on dakika sohbet ettiler. ("Fazla puro içme, baba!" dedi Ethel.) Lloyd daha sonra telgrafları okudu. Birden tren durdu. Büyük istasyonda "sıcak galeride" durdular. Lloyd bir gözetleme deliğinden baktı ve ortalarında Allan'ın durduğu bir grup insanı fark etti.

Lloyd akşam yemeği yedi, uyudu ve tren yine durdu ve salonunun pencereleri açıldı: camdan bir duvardan mavi bir deniz ve diğer tarafta gözün erdiği yere kadar hayran hayran bağıran bir insan kalabalığı gördü. Azora'ydı burası. Hizmetçisi, bir yağ deposu sızıntı yaptığı için kırk dakika geciktiklerini bildirdi ona.

Bundan sonra pencereler tekrar kapandı. Tren derinlere atıldı ve o yaşlı, kurumuş, ufacık kalmış Lloyd keyifle ıslık çalmaya başladı, yirmi yıldır yapmadığı bir şeydi bu.

Azora'dan sonra kontrolü Strom eline aldı. Hemen vites değiştirdi, hız göstergesi saatte iki yüz doksan beş kilometreye çıktı. Mühendisler endişelense de sıcak galerilerdeki ateşin sinirlerini değil, ancak saçlarını yakabildiği Strom kimseyi işine karıştırtmadı.

"Geç kalırsak rezil oluruz," dedi. Tren o kadar hızlı gidiyordu ki hareketsiz gibi görünüyordu; sanki üzerlerine ışıklar değil kıvılcımlar geliyordu.

Finisterre.

• • •

New York'ta yine gece oldu. Oteller doldu. Telgraf olağan dışı hızı bildirdiğinde coşku arttıkça arttı. Gecikme telafi edilebilecek miydi, edilemeyecek miydi? Bahisler saçma bir noktaya vardı.

Son elli kilometrede treni Allan sürdü.

Yirmi dört saattir uyumamıştı, heyecan onu ayakta tutuyordu. Solgun ve bitkin görünüyordu, keyifli olmaktan çok düşünceli gibiydi: aklından birçok şey geçiyordu...

Birkaç dakika sonra ulaşmaları gerekiyordu, kilometrelerle saniyeleri sayıyorlardı. Sinyal lambaları yanlarından uçarcasına geçiyor, tren hızla akıp gidiyordu...

Birden beyaz, acımasız bir ışık gözlerini kamaştırdı. Gün doğdu. Allan yavaşladı.

On iki dakika gecikmeyle Avrupa'ya varmışlardı.

SON

"Ben de bir işçiyim, tünel adamları!" diye bağırdı Allan. "Sizin gibi bir işçi. Korkaklardan nefret ederim! Defolun, korkaklar! Ama cesurlar kalsın! İş, sadece karnını doyurma aracı değildir! İş bir idealdir. İş, çağımızın dinidir!"

Bernhard Kellermann, yirminci yüzyıl başında büyük yankı uyandıran bu romanında, "çağımızın dini"nin peşinden gidenleri, Kıta Avrupa'sı ile Kuzey Amerika arasında bir tünel inşa etme hayali çerçevesinde anlatırken, kapitalizmin yapma ve yıkma potansiyellerini de derinden sorguluyor.

Devasa bir tünel inşaatının okyanusu aşmaya çalışan dehlizleri arasından, dönemin acımasız toplumsal gerçekliği, işçilerin ölümcül çalışma koşulları ve halkın üç kuruşuna göz diken sermayenin durdurulamaz kâr güdüsü de bütün çıplaklığıyla resmediliyor.

Alman yazar Kellermann'ın 1913'te kaleme aldığı *Tünel*, kısa sürede 25 dile çevrilmiş, milyonlarca okura ulaşmıştır. Kimi eleştirmenlerin bilim kurgu ve fantastik edebiyata dâhil ettiği, kimilerinin zorlu çalışma koşullarını ve kapitalizm eleştirisini öne çıkardığı için toplumcu gerçekçi boyutuyla değerlendirdiği *Tünel*'e, "teknik-ütopyacı roman" diyenler de olmuştur. Tam dört kez sinemaya uyarlanan roman, yirminci yüzyılın ilk yarısının en başarılı kitaplarından biri olarak kabul edilmiştir.

Tünel... *"Ter ve kandan inşa edilmiş, yaklaşık dokuz bin insanı yutmuş, dünyaya tarif edilemez bir felaket getirmiş olsa da şimdi oradaydı işte!"*

yordam edebiyat

YordamEdebiyat
YordamEdebiyat

20 TL. KDV DAHİL

ISBN 978-605-172-213-9